

INFORMACJA

o pracy Rzecznika Praw Obywatelskich

lipiec – wrzesień 2024 r.

Spis treści

Część 1	4
I. Informacje o wpływie i załatwianiu wniosków	4
Tabela 1. Wpływ spraw do Rzecznika Praw Obywatelskich.....	4
Tabela 2. Wystąpienia generalne w III kwartale 2024 r.	4
Tabela 3. Sprawy rozpatrzone w III kwartale 2024 r.	5
Wykres 1. Sposób rozpatrzenia spraw w III kwartale 2024 r.....	6
Tabela 4. Zakończenie postępowania w sprawach podjętych w III kwartale 2024 r.....	6
Wykres 2. Zakończenie postępowania w sprawach podjętych do prowadzenia	7
Tabela 5. Przedmiot nowych spraw (wniosków) w III kwartale 2024 r.....	7
Wykres 3. Wiodące problematyki spraw nowych	8
Tabela 6. Przedmiot wniosków dot. skarg nadzwyczajnych skierowanych do Rzecznika Praw Obywatelskich (według właściwości zespołów merytorycznych)..	8
Wykres 4. Wiodące problematyki nowych wniosków dot. skarg nadzwyczajnych.....	9
Tabela 7. Sprawy rozpatrzone w Biurach Pełnomocników Terenowych.....	9
Wykres 5. Rozpatrzenie spraw w Biurach Pełnomocników Terenowych RPO ...	9
Tabela 8. Przedmiot nowych spraw w Biurach Pełnomocników Terenowych .	10
Wykres 6. Problematyki wiodące w Biurach Pełnomocników Terenowych	10
Tabela 9. Spotkania i wizytacje Rzecznika Praw Obywatelskich, Zastępców RPO oraz pracowników Biura RPO w III kwartale 2024 r.	11
Tabela 10. Wizytacje Krajowego Mechanizmu Prewencji w III kwartale 2024 r.	14
Tabela 11. Sympozja, seminaria i konferencje, w których uczestniczyli w III kwartale 2024 r. Rzecznik Praw Obywatelskich, Zastępcy RPO oraz pracownicy Biura RPO.....	15
Tabela 12. Współpraca międzynarodowa Rzecznika Praw Obywatelskich w III kwartale 2024 r.....	16
II. Wystąpienia o charakterze generalnym	20
III. Kasacje oraz skargi kasacyjne do Sądu Najwyższego, przystąpienia do postępowań przed sądami powszechnymi	120

IV. Pytania prawne do Sądu Najwyższego. Wnioski do Naczelnego Sądu Administracyjnego	136
V. Skargi do Wojewódzkich Sądów Administracyjnych, skargi kasacyjne do Naczelnego Sądu Administracyjnego oraz przystąpienia do postępowań przed sądami administracyjnymi i organami administracji	137
VI. Wnioski do Trybunału Konstytucyjnego. Zgłoszenia udziału w postępowaniach w sprawie skarg konstytucyjnych	154
VII. Wystąpienia legislacyjne	164
VIII. Opinie i stanowiska	170
IX. Udział Rzecznika w postępowaniach przed sądami międzynarodowymi ..	174
X. Reakcje na wcześniejsze wystąpienia Rzecznika	175
Część 2	197
Wybór spraw indywidualnych	197

Część 1

I. Informacje o wpływie i załatwianiu wniosków

Dane informacyjno-statystyczne za III kwartał 2024 r.

Tabela 1. Wpływ spraw do Rzecznika Praw Obywatelskich

Wpływ do Biura RPO	III kwartał 2024 r.
Wpływ ogółem	18 894
Sprawy nowe	6 419
Odpowiedzi w sprawach podjętych przez RPO	4 845

W III kwartale 2024 roku w Biurze RPO przyjęto **566** interesantów oraz przeprowadzono **8 261** rozmów telefonicznych, udzielając wyjaśnień i porad.

Tabela 2. Wystąpienia generalne w III kwartale 2024 r.

Rzecznik Praw Obywatelskich skierował:	III kwartał 2024 r.	2024
wystąpień problemowych	61	208
- w tym o podjęcie inicjatywy prawodawczej	32	108
zawiadomień do Trybunału Konstytucyjnego o przystąpieniu do postępowania ze skargi konstytucyjnej	1	5
zawiadomień do Trybunału Konstytucyjnego o przystąpieniu do postępowania w sprawie pytań prawnych	3	3
zawiadomień do Trybunału Konstytucyjnego o przystąpieniu do postępowania w sprawie wniosku	0	3
zawiadomień do Sądu Najwyższego o przystąpieniu do postępowania w sprawie pytania prawnego	0	1
skarg nadzwyczajnych do Sądu Najwyższego	7	74
kasacji w sprawach karnych	23	67
skarg kasacyjnych do Naczelnego Sądu Administracyjnego	0	1
skarg do Wojewódzkich Sądów Administracyjnych	0	6

przystąpienia do postępowania sądowego	5	16
przystąpienia do postępowania administracyjnego	1	1
żądań wszczęcia postępowania administracyjnego	0	5
żądań wszczęcia postępowania cywilnego	0	2
Razem	101	392

Tabela 3. Sprawy rozpatrzone w III kwartale 2024 r.

Efekty	Sposób rozpatrzenia sprawy	Liczba	Udział procentowy
Podjęto do prowadzenia	Razem	2 960	36,3
	podjęto do prowadzenia	2 729	33,5
	w ramach wystąpienia o charakterze generalnym	231	2,8
Udzielono wyjaśnień, wskazano wnioskodawcy przysługujące środki działania	Razem	3 908	48,0
	udzielono wyjaśnień, wskazano wnioskodawcy przysługujące środki działania	3 908	48,0
Inne	Razem	1 277	15,7
	przekazano wnioski wg. właściwości	135	1,7
	zwrócono się do wnioskodawcy o uzupełnienie wniosku	534	6,6
	nie podjęto ¹	608	7,4
Razem		8 145	100

¹ Przekazane Rzecznikowi do wiadomości wystąpienia kierowane do innych organów i pisma niezrozumiałej treści.

Wykres 1. Sposób rozpatrzenia spraw w III kwartale 2024 r.

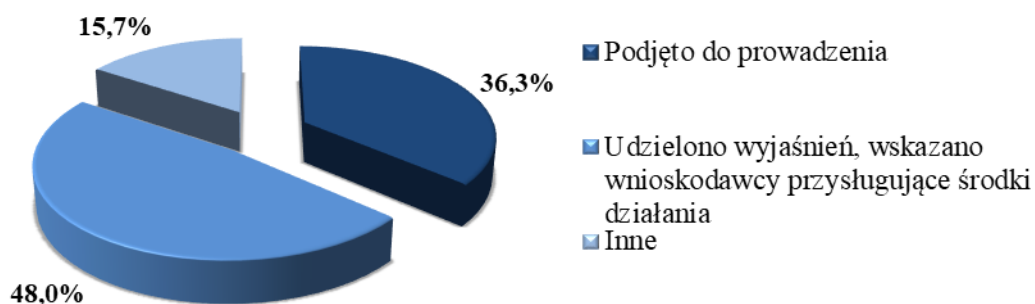

Tabela 4. Zakończenie postępowania w sprawach podjętych w III kwartale 2024 r.

Efekty	Sposób zakończenia postępowania	Liczba	Udział procentowy
Uzyskano rozwiązanie oczekiwane przez wnioskodawcę i Rzecznika Praw Obywatelskich	Razem	888	34,7
	Zasadność zarzutów wnioskodawcy	679	26,5
	Uwzględnienie wystąpienia generalnego RPO	209	8,2
Odstąpiono od dalszego prowadzenia sprawy	Razem	374	14,6
	Toczące się postępowanie w sprawie (niewyczerpany tryb)	184	7,2
	Rezygnacja RPO z dalszego prowadzenia sprawy (obiektywne przyczyny)	190	7,4
Nie uzyskano rozwiązania oczekiwanego przez wnioskodawcę	Razem	1 300	50,7
	Niepotwierdzenie się zarzutów wnioskodawcy	1 146	44,7
	Nieuwzględnienie wystąpienia generalnego RPO	117	4,6
	Wyczerpanie przez RPO możliwości działania	37	1,4
Razem		2 562	100

Wykres 2. Zakończenie postępowania w sprawach podjętych do prowadzenia

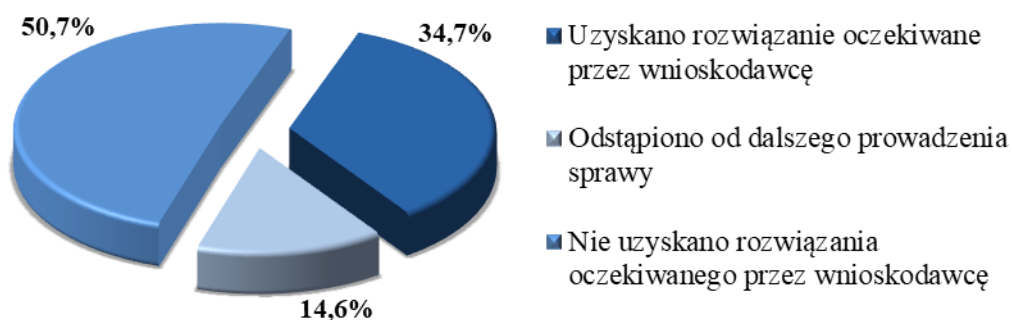

Tabela 5. Przedmiot nowych spraw (wniosków) w III kwartale 2024 r.

Problematyka spraw nowych	Liczba	Udział procentowy
prawo karne	1 505	23,4
prawo karne wykonawcze	594	9,3
prawo pracy i zabezpieczenie społeczne	816	12,7
prawo cywilne	976	15,2
prawo administracyjne i gospodarcze	984	15,3
prawo konstytucyjne, międzynarodowe i europejskie	511	8,0
równe traktowanie	818	12,7
Krajowy Mechanizm Prewencji	21	0,4
ochrona praw żołnierzy i funkcjonariuszy	80	1,2
inne	114	1,8
Razem	6 419	100

Wykres 3. Wiodące problematyki spraw nowych

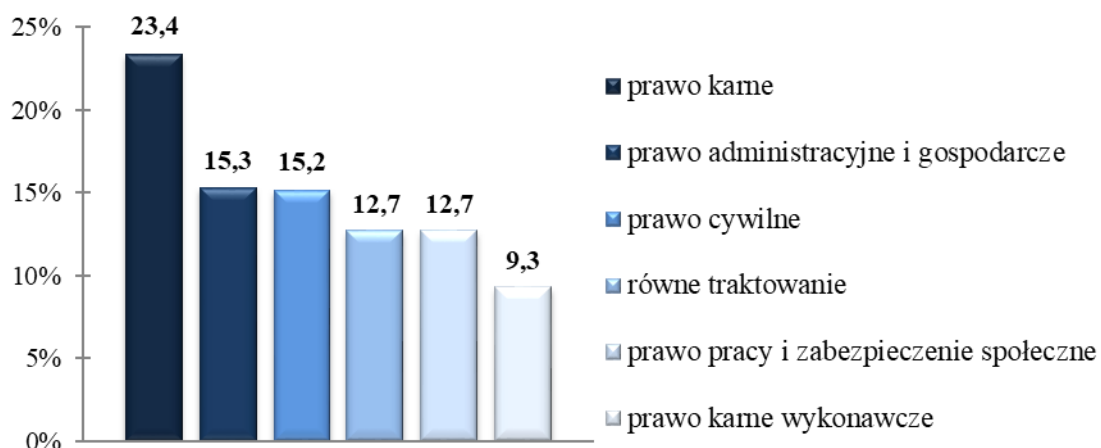

Tabela 6. Przedmiot wniosków dot. skarg nadzwyczajnych skierowanych do Rzecznika Praw Obywatelskich (według właściwości zespołów merytorycznych).

Problematyka	III kwartał 2024 r.
prawo karne	321
prawo pracy i zabezpieczenie społeczne	52
prawo cywilne	147
prawo administracyjne i gospodarcze	77
prawo konstytucyjne, międzynarodowe i europejskie	3
ochrona praw żołnierzy i funkcjonariuszy	1
inne	1
Razem	602

Wykres 4. Wiodące problematyki nowych wniosków dot. skarg nadzwyczajnych

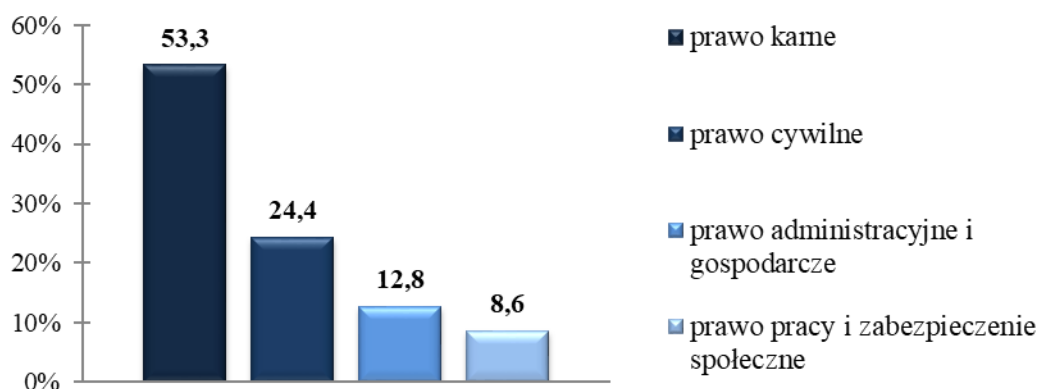
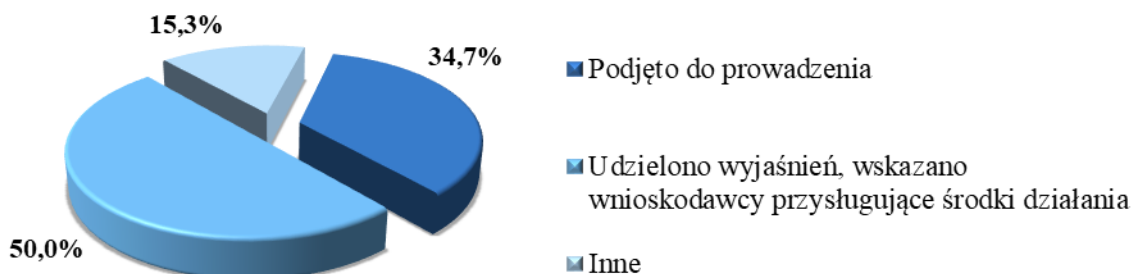

Tabela 7. Sprawy rozpatrzone w Biurach Pełnomocników Terenowych

Sposób rozpatrzenia	Liczba	Udział procentowy
podjęto do prowadzenia	422	34,7
udzielono wyjaśnień, wskazano wnioskodawcy przysługujące mu środki działania	607	50,0
przekazano wniosek wg właściwości	18	1,5
zwrócono się o uzupełnienie wniosku	81	6,7
nie podjęto*	87	7,1

Wykres 5. Rozpatrzenie spraw w Biurach Pełnomocników Terenowych RPO

* Przekazane Rzecznikowi do wiadomości wystąpienia kierowane do innych organów i pisma niezrozumiałej treści.

Tabela 8. Przedmiot nowych spraw w Biurach Pełnomocników Terenowych

Problematyka	Liczba	Udział procentowy
prawo karne	135	12,5
prawo karne wykonawcze	53	4,9
prawo pracy i zabezpieczenie społeczne	87	8,0
prawo cywilne	340	31,5
prawo administracyjne i gospodarcze	152	14,1
prawo konstytucyjne, międzynarodowe i europejskie	35	3,2
równe traktowanie	267	24,7
Krajowy Mechanizm Prewencji	0	0,0
ochrona praw żołnierzy i funkcjonariuszy	3	0,3
inne	9	0,8
Razem	1 081	100

Wykres 6. Problematyki wiodące w Biurach Pełnomocników Terenowych

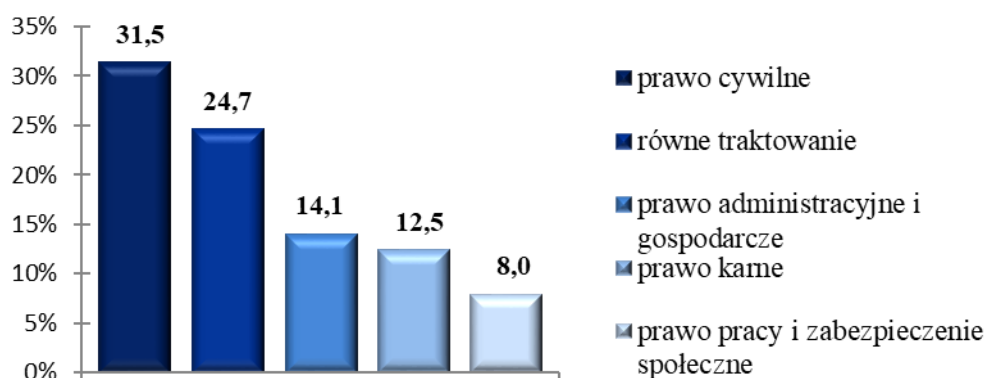

Tabela 9. Spotkania i wizytacje Rzecznika Praw Obywatelskich, Zastępców RPO oraz pracowników Biura RPO w III kwartale 2024 r.

1.	Przyjęcia interesantów w Punkcie Przyjęć Interesantów w Koszalinie przez pracownika Biura Pełnomocnika Terenowego RPO w Gdańsku.	04.07.2024 r.
2.	Przyjęcia interesantów w Punkcie Przyjęć Interesantów w Krakowie przez pracownika Biura Pełnomocnika Terenowego RPO w Katowicach.	04.07.2024 r.
3.	Przyjęcia interesantów w Punkcie Przyjęć Interesantów w Lublinie przez pracownika Biura RPO w Warszawie.	04.07.2024 r.
4.	Przyjęcia interesantów w Punkcie Przyjęć Interesantów w Szczecinie przez pracownika Biura RPO w Warszawie.	04.07.2024 r.
5.	Przyjęcia interesantów w Punkcie Przyjęć Interesantów w Wałbrzychu przez pracownika Biura Pełnomocnika Terenowego RPO we Wrocławiu.	04.07.2024 r.
6.	Spotkanie Zastępcy RPO Valeriego Vacheva z przedstawicielami Zespołu Ochrona Środowiska/Klimat inicjatywy „Nasz Rzecznik”. Biuro RPO. Warszawa.	04.07.2024 r.
7.	Udział Rzecznika Praw Obywatelskich Marcina Wiącka w uroczystościach związanych z obchodami 35-lecia odrodzonego Senatu RP. Warszawa.	04.07.2024 r.
8.	Wizytacja przedstawicieli Biura Rzecznika Praw Obywatelskich w obszarze przy granicy polsko-białoruskiej.	12.07.2024 r.
9.	Wizytacja przedstawicieli Biura Rzecznika Praw Obywatelskich w placówce Straży Granicznej w Białowieży.	12.07.2024 r.
10	Spotkanie Rzecznika Praw Obywatelskich Marcina Wiącka z przedstawicielami Fundacji Panoptykon. Tematem spotkania była ochrona obywateli przed nadmierną inwigilacją. Biuro RPO. Warszawa.	17.07.2024 r.
11	Udział przedstawiciela Biura Rzecznika Praw Obywatelskich w Łemkowskiej Watrze w Zdyni.	19-21.07.2024 r.
12	Udział przedstawiciela Biura Rzecznika Praw Obywatelskich w Wojewódzkich Obchodach Święta Policji. Żory.	19.07.2024 r.
13	Spotkanie Zastępcy RPO Valeriego Vacheva i Zastępcy RPD Adama Chmury z szefem Urzędu ds. Cudzoziemców Tomaszem Cytrynowiczem. Spotkanie dotyczyło sytuacji przybywających do Polski obywateli Ukrainy i Białorusi oraz innych osób uchodźczych przekraczających granicę polsko-białoruską. Biuro RPO. Warszawa.	23.07.2024 r.

14	Organizacja i obsługa Namiotu Praw Człowieka Rzecznika Praw Obywatelskich na Pol'and'Rock Festiwal - prowadzenie debat, rozmów, warsztatów, porad indywidualnych. Czaplinek.	30.07– 04.08.2024 r.
15	Udział przedstawiciela Biura Rzecznika Praw Obywatelskich w obchodach 80. rocznicy likwidacji „Zigeunerlager” w Auschwitz-Birkenau. Kraków.	31.07– 02.08.2024 r.
16	Przyjęcia interesantów w Punkcie Przyjęć Interesantów w Koszalinie przez pracownika Biura Pełnomocnika Terenowego RPO w Gdańsku.	01.08.2024 r.
17	Przyjęcia interesantów w Punkcie Przyjęć Interesantów w Krakowie przez pracownika Biura Pełnomocnika Terenowego RPO w Katowicach.	01.08.2024 r.
18	Przyjęcia interesantów w Punkcie Przyjęć Interesantów w Lublinie przez pracownika Biura RPO w Warszawie.	01.08.2024 r.
19	Przyjęcia interesantów w Punkcie Przyjęć Interesantów w Szczecinie przez pracownika Biura RPO w Warszawie.	01.08.2024 r.
20	Przyjęcia interesantów w Punkcie Przyjęć Interesantów w Wałbrzychu przez pracownika Biura Pełnomocnika Terenowego we Wrocławiu.	01.08.2024 r.
21	Udział Rzecznika Praw Obywatelskich Marcina Wiącka oraz Zastępcy RPO Wojciecha Brzozowskiego w obchodach 80. rocznicy wybuchu Powstania Warszawskiego.	01.08.2024 r.
22	Udział Rzecznika Praw Obywatelskich Marcina Wiącka i Dyrektora Generalnego Biura RPO Michała Szwasta w obchodach Dnia Pamięci o Zagładzie Romów i Sinti. Muzeum Auschwitz-Birkenau, Oświęcim.	02.08.2024 r.
23	Wizytacja przedstawicieli Biura Rzecznika Praw Obywatelskich przy granicy polsko-białoruskiej i w tzw. „strefie buforowej”.	07-08.08.2024 r.
24	Udział Rzecznika Praw Obywatelskich Marcina Wiącka w uroczystościach związanych ze Świętem Wojska Polskiego. Warszawa.	15.08.2024 r.
25	Wizytacja przedstawicieli Biura Rzecznika Praw Obywatelskich w jednostkach wojskowych w Szypliszkach koło Suwałk, Kruklankach i w Szczytnie.	27-29.08.2024 r.
26	Udział przedstawiciela Biura Rzecznika Praw Obywatelskich w obchodach 44. rocznicy podpisania tzw. Porozumień Sierpniowych, symbolicznych narodzin „Solidarności”. Gdańsk.	31.08.2024 r.

27	Udział przedstawicieli Biura Rzecznika Praw Obywatelskich w uroczystościach 85 rocznicy wybuchu II Wojny Światowej pod Pomnikiem Obrońców Wybrzeża na Westerplatte.	01.09.2024 r.
28	Spotkanie Rzecznika Praw Obywatelskich Marcina Wiącka z Radą Osób z Niepełnosprawnościami. Głównymi tematami spotkania była asystencja osobista osób z niepełnosprawnościami oraz dostępność wyborów i procesu głosowania. Biuro RPO. Warszawa.	03.09.2024 r.
29	Przyjęcia interesantów w Punkcie Przyjęć Interesantów w Koszalinie przez pracownika Biura Pełnomocnika Terenowego RPO w Gdańsku.	05.09.2024 r.
30	Przyjęcia interesantów w Punkcie Przyjęć Interesantów w Krakowie przez pracownika Biura Pełnomocnika Terenowego w Katowicach.	05.09.2024 r.
31	Przyjęcia interesantów w Punkcie Przyjęć Interesantów w Szczecinie przez pracownika Biura RPO w Warszawie.	05.09.2024 r.
32	Przyjęcia interesantów w Punkcie Przyjęć Interesantów w Wałbrzychu przez pracownika Biura Pełnomocnika Terenowego we Wrocławiu.	05.09.2024 r.
33	Spotkanie Rzecznika Praw Obywatelskich Marcina Wiącka z prof. Zbigniewem Antonim Kruszewskim – uczestnikiem Powstania Warszawskiego. Biuro RPO. Warszawa.	06.09.2024 r.
34	Przyjęcia interesantów w Punkcie Przyjęć Interesantów w Lublinie przez pracownika Biura RPO w Warszawie.	12.09.2024 r.
35	Udział przedstawiciela Biura Rzecznika Praw Obywatelskich w spotkaniach w Śląskim Centrum Wolności i Solidarności z przedstawicielami organizacji pozarządowych. Katowice. Gliwice.	12-13.09.2024 r.
36	Udział przedstawiciela Biura Rzecznika Praw Obywatelskich w spotkaniu Komitetu Sterującego projektu „Działania na rzecz zmniejszenia presji migracyjnej w Polsce”. Białystok.	25.09.2024 r.
37	Wizytacja przedstawicieli Biura Rzecznika Praw Obywatelskich z przestrzegania praw i wolności osób pozbawionych wolności, przebywających w jednostce penitencjarnej w Bydgoszczy.	24-26.09.2024 r.

Tabela 10. Wizytacje Krajowego Mechanizmu Prewencji w III kwartale 2024 r.

1.	Dom Pomocy Społecznej w Jaskulinie – badanie prewencyjne.	02-04.07.2024 r.
2.	Areszt Śledczy w Białymstoku – badanie prewencyjne.	08-11.07.2024 r.
3.	Pomieszczenie dla Osób Zatrzymanych przy Komendzie Powiatowej Policji w Zambrowie – badanie prewencyjne.	12.07.2024 r.
4.	Zakład Karny w Koronowie – badanie prewencyjne.	15-19.07.2024 r.
5.	Dom Pomocy Społecznej „Słoneczko” w Bydgoszczy – badanie prewencyjne.	23-26.07.2024 r.
6.	Zakład Karny w Koronowie w Koronowie - wizyta anty-represyjna.	25-26.07.2024 r.
7.	Placówka Całodobowej Opieki – Jurajskie Centrum Seniora „Jak w domu” w Ogrodzieńcu – badanie prewencyjne.	29.07-01.08.2024r.
8.	Zakład Karny w Goleniowie – badanie prewencyjne.	06-09.08.2024 r.
9.	Izba Zatrzymań Żandarmerii Wojskowej w Szczecinie – badanie prewencyjne.	13.08.2024 r.
10.	Izba Wytrzeźwień Szczecińskie Centrum Profilaktyki Uzależnień w Szczecinie – badanie prewencyjne.	13-14.08.2024 r.
11.	Pomieszczenie dla Osób Zatrzymanych przy Komendzie Miejskiej Policji w Ostrołęce – badanie prewencyjne.	20.08.2024 r.
12.	Oddział Psychiatryczny w Mazowieckim Szpitalu Specjalistycznym im. dr J. Psarskiego w Ostrołęce – badanie prewencyjne.	20-23.08.2024 r.
13.	Okręgowy Ośrodek Wychowawczy w Pszczynie Łące – badanie prewencyjne.	03-06.09.2024 r.
14.	Młodzieżowy Ośrodek Wychowawczy Księża Orionistów w Warszawie – badanie prewencyjne.	03-06.09.2024 r.
15.	Oddział Zewnętrzny w Środzie Wielkopolskiej Zakładu Karnego w Gębarzewie – badanie prewencyjne.	09-12.09.2024 r.
16.	Młodzieżowy Ośrodek Wychowawczy nr 4 w Warszawie – badanie prewencyjne.	09-12.09.2024 r.
17.	Izba Zatrzymań Żandarmerii Wojskowej w Elblągu– badanie prewencyjne.	16.09.2024 r.

18.	Areszt Śledczy w Elblągu – badanie prewencyjne.	17.09.2024 r.
19.	Izba Zatrzymań Żandarmerii Wojskowej w Bemowie Pileskim – Orzysz.	17.09.2024 r.
20.	Pomieszczenie dla osób zatrzymanych Straży Granicznej w Kętrzynie – badanie prewencyjne.	18.09.2024 r.
21.	Pomieszczenie dla osób zatrzymanych Straży Granicznej w Gołdapi – badanie prewencyjne.	19.09.2024 r.
22.	Pomieszczenie dla osób zatrzymanych przy Komendzie Powiatowej Policji w Chrzanowie – badanie prewencyjne.	23.09.2024 r.
23.	Młodzieżowy Ośrodek Wychowawczy im. ks. Karola Wojtyły w Mszanie Dolnej – badanie prewencyjne.	24-27.09.2024 r.

Tabela 11. Sympozja, seminaria i konferencje, w których uczestniczyli w III kwartale 2024 r. Rzecznik Praw Obywatelskich, Zastępcy RPO oraz pracownicy Biura RPO.

1.	Konferencja „Opiekun osoby żyjącej z zespołem otępiennym – możliwości wsparcia”. Biuro RPO. Warszawa.	20.08.2024 r.
2.	Udział przedstawiciela Biura Rzecznika Praw Obywatelskich w szkoleniu „Zamawianie robót budowlanych. eNotices. Kontrola zamówień publicznych”. Gniezno.	28-30.08.2024 r.
3.	Udział przedstawiciela Biura Rzecznika Praw Obywatelskich w Konferencji 3rd International Conference on Environmental and Astronomical Light Pollution EALPO 2024. Niepołomice.	06-08.09.2024 r.
4.	Udział Rzecznika Praw Obywatelskich Marcina Wiącka w konferencji pt. „Drogi wyjścia z kryzysu konstytucyjnego”. Senat RP. Warszawa.	10.09.2024 r.
5.	Warsztaty „Prawo do dostępności” realizowane przez Biuro RPO i PFRON w Przemyślu i Zamościu oraz wizyta studyjna w Zamościu, poznanie dobrych praktyk działań na rzecz OzN.	15-18.09.2024 r.
6.	Udział przedstawiciela Biura Rzecznika Praw Obywatelskich w Konferencji Krynica Forum 2024. Krynica Zdrój.	18-20.09.2024 r.
7.	Konferencja „Opiekun osoby żyjącej z zespołem otępiennym – możliwości wsparcia” poświęcona osobom żyjącym z zespołem otępiennym, współorganizowana przez RPO i Stowarzyszenie Alzheimer Polska we wrześniu - Światowym Miesiącu Choroby Alzheimer. Biuro RPO. Warszawa.	20.09.2024 r.

8.	Udział przedstawiciela Biura Rzecznika Praw Obywatelskich w XIV Konferencji Fundacji Court Watch Polska. Toruń.	20.09.2024 r.
9.	Udział Przedstawiciela Biura Rzecznika Praw Obywatelskich w XXVII Zjeździe Katedr Prawa i Postępowania Administracyjnego pt. „Filozofia prawa administracyjnego”. Uniwersytet Warmińsko-Mazurski. Olsztyn.	22-25.09.2024 r.
10.	Udział przedstawiciela Biura Rzecznika Praw Obywatelskich w Kongresie Teorii i Filozofii Prawa Sekcji Polskiej Stowarzyszenia Filozofii Prawa i Filozofii Społecznej (IVR). Wydział Prawa i Administracji Uniwersytetu Marii Skłodowskiej Curie. Lublin.	23-25.09.2024 r.
11.	Udział Zastępcy RPO Valeriego Vacheva w posiedzeniu Komisji Ekspertów ds. Zdrowia przy Rzeczniku Praw Obywatelskich. Biuro RPO. Warszawa.	26.09.2024 r.
12.	Udział Zastępcy RPO Wojciecha Brzozowskiego w 66. Zjeździe Katedr i Zakładów Prawa Konstytucyjnego – „Konstytucyjne determinaty finansów publicznych w Polsce a praktyka ustrojowa”. Częstochowa.	25-27.09.2024 r.
13.	Udział przedstawicieli Biura Rzecznika Praw Obywatelskich w Konferencji Integrity Partners Security Days 2024. Iława.	26-29.09.2024 r.
14.	Udział przedstawiciela Biura Rzecznika Praw Obywatelskich w 9. Kongresie Rodzicielstwa Zastępczego. Gdańsk.	27.09.2024 r.
15.	Warsztaty „Cechy podmiotowe interwencji ze szczególnym uwzględnieniem zabezpieczenia przez Policję zgromadzeń publicznych”, organizowane przez Biuro Pełnomocnika Terenowego RPO w Katowicach. Pszczyna.	30.09.- 02.10.2024r.

Tabela 12. Współpraca międzynarodowa Rzecznika Praw Obywatelskich w III kwartale 2024 r.

1.	Udział Rzecznika Praw Obywatelskich Marcina Wiącka oraz Zastępcy RPO Wojciecha Brzozowskiego w przyjęciu z okazji 248. rocznicy powstania Stanów Zjednoczonych. Rezydencja Ambasadora Stanów Zjednoczonych. Warszawa.	02.07.2024 r.
2.	Spotkanie Rzecznika Praw Obywatelskich Marcina Wiącka z ombudsmanem Holandii Reinierem van Zutphenem. Biuro RPO. Warszawa.	05.07.2024 r.
3.	Udział Rzecznika Praw Obywatelskich Marcina Wiącka w uroczystości zorganizowanej z okazji Święta Narodowego Francji, 14 lipca. Ambasada Francji, Warszawa.	12.07.2024 r.

4.	Udział przedstawiciela Biura Rzecznika Praw Obywatelskich w prezentacji online raportu specjalnego ombudsmiana Ukrainy „CROSS-POLLINATED. Systemowa polityka Rosji niszczenia ukraińskiej tożsamości dzieci”, nt. ochrony praw dzieci w związku z agresją zbrojną na Ukrainę, ze szczególnym uwzględnieniem perspektywy prawa międzynarodowego.	16.07.2024 r.
5.	Spotkanie przedstawiciela Biura Rzecznika Praw Obywatelskich z grupą 29 prawników niemieckich odbywających staż w Sądzie Apelacyjnym w Berlinie. Celem spotkania było przedstawienie kompetencji i działań podejmowanych przez RPO. W trakcie dyskusji wiele uwagi poświęcono problemom uchodźców i imigrantów, szczególnie w kontekście sytuacji na granicy polsko-białoruskiej, jak również aktywnościom RPO na rzecz przeciwdziałaniu zmianom klimatycznym.	17.07.2024 r.
6.	Spotkanie przedstawiciela Biura Rzecznika Praw Obywatelskich z przedstawicielem Ambasady Australii Markiyanem Wojewidką nt. stanu przestrzegania praw człowieka w polskich więzieniach, w tym ryzyka tortur, okrutnego, niehumanitarnego lub poniżającego traktowania albo karania. Ponadto poruszono temat możliwości monitorowania przestrzegania praw osób uwięzionych oraz przekazano informacje na temat stwierdzonych nieprawidłowości podczas wizytacji przeprowadzanych przez KMP.	23.07.2024 r.
7.	Udział przedstawiciela Biura Rzecznika Praw Obywatelskich w spotkaniu grupy roboczej poświęconym opracowaniu przewodnika dla KMP nt. monitorowania sytuacji osób tymczasowo aresztowanych, organizowanym przez Radę Europy. Strasburg, Francja.	02-04.09.2024 r.
8.	Spotkanie Rzecznika Praw Obywatelskich Marcina Wiącka z szefową misji Międzynarodowej Organizacji do Spraw Migracji (IOM) w Polsce Livią Styp-Rekowską. Spotkanie było poświęcone bieżącym tematom związanym z sytuacją cudzoziemców przebywających lub próbujących się przedostać na terytorium Polski. Biuro RPO. Warszawa.	04.09.2024 r.
9.	Wizyta studyjna przedstawiciela Biura Rzecznika Praw Obywatelskich na zaproszenia Duńskiego Parlamentarnego Rzecznika Praw Obywatelskich, nt.	08-12.09.2024 r.

	stosowania izolacji w różnych miejscach pozbawienia wolności oraz praca duńskiego Krajowego Mechanizmu Prewencji w odniesieniu do takich miejsc. Kopenhaga, Dania.	
10.	Spotkanie Rzecznika Praw Obywatelskich Marcina Wiącka z dyrektorką Agencji Praw Podstawowych Unii Europejskiej (FRA) Sirpą Rautio. Biuro RPO. Warszawa.	10.09.2024 r.
11.	Spotkanie przedstawiciela Biura Rzecznika Praw Obywatelskich z grupą uczestników wizyty studyjnej realizowanej w Warszawie w ramach Programu Wymiany EJTN 2024, organizowane przez Krajową Szkołę Sądownictwa i Prokuratury, dla grupy zagranicznych sędziów. Biuro RPO. Warszawa.	11.09.2024 r.
12.	Udział przedstawiciela Biura Rzecznika Praw Obywatelskich w 2. edycji Międzynarodowej Konferencji Rzeczników Praw Obywatelskich. Spotkanie przedstawicieli instytucji ombudsmanskich z grupą studentów międzynarodowych pt. „Rights and Citizenship: The Role of Youth”. Cassino, Włochy.	11-14.09.2024 r.
13.	Spotkanie Zastępcy RPO Wojciecha Brzozowskiego z delegacją misji obserwacji wyborów Biura Instytucji Demokratycznych i Praw Człowieka OBWE (ODIHR). Rozmowa dotyczyła wdrażania zaleceń z Raportu końcowego ODIHR dotyczącego wyborów parlamentarnych w Polsce w 2023 r. Biuro RPO. Warszawa.	12.09.2024 r.
14.	Spotkanie Zastępcy RPO Wojciecha Brzozowskiego z przedstawicielami Europejskiej Komisji na rzecz Demokracji przez Prawo (Komisji Weneckiej). Głównym tematem rozmowy był projekt ustawy rozdzielający stanowisko Ministra Sprawiedliwości i Prokuratora Generalnego. Biuro RPO. Warszawa.	13.09.2024 r.
15.	Udział przedstawiciela Biura Rzecznika Praw Obywatelskich w warsztatach eksperckich organizowanych przez Agencję Praw Podstawowych (FRA), której celem jest zwiększenie wiedzy nt. mechanizmów monitorowania i ochrony przestrzeni obywatelskiej. Wiedeń, Austria.	16-18.09.2024 r.
16.	Spotkanie Zastępcy RPO Valeriego Vacheva z delegacją Komisji Prawnej i Praw Człowieka Zgromadzenia Parlamentarnego Rady Europy (PACE). Głównym	18.09.2024 r.

	tematem spotkania było wykonywanie przez Polskę wyroków Europejskiego Praw Człowieka, w związku z przygotowywanym przez Komisję raportem w tym zakresie. Biuro RPO. Warszawa.	
17.	Udział Zastępcy RPO Wojciecha Brzozowskiego w spotkaniu Leadership for Equality Hub Meeting organizowanym przez Europejską Sieć Organów ds. Równości (EQUINET). Berlin, Niemcy.	17-18.09.2024 r.
18.	Udział przedstawiciela Biura Rzecznika Praw Obywatelskich w konferencji pt. „Poprawa i zabezpieczenie warunków zdrowotnych osób pozbawionych wolności z zaburzeniami związanymi z używaniem substancji psychoaktywnych” organizowanej w ramach wspólnego projektu UE i Rady Europy „Wsparcie Rady Europy dla unijnej sieci organów monitorujących więzienia” Europejskie Forum Krajowych Mechanizmów Prewencji (European NPM Forum) wraz z grupą Pompidou. Strasburg, Francja.	23-25.09.2024 r.
19.	Udział przedstawiciela Biura Rzecznika Praw Obywatelskich w corocznych Międzynarodowych Konferencjach Instytucji Ombudsmanów ds. Sił Zbrojnych (ICOAF). Berlin, Niemcy	30.09-02.10.2024 r.

II. Wystąpienia o charakterze generalnym

W okresie objętym Informacją Rzecznik Praw Obywatelskich skierował wystąpienia o charakterze generalnym do:

Minister Rodziny, Pracy i Polityki Społecznej (VI.7217.1.2024 z 3 lipca 2024 r.) – w sprawie metody liczenia osób w kryzysie bezdomności.

Rzecznik Praw Obywatelskich z satysfakcją przyjął informację o dokonanych i planowanych zmianach w prowadzonym przez Ministerstwo Rodziny, Pracy i Polityki Społecznej Ogólnopolskim Badaniu Liczby Osób Bezdomnych, zbieżnych z rekomendacjami przedstawionymi przez Ekspertów Komisji ds. Przeciwdziałaniu Bezdomności przy RPO. Jednocześnie, w ocenie Ekspertów Komisji, pomimo pozytywnych korekt, nadal wskazane są zmiany w sposobie prowadzenia badania.

Główny akcent położono na potrzebę zmiany metody agregacji danych zebranych w trakcie badania. Mając na uwadze zaprezentowane przez Ekspertów Komisji stanowisko i związane z nimi postulaty, Rzecznik ponownie zwrócił się z prośbą o rozważenie ich uwzględnienia w kolejnym badaniu liczby osób bezdomnych. Eksperti działający w komisji przy RPO zwracają uwagę, że przyjęty aktualnie system agregowania danych przez MRPiPS obejmuje wyłącznie agregację na poziomie zbiorczych formularzy dla całej gminy. Gminy oraz instytucje i organizacje współpracujące są natomiast zobowiązane do wypełnienia indywidualnych kwestionariuszy dla każdej osoby objętej badaniem. Niewprowadzenie już zgromadzonych danych w formie zindywidualizowanej oznacza utratę wartościowych informacji uzyskanych z dużym wysiłkiem i zaangażowaniem osób i instytucji liczących oraz samych osób bezdomnych. Zgromadzenie indywidualnych danych – w tabeli, w której każdy wiersz odpowiada indywidualnemu kwestionariuszowi – pozwala na dokładniejsze analizy. Proces ten zapewnia większą elastyczność w analizie i raportowaniu, poprawiając jakość danych i minimalizując ryzyko błędów.

RPO ponownie zadeklarował także otwartość na zorganizowanie w Biurze spotkania roboczego, podczas którego Eksperti Komisji będą mogli przekazać szczegółowe uwagi i propozycje dotyczące zbierania i przetwarzania danych, tak aby wyniki tego skomplikowanego przedsięwzięcia organizacyjnego mogły zostać jak najefektywniej wykorzystane.

Rzecznik zwrócił się do Minister z prośbą o poinformowanie o stanowisku zajęтым w przedstawionej sprawie.

Dyrektora Generalnego Służby Więziennej (IX.517.612.2023 z 3 lipca 2024 r.) - w sprawie regulacji dotyczących zawierania ślubów przez osoby pozbawione wolności.

Rzecznik Praw Obywatelskich zwrócił uwagę na kilka aspektów związanych z realizacją na terenie jednostek penitencjarnych prawa osób pozbawionych wolności do zawarcia związku małżeńskiego. Niepokojące jest, że do Biura RPO nadal wpływają skargi na decyzje o odmowie wyrażenia zgody na zawarcie związku małżeńskiego na terenie jednostki penitencjarnej. Decyzje w tym zakresie podejmowane przez administrację więzienną jawią się jako nadmierna ingerencja w życie prywatne osadzonych. Na Służbie Więziennej ciąży obowiązek zapewnienia bezpieczeństwa jednostki penitencjarnej bądź porządku publicznego, jednakże nie można tracić z pola widzenia prawa więźniów do poszanowania życia prywatnego i rodzinnego oraz potencjalnie stabilizującego i resocjalizującego wpływu wstąpienia w związek małżeński.

Rzecznik wskazał także, iż przepis § 5 ust. 1 zarządzenia nr 29/2015 Dyrektora Generalnego Służby Więziennej z dnia 1 lipca 2015 r. w sprawie transportowania skazanych zawiera zamknięty katalog przesłanek wykluczających możliwość przetransportowania skazanych do innych jednostek. Nie wymienia on takiej okoliczności jak wydana przez Służbę Więzienną zgoda na zawarcie związku małżeńskiego na terenie jednostki penitencjarnej i poczynione w tej sprawie ustalenia z właściwym Urzędem Stanu Cywilnego. Wydaje się jednak, że okoliczność ta, niezwykle znacząca dla osoby pozbawionej wolności, powinna być brana pod uwagę podczas podejmowania decyzji o przeniesieniu skazanego do innej jednostki.

Następnym wzbudzającym wątpliwości aspektem jest uczestnictwo skazanego nupturienta w ceremonii ślubnej w odzieży skarbowej. RPO zauważył, że choć samo wycofanie przez dyrektora jednostki zgody na odzież prywatną z uwagi na przekroczenie dyscyplinarne nie budzi zastrzeżeń, to objęcie tą decyzją także uroczystości zaślubin narusza art. 4 k.k.w., stanowiący o humanitarnym traktowaniu osoby pozbawionej wolności. Zawarcie związku małżeńskiego jest na tyle szczególnym i wzniosłym wydarzeniem w życiu każdego człowieka, również tego pozbawionego wolności, że uniemożliwienie mu korzystania z odzieży prywatnej podczas ceremonii stanowi naruszenie jego prawa do godnego traktowania.

Innym aspektem organizacji ceremonii zawarcia związku małżeńskiego na terenie jednostki penitencjarnej jest udział w niej osób bliskich skazanego. W myśl art. 105a § 2 k.k.w. w widzeniu mogą uczestniczyć nie więcej niż dwie osoby pełnoletnie, chyba że dyrektor zakładu karnego, w uzasadnionych wypadkach, wyrazi zgodę na udział większej liczby osób. Zawarcie związku małżeńskiego niewątpliwie może być potraktowane jako uzasadniony

przypadek, który przemawia za pozytywną decyzją dyrektora co do większej liczby osób uczestniczących w widzeniu. Tak dalekie ograniczenie liczby osób bliskich co do udziału w ceremonii ślubnej stanowi naruszenie prawa do poszanowania życia rodzinnego. Choć znaczące ograniczenia liczby gości są w pełni zrozumiałe w świetle konieczności zapewnienia porządku i bezpieczeństwa jednostki penitencjarnej, to jednak nie powinny one iść tak daleko, by stanowić przeszkodę do uczestnictwa w ceremonii rodziców oraz dzieci, w tym pełnoletnich, nupturientów.

Rzecznik podkreślił, że ślub jest szczególnym wydarzeniem w życiu człowieka, niezależnie od tego, czy został on pozbawiony wolności. Z tego powodu w odniesieniu do organizacji zawarcia związku małżeńskiego na terenie jednostki penitencjarnej nie można kierować się nadmiernym formalizmem, który stałby na przeszkodzie możliwości należytego celebrowania tej uroczystości. Za dyrektywy postępowania należy przyjąć honorowanie praw człowieka oraz zasad współżycia społecznego. Wspólny pobyt uczestników ceremonii, wykonanie pamiątkowego zdjęcia i poczęstunek po zaślubinach z pewnością nadaje uroczystości bardziej odświętny charakter. Co więcej, uroczysty charakter wydarzenia i celebrowanie go z uwzględnieniem wspomnianych elementów zapewne dodatnio wpłyną na proces resocjalizacji skazanych, czyli przyczyniłby się pozytywnie do realizacji jednej z podstawowych funkcji kary pozbawienia wolności.

Rzecznik zwrócił się do Dyrektora Generalnego SW z prośbą o poinformowanie o zajęтым stanowisku w przedstawionej sprawie.

Dyrektor Generalny Służby Więziennej w piśmie z 12 lipca 2024 r. zauważył, że ceremonia ślubna w warunkach więziennych sprowadza się do szczególnego rodzaju widzenia z osobami w niej uczestniczącymi. Niezbędnym jest zatem, aby osoby, które mają uczestniczyć w tego rodzaju uroczystości poddane zostały weryfikacji w oparciu o art. 105a § 4 Kodeksu karnego wykonawczego, który stanowi, iż widzenie z osobą niebędącą członkiem rodziny lub inną osobą bliską, skazany może otrzymać za zezwoleniem dyrektora zakładu karnego. Kierujący jednostką penitencjarną podejmując decyzję w kwestiach organizacyjnych tego rodzaju przedsięwzięcia posiada pewien margines uznaniowości uwzględniający interes osoby pozbawionej wolności oraz takie czynniki jak utrzymanie porządku, bezpieczeństwa i spokoju w zakładzie karnym. Oczywistym jest przy tym, że decyzje podejmowane w tym zakresie powinny być poprzedzone szczególną analizą indywidualnej sytuacji danej osoby mając na względzie charakter ceremonii i jej szczególne znaczenie w życiu każdego człowieka. W przekonaniu Dyrektora obecnie obowiązujące przepisy dotyczące możliwości zorganizowania tego rodzaju uroczystości w warunkach izolacji oraz te regulujące sposób transportowania osób

osadzonych nie ograniczają prawa osób pozbawionych wolności do zawarcia związku małżeńskiego na terenie jednostek penitencjarnych oraz poszanowania życia rodzinnego i prywatnego. Zdaniem Dyrektora Generalnego SW brak jest aktualnie podstaw do podejmowania w tym zakresie działalności legislacyjnej.

Ministra Finansów (V.7106.2.2024 z 3 lipca 2024 r.) - w sprawie potrzeby znowelizowania ustawy o zmianie niektórych ustaw w związku z zapewnieniem rozwoju rynku finansowego oraz ustawy o nadzorze nad rynkiem finansowym.

Do Rzecznika Praw Obywatelskich wpływają skargi, w których Wnioskodawcy podnoszą zarzut niezgodności z normami wyższego rzędu przepisu art. 43 ustawy o zmianie niektórych ustaw w związku z zapewnieniem rozwoju rynku finansowego oraz ochrony inwestorów na tym rynku oraz ustawy o nadzorze nad rynkiem finansowym, który stanowi, że przepisy art. 12a i art. 12b ustawy zmienianej w art. 19, stosuje się również do kar administracyjnych nakładanych za naruszenia, do których doszło przed dniem wejścia w życie powyższej ustawy, o ile nie upłynął termin przedawnienia nałożenia kary.

Ustawa o nadzorze nad rynkiem finansowym, do których odwołuje się art. 43 ustawy nowelizującej, w art. 12a natomiast stanowi, że kara pieniężna, w przypadkach określonych w niniejszej ustawie, w przepisach ustaw, o których mowa w art. 1 ust. 2 3 lub w przepisach odrębnych ustaw może być nałożona przez Komisję Nadzoru Finansowego także na podmiot, któremu wygasło zezwolenie na prowadzenie działalności, z którą wiąże się naruszenie, albo któremu zostało cofnięte zezwolenie na prowadzenie takiej działalności, oraz na podmiot, który został wykreślony z rejestru uprawniającego do prowadzenia działalności, z którą wiąże się naruszenie.

Za to art. 12b tej ustawy stanowi, że kara pieniężna nakładana przez Komisję na podstawie przepisów niniejszej ustawy, przepisów ustaw, o których mowa w art. 1 ust. 2 lub przepisów odrębnych ustaw może zostać nałożona odrębnie za każdy czyn objęty postępowaniem. W ocenie Wnioskodawców uregulowanie to narusza wzorce konstytucyjne.

Wnioskodawcy wykazują, że art. 43 ustawy o zmianie niektórych ustaw w związku z zapewnieniem rozwoju rynku finansowego oraz ochrony inwestorów na tym rynku wymaga konfrontacji z zasadami wywodzonymi z art. 2 Konstytucji, w szczególności z zasadą niedziałania prawa wstecz, która stanowi podstawową zasadę porządku prawnego. Postanowienia tego przepisu w ich ocenie: mają retroaktywny skutek w postaci stosowania nowej przesłanki podmiotowej wymierzania administracyjnych kar pieniężnych, powodując możliwość nałożenia kary na podmioty, które przed wejściem w życie odpowiedzialności nie podlegały; mają retroaktywny

skutek w postaci zaostżenia wymiaru kary wymierzanej ww. podmiotom w stosunku do wymiaru, który obowiązywał przed wejściem w życie ustawy; prowadzą do nieuzasadnionego i nieproporcjonalnego ograniczenia praw majątkowych i swobody działalności gospodarczej ww. podmiotów oraz są skonstruowane w sposób wadliwy, uniemożliwiający prawidłowe stosowanie wobec ww. podmiotów.

Poza tym, zdaniem Wnioskodawców, sam art. 12a ustawy o nadzorze finansowym (dalej jako: „u.n.r.f”) narusza zasadę poprawnej legislacji i określoności prawa, albowiem przyznaje on organowi nadzoru możliwość nakładania kar pieniężnych. Po wnikliwej analizie przedstawionego zagadnienia, RPO podzielił stanowisko Wnioskodawców co do tego, że kwestionowane przez nich uregulowania są sprzeczne z wskazanymi wzorcami konstytucyjnymi i wymagają zmiany. Zgodzić się należy z Wnioskodawcami również w zakresie naruszenia zasady państwa prawnego, która wymaga stanowienia norm nienagannych z punktu widzenia techniki legislacyjnej. Normy te powinny realizować założenia leżące u podstaw porządku konstytucyjnego w Polsce. Każda regulacja prawna nawet o charakterze ustawowym, dająca organowi państwowemu uprawnienie do wkraczania w sferę praw i wolności obywatelskich, musi spełniać wymóg dostatecznej określoności.

Wobec powyższego, Rzecznik zwrócił się do Ministra z prośbą o podjęcie prac legislacyjnych, zmierzających do wyeliminowania z porządku prawnego regulacji, które są niezgodne z normami wyższego rzędu i budzą uzasadnione wątpliwości natury konstytucyjnej.

Podsekretarz Stanu w Ministerstwie Finansów w piśmie z 2 sierpnia 2024 r. wskazał, że stanowisko przedstawione przez Rzecznika oznacza akceptację nieuzasadnionego ograniczenia odpowiedzialności podmiotu nadzorowanego za popełnione delikty administracyjne. Zmiana statusu, czy to będąca realizacją świadomej strategii podmiotu nadzorowanego zmierzającej do uniknięcia odpowiedzialności, czy też wynikająca z decyzji KNF podyktowanej ochroną bezpieczeństwa rynku i jego uczestników, zdaje się być w takim przypadku przesłanką uzasadniającą zwolnienie takiego podmiotu od odpowiedzialności za wcześniej popełnione delikty administracyjne. Podejmowanie działań w drodze interwencji legislacyjnej jest zatem, w ocenie Ministra Finansów, niezasadne. Żaden z omawianych przepisów nie wprowadza retroaktywności karania, ani też wstecznie nie zaostża wymiaru kary, nie stanowi także samodzielnej podstawy karania. W związku z tym ocena tych przepisów dokonywana przez pryzmat wskazywanych wzorców konstytucyjnych musi być przeprowadzona w kontekście odmiennym niż czynią to skarżący w pismach kierowanych do RPO i w efekcie powinna doprowadzić do odmiennych wniosków.

Ministra Sprawiedliwości (II.5150.7.2015 z 8 lipca 2024 r.) - w sprawie braku możliwości przedłużenia terminu na wniesienie apelacji w postępowaniu karnym w sprawach, w których uzasadnienie wyroku jest obszerne.

W zainteresowaniu Rzecznik Praw Obywatelskich pozostaje problematyka braku możliwości przedłużenia terminu na wniesienie apelacji w postępowaniu karnym w sprawach szczególnie skomplikowanych, w których uzasadnienie wyroku jest obszerne.

Zdaniem Rzecznika brak możliwości przedłużenia terminu na złożenie apelacji w sprawach szczególnie skomplikowanych i obszernych, wywoływać może wątpliwości dotyczące właściwego przestrzegania prawa do obrony, które musi być zagwarantowane proceduralnie, aby miało charakter realny i efektywny, w ramach konkretnego postępowania, niezależnie od jego stadium, a nie iluzoryczny i abstrakcyjny. Skoro nie dopuszcza się możliwości odmówienia stronom dostępu do części, ani tym bardziej całości uzasadnienia wyroku, to dostęp ten należy uczynić efektywnym, a nie pozorowanym.

Jak podkreśla to orzecznictwo konstytucyjne, nadmierny formalizm w dziedzinie warunków wniesienia apelacji może prowadzić nie tylko do naruszenia prawa do zaskarżania orzeczeń wydanych w pierwszej instancji (art. 78 Konstytucji), lecz także wiązać się z udaremieniem realizacji prawa do sądu (art. 45 ust. 1 Konstytucji), a tym samym być uznany za sprzeczny z zasadą demokratycznego państwa prawnego (art. 2 Konstytucji). Prawo do zaskarżenia orzeczenia wydanego w pierwszej instancji stanowi środek ochrony wolności i praw. Natomiast stopień dopuszczalności „sformalizowania” dostępności do prawa rozpatrzenia sprawy przez sąd drugiej instancji może być naruszone zarówno bezpośrednio (przez wyłączenie wniesienia apelacji), jak i pośrednio (przez ustanowienie takich formalnych warunków wniesienia apelacji, które czynność tę czyniłyby nadmiernie utrudnioną. Z punktu widzenia regulacji zawartych w Konstytucji, środek zaskarżenia powinien być skuteczny w tym sensie, że powinien umożliwiać merytoryczne rozstrzygnięcie sprawy w postępowaniu odwoławczym.

Rzetelny proces zakłada, że strona będzie miała zapewnione prawo do zapoznania się ze stanowiskiem sądu, oceny dowodów, które zdecydowały o ustaleniu odpowiedzialności karnej, odpowiedni czas do przygotowania się do obrony i zapoznanie z materiałem w sprawie, to zaś zakłada zapoznanie się z uzasadnieniem sądu, nawet gdy jego objętość znacznie przekracza standardowe rozmiary.

RPO postuluje zatem wprowadzenie do postępowania karnego możliwości przedłużenia w sprawach zawiłych terminu do wniesienia apelacji, poprzez dodanie do art. 445 k.p.k. nowego § 1a o treści: „W

przypadku przedłużenia terminu do sporządzenia pisemnego uzasadnienia wyroku termin, o którym mowa w § 1, wynosi 30 dni. O terminie tym sąd zawiadamia stronę doręczając jej wyrok z uzasadnieniem. Jeżeli w zawiadomieniu termin ten wskazano błędnie, a strona się do niego zastosowała, apelację uważa się za wniesioną w terminie". Redakcja tego przepisu pozostaje w zgodzie z analogicznym uregulowaniem w procedurze cywilnej, choć przewiduje termin nieznacznie dłuższy. Wskazany czasookres jest już używany w postępowaniu karnym na okoliczność wnoszenia kasacji (art. 524 k.p.k.), a jednocześnie porównawczo odpowiada terminom na wniesienie środka zaskarżenia w innych polskich procedurach (np. administracyjnej), czy okresie przewidzianym w innych państwach.

Dodatkowo, należy podtrzymać propozycję rozwiązań, które nie wprowadzają trybu wnioskowego na rzecz przedłużania terminu do wniesienia apelacji ex lege wówczas, gdy wcześniej prezes sądu przesądził to dokonując prolongaty terminu na sporządzenie uzasadnienia. Jednocześnie termin 30 dni nie jest znaczny i koresponduje z innymi czynnościami procesowymi stron, które w procedurze karnej zostały również obwarowane podobnym terminem, odpowiada także jednej z propozycji zaproponowanych przez samorząd adwokacki.

Mając na uwadze powyższe, Rzecznik zwrócił się do Ministra z prośbą o dokonanie analizy poruszonych w niniejszym wystąpieniu problemów i rozważenie zainicjowania działań legislacyjnych adekwatnych do przedstawionej propozycji.

Sekretarz Stanu w Ministerstwie Sprawiedliwości w piśmie z 17 lipca 2024 r. wskazał, że problematyka przedłużenia terminu do wniesienia apelacji w sprawach karnym była przedmiotem analiz prowadzonych w Ministerstwie Sprawiedliwości we współdziałaniu z Komisją Kodyfikacyjną Prawa Karnego. W przygotowanym projekcie ustawy postulat zgłoszony przez Rzecznika został uwzględniony. Proponuje się bowiem dodanie do art. 445 ustawy – Kodeks postępowania karnego § 1a stanowiącego, że w wypadku przedłużenia terminu do sporządzenia uzasadnienia wyroku, termin, o którym mowa w § 1, wynosi 30 dni. W najbliższym czasie należy się spodziewać wszczęcia procesu legislacyjnego, w trakcie którego swoje uwagi będzie mógł przedstawić także RPO.

Ministra Sprawiedliwości (VII.510.11.2024 z 8 lipca 2024 r.) - w sprawie potrzeby znowelizowania ustawy o komornikach sądowych.

Na tle jednej ze spraw indywidualnych badanych w Biurze Rzecznika Praw Obywatelskich ujawnił się poważny problem systemowy związany z charakterem decyzji Ministra Sprawiedliwości w przedmiocie zawieszenia komornika oskarżonego o popełnienie przestępstwa.

Zgodnie z art. 18 ust. 1 pkt 1 ustawy o komornikach sądowych (dalej jako: „u.k.s.”), „Minister Sprawiedliwości zawiesza komornika w czynnościach, jeżeli przeciwko komornikowi wszczęto postępowanie o umyślne przestępstwo ścigane z oskarżenia publicznego lub umyślne przestępstwo skarbowe”. Formuła „zawiesza” jest interpretowana w orzecznictwie jako bezwzględny obowiązek automatycznego zawieszenia komornika w przypadku wszczęcia przeciwko niemu postępowania o umyślne przestępstwo ścigane z oskarżenia publicznego, niezależnie od wiarygodności materiału dowodowego.

W ocenie RPO w procedurze zawieszenia komornika występują cztery zasadnicze problemy: automatyzm decyzji o zawieszeniu komornika w przypadku określonym w art. 18 ust. 1 pkt 1 u.k.s. narusza zasadę domniemania niewinności oraz zasadę równości, bo w przypadku pozostałych prawniczych zawodów zaufania publicznego decyzja o zawieszeniu podejmowana jest z uwzględnieniem okoliczności indywidualnych; ograniczenie kontroli sądowej wspomnianej decyzji Ministra Sprawiedliwości do czysto formalnego potwierdzenia istnienia w obiegu prawnym postanowienia prokuratora o postawieniu komornikowi zarzutów narusza prawo do skutecznego środka odwoławczego; przewidziana w art. 48 ust. 2 u.k.s. nadmiernie surowa, sztywna i automatyczna sankcja w postaci obniżenia dochodu komornika o 75% z powodu zawieszenia narusza zasadę proporcjonalności; brak wyrównania utraconych przez komornika dochodów w przypadku prawomocnego uniewinnienia narusza prawo do rekompensaty za straty poniesione na skutek nieuzasadnionego oskarżenia.

Co istotne, jedynie w przypadku komornika fakt wszczęcia przeciwko niemu postępowania karnego wiąże się z jego automatycznym zawieszeniem. Tymczasem w przypadku prokuratorów, radców prawnych, notariuszy i rzeczników patentowych wszczęcie postępowania karnego przeciwko nim stanowi jedynie fakultatywną podstawę zawieszenia w czynnościach. W przekonaniu Rzecznika nie istnieją żadne racjonalne powody, aby w tym względzie komorników traktować surowiej niż pozostałe ww. zawody.

Ponadto, inaczej niż sąd dyscyplinarny, Minister Sprawiedliwości nie przeprowadza oceny indywidualnej przed podjęciem decyzji o zawieszeniu komornika w trybie art. 18 ust. 1 pkt 1 u.k.s. Takiej oceny nie dokonuje też sąd powszechny, do którego może odwołać się komornik od decyzji. Kontrola sądowa w tym przypadku ma bowiem charakter czysto formalny i ogranicza się do potwierdzenia istnienia w obiegu prawnym postanowienia prokuratora o postawieniu komornikowi zarzutów, niezależnie od ich wiarygodności i ich znaczenia dla prawidłowego wykonywania zawodu.

Kontrola sądowa nie obejmuje weryfikacji, na ile poważne i uzasadnione są stawiane komornikowi zarzuty oraz w jakim stopniu mogą one mu utrudnić rzetelne wykonywanie obowiązków zawodowych. Sąd powszechny kontrolujący decyzję o zawieszeniu komornika ma więc dalece węższe kompetencje niż sąd dyscyplinarny decydujący o zawieszeniu sędziego, adwokata, radcy prawnego, notariusza czy rzecznika patentowego.

Z wydaniem decyzji o zawieszeniu komornika powiązana jest też represyjna sankcja *ex lege* pozbawiająca komornika 75% dochodu z kancelarii (a *contrario* z art. 48 ust. 2 u.k.s.), niezależnie od wagi zarzucanego czynu i osobistej sytuacji finansowej zawieszzonego. Tymczasem sankcje represyjne powinny być regulowane z uwzględnieniem zasady proporcjonalności, tj. z możliwością miarkowania ich surowości w sposób odpowiedni do okoliczności sprawy.

RPO zauważył wreszcie, iż art. 48 ust. 2 u.k.s. stanowi ingerencję w prawo do wynagrodzenia za pracę i prawo do rekompensaty za nieuzasadnione oskarżenie, które podlegają ochronie konstytucyjnej jako prawo majątkowe. Hipotetyczna możliwość dochodzenia takiej rekompensaty w trybie przepisów o ochronie dóbr osobistych jest iluzoryczna z uwagi na wąskie rozumienie przesłanki bezprawności. Wyrok uniewinniający nie jest uznawany w orzecznictwie za formalne potwierdzenie nielegalności działania prokuratury, a zatem nie stanowi on podstawy do dochodzenia rekompensaty na zasadach ogólnych.

W związku z powyższym, Rzecznik zwrócił się do Ministra z postulatem rozważenia stosownej nowelizacji art. 18 u.k.s.

Podsekretarz Stanu w Ministerstwie Edukacji Narodowej (XI.7036.42.2023 z 9 lipca 2024 r.) - w sprawie sytuacji uczniów z ADHD.

Rzecznik Praw Obywatelskich otrzymał wniosek dotyczący sytuacji uczniów, u których zdiagnozowano zaburzenia hiperkinetyczne, w tym hiperkinetyczne zaburzenia zachowania (ADHD). W opinii osoby go wnoszącej obecne uregulowania wsparcia uczniów z tej grupy w procesie edukacji nie odpowiadają ich szczególnym potrzebom. Podkreślono przy tym brak możliwości uzyskania orzeczenia o potrzebie kształcenia specjalnego dla uczniów z ADHD. Aktualnie uczniowie z tej grupy mogą uzyskać orzeczenie o zagrożeniu niedostosowaniem społecznym lub orzeczenie o niedostosowaniu społecznym. Niemniej jednak, możliwość ta obejmuje wyłącznie część uczniów, m.in. w przypadkach, w których ADHD występuje wraz z inną szczególną potrzebą edukacyjną. W pozostałych przypadkach można ubiegać się o opinię dokumentującą diagnozę hiperkinetycznego zaburzenia zachowania, jednak – zdaniem Wnioskodawczyni – dokument ten nie uprawnia do uzyskania odpowiedniego wsparcia.

W korespondencji wskazano również na konsekwencje związane z brakiem możliwości uzyskania przez ucznia z ADHD orzeczenia o potrzebie kształcenia specjalnego – wykaz subwencji nie zawiera hiperkinetycznego zaburzenia zachowania (ADHD). Oznacza to, że wyłącznie w przypadku, w którym uczeń z ADHD uzyska orzeczenie o zagrożeniu niedostosowaniem społecznym lub orzeczenie o niedostosowaniu społecznym placówka edukacyjna będzie miała możliwość uzyskania dodatkowych środków na dostosowanie procesu edukacji do szczególnych potrzeb ucznia. Wysokość subwencji również budzi wątpliwości Wnioskodawczyni.

Z informacji posiadanych przez Rzecznika wynika, że kwestia edukacji uczniów z ADHD było przedmiotem petycji kierowanych przez środowisko reprezentujące tę grupę oraz było tematem spotkań z przedstawicielami organizacji społecznych.

RPO przypominał, iż prawo do nauki jest jednym z fundamentalnych praw człowieka, którego realizacja umożliwi rozwój osobisty oraz pozwala na osiągnięcie samodzielności i niezależności, a także pełny udział we wszystkich sferach życia. Konstytucja w art. 70 przyznaje każdemu prawo do nauki oraz zobowiązuje władze publiczne do zapewnienia obywatelom powszechnego i równego dostępu do wykształcenia. Ponadto, na podstawie art. 24 ust. 1 Konwencji o prawach osób niepełnosprawnych, Polska zobowiązała się do zapewnienia osobom z niepełnosprawnościami dostępu do wykształcenia bez dyskryminacji i na zasadach równych szans.

Co więcej, w świetle preambuły ustawy – Prawo Oświatowe, szkoła winna zapewnić każdemu uczniowi warunki niezbędne do jego rozwoju, przygotować go do wypełniania obowiązków rodzinnych i obywatelskich w oparciu o zasady solidarności, demokracji, tolerancji, sprawiedliwości i wolności, zaś art. 1 pkt 6 wskazanej ustawy stanowi, że system oświaty zapewnia m.in. możliwość pobierania nauki przez dzieci i młodzież z niepełnosprawnościami, zgodnie z ich indywidualnymi potrzebami rozwojowymi i edukacyjnymi oraz predyspozycjami. Zadaniem państwa jest zapewnienie takiego systemu kształcenia, który będzie zmierzał do pełnego rozwoju potencjału ucznia, talentów i kreatywności, a także zdolności przy pełnym wykorzystaniu jego możliwości, a podejmowane działania powinny gwarantować, że osoby z niepełnosprawnościami nie będą wykluczone z powszechnego systemu edukacji ze względu na swoją niepełnosprawność.

Mając na uwadze powyższe, Rzecznik zwrócił się do Minister z prośbą o przedstawienie stanowiska w niniejszej sprawie.

Podsekretarz Stanu w Ministerstwie Edukacji Narodowej w piśmie z 29 lipca 2024 r. wskazała, że w systemie oświaty przewidziano szereg możliwości dostosowania procesu kształcenia i wychowania do indywidualnych potrzeb i możliwości psychofizycznych dzieci i młodzieży, w tym także dzieci z rozpoznaniem medycznym ADHD. Zróżnicowanie potrzeb

rozwojowych i edukacyjnych uczniów powinno zostać uwzględnione przy wyborze programu nauczania, który będzie realizowany w danym zespole klasowym, a także podręczników, materiałów edukacyjnych i ćwiczeniowych. Nauczyciel jest obowiązany indywidualizować pracę z każdym uczniem, udzielając mu w trakcie pracy pomocy psychologiczno-pedagogicznej, a w przypadku, gdy jest taka potrzeba - dostosować wymagania edukacyjne. Dzieci i młodzież, w tym doświadczające trudności w uczeniu się lub funkcjonowaniu społecznym wynikające z ADHD, mogą także korzystać z różnych form pomocy psychologiczno-pedagogicznej, która jest jedną z podstawowych form działalności dydaktyczno-wychowawczej przedszkola, szkoły i placówki. Podsekretarz Stanu poinformowała jednocześnie, że w MEN trwają prace nad kompleksową zmianą systemu wsparcia dzieci i uczniów o różnym poziomie funkcjonowania, w tym dzieci z zespołem ADHD, które powinno być udzielane w koordynacji z innymi sektorami (zdrowia, pomocy społecznej, pomocy rodzinie). W odniesieniu do kwestii dostosowania subwencji do kosztów zwiększenia dostępności procesu edukacji dla uczniów z ADHD Podsekretarz wyjaśniła, że zapewnienie finansowania realizacji, wynikających z przepisów prawa, zadań przedszkola, szkoły lub placówki potrzeb rozwojowych i edukacyjnych uczniów, należy do kompetencji organu prowadzącego daną jednostkę systemu oświaty.

Pełnomocnika Rządu ds. Osób Niepełnosprawnych (XI.811.2.2018 z 9 lipca 2024 r.) - w sprawie systemu wsparcia osób z niepełnosprawnościami oraz wdrożenia KPON.

Rzecznik Praw Obywatelskich, stojący na straży wolności i praw człowieka i obywatela, szczególną uwagę poświęca zagadnieniu zapewnienia osobom z niepełnosprawnościami prawa do godnego i niezależnego życia, mając na względzie normy wynikające nie tylko z Konstytucji, ale również Konwencji o prawach osób niepełnosprawnych.

We wrześniu 2018 r. Komitet ONZ ds. Praw Osób z Niepełnosprawnościami dokonał pierwszego przeglądu wdrażania Konwencji w Polsce i wydał swoje rekomendacje. Uwagi Komitetu wskazują na poczynione postępy, lecz przede wszystkim skupiają się na obszarach, które wymagają podjęcia działań w celu zapewnienia realizacji postanowień Konwencji w prawie i w praktyce. Mając na uwadze efektywność oddziaływania, Komitet podkreślił potrzebę szerokiego rozpowszechnienia jego Uwag, w tym wśród organizacji pozarządowych i organizacji osób z niepełnosprawnościami, a także samych osób z niepełnosprawnościami i członków ich rodzin, w języku urzędowym i językach mniejszości, w tym w języku migowym, oraz w dostępnych formatach, w tym w wersji łatwej do czytania i zrozumienia, a także udostępnienia ich na rządowej stronie internetowej poświęconej prawom człowieka.

Pomimo upływu niemal 6 lat od publikacji wyżej wspomnianych rekomendacji, tłumaczenie – zarówno na język polski, na Polski Język Migowy (PJM), jak i opracowanie ich treści w języku łatwym do czytania i rozumienia – do tej pory nie zostało publicznie udostępnione. Tym samym nie zrealizowano m.in. ww. zalecenia, a zasięg oddziaływania wydanych Uwag jest ograniczony.

Sytuacja ta budzi uzasadniony sprzeciw Rzecznika, działającego także jako organ monitorujący wdrażanie Konwencji. Władze państwowe zobligowane są do przedłożenia kolejnego sprawozdania z realizacji Konwencji do 25 września 2026 r., uwzględniającego postępy we wdrożeniu Uwag Komitetu z 2018 r. Ponadto art. 33 ust. 3 Konwencji podkreśla obowiązek państw-stron do zapewnienia, by społeczeństwo obywatelskie, w szczególności osoby z niepełnosprawnościami i reprezentujące je organizacje były włączone w proces monitorowania wdrażania Konwencji i umożliwiono im pełne uczestnictwo w tym procesie.

W związku z powyższym, Rzecznik zwrócił się do Pełnomocnika z prośbą o udzielenie wyjaśnień w niniejszej sprawie oraz poinformowanie, w jakim terminie nastąpi udostępnienie stosownego tłumaczenia Uwag Komitetu ONZ ds. Praw Osób z Niepełnosprawnościami.

Ministra Rolnictwa i Rozwoju Wsi (VII.7202.8.2024 z 9 lipca 2024 r.) - w sprawie wyłączenia stosowania przepisów Kodeksu postępowania administracyjnego w postępowaniach administracyjnych prowadzonych przez ARiMR.

Do Rzecznika Praw Obywatelskich wpływają skargi dotyczące wyłączenia stosowania art. 7, art. 9, art. 10, art. 75 § 1, art. 77 § 1, art. 79a oraz art. 81 ustawy - Kodeks postępowania administracyjnego w postępowaniach administracyjnych prowadzonych przez Agencję Restrukturyzacji i Modernizacji Rolnictwa. Wyłączenie to w sposób ogólny zostało uregulowane w art. 10a ust. 1-1b ustawy o Agencji Restrukturyzacji i Modernizacji Rolnictwa. Zgodnie z tym przepisem, jeżeli przepisy ustawy lub przepisy odrębne nie stanowią inaczej, do postępowań w sprawach indywidualnych rozstrzyganych w drodze decyzji stosuje się przepisy Kodeksu postępowania administracyjnego, z wyłączeniem art. 7, art. 9, art. 10, art. 75 § 1, art. 77 § 1, art. 79a oraz art. 81.

W świetle wyłączonych przepisów, w postępowaniach w sprawach indywidualnych rozstrzyganych w drodze decyzji, organ administracji publicznej stoi na straży praworządności; jest obowiązany w sposób wyczerpujący rozpatrzyć cały materiał dowodowy; udziela stronom, na ich żądanie, niezbędnych pouczeń co do okoliczności faktycznych i prawnych, które mogą mieć wpływ na ustalenie ich praw i obowiązków będących przedmiotem postępowania; oraz zapewnia stronom, na ich żądanie,

czynny udział w każdym stadium postępowania i na ich żądanie, przed wydaniem decyzji, umożliwi im wypowiedzenie się co do zebranych dowodów i materiałów oraz zgłoszonych żądań.

Ww. wyłączenie dotyczy także postanowień o zobowiązaniu strony oraz innych osób uczestniczących w postępowaniach do przedstawiania dowodów oraz wyjaśnień co do okoliczności sprawy zgodnie z prawdą i bez zatajania czegokolwiek oraz kwestii ciężaru dowodu. Wyłączenie stosowania wskazanych przepisów Kodeksu postępowania administracyjnego jest również obecne w bardziej szczegółowych aktach prawa, dotyczących działalności Agencji Restrukturyzacji i Modernizacji Rolnictwa, na przykład w przepisach warunkujących ocenę wniosków o dofinansowania z Krajowego Planu Odbudowy oceniane przez Agencję Restrukturyzacji i Modernizacji Rolnictwa. Warto zwrócić uwagę, iż w § 2 ust. 7 regulaminu wyboru przedsięwzięć do objęcia wsparciem z krajowego planu odbudowy i zwiększania odporności, wyłączono zastosowanie Kodeksu postępowania administracyjnego do postępowania w zakresie wyboru przedsięwzięcia do objęcia wsparciem i ponownej oceny przedsięwzięcia, z wyjątkiem art. 24 Kodeksu postępowania administracyjnego oraz przepisów dotyczących doręczeń i sposobu obliczania terminów, które stosuje się odpowiednio. Podobne postanowienia obecne są w innych regulaminach naborów.

Powyższe rozwiązania budzą wątpliwości Rzecznika w świetle zobowiązania organów krajowych, w tym Agencji Restrukturyzacji i Modernizacji Rolnictwa, do skutecznego stosowania Karty Praw Podstawowych, w tym art. 41 Karty – prawa do dobrej administracji, w toku wdrażania programów i projektów finansowanych z funduszy UE. Prawo do dobrej administracji obejmuje m.in. prawo do bezstronnego i sprawiedliwego rozpatrzenia sprawy w rozsądnym terminie przez instytucje i organy władzy publicznej, prawo do bycia wysłuchanym, zanim zostaną podjęte indywidualne środki mogące negatywnie wpłynąć na jego sytuację, czy obowiązek administracji uzasadniania swoich decyzji. Z prawa do dobrej administracji wynika zatem obowiązek ochrony gwarancji strony w postępowaniu administracyjnym, które chronią przepisy, których zastosowanie zostało wyłączone w stosunku do działań Agencji Restrukturyzacji i Modernizacji Rolnictwa.

Wobec powyższego Rzecznik zwrócił się do Ministra z prośbą o zajęcie stanowiska w sprawie.

Minister Rolnictwa i Rozwoju Wsi w piśmie z 9 września 2024 r. wskazał, iż wyłączenie stosowania niektórych przepisów ustawy - Kodeks postępowania administracyjnego (dalej jako: „Kpa”) nie spowodowało osłabienia sytuacji prawnej wnioskodawców w postępowaniu w sprawie przyznania pomocy, gdyż w praktyce regulacje te mają zastosowanie jedynie w sytuacjach spornych, np. w przypadku złożenia wniosku na tę samą

działkę przez dwóch albo większą liczbę wnioskodawców. W sytuacji, gdy taki spór nie istnieje, kierownik biura powiatowego ARiMR, wydając decyzję w sprawie płatności, bierze pod uwagę zawarte we wniosku oświadczenie wnioskodawcy o posiadaniu działek rolnych objętych wnioskiem. W takim przypadku w postępowaniu w sprawie przyznania płatności jest to wystarczający dowód, na podstawie którego następuje pozytywne rozpatrzenie wniosku. Odnosząc się do stwierdzenia, że wyłączenie przepisów Kpa mogło potencjalnie skutkować naruszeniem prawa do dobrej administracji, Minister wyjaśnił, że w postępowaniach w sprawie o przyznania płatności organy ARiMR działają na podstawie przepisów prawa i stoją na straży praworządności. Postępowanie jest wszczynane tylko na wniosek strony. Strona ma prawo, na swoje żądanie, przedstawiać dowody oraz dawać wyjaśnienia, co do okoliczności sprawy zgodnie z prawdą. Dlatego, za nieuzasadnione należy uznać stwierdzenie, że beneficjenci nie są chronieni prawem do dobrej administracji. Minister podkreślił także, że modyfikacja zasad Kpa w omawianym zakresie działa dyscyplinująco na stronę oraz sprzyja usprawnieniu i uproszczeniu postępowania.

Ministra Rozwoju i Technologii (IV.7216.25.2023 z 9 lipca 2024 r.) - w sprawie problemów osób dysponujących książeczkami mieszkaniowymi.

Od wielu lat Rzecznik Praw Obywatelskich prowadzi korespondencję z podmiotami odpowiedzialnymi za politykę mieszkaniową państwa w sprawie nadal nierozwiązanego problemu książeczek mieszkaniowych.

Z napływających do Rzecznika skarg od obywateli wynika, że nadal znacząca grupa posiadaczy książeczek mieszkaniowych nie może zrealizować posiadanych od kilkadziesiąt lat książeczek mieszkaniowych z wykorzystaniem premii gwarancyjnej. Nie jest bowiem w stanie spełnić żadnej z ustawowo określonej (w zamkniętym katalogu) czynności, uprawniającej do otrzymania premii, pomimo tego, że pozyskane środki finansowe miałyby być przeznaczone na cele mieszkaniowe. W ocenie Rzecznika istniejący katalog zdarzeń uprawniających do uzyskania premii gwarancyjnej uległ wyczerpaniu, co skutkuje tym, że nadal ponad milion (według danych z lat 2018-2019) właścicieli książeczek mieszkaniowych nie może ich zrealizować, a roczna liczba likwidowanych książek mieszkaniowych była znikoma i systematycznie malała. Zdaniem Rzecznika niezbędne jest podjęcie ze strony państwa odpowiednich działań zmierzających do definitywnego rozwiązania przedstawionego problemu.

Z dniem 19 stycznia 2021 r. weszła w życie ustawa o zmianie niektórych ustaw wspierających rozwój mieszkalnictwa (dalej jako: „ustawa zmieniająca”). Ustawą tą m.in. poszerzono katalog czynności uprawniających do wypłaty premii oraz wprowadzono mechanizm rejestracji książeczki

mieszkaniowej w banku prowadzącym obsługę rachunku. Zgodnie z tym przepisem książeczka mieszkaniowa podlega rejestracji. Rejestracji dokonuje, na wniosek jej właściciela, bank prowadzący obsługę rachunków wkładów oszczędnościowych na książeczkach mieszkaniowych. W przypadku zarejestrowania książeczki do 31 grudnia 2022 r. – zasady jej likwidacji i wypłaty premii gwarancyjnej nie uległy zmianie. Jeśli natomiast książeczka zostanie zarejestrowana po tym terminie, jej właściciel uzyska uprawnienie do złożenia wniosku o jej likwidację i wypłatę premii gwarancyjnej dopiero w dniu 1 stycznia roku następującego po roku rejestracji tej książeczki. W art. 34 ustawy zmieniającej, ustawodawca nałożył na bank prowadzący obsługę rachunków wkładów oszczędnościowych na książeczkach mieszkaniowych wystawionych do dnia 23 października 1990 r.

Z uzasadnienia projektu ustawy zmieniającej wynika, że wprowadzony mechanizm rejestrowania w banku książeczki mieszkaniowej miał pozwolić na zweryfikowanie liczby rzeczywiście istniejących książeczek i oszacowanie kwoty łącznych zobowiązań budżetowych, które wynikać mogą z faktycznie „czynnych” rachunków. Według uzasadnienia projektu tej ustawy, uzyskane od banku informacje dotyczące liczby faktycznie istniejących książeczek wraz z oszacowaną kwotą potencjalnych łącznych zobowiązań budżetowych miały być podstawą dla przeprowadzenia w II połowie 2023 r. przez właściwego do spraw mieszkalnictwa ministra całościowej analizy programu, w tym dotyczącej możliwości podjęcia dalszych rozwiązań w celu przyspieszenia realizacji procesu likwidacji książeczek mieszkaniowych.

Biorąc od uwagę powyższe, Rzecznik zwrócił się do Ministra z prośbą o przekazanie informacji o uzyskanej z banku liczbie zarejestrowanych i niezlikwidowanych książeczek mieszkaniowych oraz czy dokonana została zapowiadana analiza dotycząca możliwości podjęcia dalszych działań zmierzających do przyspieszenia realizacji procesu likwidacji książeczek mieszkaniowych.

Sekretarz Stanu w Ministerstwie Rozwoju i Technologii w piśmie z 22 lipca 2024 r. wyjaśnił, że znikomy efekt przedsięwzięcia związanego z rejestracją książeczek uniemożliwił wykorzystanie tego narzędzia do przeprowadzenia miarodajnych ocen i wyciągnięcia wniosków co do przyszłości funkcjonowania programu książeczek mieszkaniowych. Dodatkowo, w związku z przesunięciem w czasie procedury likwidacji książeczek mieszkaniowych dla właścicieli, którzy nie dokonali rejestracji do 31 grudnia 2022 r., rok 2023 r. był przełomowy pod względem liczby zlikwidowanych książeczek, która była wyjątkowo niska i nie pozwalała na przeprowadzanie dogłębnych analiz czy też podejmowanie zdecydowanych działań w zakresie książeczek. Resort na bieżąco monitoruje tempo likwidacji książeczek mieszkaniowych i rozważa różne propozycje działań. Natomiast należy mieć na uwadze, że każda zmiana będzie wpływała

zarówno na wysokość wydatków budżetu państwa, jak i na kwestie społeczne, zatem będzie wymagać pogłębionej analizy i starannego rozważenia decyzji o kierunku, w jakim ewentualna nowelizacja ustawy powinna zmierzać.

Minister Rodziny, Pracy i Polityki Społecznej (VII.611.1.2024 z 10 lipca 2024 r.) - w sprawie potrzeby zagwarantowania skutecznej ochrony prawa do strajku.

Do Rzecznika Praw Obywatelskich wpłynęła skarga związku zawodowego dotycząca uniemożliwienia prowadzenia sporu zbiorowego oraz przeprowadzenia referendum strajkowego zgodnie z przepisami ustawy o rozwiązywaniu sporów zbiorowych. Sytuacja ta była wynikiem odmowy przekazania przez pracodawcę danych pracowników na potrzeby referendum strajkowego na podstawie rozporządzenia ogólnego o ochronie danych osobowych (dalej jako: „RODO”).

Wnioskodawca wyjaśnia, że jako organizacja reprezentatywna, prowadzi spór zbiorowy z pracodawcą w obronie interesów pracowniczych w oparciu o przepisy ustawy o rozwiązywaniu sporów zbiorowych. Ani rokowania ani mediacje nie przyniosły oczekiwanych rozwiązań. Zmierając do realizacji prawa do ogłoszenia strajku na podstawie art. 20 ustawy o rozwiązywaniu sporów zbiorowych, związek zawodowy w celu ustalenia osób uprawnionych do głosowania oraz ustalenia progów uzasadniających uznanie referendum za wiążące, zwrócił się do pracodawców o udostępnienie list pracowników. Pracodawcy odmówili udzielenia informacji koniecznych do ogłoszenia strajku zgodnie z art. 20 ustawy o rozwiązywaniu sporów zbiorowych. Wnioskodawca ponadto wskazuje, że we wskazanych spółkach pracodawcy, w których toczy się spór zbiorowy, pracuje kilkanaście tysięcy pracowników rozlokowanych w kilkuset lokalizacjach w całej Polsce, a część z nich pracuje całkowicie zdalnie i jedyną formą kontaktu z nimi jest kontakt za pośrednictwem adresów poczty e-mail, których udostępnienia odmawia pracodawca.

Wobec niemożności ustalenia liczby osób uprawnionych do głosowania oraz ustalenia progów uzasadniających uznanie referendum za wiążące w myśl art. 20 ustawy o rozwiązywaniu sporów zbiorowych, związek zawodowy nie jest w stanie zrealizować przysługującego mu z mocy art. 59 ust. 3 Konstytucji prawa do organizowania strajku.

Zgodnie ze stanowiskiem Prezesa Urzędu Ochrony Danych Osobowych, przepisy RODO pozwalają pozyskać dane pracowników na potrzeby referendum strajkowego, a związek zawodowy ma prawo pozyskiwać od pracodawcy imiona i nazwiska pracowników oraz dane umożliwiające poinformowanie pracownika o referendum strajkowym. W ocenie RPO fakt, że przepisy dotyczące związków zawodowych, jak i regulacje z zakresu

sporów zbiorowych, nie określają wprost uprawnienia do pozyskiwania przez związki zawodowe danych pracowników na potrzeby referendum strajkowego może prowadzić do naruszenia prawa do strajku chronionego przez wspomniany art. 59 ust. 3 Konstytucji.

W świetle powyższego, Rzecznik zwrócił się do Minister z prośbą o zajęcie stanowiska w sprawie oraz rozważenie podjęcia działań legislacyjnych zmierzających do zapewnienia skutecznej ochrony prawa do strajku, przy poszanowaniu ochrony danych osobowych.

Ministra Rodziny, Pracy i Polityki Społecznej w piśmie z 6 sierpnia 2024 r. wskazała, że zgoda załogi zakładu pracy na przeprowadzenie strajku jest niezbędnym warunkiem legalności akcji strajkowej. Strajk może zostać ogłoszony, jeżeli w referendum strajkowym weźmie udział co najmniej 50% pracowników zakładu pracy. W świetle powyższego nie ulega wątpliwości, że by móc przeprowadzić referendum strajkowe, a następnie stwierdzić ważność wyników głosowania, uprawniony do jego przeprowadzenia podmiot musi mieć wiedzę o aktualnym stanie zatrudnienia w zakładzie pracy w momencie przeprowadzania referendum. Wystąpienie do pracodawcy o listę pracowników wydaje się krokiem w pełni uzasadnionym i zgodnym z ustawową procedurą rozwiązywania sporu zbiorowego - pomimo braku skonkretyzowanego obowiązku pracodawcy przekazania takich danych na prośbę podmiotu organizującego referendum strajkowe. W ocenie Ministry, podmiot mający uprawnienie do przeprowadzenia referendum strajkowego ma także uprawnienie do pozyskania, w tym celu, danych pracowników, a przesłanką legalności będzie tu prawnie uzasadniony interes. Udostępnienie - w celu przeprowadzenia głosowania - organizującemu referendum strajkowe uprawnionemu do tego podmiotowi imion i nazwisk pracowników wraz z tylko jedną informacją umożliwiającą nawiązanie z nimi kontaktu, byłoby wystarczające i zgodne z zasadą minimalizacji danych. Zatem w opinii Ministry, na gruncie obecnie obowiązujących regulacji w zakresie procedury rozwiązywania sporu zbiorowego, podjęcie przez pracodawcę działania polegającego na udostępnieniu związkowi zawodowemu tylko niezbędnych do przeprowadzenia referendum strajkowego danych pracowników, jest w pełni możliwe i pozostanie w zgodzie z poszanowaniem danych osobowych pracowników.

Ministra Finansów (V.511.462.2023 z 11 lipca 2024 r.) - w sprawie możliwości uzyskania prejudykatu w celu zainicjowania postępowania w przedmiocie naprawienia szkody za niezgodne z prawem działanie organu podatkowego.

Do Biura Rzecznika Praw Obywatelskich zgłaszają się obywatele chcący uzyskać informacje, w jakim trybie mogą dochodzić swoich praw w związku

z decyzją podatkową dotkniętą kwalifikowaną wadą prawną, która nie może być weryfikowana w nadzwyczajnym trybie (stwierdzenie nieważności decyzji), z uwagi na upływ terminów przedawnienia, skoro warunkiem zainicjowania postępowania odszkodowawczego jest uzyskanie prejudykatu w stosownym postępowaniu, a uzyskanie go w stosunku do decyzji wydanych później niż 5 lat od dnia jej doręczenia jest w zasadzie niemożliwe. RPO powziął wątpliwości, czy obowiązujące obecnie regulacje postępowania podatkowego są zgodne ze standardami konstytucyjnymi, a w szczególności z art. 45 ust. 1 Konstytucji (prawo do sądu) oraz z art. 77 ust. 2 Konstytucji (prawo do odszkodowania za niezgodne z prawem działanie organu władzy publicznej).

Rzecznik zauważył, że istota przedstawianego problemu nie dotyczy wyeliminowania wadliwej ostatecznej decyzji administracyjnej (podatkowej) z obrotu prawnego – w drodze stwierdzenia jej nieważności lub wznowienia postępowania – ale możliwości uzyskania potwierdzenia, że decyzja ta wydana została z naruszeniem prawa. Zachodzi to wówczas gdy – z uwagi na upływ terminów ustawowych pozwalających na zainicjowanie trybu nadzwyczajnego – nie jest możliwe wyeliminowanie wadliwej decyzji z obrotu prawnego w wyżej wskazanych trybach. Wydanie prejudykatu nie usuwa wadliwej decyzji z obrotu, a jedynie potwierdza wydanie decyzji z naruszeniem prawa. Nie są to zatem instytucje tożsame.

Wystąpienie przesłanki negatywnej, jakim jest upływ terminu do zainicjowania postępowania nadzwyczajnego, pozbawia organ administracji publicznej kompetencji do ingerencji w relację materialnoprawną ukształtowaną decyzją administracyjną². Relacja ta pozostaje w mocy, a ochrona interesu prawnego jednostki oparta jest na prawie do odszkodowania. Rozstrzygnięcie przybiera w takim wypadku formę decyzji stwierdzającej wydanie zaskarżonej decyzji z naruszeniem prawa oraz wskazującej okoliczności, z powodu których organ nie stwierdził jej nieważności – czyli stanowi prejudykat otwierający stronie drogę do ubiegania się o ewentualne roszczenia odszkodowawcze w ramach odrębnego postępowania na drodze cywilnej. Zgodnie bowiem z art. 260 Ordynacji podatkowej, do odpowiedzialności odszkodowawczej stosuje się przepisy prawa cywilnego.

Dla oceny przedstawionego problemu istotne jest odniesienie się do regulacji ustawy -Kodeks postępowania administracyjnego (dalej jako: „Kpa”). Zgodnie z jej unormowaniami, jeżeli nie można stwierdzić nieważności decyzji na skutek okoliczności, o których mowa w art. 156 § 2 Kpa (upływ terminu do złożenia wniosku), to organ administracji publicznej ogranicza się do stwierdzenia wydania zaskarżonej decyzji z naruszeniem prawa oraz wskazania okoliczności, z powodu których nie stwierdził nieważności decyzji (art. 158 § 2 Kpa). W doktrynie uznaje się bowiem, że nie jest możliwe

wydanie decyzji opartej na art. 158 § 2 Kpa bez konieczności wszczęcia i prowadzenia postępowania o stwierdzenie nieważności. Oznacza to, że przepisy wyłączające to postępowanie wykluczają również wydanie decyzji stwierdzającej naruszenie prawa.

Wskazane wyżej względy uzasadniają zatem stwierdzenie, że regulacje Ordynacji podatkowej w obecnym kształcie utrudniają uzyskanie prejudykatu potwierdzającego, że ostateczna decyzja podatkowa wydana została z naruszeniem prawa, co jest niezbędne do uzyskania odszkodowania za szkodę wyrządzoną ostateczną decyzją podatkową. Bez tego prejudykatu wykluczona jest skuteczna ochrona praw majątkowych na drodze sądowej. Sąd orzekający o roszczeniu odszkodowawczym jest bowiem związany rozstrzygnięciem stwierdzającym wydanie ostatecznej decyzji z naruszeniem prawa.

W związku z powyższym, Rzecznik zwrócił się do Ministra z prośbą o przedstawienie stanowiska i rozważenie zainicjowania stosownych zmian legislacyjnych.

Podsekretarz Stanu w Ministerstwie Finansów w piśmie z 12 sierpnia 2024 r. wskazał, że obowiązująca konstrukcja przepisu art. 249 § 1 pkt 1 Ordynacji podatkowej, zakreślająca czasową granicę możliwości uruchomienia procedury stwierdzenia nieważności decyzji ostatecznej, powyżej której prowadzenia takiego postępowania jest niedopuszczalne, nie narusza możliwości realizacji przez podatnika jego praw podmiotowych – tj. prawa do sądu oraz prawa uzyskania odszkodowania za niezgodne z prawem działanie organu władzy publicznej i obecnie nie zachodzi potrzeba zmiany tego przepisu.

Przewodniczących komisji regulaminowych Sejmu i Senatu RP (VII.600.10.2022 z 11 lipca 2024 r.) – w sprawie konieczności uregulowania procedury wykluczenia posła lub senatora z posiedzeń obu izb lub komisji.

Rzecznik Praw Obywatelskich zwrócił uwagę, że zarówno przepisy Regulaminu Sejmu RP, jak i Regulaminu Senatu RP, regulujące wykluczanie parlamentarzystów z posiedzenia Sejmu, Senatu lub komisji parlamentarnych są niezgodne z art. 106 oraz art. 112 Konstytucji, ponieważ regulują sprawy zastrzeżone wyłącznie do materii ustawowej.

Udział senatora w pracach Senatu RP i komisji senackich, bądź posła w pracach Sejmu RP jest jego prawem i obowiązkiem. Wykluczenie posła lub senatora z posiedzeń izb parlamentarnych na podstawie decyzji Marszałka Sejmu RP lub z posiedzenia komisji na podstawie decyzji przewodniczącego – niezależnie od jej merytorycznej zasadności – w sposób oczywisty uniemożliwia takiemu posłowi lub senatorowi skuteczne wypełnianie jego obowiązku i prawa wynikającego ze sprawowania mandatu. Niezbędne

warunki oraz ochronę tego prawa i obowiązku powinna zatem regulować ustawa, a nie regulamin. Dlatego też obecne regulacje regulaminowe w zakresie wykluczania posłów i senatorów z posiedzeń oraz komisji powinny zostać przeniesione do ustawy o wykonywaniu mandatu posła i senatora.

Odrębnym problemem jest ścieżka odwoławcza od decyzji Marszałków Sejmu i Senatu RP lub przewodniczących komisji w powyższym zakresie. RPO stoi na stanowisku, że w przypadku decyzji organu Sejmu bądź Senatu uniemożliwiającej senatorowi skuteczne wypełnianie jego obowiązków (np. wykluczenie z posiedzenia), temu parlamentarzysty powinno zostać zagwarantowane prawo do skutecznego środka odwoławczego. W ocenie Rzecznika przepisy regulaminów Sejmu i Senatu, mające zastosowanie również do wykluczenia z posiedzenia komisji, nie spełniają tych wymagań.

Prawo do skutecznego środka odwoławczego powinno być rozumiane w taki sposób, że środek ten jest rozpoznawany przez organ niezależny od organu, który wydał decyzję, od której przysługuje odwołanie. W konsekwencji, w ocenie RPO, ścieżka odwoławcza w analizowanym przypadku wymaga poprawy w sposób gwarantujący możliwość odwołania się do organu niezależnego od Sejmu i Senatu, który będzie w stanie bezstronnie ocenić, czy wykluczenie było w danym przypadku uzasadnione. Realizacja postulatów przedstawionych powyżej wymaga zmiany Regulaminu Senatu oraz Regulaminu Sejmu, a także ustawy o wykonywaniu mandatu posła i senatora. Wobec powyższego Rzecznik zwrócił się do przewodniczących komisji z prośbą o odniesienie się do przedstawionego postulatu.

Prezesa Rady Ministrów (XI.543.445.2024 z 11 lipca 2024 r.) - w sprawie sytuacji uchodźców z Ukrainy ze znacznym stopniem niepełnosprawności.

Od początku agresji Federacji Rosyjskiej na Ukrainę Rzecznik Praw Obywatelskich z uwagą monitoruje sytuację uchodźców i uchodźczyń z Ukrainy, ze szczególnym uwzględnieniem grup wrażliwych, w tym osób z niepełnosprawnościami, osób pochodzenia romskiego, osób z problemami zdrowotnymi, w starszym wieku, a także tych, które doświadczyły tortur, przemocy seksualnej lub innych naruszeń prawa międzynarodowego. Z informacji docierających do Biura RPO wynika, że pomimo ogromnego zaangażowania administracji publicznej i organizacji pozarządowych dotychczas oferowane formy pomocy nie są adekwatne do ich rzeczywistych potrzeb. Wynika to przede wszystkim z braku systemowych rozwiązań pozwalających na skuteczną pomoc i włączenie do życia społecznego osób najbardziej narażonych na marginalizację społeczną.

Jako jeden z najpoważniejszych problemów w tym zakresie należy wskazać fakt, że obecnie obowiązujące ramy prawne regulujące system

wsparcia uchodźców z Ukrainy są niedostosowane do potrzeb osób z niepełnosprawnościami, z problemami zdrowotnymi lub ograniczoną mobilnością. Ciężar udzielenia takim osobom niezbędnej pomocy polegającej na recepcji, organizacji specjalistycznego transportu oraz miejsca zakwaterowania dostosowanego do ich potrzeb, spoczywa na organizacjach pozarządowych.

W związku z tym RPO przypomniał, że na Polsce jako stronie Konwencji o prawach osób niepełnosprawnych spoczywa m.in. określony w jej art. 11 obowiązek podjęcia wszelkich niezbędnych środków w celu zapewnienia ochrony i bezpieczeństwa osób z niepełnosprawnościami w sytuacjach zagrożenia, w tym w trakcie konfliktu zbrojnego, w sytuacjach wymagających pomocy humanitarnej i w przypadku klęsk żywiołowych. Za niezbędne uznać zatem należy uzupełnienie – pod względem prawnym i organizacyjnym – systemu wsparcia w taki sposób, by potrzeby uchodźców z niepełnosprawnościami czy w złym stanie zdrowia były uznane i odpowiednio zabezpieczone.

Organizacje pozarządowe w kierowanych do Rzecznika skargach wskazały również na problem braku istnienia zaświadczeń lub innego rodzaju potwierdzenia faktu przekroczenia granicy po 24 lutego 2022 r. w sytuacji, gdy uchodźca nie dysponuje ważnym dokumentem podróży. Powyższe powoduje, że uchodźcom z Ukrainy, którzy nie posiadają ważnego ukraińskiego paszportu oraz zamierzają kontynuować podróż do innych państw członkowskich UE trudno wykazać, że należą do osób, które musiały opuścić Ukrainę w wyniku konfliktu zbrojnego. Brak wydawania zaświadczeń potwierdzających datę przekroczenia granicy przez uchodźców należących do grupy beneficjentów ustawy o pomocy, w praktyce ogranicza także ich dostęp do form wsparcia gwarantowanych na terytorium RP, jeżeli Polska jest dla nich krajem tranzytowym. Problem ten dotyczy przede wszystkim obywateli i obywaterek Ukrainy ewakuujących się z terenów okupowanych, na terenie których wprowadzono wymóg posiadania paszportu rosyjskiego.

Na koniec RPO zwrócił uwagę na szczególną sytuację uchodźców i uchodźczyń z Ukrainy, którzy doświadczyli poważnych naruszeń prawa międzynarodowego (w tym tortur oraz innych form przemocy, w tym seksualnej). Sytuacja tych osób nie została uwzględniona w katalogu przesłanek uprawniających do zwolnienia z partycypacji w kosztach zakwaterowania i wyżywienia, co w konsekwencji może ograniczać ich dostęp do niezbędnej pomocy. Obecnie obowiązujące prawo nie przewiduje także mechanizmu identyfikacji osób, które doświadczyły poważnych naruszeń prawa międzynarodowego.

Rzecznik zwrócił się do Premiera z prośbą o zainicjowanie niezbędnych działań legislacyjnych w celu dostosowania systemu wsparcia uchodźców z Ukrainy do potrzeb osób należących do grup wrażliwych.

Podsekretarz Stanu w Ministerstwie Spraw Wewnętrznych i Administracji w piśmie z 29 sierpnia 2024 r. zapewnił, że Rząd Rzeczypospolitej Polskiej konsekwentnie podejmuje wielosektorowe działania, które od dnia wybuchu konfliktu zbrojnego na Ukrainie umożliwiają udzielenie pomocy każdemu, uciekającemu przed wojną, kto się o nią zwróci. Wprowadzono szereg rozwiązań pomocowych, które w równym stopniu dotyczą wszystkich osób, o których mowa w art. 2 ustawy o pomocy obywatelom Ukrainy w związku z konfliktem zbrojnym na terytorium tego państwa. Na mocy ww. ustawy wszyscy uchodźcy wojenni z Ukrainy posiadają takie same uprawnienia, jak i obowiązki. Ustawa pomocowa nie dyskryminuje żadnej grupy osób i wszystkich traktuje równo, bez względu na pochodzenie, wiek czy stan zdrowia. Powyższe działania obejmują m.in. pomoc finansową, wsparcie w uzyskaniu numeru PESEL i zakwaterowaniu, pomoc w znalezieniu pracy, pomoc medyczną i socjalną oraz wsparcie we włączeniu do systemu edukacji. Wojewodowie współpracują z organizacjami pozarządowymi, działającymi na rzecz wszystkich uchodźców wojennych wymagających szczególnego wsparcia, w tym również Romów i Romek, w celu wyrównywania szans ww. osób, a także rozwiązywania problemów, które w przeważającej liczbie przypadków mają swoją genezę w sposobie funkcjonowania na Ukrainie, jeszcze przed przybyciem na terytorium RP. Podsekretarz Stanu podkreślił, że MSWiA jest otwarte na dialog i dalsze konstruktywne propozycje zmian do ustawy pomocowej, możliwe do sfinansowania w ramach Funduszu Pomocy.

Ministra Sprawiedliwości (IV.7021.75.2024 z 11 lipca 2024 r.) - w sprawie wykonywania postanowień sądowych, zasądzających powrót dziecka do miejsca stałego pobytu za granicą, wydawanych w sprawach o uprowadzenie dziecka za granicę.

Konwencja haska dotycząca cywilnych aspektów uprowadzenia dziecka za granicę, w tym wszelkie kwestie wynikające z uprowadzenia czy zatrzymania dziecka przez jednego z rodziców, pojawiają się w korespondencji kierowanej przez obywateli do Rzecznika Praw Obywatelskich od wielu lat. Na kanwie rozpatrywanych w Biurze Rzecznika spraw na uwagę zasługuje problem dopuszczalności stosowania przepisów art. 388¹ -388³ KPC wprowadzonych ustawą o zmianie ustawy - Kodeks postępowania cywilnego w kontekście rozporządzenia Rady (UE) 2019/1111 z 25 czerwca 2019 r. w sprawie jurysdykcji, uznawania i wykonywania orzeczeń w sprawach małżeńskich i w sprawach dotyczących odpowiedzialności rodzicielskiej oraz w sprawie uprowadzenia dziecka za

granicę zwanego potocznie rozporządzeniem Bruksela II ter, które weszło w życie 1 sierpnia 2022 r., jak i wyroku ETS z 16 lutego 2023 r. (C -638/22).

Sprawy rozpatrywane w trybie Konwencji haskiej są sprawami rodzinnymi, dotyczącymi życia prywatnego i rodzinnego, stąd często postępowania w tych sprawach stają się przedmiotem rozważań Europejskiego Trybunału Praw Człowieka w Strasburgu, w kontekście zastosowania art. 8 Konwencji o ochronie praw człowieka i podstawowych wolności. W ww. wyroku z 16 lutego 2023 r. TSUE stwierdził, że art. 11 ust. 3 rozporządzenia Rady (WE) Nr 2201/2003 Bruksela II bis, w świetle art. 47 Karty Praw Podstawowych, należy interpretować w ten sposób, że stoi on na przeszkodzie przepisom krajowym przyznającym organom niemającym statusu sądu uprawnienie do uzyskania wstrzymania z mocy prawa, na okres co najmniej dwóch miesięcy, wykonania orzeczenia zarządzającego powrót wydanego na podstawie Konwencji dotyczącej cywilnych aspektów uprowadzenia dziecka za granicę.

W uzasadnieniu tego orzeczenia Trybunał Sprawiedliwości wskazał, że art. 11 ust. 3 rozporządzenia Bruksela II bis nakłada na państwa członkowskie jasny i precyzyjny obowiązek osiągnięcia rezultatu, który nie jest obwarowany żadnym warunkiem w odniesieniu do wymogu szybkości, któremu podlegają postępowania mające za przedmiot wydanie orzeczenia zarządzającego powrót w rozumieniu konwencji haskiej. Sąd odsyłający będzie zatem zobowiązany do zagwarantowania, w ramach swoich kompetencji, pełnej skuteczności tego przepisu prawa Unii poprzez odstąpienie w razie potrzeby od stosowania przepisów krajowych zagrażających osiągnięciu jego skuteczności.

W przedmiotowym wyroku Trybunał Sprawiedliwości zwrócił uwagę, że zasada pierwszeństwa wymaga od sądu krajowego, do którego kompetencji należy stosowanie przepisów prawa Unii, by zapewnił pełną skuteczność wymogów tego prawa w zawisłym przed nim sporze, odstępując w razie potrzeby od stosowania, z mocy własnych uprawnień, wszelkich uregulowań lub praktyk krajowych, także późniejszych, które są sprzeczne z bezpośrednio skutecznym przepisem prawa Unii, bez konieczności żądania uprzedniego zniesienia tych uregulowań lub praktyk w drodze ustawodawczej lub w jakimkolwiek innym trybie konstytucyjnym.

RPO konsekwentnie stoi na stanowisku, że wprowadzenie, ustawą z 7 kwietnia 2022 r. o zmianie ustawy - Kodeks postępowania cywilnego w sprawach prowadzonych na podstawie Konwencji haskiej z 1980 r., następującego z mocy prawa zawieszenia wykonania prawomocnego postanowienia w przedmiocie odebrania osoby podlegającej władzy rodzicielskiej lub pozostającej pod opieką, w razie złożenia żądania podmiotu uprawnionego do złożenia w tych sprawach skargi kasacyjnej lub nadzwyczajnej może prowadzić do naruszenia dobra dziecka, jak również praw rodzica (w tym prawa do sądu). Stanowisko Rzecznika prezentowane w

tym zakresie znajduje uzasadnienie zarówno w postanowieniach Konstytucji, jak również w prawie międzynarodowym i w prawie europejskim.

Z uwagi na powyższe, Rzecznik zwrócił się do Ministra z prośbą o poinformowanie Rzecznika o stanowisku zajęтым w związku z orzeczeniem Trybunału i o planowanych ewentualnych działaniach resortu, mających na celu zapewnienie zgodności przepisów prawa polskiego z prawem unijnym.

Podsekretarz Stanu w Ministerstwie Sprawiedliwości w piśmie z 6 sierpnia 2024 r. przyznała, iż w resorcie dostrzeżono potrzebę pilnej nowelizacji przepisów ustawy Kodeks postępowania cywilnego. Podzieliła stanowisko Rzecznika, że sprawy o odebranie osoby podlegającej władzy rodzicielskiej lub pozostającej pod opieką – w świetle zagwarantowania prawidłowej realizacji zasady dobra dziecka oraz prawa do sądu – wymagają szybkiego rozpoznania oraz szybkiego i efektywnego wykonania orzeczenia sądowego, gdyż upływ czasu może mieć nieodwracalne konsekwencje dla relacji pomiędzy dzieckiem a rodzicem żyjącym w rozłączeniu. Aktualnie w Ministerstwie Sprawiedliwości prowadzone są prace legislacyjne, których celem jest takie ukształtowanie postępowania w tych sprawach, by zagwarantować ich szybkie rozstrzygnięcie i zapewnić szybki powrót dziecka pod pieczę rodzica, od którego zostało bezprawnie odseparowane.

Ministra Sprawiedliwości (II.510.666.2024 z 11 lipca 2024 r.) - w sprawie braku wygaśnięcia zabezpieczenia majątkowego w postaci zakazu obciążania i zbywania nieruchomości nałożonego w postępowaniu karnym.

Do Biura Rzecznika Praw Obywatelskich kierowane są wnioski obywateli dotyczące kwestii braku wygaśnięcia zabezpieczenia majątkowego w postaci zakazu obciążania i zbywania nieruchomości nałożonego w postępowaniu karnym. Jest to o tyle istotne, że w przypadku nabycia w dobrej wierze nieruchomości w drodze licytacji komorniczej nabywca nie może nią swobodnie dysponować, albowiem tego rodzaju zabezpieczenie co do zasady nie wygasa.

Zgodnie z art. 291 § 1 k.p.k. w razie zarzucenia oskarżonemu popełnienia przestępstwa, za które lub w związku z którym można orzec: grzywnę, świadczenie pieniężne, przepadek, środek kompensacyjny, zwrot pokrzywdzonemu lub innemu uprawnionemu podmiotowi korzyści majątkowej, jaką sprawca osiągnął z popełnionego przestępstwa, albo jej równowartości - może z urzędu nastąpić zabezpieczenie wykonania tego orzeczenia na mieniu oskarżonego lub na mieniu, o którym mowa w art. 45 § 2 k.k., jeżeli zachodzi uzasadniona obawa, że bez takiego zabezpieczenia wykonanie orzeczenia będzie niemożliwe albo znacznie utrudnione. Zgodnie z art. 291 § 4 k.p.k. zabezpieczenie majątkowe należy niezwłocznie uchylić w całości lub w części, jeżeli ustaną przyczyny, wskutek których zostało ono

zastosowane w określonym rozmiarze, lub powstaną przyczyny uzasadniające jego uchylenie choćby w części. A zatem postanowienie o zabezpieczeniu majątkowym na poczet ewentualnych przyszłych roszczeń nie stwarza trwałej sytuacji prawnej, skoro może być uchylone w całości lub w części.

Wobec powyższego decyzja o zabezpieczeniu majątkowym ma swój moment końcowy. Może być podjęta do czasu uprawomocnienia się orzeczenia kończącego postępowanie jurysdykcyjne, po którym oskarżony staje się skazanym. W stadium wykonawczym procesu karnego stosowanie instytucji zabezpieczenia majątkowego jest niedopuszczalne. W sytuacji, kiedy kary i środki karne są już prawomocnie orzeczone, można bezzwłocznie przystąpić do egzekucji. Organ procesowy może uchylić zabezpieczenie majątkowe z własnej inicjatywy, ale także na wniosek zainteresowanego, jeżeli stało się ono bezprzedmiotowe lub niecelowe. W wyniku upadku zabezpieczenia następuje umorzenie postępowania wykonawczego, powodujące przywrócenie stanu sprzed zabezpieczenia.

Z punktu widzenia możliwości dysponowania nabytą nieruchomością istnieje jednak istotna różnica, która wymagałaby zmiany aktualnego stanu prawnego. Należy mieć bowiem na względzie fakt, iż to nadal prokurator autonomicznie decyduje o tym, czy i kiedy złoży wniosek o wykreślenie zakazu zbywania i obciążania nieruchomości, a limitowany jest jedynie prawomocnym zakończeniem postępowania karnego, o którym mowa w art. 294 § 1 k.p.k., a które może toczyć się latami. W związku z powyższym do tego czasu nabywca licytacyjny nie będzie mógł sprzedać ani obciążyć swojej nieruchomości hipoteką.

Należy także zauważyć, że w przypadku uruchomienia egzekucji z nieruchomości przez osobę trzecią jako tzw. wierzyciela egzekwującego, wartość zabezpieczonych wierzytelności limituje hipoteka przymusowa, która zostaje ustanowiona postanowieniem prokuratora i która wygasa wskutek przysądzenia własności, a następnie podziału sumy uzyskanej z egzekucji, która niekoniecznie musi wystarczyć na zaspokojenie całej kwoty, którą hipoteka zabezpieczała (art. 1023 § 2 k.p.c.), mając także na względzie pierwszeństwo hipoteki w czasie (art. 12 ust. 1 u.k.w.h. w zw. z art. 29 u.k.w.h.). W związku z tym hipoteka przymusowa nie ma „jakościowej” przewagi nad hipoteką umowną i jeśli wierzyciel egzekwujący, który pierwszy złożył wpis, wyegzekwuje całość wierzytelności, to może się okazać, że hipoteka przymusowa nie zostanie zaspokojona w całości albo nawet w części. Wówczas okaże się, że zakaz obciążania i zbywania nieruchomości tak naprawdę już niczego nie zabezpiecza, albowiem hipoteka przymusowa wygasła, doszło do przejścia własności nieruchomości z podejrzanego czy oskarżonego w postępowaniu karnym na osobę, która, jak w tym przypadku, w dobrej wierze uzyskała własność nieruchomości na drodze postępowania

cywilnego. Pomijając fakt, że osoba ta nie ma związku z toczącym się postępowaniem, to nie będzie można dokonać ponownej egzekucji z nieruchomości opartej na tych samych podstawach faktycznych, w związku z czym należy uznać, że tego rodzaju zabezpieczenie nie powinno istnieć w obrocie prawnym i stanowi tylko uciążliwość dla nabywcy tej nieruchomości.

Z powyższych względów, celem usystematyzowania porządku prawnego oraz wprowadzenia równych i transparentnych zasad dla nabywców nieruchomości w drodze licytacji komorniczej rozważenia wymaga wprowadzenie art. 294 § 3 k.p.k. w brzmieniu: „Z chwilą uprawomocnienia się postanowienia o przysądzeniu własności wygasa zabezpieczenie, o którym mowa w art. 292”.

Mając na uwadze powyższe, Rzecznik zwrócił się do Ministra z prośbą o dokonanie analizy problematyki poruszonej w niniejszym wystąpieniu oraz rozważenie zainicjowania działań legislacyjnych, które stanowiłyby rozwiązanie przedstawionej w niniejszym wystąpieniu problematyki.

Minister Rodziny, Pracy i Polityki Społecznej (XI.811.1.2023 z 11 lipca 2024 r.) - w sprawie zasad kwalifikacji i członkostwa w zajęciach oferowanych przez Kluby „Senior+”.

Do Rzecznika Praw Obywatelskich, wpływają kolejne skargi dotyczące zasad kwalifikacji i członkostwa w zajęciach oferowanych przez Kluby „Senior+”, a dokładniej kwalifikowania członkostwa we wskazanych Klubach jako świadczeń z pomocy społecznej, czego konsekwencją jest konieczność przeprowadzenia rodzinnego wywiadu środowiskowego.

Wywiady, w trakcie których zbierane są informacje na temat wielkości mieszkania, liczby osób w nim zamieszkujących, dochodów członka Klubu „Senior+” i jego współmieszkańców (wysokość emerytur lub innych przychodów), posiadania majątku (samochód), chorób i wydatków na leczenie, aktualizowane co pół roku, uznane zostały przez osoby zwracające się w tej sprawie do Rzecznika za nadmiernie ingerujące w ich prawo do prywatności i nieznajdujące uzasadnienia w charakterze i celach działania Klubów „Senior+”, ze względu na które osoby zainteresowane biorą udział w tej formie aktywności.

W ocenie RPO, wskazany problem stanowi jeden z przejawów oparcia polskiej polityki senioralnej na paradygmacie pomocy społecznej, co prowadzi do systemowego umiejscowienia działań skierowanych do ogółu osób starszych wyłącznie w kontekście przeciwdziałania ich ubóstwu. Utrzymywanie się podejścia ograniczającego się do spojrzenia na prawa osób starszych wyłącznie w kontekście pomocy społecznej, jako naruszające szereg praw i wolności tych osób, takich jak poszanowanie ich godności czy prawo do prywatności, musi budzić zaniepokojenie. Podkreślenia wymaga związek między spojrzeniem na prawa osób starszych wyłącznie w

odniesieniu do pomocy społecznej a negatywnymi stereotypami wobec osób starszych.

Z powyższych względów Kluby „Senior+” i oferowane przez nie usługi nie powinny być – w ocenie Rzecznika – ujmowane w ramach pomocy społecznej. Tym samym Kluby „Senior+” nie powinny być klasyfikowane jako ośrodki wsparcia, a oferowane przez nie usługi – jako usługi opiekuńcze, a zatem świadczenia z pomocy społecznej realizowane na rzecz osób, które ze względu na wiek, chorobę lub niepełnosprawność wymagają częściowej opieki i pomocy w zaspokajaniu niezbędnych potrzeb życiowych, jak wynika z art. 36 pkt 2 lit. l i m w zw. z art. 51 ust. 4 u.p.s.

Na odmiennosc świadczeń w postaci zajęć w klubach samopomocy, którymi są Kluby „Senior+”, od innych świadczeń z pomocy społecznej wskazuje art. 106 u.p.s. Stwierdza on w ust. 1, że przyznanie świadczeń z pomocy społecznej następuje w formie decyzji administracyjnej, którą wydaje się po przeprowadzeniu rodzinnego wywiadu środowiskowego. Jednak udzielenie świadczeń w postaci m.in. uczestnictwa w zajęciach klubu samopomocy nie wymaga wydania decyzji administracyjnej. Ustawodawca założył zatem uproszczenie postępowania administracyjnego w interesującym przypadku, co czyni zasadnym pytanie o konieczność utrzymywania w mocy wymogu wywiadu środowiskowego jako elementu niezbędnego do wydania decyzji administracyjnej w sprawach świadczeń w postaci zajęć w Klubie „Senior+”, w sytuacji negatywnych konsekwencji takiego rozwiązania dla praw i wolności jednostki do czasu ich wyłączenia poza zakres pomocy społecznej, co w ocenie RPO powinno nastąpić bez zbędnej zwłoki. Zachodzi bowiem pilna potrzeba takiego ukształtowania i prowadzenia polityki senioralnej, która nie będzie różnicować osób starszych ze względu na ich sytuację ekonomiczną przez stygmatyzowanie jej beneficjentów i w kompleksowy sposób odpowie na różnorodne potrzeby tej grupy społecznej, zapewniając osobom starszym możliwość korzystania z pełni praw obywatelskich.

Mając na uwadze powyższe, Rzecznik zwrócił się do Minister z prośbą o przeanalizowanie powyższych kwestii i rozważenie wprowadzenia zmian do relewantnych przepisów prawa, w tym u.p.s.

Minister do spraw Polityki Senioralnej w piśmie z 13 sierpnia 2024 r. poinformowała, że program „Senior+” zostanie poddany ewaluacji w roku jego zakończenia. W ramach tego przeanalizowane zostaną działania realizowane ze środków programu, a także prowadzone będą konsultacje z realizatorami, a wnioski zostaną wykorzystane przy kolejnych edycjach programu. Jednocześnie Minister wskazała, że zmiana ustawy o pomocy społecznej w zakresie dostępności świadczeń w postaci klubów samopomocy pozostaje w kompetencji Ministra Rodziny, Pracy i Polityki Społecznej.

**Zastępczyni Dyrektora Generalnego Służby Więziennej
(IX.517.1041.2020 z 12 lipca 2024 r.) - w sprawie zapewnienia osobom
pozbawionym wolności pełniejszego dostępu do informacji publicznej.**

W nawiązaniu do dotychczasowej korespondencji prowadzonej między Biurem Rzecznika Praw Obywatelskich a Centralnym Zarządem Służby Więziennej oraz rozmów przeprowadzonych w Ministerstwie Sprawiedliwości, RPO zwrócił się z prośbą o ponowne poddanie analizie możliwości zapewnienia dostępu osobom pozbawionym wolności – skazanym oraz tymczasowo aresztowanym – do następujących stron internetowych: <https://hudoc.echr.coe.int/>;
<https://eur-lex.europa.eu/homepage.html>;
<https://european-union.europa.eu/>;
<https://www.venice.coe.int/>;
<https://www.coe.int/en/web/cpt>;
<https://www.ohchr.org/en/treaty-bodies/spt>;
<https://juris.ohchr.org/>.

W ocenie Rzecznika umożliwi to pełniejsze niż dotychczas urzeczywistnienie w warunkach penitencjarnych art. 10 Europejskiej Konwencji Praw Człowieka, które statuuje prawo do informacji. W związku z tym zasadne jest rozważenie nowelizacji treści zarządzenia nr 37/20 Dyrektora Generalnego Służby Więziennej z dnia 20 maja 2020 r. w sprawie udostępniania osobom pozbawionym wolności Biuletynu Informacji Publicznej w taki sposób, by dopisane zostały ww. strony internetowe, które będą dostępne dla osób pozbawionych wolności.

Rzecznik zwrócił się z prośbą o informację o decyzji podjętej w tej sprawie, a jeśli będzie ona pozytywna – o zamieszczenie nowego zarządzenia w Biuletynie Informacji Publicznej Centralnego Zarządu Służby Więziennej.

Dyrektor Generalny Służby Więziennej w piśmie z 16 września 2024 r. poinformował, że w dniu 12 września 2024 r. wydane zostało Zarządzenie Dyrektora Generalnego Służby Więziennej nr 60/24 w sprawie sposobów korzystania przez osoby pozbawione wolności z uprawnień realizowanych za pośrednictwem narzędzi teleinformatycznych, które wchodzi w życie z dniem 1 października 2024 r. Rzeczone zarządzenie określa warunki i tryb korzystania przez osoby pozbawione wolności osadzone w zakładach karnych i aresztach śledczych z uprawnień, które dostępne są do realizacji za pośrednictwem narzędzi teleinformatycznych. Wedle wprowadzonych rozwiązań, osadzonym udostępnia się stanowiska komputerowe wyłącznie w celu realizacji następujących uprawnień: odczyt stron Biuletynu Informacji Publicznej; odczyt stron internetowych umieszczonych w domenie „gov.pl”; odczyt wybranych stron internetowych instytucji odpowiedzialnych za ochronę praw człowieka; kontaktowanie się za pośrednictwem innych

środków łączności, o których mowa w art. 105 § 1 ustawy - Kodeks karny wykonawczy; korzystanie z ogólnokrajowego systemu teleinformatycznego PROK-SYS przeznaczonego do digitalizacji akt postępowań przygotowawczych w sprawach karnych oraz do udostępniania zdigitalizowanych akt podmiotom uprawnionym.

Prezesa Rady Ministrów (IV.7217.89.2019 z 12 lipca 2024 r.) - w sprawie pomocy osobom w kryzysie bezdomności.

W działalności Rzecznika Praw Obywatelskich od wielu lat szczególne znaczenie ma problematyka bezdomności i przeciwdziałania mu.

Brak wystarczającej świadomości prawnej, wiary w uzyskanie skutecznej pomocy, trudności ze wskazaniem miejsca zamieszkania powodują, że osoby bezdomne niechętnie piszą o swoich problemach do organów władzy publicznej. Bezdomność jest powszechnie uznawana za najcięższą formę wykluczenia społecznego. Wiąże się nie tylko z brakiem miejsca zamieszkania, ale prowadzi do niemożności prawidłowego funkcjonowania w społeczeństwie, jak również do społecznej i medialnej stygmatyzacji. Tym bardziej więc osoby doświadczające bezdomności potrzebują rzeczników swoich interesów, którzy będą wspierać ich także w realizacji przez państwo należnych im praw, zagwarantowanych w Konstytucji oraz aktach prawa międzynarodowego.

Z powyższych względów przy RPO powołano Komisję Ekspertów do Spraw Przeciwdziałania Bezdomności. W jej skład wchodzi przedstawiciele organizacji pozarządowych, naukowcy, eksperci i prawnicy, którzy w codziennej pracy pomagają osobom doświadczającym bezdomności bądź zagrożonym nią. Komisja wspiera Rzecznika w realizacji jego ustawowych zadań, zwłaszcza co do monitorowania problemów związanych z sytuacją osób w kryzysie bezdomności i promowania dobrych rozwiązań w zakresie przeciwdziałania bezdomności, w tym sygnalizowania koniecznych działań administracji publicznej oraz zmian legislacyjnych.

Z inspiracji Komisji już w 2015 r., a następnie w 2019 r., RPO zwracał uwagę ówczesnym Prezesom Rady Ministrów na problem z zapewnieniem rzeczywistej, efektywnej i merytorycznej realizacji obowiązków państwa w tym zakresie.

Zdaniem Rzecznika, nie można oddzielać zjawiska bezdomności od kryzysu mieszkaniowego. Regulacje ustawowe dotyczące przeciwdziałania bezdomności są rozproszone w wielu aktach prawnych, zaś pomoc osobom bezdomnym świadczona jest głównie w ramach systemu pomocy społecznej. Dominują doraźne formy pomocy, jak np. tymczasowe schronienie w schroniskach dla osób bezdomnych. Zagadnienia te pozostają we właściwości wielu działów administracji rządowej. Specyfika zjawiska uzasadnia powołanie na poziomie rządu pełnomocnika, czy też zespołu, do

spraw przeciwdziałania bezdomności i włączenia mieszkaniowego, który koordynowałby pracę różnych resortów w tym zakresie.

Dotychczasowe postulaty właściwej koordynacji działań państwa w tym obszarze - zarówno RPO, jak i NIK oraz organizacji pozarządowych - nie zostały uwzględnione przez kolejne rządy. Monitorowanie działań państwa na rzecz przeciwdziałania bezdomności, w tym niska skuteczność wystąpień Rzecznika, skłania do zdecydowanego podtrzymania stanowiska, że powołanie podmiotu koordynującego działania poszczególnych resortów jest w pełni uzasadnione.

Rzecznik przedstawił Premierowi powyższe uwagi i zwrócił się z prośbą o poinformowanie o zajętych w tej sprawie stanowisku.

**Ministra Sprawiedliwości i Ministra Rozwoju i Technologii
(IV.7212.11.2024 z 16 lipca 2024 r.) - w sprawie praktyki podejmowania
uchwał w drodze zbierania głosów członków spółdzielni
mieszkaniowych na piśmie.**

Do Rzecznika Praw Obywatelskich wpływają skargi, dotyczące organizowania przez niektóre spółdzielnie mieszkaniowe głosowania na piśmie nad uchwałami walnego zgromadzenia spółdzielni mieszkaniowej. Przedmiotem uchwał, podejmowanych w takim trybie, są sprawy, które zgodnie z obowiązującymi przepisami powinny być przedmiotem obrad i decyzji tzw. dorocznego walnego zgromadzenia, takie jak: zatwierdzenie sprawozdania finansowego spółdzielni mieszkaniowej, sprawozdania z działalności spółdzielni, podział nadwyżki bilansowej (dochodu ogólnego) lub sposób pokrycia strat oraz udzielenie absolutorium członkom zarządu. Sygnalizowana praktyka podejmowania uchwał w drodze zbierania głosów członków spółdzielni mieszkaniowych na piśmie, dotyczy spraw najistotniejszych dla prawidłowego funkcjonowania spółdzielni mieszkaniowej i realizowania uprawnień jej członków.

Podstawę prawną głosowania na piśmie stanowi art. 15 zzzr ustawy o szczególnych rozwiązaniach związanych z zapobieganiem, przeciwdziałaniem i zwalczaniem COVID-19, innych chorób zakaźnych oraz wywołanych nimi sytuacji kryzysowych, a także potwierdzenie możliwości stosowania tego przepisu do spółdzielni mieszkaniowych w stanowisku Związku Rewizyjnego Spółdzielni Mieszkaniowych RP. Natomiast uzasadnieniem faktycznym ma być „potrzeba zapewnienia jak największej liczbie członków możliwości udziału przy podejmowaniu uchwał przez walne zgromadzenie oraz w celu umożliwienia członkom oddania głosu w dogodnych dla nich warunkach”.

Opisana praktyka podejmowania uchwał, w sprawach zastrzeżonych do wyłącznej właściwości walnego zgromadzenia spółdzielni mieszkaniowej, w tym w sprawach, będących przedmiotem tzw. dorocznego zgromadzenia,

budzi wątpliwości Rzecznika co do zgodności z przepisami obowiązującego prawa, a ponadto z punktu widzenia właściwej realizacji zagwarantowanych członkom spółdzielni mieszkaniowej praw, wynikających z przynależności do tego zrzeczenia, a przyznanych im w przepisach tak ustawy – Prawo spółdzielcze, jak i ustawy o spółdzielniach mieszkaniowych.

W ocenie RPO podejmowanie przez walne zgromadzenie spółdzielni mieszkaniowej uchwał w drodze pisemnego zbierania głosów pozostaje w sprzeczności z przepisami art. 8³ ustawy o spółdzielniach mieszkaniowych oraz nie gwarantuje członkom tych spółdzielni realizacji przyznanych im praw wynikających z przynależności do spółdzielni mieszkaniowej. Z całą pewnością brak jest podstaw prawnych, które pozwalałyby na przyjęcie tezy, że wspomniany art. 15 zzzr ustawy „covidowej” stanowi *lex specialis* w stosunku do przepisów art. 8³ ustawy o spółdzielniach mieszkaniowych. Zdaniem Rzecznika wykorzystywanie przez spółdzielnie mieszkaniowe art. 15 zzzr tej ustawy do zarządzania podejmowania przez walne zgromadzenie uchwał w drodze pisemnego zbierania głosów nie służy demokracji spółdzielczej i nie leży w interesie członków spółdzielni.

W opinii RPO zachodzi zatem pilna potrzeba podjęcia prac legislacyjnych celem usunięcia z porządku prawnego art. 15 zzzr ustawy o szczególnych rozwiązaniach związanych z zapobieganiem, przeciwdziałaniem i zwalczaniem COVID-19, innych chorób zakaźnych oraz wywołanych nimi sytuacjami kryzysowymi. Przepis ten nie powinien stanowić podstawy podejmowania uchwał przez walne zgromadzenie spółdzielni mieszkaniowej w drodze zbierania głosów na piśmie.

Rzecznik przekazał powyższe uwagi z prośbą o zainicjowanie prac legislacyjnych w omawianym zakresie.

Minister Rozwoju i Technologii w piśmie z 13 sierpnia 2024 r. przyznał, iż do Ministerstwa napływają sygnały o pojawiającej się praktyce stosowania przez spółdzielnie mieszkaniowe art. 15 zzzr specustawy jako podstawy podejmowania uchwał walnego zgromadzenia na piśmie przy jednoczesnym zaniechaniu zwołania walnego zgromadzenia w formie tradycyjnej. W ocenie resortu, w omawianej sprawie należy odwołać się do interpretacji przepisów zgodnej nie z ich literalnym brzmieniem, lecz z celem, w jakim te regulacje zostały wprowadzone. W uzasadnieniu projektu ustawy wskazano, że w związku z zagrożeniem rozprzestrzeniania się zakażeń wirusem SARS CoV-2 istnieje konieczność wprowadzenia szczególnych rozwiązań, umożliwiających podejmowanie działań minimalizujących zagrożenie dla zdrowia publicznego stanowiące uzupełnienie podstawowych regulacji. Tym samym, celowościowa wykładnia art. 15 zzzr specustawy oraz jego epizodyczny w założeniu charakter wyłącza możliwość stosowania tego przepisu w okresie poza stanem zagrożenia epidemicznego. Mając na uwadze rozbieżności interpretacyjne dotyczące stosowania omawianego

przepisu, MRiT wystąpił do Ministerstwa Sprawiedliwości w przedmiotowej sprawie. W korespondencji tej zwrócono uwagę na konieczność podjęcia prac legislacyjnych mających na celu wyeliminowanie z obrotu prawnego art. 15zzzr specustawy w odniesieniu do spółdzielni. Aktualnie MRiT oczekuje na odpowiedź Ministerstwa Sprawiedliwości. Zakres prac legislacyjnych mających na celu wyeliminowanie problemu związanego z obowiązywaniem art. 15zzzr specustawy uzależniony jest od stanowiska zaprezentowanego przez Ministerstwo Sprawiedliwości.

Podsekretarz Stanu w Ministerstwie Sprawiedliwości w piśmie z 16 sierpnia 2024 r. przyznał, że w resorcie sprawiedliwości znana jest praktyka stosowana w spółdzielniach, w tym w spółdzielniach mieszkaniowych, polegająca na podejmowaniu uchwał w drodze pisemnego zbierania głosów z powołaniem jako podstawy prawnej przepisu art. 15zzzr ustawy COVID-19. Ministerstwo Sprawiedliwości konsekwentnie prezentowało pogląd, zgodnie z którym przepis ten nie powinien być obecnie stosowany, tj. po uchyleniu stanów zagrożenia epidemicznego oraz stanu epidemii związanego z rozprzestrzenianiem się wirusa SARS-Cov-2 i zachorowalnością na COVID-19, ponieważ powinien być on odczytywany w kontekście funkcjonowania wszystkich przepisów ustawy COVID-19. W szczególności wskazać należy, że tytuł tej ustawy wprost odwołuje się do szczególnych rozwiązań związanych z zapobieganiem, przeciwdziałaniem i zwalczaniem COVID-19, innych chorób zakaźnych oraz wywołanych nimi sytuacji kryzysowych. W opinii Ministerstwa Sprawiedliwości przepis art. 15zzzr należy uznać za jedno ze szczególnych rozwiązań wprowadzonych do ustawy COVID-19, których celem było uproszczenie podejmowania decyzji i składania oświadczeń przez wieloosobowe organy osób prawnych w celu zapewnienia ciągłości ich działania oraz zapobieżenia konieczności kontaktu fizycznego pomiędzy osobami piastującymi funkcję w tych organach, którego skutkiem mogłoby być dalsze rozprzestrzenianie się wirusa. Biorąc pod uwagę negatywne skutki obowiązywania art. 15zzzr ustawy COVID-19, na które wskazał RPO, oraz wątpliwości w zakresie wykładni i stosowania tego przepisu jako epizodycznego, powiązanego wyłącznie z epidemią COVID-19, wydaje się, że właściwym sposobem postępowania powinno być usunięcie art. 15zzzr z systemu prawnego.

**Prezesa Urzędu Ochrony Konkurencji i Konsumentów
(V.7108.90.2024 z 17 lipca 2024 r.) - w sprawie zjawiska overbookingu w przewozach lotniczych i innych naruszeń praw pasażerów.**

W przekazach medialnych pojawiają się informacje o problemach pasażerów linii lotniczych, którzy nie mogli odbyć lotu na podstawie kupionych biletów, bowiem przewoźnik sprzedał więcej biletów na dany rejs, niż liczba miejsc w samolocie (tzw. overbooking). Problematyka ta w

prawodawstwie unijnym jest ujmowana szerzej, pod pojęciem odmowy przyjęcia na pokład, co nie dotyczy wyłącznie przypadków nadrezerwacji.

Zjawisko to jest znane pasażerom przewozów lotniczych od dawna. Doniesienia o takich sytuacjach są częstsze w okresie letnim, w czasie wzmożonego ruchu lotniczego związanego z wyjazdami wakacyjnymi. W skargach pasażerów w sytuacji poszkodowania overbookingiem przewija się także wątek ekonomiczny, bowiem pracownicy linii lotniczych wskazują, że zakup droższych biletów gwarantowałby odbycie lotu. Praktykę tę potwierdzają również branżowe publikacje internetowe, dodając, że znaczenie może również mieć moment odprawy na lotnisku.

Problem overbookingu lub innych odmów przyjęcia na pokład jest zagadnieniem ekonomicznym, uwarunkowanym skomplikowanym charakterem organizowania i wykonywania przewozów lotniczych. Stanowi on usankcjonowaną prawnie metodę minimalizacji strat ponoszonych przez linie lotnicze, gdyby potencjalnie miały wykonać rejs z pustym miejscem lub nie obsłużyć pasażerów ze względu na problemy eksploatacyjne. Być może ostatecznie stosowanie tej praktyki przekłada się również na możliwość oferowania tanich biletów na przeloty, jednak celem tego zabiegu jest przede wszystkim ochrona przed wzrostem kosztów po stronie linii lotniczych.

Prawodawca unijny potwierdza, że odmowa przyjęcia na pokład jest zjawiskiem negatywnym, a celem uchwalenia rozporządzenia nr 261/2004 ustanawiającego wspólne zasady odszkodowania i pomocy dla pasażerów w przypadku odmowy przyjęcia na pokład albo odwołania lub dużego opóźnienia lotów, było zwiększenie ochrony praw pasażerów, którym odmówiono przyjęcia na pokład wbrew ich woli. Ochrona ta powinna obejmować nie tylko pasażerów lotów regularnych, ale również pasażerów lotów nieregularnych, w tym także loty stanowiące część zorganizowanych wycieczek. W świetle rozporządzenia nr 261/2004 środkiem służącym temu celowi, miało być: po pierwsze zobowiązanie przewoźników, by poszukiwali ochotników do rezygnacji z lotu w zamian za pewne korzyści, po drugie zaś przez pełną rekompensatę dla tych, którym ostatecznie odmówiono przyjęcia na pokład oraz przyznanie tzw. prawa do opieki.

W rezultacie celem prawodawcy unijnego jest zniechęcanie przewoźników lotniczych do stosowania odmów przyjęcia na pokład. Natomiast w praktyce wydaje się, że przewoźnicy korzystają z możliwości odmowy przyjęcia na pokład jak ze zwykłego środka regulacji ruchu pasażerskiego. Można jednak wyrazić wątpliwość, czy z należytą starannością wykonują obowiązki wobec pasażerów, nałożone na nich w przypadku ww. odmowy.

Rzecznik Praw Obywatelskich zwrócił także uwagę, iż z przepisów ww. rozporządzenia powinien wynikać pewien automatyzm procedury związanej

z rekompensowaniem pasażerowi odmowy przyjęcia na pokład. W szczególności chodzi o to, że w świetle przywołanych regulacji po stronie przewoźnika leży odpowiedzialność co do dostarczenia pasażerowi wymaganych prawem rekompensat przy odmowie przyjęcia na pokład, a nie powinno być sprawą pasażera w tej sytuacji poszukiwanie dróg złożenia roszczenia o świadczenia przysługujące od przewoźnika. Przewoźnik, odmawiając przyjęcia na pokład danego pasażera w ruchu lotniczym, posiada szereg danych (przekazanych w związku z rezerwacją lotu) potrzebnych przynajmniej do podjęcia kontaktu z pasażerem w celu zapewnienia mu indywidualnie dostosowanych rekompensat wynikających z bezwzględnie obowiązujących przepisów rozporządzenia nr 261/2004. Nie chodzi przy tym o dalsze roszczenia odszkodowawcze, z którymi może wystąpić pasażer w przypadku odmowy przyjęcia na pokład, i których może dochodzić np. przez sąd cywilny, a wyłącznie o te, nakazane przewoźnikom na mocy art. 7-9 w zw. z art. 4 ust. 3 rozporządzenia nr 261/2004. W ocenie RPO wszelkie, nawet techniczne utrudnienia w dostępie do ww. rekompensat pozbawiają pasażerów minimalnej ochrony gwarantowanej rozporządzeniem nr 261/2004, w wymiarze konstytucyjnym także ochrony praw konsumenta gwarantowanej w art. 76 Konstytucji.

Podsumowując powyższe uwagi, Rzecznik zwrócił się do Prezesa z prośbą o rozważenie zasadności podjęcia działań na rzecz ochrony zbiorowych interesów konsumentów.

Ministra Spraw Wewnętrznych i Administracji (BPK.600.1.2022 z 19 lipca 2024 r.) - w sprawie zasad funkcjonowania budżetu obywatelskiego (partycypacyjnego).

W Polsce budżet obywatelski został uregulowany na każdym szczeblu samorządu terytorialnego: gminnym, powiatowym i wojewódzkim. W przypadku samorządu gminnego jest on uregulowany w art. 5a ust. 3 i 4 ustawy o samorządzie gminnym (dalej jako: „u.s.g.”): stanowi on szczególną formę konsultacji społecznych, a w ramach budżetu obywatelskiego mieszkańcy w bezpośrednim głosowaniu decydują corocznie o części wydatków budżetu gminy. Zadania wybrane w ramach budżetu obywatelskiego zostają uwzględnione w uchwale budżetowej gminy. Rada gminy w toku prac nad projektem uchwały budżetowej nie może usuwać lub zmieniać w stopniu istotnym zadań wybranych w ramach budżetu obywatelskiego.

Rozwiązania te wydają się sprzeczne ze sobą: ustawodawca z jednej strony kwalifikuje budżet obywatelski jako „szczególną formę konsultacji społecznych”, a z drugiej strony wskazuje, że w ramach tej instytucji mieszkańcy w bezpośrednim głosowaniu decydują corocznie o części wydatków budżetu gminy. Podkreślenia wymaga, że konsultacje społeczne

mają charakter opiniodawczy (organ nie jest związany ich wynikiem), zaś budżet obywatelski to partycypacyjna instytucja współdecydowania, w ramach której mieszkańcy rozstrzygają o wydatkowaniu części środków publicznych. Ustawodawca powinien zatem *de lege lata* odróżnić od siebie instytucję konsultacji społecznych i budżetu obywatelskiego.

Pojawiają się jednak i inne wątpliwości, np. dotyczące określenia, co powinno się znaleźć w uchwale ustanawiającej budżet obywatelski. Niestety, samorządy mają problemy z prawidłowym wypełnieniem tego obowiązku.

Do Rzecznika Praw Obywatelskich zgłaszają się również obywatele, którzy podkreślają, że brak jest regulacji prawnej nakładającej na samorząd sankcję za niewykonanie zadań zatwierdzonych w ramach budżetu obywatelskiego. Prowadzi to do sytuacji, że w kolejnych latach rozpisywane są konkursy dotyczące nowych zadań, na które przeznaczają się bieżące środki, natomiast środki pozostałe z uwagi na niezrealizowanie zadań z lat poprzednich nie zasilają budżetu obywatelskiego.

W praktyce RPO pojawiły się także inne problemy, związane z omawianym zagadnieniem: niejasność kryteriów dyskwalifikacji projektów (przede wszystkim to, czy wpisują się w zadania gminy i czy są zgodne z prawem); brak realizacji wybranego zadania z różnych przyczyn (np. bierność organu wykonawczego; niedoszacowanie kosztów zadania, przyczyny „zewnątrzne” jak choćby brak dostępu do terenu, na którym miałby być realizowany projekt), modyfikacja projektu na etapie realizacji.

Rzecznik przekazał powyższe uwagi z prośbą o ich przeanalizowanie oraz rozważenie potrzeby dokonania zmian legislacyjnych dotyczących budżetu obywatelskiego.

Sekretarz Stanu w Ministerstwie Spraw Wewnętrznych i Administracji w piśmie z 22 sierpnia 2024 r. podkreślił, że szczegóły dotyczące wdrożenia budżetu obywatelskiego ustawodawca pozostawił do rozstrzygnięcia radom gmin. Z uwagi na powyższe, nie wszystkie kwestie zostały określone przepisami ustawy o samorządzie gminnym. W art. 5a ust. 7 pkt 1-4 powyższej ustawy wskazano, że to rada gminy określa w drodze uchwały wymagania, jakie powinien spełniać projekt budżetu obywatelskiego. Sekretarz Stanu wskazał, że praktyka ostatnich lat wskazuje na pogorszenie się sytuacji finansowej samorządów z powodu zmian podatkowych wprowadzonych przez Polski Ład. W konsekwencji powyższego część samorządów zdecydowała się na zawieszenie wydzielania budżetów obywatelskich. Spostrzeżenia i uwagi dotyczące różnych aspektów funkcjonowania budżetu obywatelskiego przedstawione przez RPO będą przedmiotem szczegółowej analizy w MSWiA. Jednocześnie odnosząc się do wniosku Rzecznika o rozważenie potrzeby dokonania zmian legislacyjnych dotyczących budżetu obywatelskiego podkreślono, że słuszne jest spostrzeżenie, iż ewentualna inicjatywa w tym zakresie może zostać

podjęta we współpracy z przedstawicielami samorządu terytorialnego oraz Komisji Wspólnej Rządu i Samorządu Terytorialnego, po wdrożeniu nowych rozwiązań prawnych w zakresie finansowania jednostek samorządu terytorialnego.

Prezesa Rady Ministrów (V.7017.5.2023 z 23 lipca 2024 r.) - w sprawie potrzeby wprowadzenia jednolitej i spójnej polityki antynikotynowej.

Przy współpracy z organizacjami pozarządowymi, m.in. Fundacją Chorób Mózgu, w dniu 22 maja 2024 r. w Biurze Rzecznika Praw Obywatelskich zorganizowano seminarium pn. „Pałący problem – uzależnienie od palenia tytoniu i wyzwania dla polityki antynikotynowej”.

W ocenie Ekspertów, jednym z najważniejszych wyzwań, jakie w ramach polityki antynikotynowej powinny zostać zrealizowane, jest wypracowanie długofalowego programu edukacji antytytoniowej i promocji zachowań prozdrowotnych, skierowanego do najmłodszych Obywateli. Bardzo ważne jest objęcie edukacją antynikotynową już najmłodszych uczniów szkół podstawowych, a nawet dzieci w wieku przedszkolnym, gdyż tylko świadomość konsekwencji i zagrożeń wynikających z używania wyrobów tytoniowych może uchronić młodzież przed uzależnieniem, a w konsekwencji doprowadzić do zmniejszenia populacji osób używających produktów nikotynowych.

W ramach polityki antynikotynowej, niezbędne jest również podjęcie działań wobec osób już uzależnionych i wprowadzenie programu wychodzenia z uzależnienia od nikotyny. Zdaniem Ekspertów, osobom uzależnionym należy zapewnić dostęp do specjalistycznego wsparcia w zakresie interwencji behawioralnej, poradni medycznych oraz refundowanych produktów dopuszczonych do obrotu medycznego i mających potwierdzoną skuteczność w badaniach klinicznych w leczeniu uzależnień. Powyższym działaniom powinna towarzyszyć stała kampania prowadzona w mediach, w tym również w mediach społecznościowych, zachęcająca do skorzystania z pomocy w rzucaniu nałogu.

Konieczne jest również podjęcie działań zmierzających do ograniczenia dostępności produktów zawierających nikotynę. W tym obszarze postuluje się m. in. wprowadzenie obowiązkowego weryfikowania przez sprzedawców wieku osoby nabywającej wyroby nikotynowe i wprowadzenia dotkliwych sankcji w przypadku nierespektowania tego obowiązku.

Efektywnym rozwiązaniem w walce z uzależnieniem od tytoniu byłoby też wprowadzenie licencji na sprzedaż wyrobów nikotynowych, a nawet podniesienie minimalnego wieku uprawniającego do nabycia tych wyrobów z obowiązujących 18. lat do 21. roku życia. Eksperti są zgodni, że stały wzrost opodatkowania wyrobów tytoniowych przyczyni się do zmniejszenia liczby osób sięgających po wyroby zawierające nikotynę.

W celu ograniczenia używania produktów nikotynowych, Eksperti wskazywali również na potrzebę wprowadzenia zakazu sprzedaży plastikowych, jednorazowych e-papierosów, które swoją atrakcyjną formą zachęcają do ich używania oraz wyeliminowanie z rynku e-papierosów z dodatkami smakowymi. Wprowadzenie takiego zakazu będzie również korzystne ze względu na ochronę środowiska.

Kolejna kwestia, to reklama i promocja wyrobów nikotynowych. Jest to obszar, który wymaga natychmiastowych zmian legislacyjnych zmierzających do wprowadzenia całkowitego zakazu reklamy i promocji wyrobów nikotynowych. Z uwagi na niekwestionowaną szkodliwość wyrobów nikotynowych, każdy rodzaj reklamy i promocji tych artykułów powinien być zabroniony. Należy rozważyć wprowadzenie zakazu eksponowania wyrobów nikotynowych w punktach sprzedaży.

W związku z potrzebą prowadzenia jednolitej i spójnej polityki antynikotynowej, Eksperti wskazywali na potrzebę powołania centralnego ośrodka, który byłby odpowiedzialny za politykę antynikotynową i koordynowałby politykę państwa w zakresie walki z uzależnieniem od nikotyny. Do jego zadań powinno należeć monitorowanie konsumpcji produktów nikotynowych z użyciem wystandaryzowanych metod badawczych oraz dokonywanie ewaluacji wszystkich podjętych działań i usług związanych z redukcją używania tytoniu.

W świetle powyższego, Rzecznik zwrócił się do Premiera z prośbą o pochylenie się nad przedstawionymi uwagami oraz rozważenie możliwości przekazania zasygnalizowanych problemów do właściwych resortów.

Podsekretarz Stanu w Ministerstwie Finansów w piśmie z 9 września 2024 r. poinformował, że Ministerstwo Finansów aktualnie proceduje projekt ustawy o zmianie ustawy o podatku akcyzowym oraz niektórych innych ustaw, w którym zaproponowano podwyższenie stawek podatku akcyzowego na wyroby tytoniowe, nowatorskie, płyn do papierosów elektronicznych oraz opodatkowanie akcyzą urządzeń służących do waporyzacji płynu do e-papierosów i wyrobów nowatorskich. Podwyższenie stawek akcyzy na wyroby tytoniowe i ich substytuty ma przede wszystkim ograniczyć spożycie ww. wyrobów przez konsumentów, w tym szczególnie przez osoby nieletnie. Zaproponowane zmiany mają zatem realną szansę przyczynić się do ograniczenia dostępności cenowej takich wyrobów w szczególności dla ludzi młodych.

Podsekretarz Stanu w Ministerstwie Edukacji w piśmie z 23 września 2024 r. wskazała, że wszelkie działania kształtujące postawy i zachowania zdrowotne oraz zapobiegawcze w ramach profilaktyki uzależnień są obecnie bardzo potrzebne i uzasadnione, jednak regulacje w zakresie przepisów wprowadzających zakaz całkowitej sprzedaży nowatorskich wyrobów podgrzewanych należą do kompetencji Ministra Zdrowia. Minister Edukacji

poparł działania Ministra Zdrowia zmierzające do wprowadzenia zakazu sprzedaży wszystkich rodzajów elektronicznych papierosów oraz pojemników zapasowych osobom poniżej 18. roku życia, bez względu na to czy dany produkt posiada lub nie posiada w swoim składzie nikotyny. Wyroby te stanowią wyraźne zagrożenie dla zdrowia publicznego, w szczególności młodego pokolenia i osób niepalących. Nadużycia w sytuacji udostępniania i palenia tytoniu oraz papierosów elektronicznych w miejscach objętych zakazem, należy zgłaszać w dowolnej jednostce policji.

Minister Zdrowia (V.7011.18.2024 z 29 lipca 2024 r.) - w sprawie wymagań niezbędnych do wykonywania zawodu ratownika medycznego.

Rzecznik Praw Obywatelskich otrzymał pismo Polskiego Towarzystwa Ratowników Medycznych w sprawie wykonywania zawodu ratownika medycznego. Z pisma tego wynika, że w związku z wejściem w życie ustawy o zawodzie ratownika medycznego oraz samorządzie ratowników medycznych zostały określone m.in. zasady i warunki wykonywania zawodu ratownika medycznego, zasady i organizacja kształcenia podyplomowego i doskonalenia zawodowego ratowników medycznych, organizacja i zakres działania samorządu ratowników medycznych.

Zgodnie z art. 218 ust. 1 niniejszej ustawy, osoby, które w dniu wejścia w życie ustawy spełniają łącznie warunki określone w art. 2 pkt 1-4, stają się ratownikami medycznymi i przysługuje im prawo wykonywania zawodu. Jednak odnosząc się do treści art. 2 pkt 1 – 4 ustawy o zawodzie ratownika medycznego ustawodawca wskazał osobę, która może wykonywać zawód ratownika medycznego, wymieniając szereg wymogów, jakie osoba ta winna spełniać m.in. posiadać pełną zdolność do czynności prawnych; posiadać stan zdrowia pozwalający na wykonywanie zawodu ratownika medycznego czy też posiadać znajomość języka polskiego w mowie i w piśmie w zakresie niezbędnym do wykonywania zawodu ratownika medycznego.

Mając na uwadze powyższą regulację oraz fakt, że przedmiotowa ustawa w pełni weszła w życie w dniu 22 czerwca 2023 r., obecny stan prawny nie pozwala podjąć pracy w zawodzie ratownika medycznego absolwentom tego kierunku, którzy ukończyli studia po dacie wejścia w życie ustawy. Ministerstwo Zdrowia w dniu 4 lipca 2023 r. wydało komunikat, w którym zapewnia, że pomimo powyższych regulacji ratownicy medyczni (absolwenci, którzy ukończyli studia po dniu wejścia w życie ustawy), mogą wykonywać swój zawód. Jednak, jak wynika z informacji przekazanych mi przez Polskie Towarzystwo Ratowników Medycznych, większość potencjalnych pracodawców stoi na stanowisku odmiennym, co ma powodować, że podmioty lecznicze nie zatrudniają tej grupy ratowników medycznych.

RPO uzyskał informację, że resort zdrowia planuje nowelizację kwestionowanego przepisu w ramach prowadzonych prac nad projektem ustawy o zmianie ustawy o Centrum Medycznym Kształcenia Podyplomowego oraz niektórych innych ustaw, niemniej wydaje się, że prace nad tym projektem mogą trwać długo, problem zaś jest realny i utrudniający podejmowanie pracy przez młodych adeptów zawodu ratownika medycznego.

Wobec powyższego, Rzecznik zwrócił się do Minister z prośbą o rozważenie pilnej nowelizacji art. 218 ust. 1 i ust. 3 ustawy o zawodzie ratownika medycznego, która umożliwiłaby wykonywanie zawodu wszystkim ratownikom medycznym, do czasu realnej możliwości wydawana prawa wykonywania zawodu przez samorząd ratowników medycznych, który obecnie jest dopiero w fazie organizacji.

Ministra Finansów (V.7000.70.2024 z 31 lipca 2024 r.) - w sprawie opłaty za brak obowiązkowego ubezpieczenia OC.

Na kanwie spraw indywidualnych badanych w Biurze Rzecznika Praw Obywatelskich wyłonił się szereg istotnych problemów związanych z postępowaniami w sprawach umorzeń lub udzielenia ulg w spłacie opłat karnych za niespełnienie obowiązku zawarcia umowy ubezpieczenia odpowiedzialności cywilnej posiadaczy pojazdów mechanicznych za szkody powstałe w związku z ruchem tych pojazdów orzekanych na podstawie art. 88 ust. 1 ustawy o ubezpieczeniach obowiązkowych, Ubezpieczeniowym Funduszu Gwarancyjnym i Polskim Biurze Ubezpieczycieli Komunikacyjnych (dalej jako: „u.u.o.” bądź „Ustawa o ubezpieczeniach obowiązkowych”). Mianowicie, do Rzecznika bardzo często zwracają się obywatele, którzy w trybie art. 90 ust. 1 u.u.o. zostali wezwani do uiszczenia opłaty karnej za brak ubezpieczenia OC posiadaczy pojazdów mechanicznych oraz którym Zarząd Ubezpieczeniowego Funduszu Gwarancyjnego (dalej jako: „Zarząd UFG”) odmówił umorzenia tych opłat lub udzielenia ulgi w ich spłacie.

Pierwszym i najważniejszym zgłaszanym przez obywateli w powyższym zakresie problemem jest brak możliwości zaskarżenia ww. decyzji Zarządu UFG. Zgodnie bowiem z art. 54 ust. 5 statutu Ubezpieczeniowego Funduszu Gwarancyjnego (dalej jako: „Statut UFG”) oraz wydanego na jego podstawie § 8 ust. 5 Regulaminu umarzania wierzytelności Funduszu z tytułu opłat, odstępowania od dochodzenia zwrotów wypłaconych świadczeń i poniesionych kosztów (roszczeń regresowych) oraz udzielania ulg w ich spłacie, decyzje w sprawie umorzenia wierzytelności lub udzielenia ulgi w jej spłacie rodzaju są ostateczne. Taki stan rzeczy, w ocenie RPO, wywołuje wątpliwości pod kątem zgodności wymienionych regulacji z art. 2, art. 7, art. 45 ust. 1 oraz art. 78 Konstytucji Rzeczypospolitej.

Obywatele skarżą się także na bardzo długi czas rozpatrywania wniosków o umorzenie opłaty lub udzielenie ulgi w jej spłacie. Tymczasem czas postępowania, z punktu widzenia praw obywateli, ma w tych przypadkach znaczenie kluczowe, skoro zgodnie z art. 91 ust. 2 u.u.o., złożenie przedmiotowego wniosku nie wstrzymuje egzekucji opłaty karnej. Przewlekłość działania organów UFG nierzadko czyni więc uprawnienie do domagania się umorzenia opłaty lub udzielenia ulgi w jej spłacie uprawnieniem jedynie fasadowym.

Obywatele podnoszą również, że organy UFG z reguły odmawiają umorzenia opłaty lub udzielenia ulgi w jej spłacie, pomimo wykazania, ich zdaniem, wyjątkowo trudnej sytuacji majątkowej i materialnej, w której się znajdują. Wrażenie automatyzmu w podejmowaniu decyzji odmownych, jak opisują obywatele, potęguje fakt, że decyzje Zarządu UFG w tego rodzaju sprawach uzasadniane są bardzo skrótowo.

We wnioskach kierowanych do Rzecznika bardzo często sygnalizowany jest problem wysokości opłat karnych. Są one bowiem ustalane w oparciu o wskaźnik wynagrodzenia minimalnego za pracę, którego tendencja wzrostowa w ostatnich latach jest o wiele większa niż miało to miejsce w przeszłości. Tak wysokie kary, w połączeniu ze wskazaną wyżej tendencją do odmowy ich umarzania lub miarkowania w sytuacjach przewidzianych w Ustawie o ubezpieczeniach obowiązkowych oraz Statucie UFG, skutkuje, że obywatele postrzegają opłaty karne jako nadmiarowe i niesprawiedliwe. Często wskazują, że opłata ta przewyższa ich dochody, a czasami też wartość pojazdu. Odczucia te pogłębia z reguły szczegółowo opisywany brak winy w przedłużeniu obowiązkowego ubezpieczenia OC, spowodowany m.in. chorobą, nierzadko połączoną z hospitalizacją.

W związku z powyższym, Rzecznik zwrócił się do Ministra z prośbą o przedstawienie stanowiska co do opisanych problemów oraz o rozważenie zainicjowania stosownych zmian legislacyjnych w celu ich wyeliminowania.

Podsekretarz Stanu w Ministerstwie Finansów w piśmie z 4 września 2024 r. wskazał, iż c mając na uwadze przekazaną przez Rzecznika informację o częstych wystąpieniach obywateli, na których nałożone zostały opłaty za niespełnienie obowiązku ubezpieczenia, a których wnioski o umorzenie lub udzielenie ulgi w spłacie nie zostały uwzględnione, UFG wyraził swoją gotowość do współpracy z Rzecznikiem Praw Obywatelskich i przeanalizowania poszczególnych lub - wedle woli Rzecznika - wszystkich przypadków pism kierowanych do niego przez zobowiązanych względem Funduszu. Podsekretarz Stanu poinformował, że kwestia ewentualnych zmian regulacji w przedstawionym przez Rzecznika zakresie, będzie mogła zostać poddana dyskusji przy następnej kompleksowej zmianie przepisów ustawy o ubezpieczeniach obowiązkowych, z udziałem przedstawicieli rynku ubezpieczeniowego (Komisji Nadzoru Finansowego, Rzecznika Finansowego,

Ubezpieczeniowego Funduszu Gwarancyjnego, Polskiej Izby Ubezpieczeń, Polskiego Biura Ubezpieczycieli Komunikacyjnych) oraz przedstawicieli Biura Rzecznika Praw Obywatelskich.

Minister Rodziny, Pracy i Polityki Społecznej (XI.503.1.2023 z 31 lipca 2024 r.) - w sprawie przyjęcia nowej konwencji o prawach osób starszych.

W związku z informacją zawartą w piśmie Minister do spraw Polityki Senioralnej z dnia 25 kwietnia 2024 r. do Rzecznika Praw Obywatelskich, a dotyczącą kompetencji Minister w zakresie koordynacji działań rządu w toczącej się debacie na forum ONZ o potrzebie opracowania i przyjęcia nowej konwencji o prawach osób starszych, RPO zwrócił uwagę na trwający kolejny etap debaty na temat tego dokumentu, czyli przygotowanie rezolucji Zgromadzenia Ogólnego ONZ, która może umożliwić kontynuację działań na rzecz wzmocnienia praw osób starszych.

Dotychczas przedstawiciel polskiego rządu nie był zaangażowany w przedmiotowe prace. Jednocześnie reprezentacja Polski na forum międzynarodowym wykracza poza mandat RPO uregulowany przepisami ustawy o Rzeczniku Praw Obywatelskich. Tym samym Rzecznik uczestniczy w tych pracach wyłącznie jako krajowy organ ochrony praw człowieka.

Nowa konwencja poprzez zebranie i usystematyzowanie standardów ochrony praw osób starszych stanowiłaby kompas dla zmian w prawie na poziomie krajowym oraz mechanizm mobilizujący do realizacji zamierzeń w postaci okresowej sprawozdawczości z implementacji jej postanowień. Ponadto, podobnie jak Konwencja o prawach osób niepełnosprawnych, konwencja o prawach osób starszych zwiększyłaby ogólną świadomość w społeczeństwie co do praw człowieka w starszym wieku, a także wpłynęłaby na kształt kolejnych polityk publicznych.

Podczas ostatniego, czternastego już posiedzenia Grupy Roboczej ONZ ds. Starzenia się (Open-ended Working Group on Ageing), która miała miejsce w dniach 20-22 i 24 maja br. w Nowym Jorku, przyjęto w drodze konsensusu oficjalny dokument ONZ, tj. decyzję 14/13, która dotyczy luk w prawie międzynarodowym w odniesieniu do praw osób starszych i najlepszych sposobów zaradzenia im. W tym dokumencie uwzględniono nową konwencję o prawach osób starszych jako jedną z możliwych opcji zniwelowania zidentyfikowanych luk, co umożliwia jej formalne dalsze procedowanie. Jednocześnie, podczas ostatniej Sesji OEWGA, omówiono już ostatnie z kilkunastu obszarów tematycznych wskazanych do dyskusji w 2017 r. (na 2025 r. pozostały do omówienia jedynie elementy normatywne w zakresie dwóch nowych obszarów tematycznych analizowanych w tym roku). Tym samym formuła debaty we wskazanym obszarze ulegnie zmianie, co otwiera drogę do rozpoczęcia prac redakcyjnych nad nową konwencją.

W związku z powyższym, Rzecznik zwrócił się do Minister z prośbą o poinformowanie, czy oraz jakie działania na forum międzynarodowym podejmuje lub zamierza podjąć rząd w celu ochrony praw osób starszych, w szczególności, czy włączy się w dalsze prace nad ewentualną konwencją o prawach osób starszych.

Ministra Sprawiedliwości (III.502.14.2024 z 1 sierpnia 2024 r.) - w sprawie rozwiązań wynikających z tzw. ustawy Kamilka.

Rzecznik Praw Obywatelskich wskazał, iż ustawa o zmianie ustawy - Kodeks rodzinny i opiekuńczy oraz niektórych innych ustaw (nazywana „ustawą Kamilka”), która weszła w życie w 15 lutego 2024 r. wprowadziła regulacje, dzięki którym ochrona dzieci ma być systemowa, a przez to bardziej skuteczna.

Jednym z kluczowych elementów wzmocnienia systemu ochrony jest obowiązkowa weryfikacja osób, które w swojej pracy mają kontakt z dziećmi nie tylko w Rejestrze Sprawców Przestępstw na Tle Seksualnym, ale też obligatoryjny obowiązek przedłożenia zaświadczenia o niekaralności z Krajowego Rejestru Karnego. Ma ono w szczególności obejmować informacje w zakresie przestępstw przeciwko życiu i zdrowiu, wolności seksualnej i obyczajności oraz przestępstw określonych przepisami o przeciwdziałaniu narkomanii.

Nowelizacja wprowadziła także przepisy nakładające obowiązek wdrożenia do dnia 15 sierpnia 2024 r. standardów ochrony małoletnich, w których określone zostaną m.in.: zasady zapewniające bezpieczne relacje między małoletnim a personelem placówki lub organizatora, a w szczególności zachowania niedozwolone wobec małoletnich; zasady i procedurę podejmowania interwencji w sytuacji podejrzenia krzywdzenia lub posiadania informacji o krzywdzeniu małoletniego czy procedury i osoby odpowiedzialne za składanie zawiadomień o podejrzeniu popełnienia przestępstwa na szkodę małoletniego, zawiadamianie sądu opiekuńczego oraz w przypadku instytucji, które posiadają takie uprawnienia, osoby odpowiedzialne za wszczynanie procedury „Niebieskie Karty”.

Ponadto obowiązek wprowadzenia standardów, w myśl art. 22c ust. 3 ustawy, mają także podmioty świadczące usługi hotelarskie oraz turystyczne, a także prowadzące inne miejsca zakwaterowania zbiorowego, w zakresie niezbędnym do zapewnienia ochrony małoletnich. W tych placówkach standardy określają w szczególności: zasady zapewniające bezpieczne relacje między personelem podmiotu a małoletnim, a w szczególności zachowania niedozwolone wobec małoletnich czy też zasady i procedury identyfikacji małoletniego przebywającego w obiekcie hotelarskim i jego relacji w stosunku do osoby dorosłej, z którą przebywa w tym obiekcie.

Na tle powyższych regulacji pojawiają się zasadnicze problemy z ich prawidłowym rozumieniem i stosowaniem, a także obawy, że na nałożone obowiązki dotyczące ścisłej weryfikacji w rejestrach mogą odstraszać potencjalnych pracowników, współpracowników, wolontariuszy jednostek prowadzących działalność związaną m.in. z wychowaniem, edukacją lub realizacją innych zainteresowań przez małoletnich. Organizacje i jednostki wyrażają wątpliwości odnośnie zakresu podmiotowego obowiązujących regulacji i mają problemy z rozstrzygnięciem, czy są zobowiązane do dostosowania się do przepisów ustawy.

Istotne też pozostają głosy, że regulacje oznaczają blokadę jakiegokolwiek możliwości nawiązania relacji z dzieckiem, a bez wchodzenia w strefę prywatną nie da się mu pomóc. Pracownicy i wolontariusze od lat pracujący z dziećmi w bliskich relacjach wyrażają obawy, że wprowadzenie standardów ograniczy swobodę pracy z dzieckiem ze względu na ryzyko powstania sytuacji dwuznacznych czy problematycznych. Pojawiają się również sygnały, niepozostające bez znaczenia dla efektywności systemu wsparcia małoletnich, iż wymóg weryfikacji w rejestrach pracowników, współpracowników, wolontariuszy przed rozpoczęciem pracy/współpracy spowoduje, że ci zdecydują się na wsparcie innych podmiotów, które nie będą od nich wymagały obowiązku poddania się procedurze weryfikacyjnej i ponoszenia dodatkowych kosztów wydania zaświadczenia.

W opinii Rzecznika, w świetle przedstawianych w przestrzeni publicznej istotnych wątpliwości, istnieją uzasadnione obawy co do prawidłowego stosowania przez organy wskazane w art. 21, 22b i 22c ustawy rozwiązań prawnych wprowadzonych tzw. ustawą Kamilka. Także zbliżający się termin wdrożenia standardów ochrony małoletnich (15 sierpnia 2024 r.), wobec wskazywanych wątpliwości, skłania do pytania o stan przygotowań do realizacji tego obowiązku i możliwości efektywnego stosowania procedur ochrony. Dlatego też zasadne jest podjęcie działań informacyjnych, a także prac legislacyjnych zmierzających do nowelizacji tej ustawy – tak aby zawarte w niej przepisy nie budziły tak istotnych wątpliwości i nie doprowadziły do następstw niezamierzonych przez ustawodawcę.

Mając na uwadze powyższe, Rzecznik zwrócił się do Ministra z prośbą o przedstawienie stanowiska odnośnie sygnalizowanych kwestii, a także rozważenie przeprowadzenia kampanii informacyjnej oraz podjęcia innych czynności służących zapewnieniu prawidłowości wdrażania rozwiązań wynikających z tzw. ustawy Kamilka.

Podsekretarz Stanu w Ministerstwie Sprawiedliwości w piśmie z 9 sierpnia 2024 r. wyjaśniła, że sprawdzenie danych z zakresu przestępstw opisanych w art. 21 ust. 3 ustawy o ochronie małoletnich odbywa się w tych samych sytuacjach co sprawdzenie w Rejestrze z dostępem ograniczonym lub w Rejestrze osób, w stosunku do których Państwowa Komisja do spraw

przeciwdziałania wykorzystaniu seksualnemu małoletnich poniżej lat 15 wydała postanowienie o wpisie w Rejestrze. Ustawa nowelizująca nie wprowadzała tutaj żadnych zmian, pozostawiono mechanizm funkcjonujący od 1 października 2017 r. Mając na uwadze powyższe, w opinii Ministerstwa Sprawiedliwości, ustalając czy dana osoba podlega sprawdzeniu przewidzianemu w art. 21 ustawy o ochronie małoletnich, należy to czynić na identycznych zasadach jak przed 15 lutego 2024 r. To zaś oznacza, że obowiązek sprawdzenia aktualizuje się, gdy rzeczywisty zakres obowiązków osoby, z którą ma być nawiązany stosunek pracy lub która ma być dopuszczona do działalności, będzie związany co najmniej z jedną z aktywności wymienionych w art. 21 ust. 1 ustawy o ochronie małoletnich. Prowadzony przez Ministerstwo Sprawiedliwości od 15 lutego 2024 r. monitoring ustawy o ochronie małoletnich, doprowadził do konkluzji, że omawiany art. 21 powoduje trudności w jego stosowaniu. Występują one przede wszystkim w rozumieniu pojęć „dopuszczenie do działalności” oraz „opieka, edukacja, wychowanie i wypoczynek”. W opinii Ministerstwa przyczyną ujawnienia tych trudności dopiero teraz była niewystarczająca świadomość co do istnienia wymienionego art. 21, a w konsekwencji pomijanie realizacji obowiązków w nim określonych. Zmiana w tym zakresie zadziała się dopiero po uchwaleniu ustawy nowelizującej, nazwanej przez społeczeństwo „ustawą Kamilka”. W oparciu o kierowane do Ministerstwa zapytania obywateli ustalono obszary wymagające interwencji legislacyjnej. W trosce o przejrzyste i jednoznaczne ustawodawstwo, tak istotne dla wszystkich obywateli: dorosłych oraz dzieci, które ustawa ma chronić, wszczęto prace legislacyjne, których celem jest usunięcie niejasności i zwiększenie funkcjonalności przepisów. Co do standardów ochrony małoletnich, podniesiono, że jest to narzędzie oczekiwane i postulowane od dawna. Standardy, stanowią bowiem zbiór zasad mających zapewnić bezpieczne środowisko dla dziecka i ustaloną a priori procedurę interwencji na wypadek ujawnienia krzywdzenia.

Minister Zdrowia (V.7013.173.2024 z 1 sierpnia 2024 r.) - w sprawie wdrożenia Planu dla Chorób Rzadkich.

W nawiązaniu do dotychczasowej korespondencji w sprawie problematyki chorób rzadkich i w zakresie wdrożenia Planu dla Chorób Rzadkich Rzecznik Praw Obywatelskich przypomniał, iż otrzymał zapewnienie, że choroby rzadkie stały się priorytetem Ministra Zdrowia, co przekładało się na przyjęcie w dniu 24 sierpnia 2021 r. uchwały nr 110 Rady Ministrów w sprawie przyjęcia dokumentu „Plan dla chorób rzadkich”. Wskazano również, że Minister Zdrowia prowadzi prace nad implementacją nowej części Planu, będącej kontynuacją dokumentu Plan dla Chorób Rzadkich, który opublikowano 27 września 2021 r.

Niemniej, zgodnie z § 2 powyższej uchwały nr 110 Rady Ministrów, realizacja planu została ustalona na lata 202-2023, a zatem uchwała wygasła z dniem 31 grudnia 2023 r. Natomiast projekt uchwały Rady Ministrów zmieniającej uchwałę w sprawie przyjęcia dokumentu Plan dla Chorób Rzadkich został wykreślony z wykazu prac legislacyjnych z uwagi na zakończenie z dniem 31 grudnia 2023 r. realizacji uchwały RM. Jednocześnie, pomimo wykonania ogromnej pracy przez ekspertów z Rady ds. Chorób Rzadkich nad Planem, rozwiązania w nim zawarte mające poprawić sytuację chorych nie zostały dotychczas wdrożone.

RPO zauważył też, że Plan dla Chorób Rzadkich zakłada zmiany w sześciu kluczowych obszarach, z czego dwa z nich: poprawa dostępu do badań diagnostycznych wykorzystywanych w diagnostyce i leczeniu w chorobach rzadkich oraz dostęp do leków, wyrobów medycznych i środków specjalnego przeznaczenia żywieniowego stosowanych w chorobach rzadkich, zawierają termin realizacji zawartych w nich zadań do dnia 31 grudnia 2024 r.

Wobec powyższego, Rzecznik zwrócił się do Minister z prośbą o przedstawienie stanowiska w podnoszonej sprawie, w szczególności o wskazanie spodziewanego wdrożenia Planu dla Chorób Rzadkich.

Podsekretarz Stanu w Ministerstwie Zdrowia w piśmie z 2 września 2024 r. poinformował, że w dniu 13 sierpnia 2024 r. została przyjęta Uchwała Rady Ministrów nr 88 w sprawie przyjęcia dokumentu Plan dla Chorób Rzadkich na lata 2024–2025. Dokument Plan dla Chorób Rzadkich, będący załącznikiem do Uchwały Rady Ministrów, ma charakter operacyjny - opisuje działania konieczne do wdrożenia w celu poprawy sytuacji pacjentów z podejrzeniem lub rozpoznaniem choroby rzadkiej. Plan zawiera m.in. kryteria powoływania i funkcjonowania Ośrodków Eksperskich Chorób Rzadkich odpowiedzialnych za nadzór nad diagnostyką, rozpoznaniem i leczeniem pacjentów z chorobami rzadkimi oraz określa kierunki poprawy diagnostyki chorób rzadkich. Z uwagi na powyższe, ze względu na charakter dokumentu i nowatorskie rozwiązania w nim zapisane, prace nad nowelizacją Planu dla Chorób Rzadkich przedłużyły się, aczkolwiek zadania, np. te związane z obszarem Ośrodków Eksperskich Chorób Rzadkich (OECR), są w dalszym ciągu nieprzerwanie realizowane.

Komendanta Głównego Policji (II.519.1506.2021 z 2 sierpnia 2024 r.) – w sprawie stosowania środków przymusu bezpośredniego przeznaczonych do obezwładniania osób za pomocą energii elektrycznej.

W ciągłym zainteresowaniu Rzecznika Praw Obywatelskich pozostaje zagadnienie stosowania środków przymusu bezpośredniego przeznaczonych do obezwładniania osób za pomocą energii elektrycznej. Za

szczególnie istotną, w ocenie Rzecznika, należy uznać kwestię używania paralizatorów w stosunku do szczególnej kategorii osób tj. będących pod wpływem środków odurzających, zachowujących się agresywnie czy cierpiących na choroby układu oddechowego oraz krążenia.

RPO wielokrotnie zwracał uwagę na niebezpieczeństwo związane obezwładnianiem za pomocą energii elektrycznej, a także stosowanie tego typu środków przymusu bezpośredniego względem ww. kategorii osób. Zasadne jest ponowne zasygnalizowanie poruszonego problemu w związku ze śmiercią związaną z interwencją policjantów, do której doszło po użyciu paralizatora w dniu 2 listopada 2021 r. wobec 25-letniego mężczyzny w m. M. N. Choć postępowanie karne w tej sprawie zostało umorzone – w wyniku uznania, że czyn nie zawiera znamion czynu zabronionego - to przytoczone w postanowieniu z dnia 13 lutego 2024 r. o umorzeniu śledztwa opinie biegłych, mimo braku jednoznacznego stwierdzenia, że zgon nastąpił na skutek zastosowania środka przymusu bezpośredniego, wskazują, że przy użyciu paralizatora: „Może dochodzić do nagłego i trudnego do wcześniejszego przewidzenia zagrożenia życia i zdrowia osoby podlegającej obezwładnianiu”.

Rzecznik wskazał również na potrzebę regularnego monitorowania i oceny skutków stosowania paralizatorów w praktyce. Rzetelna analiza przypadków ich użycia, wraz z oceną skutków zdrowotnych dla osób, wobec których zostały zastosowane, pozwoli na bieżąco dostosowywać politykę i procedury w tym zakresie. Taka transparentność i odpowiedzialność przyczynią się do budowy zaufania publicznego wobec działań Policji i zwiększą poczucie bezpieczeństwa w społeczeństwie.

W związku z tym, Rzecznik zwrócił się do Komendanta z prośbą o przedstawienie informacji czy zasygnalizowany problem został dostrzeżony i był badany przez jednostki organizacyjne Policji. RPO zasygnalizował także potrzebę wprowadzenia szczegółowych wytycznych, regulujących stosowanie przedmiotów przeznaczonych do obezwładniania osób za pomocą energii elektrycznej wobec omawianej w wystąpieniu grupy osób.

Zastępca Komendanta Głównego Policji w piśmie z 27 sierpnia 2024 r. wskazał, że przedmioty przeznaczone do obezwładniania osób za pomocą energii elektrycznej, potocznie zwane paralizatorami, zostały wprowadzone na uzbrojenie Policji w 2005 r., jako nowoczesny i skuteczny środek przymusu bezpośredniego, zapewniający bezpieczeństwo osobiste interweniujących policjantów, przy zachowaniu bezpieczeństwa osób naruszających porządek prawny, jako środek zmniejszający ryzyko zagrożenia dla życia, zdrowia w porównaniu z bronią palną. Zastosowanie tego rodzaju środka przymusu bezpośredniego powoduje nieporównywalnie mniejszą dolegliwość dla osób, wobec których je zastosowano, niż użycie broni palnej. Istotnym jest, iż stosowanie

paralizatorów ogranicza do minimum niebezpieczeństwo przypadkowego narażenia osób postronnych na utratę życia lub zdrowia. Zastępca Komendanta zapewnił, że zagadnienia dotyczące stosowania przez funkcjonariuszy Policji środka przymusu bezpośredniego w postaci paralizatora, pozostają w ścisłym zainteresowaniu i nadzorze kierowników jednostek organizacyjnych Policji, w tym ścisłego kierownictwa Policji, w związku z czym nie zachodzi potrzeba wprowadzania dodatkowych wytycznych w zakresie ich stosowania.

Ministra Sprawiedliwości (II.519.433.2024 z 5 sierpnia 2024 r.) - w sprawie stosowania środków zapobiegawczych przez prokuraturę oraz sąd w postępowaniu karnym.

W zakresie stałego zainteresowania Rzecznika Praw Obywatelskich pozostaje kwestia prawidłowości stosowania środków zapobiegawczych przez prokuraturę oraz sąd w postępowaniu karnym. W jednej ze spraw dotyczącej omawianej problematyki, zwrócił się do Biura RPO obywatel z wnioskiem o podjęcie działań w sprawie, w której postanowieniem Sądu Rejonowego uchylono zastosowany wobec niego przez prokuratora Prokuratury Rejonowej środek zapobiegawczy w postaci zakazu opuszczania kraju. Mimo to wnioskodawca został zatrzymany przez Straż Graniczną na lotnisku w P., gdy zamierzał wyjechać poza granicę kraju na urlop, „ponieważ przez okres prawie 3 (trzech) lat nie poinformowano straży granicznej o uchyleniu zakazu opuszczania kraju, co skutkowało brakiem możliwości wylotu z lotniska.” W związku z powyższą sytuacją poniósł on szkodę w wysokości 5.510,00 PLN, będącą równowartością ceny wykupionej wycieczki.

Z przedstawionych okoliczności wynika, że szkoda powstała wskutek zaniechania, tj. niezrealizowania przez Sąd Rejonowy, a następnie przez Prokuraturę Rejonową obowiązku powiadomienia Straży Granicznej o treści postanowienia, uchylającego stosowany wobec wnioskodawcy – jako podejrzanego w postępowaniu - środek zapobiegawczy w postaci zakazu opuszczenia kraju.

Rzecznik zauważył, że kwestia wykonania w postępowaniu przygotowawczym postanowienia Sądu w postaci powiadomienia Straży Granicznej o uchyleniu zakazu opuszczania kraju nie jest precyzyjnie uregulowana w przepisach postępowania karnego. Przepisy nie określają bowiem, który organ w określonej sytuacji winien wykonać postanowienie i przesłać jego kopię do Straży Granicznej. W przedmiotowej sprawie sąd rozpoznawał zażalenie podejrzanego na zastosowany wobec niego przez prokuratora zakaz opuszczania kraju. Brak jest jednak przepisu, z którego wynikałoby, że obowiązek sądu dotyczący niezwłocznego informowania o uchyleniu oskarżonemu środka w postaci zakazu opuszczania kraju dotyczy

również podejrzanego, tak jak ma to miejsce w przypadku tymczasowego aresztowania. Wnioskować można zatem, że obowiązek nadzoru nad wykonywaniem środków zapobiegawczych w tym zakazu opuszczania kraju w postępowaniu przygotowawczym obciąża zarówno Sąd, jak i jednostkę prokuratury prowadzącą postępowanie. Dotyczy to również obowiązku informowania Straży Granicznej poprzez przesłanie odpisu postanowienia.

W ocenie RPO przedstawiona sytuacja może świadczyć o istniejącej w przepisach luce polegającej na braku jednoznacznego określenia, na którym z organów, w sytuacji procesowej jaka wystąpiła w przypadku wnioskodawcy, to jest gdy postanowienie o zastosowaniu zakazu opuszczania kraju wydał w postępowaniu przygotowawczym prokurator, lecz zostało ono uchylone przez sąd po rozpoznaniu zażalenia podejrzanego, ciążył obowiązek poinformowania Straży Granicznej o uchyleniu środka zapobiegawczego w postaci zakazu opuszczania kraju.

W związku z powyższym Rzecznik zwrócił się do Ministra z prośbą o odniesienie się do powyższych uwag oraz o rozważenie zainicjowania odpowiednich działań legislacyjnych.

Ministra Sprawiedliwości (II.510.131.2024 z 5 sierpnia 2024 r.) - w sprawie umożliwienia pokrzywdzonym w zakończonych postępowaniach mandatowych uzyskania niezbędnych informacji o sprawcy wykroczenia.

Do Biura Rzecznika Praw Obywatelskich kierowane są prośby o interwencję w sprawie umożliwienia pokrzywdzonym w sprawach zakończonych w trybie postępowania mandatowego uzyskania niezbędnych informacji o sprawcy wykroczenia, które następnie posłużyłyby do uruchomienia drogi sądowej w celu kompensacji szkód powstałych w wyniku popełnienia wykroczenia. Elektroniczny zbiór danych zwany rejestrem wykroczeń również w stanie *de lege lata* nie stwarza dostępu do danych istotnych dla pokrzywdzonego dla zainicjowania postępowania cywilnego po uprawomocnieniu postępowania mandatowego.

RPO zauważył, iż w zwykłym toku postępowania w sprawach o wykroczenia pokrzywdzony uzyskuje uprawnienia strony jako oskarżyciel posiłkowy uboczny, subsydiarny i konkurencyjny. Wówczas, jako strona procesowa jest uprawniony do dostępu do akt postępowania na zasadzie art. 156 § 5 k.p.k.3 w zw. z art. 38 § 1 k.p.w.4. Wyczerpuje to jego prawa w zakresie uzyskania informacji o sprawcy wykroczenia, w tym umożliwia partycypację w dochodzeniu roszczeń odszkodowawczych w innych postępowaniach.

Z kolei w postępowaniu mandatowym rola pokrzywdzonego odżywa jedynie na etapie postępowania w przedmiocie uchylenia mandatu. Na skutek wyroku Trybunału Konstytucyjnego z 18 maja 2004 r., SK 38/03,

zgodnie ze standardem art. 45 ust. 1 Konstytucji, ustawodawca zapewnił pokrzywdzonemu obligatoryjny udział w posiedzeniu. Jeśli nie dojdzie zatem do uchylecia mandatu, na żadnym z etapów postępowania mandatowego pokrzywdzony nie uzyska roli procesowej strony ani jakichkolwiek jej uprawnień, choćby w zakresie dostępu do zebranej w toku postępowania dokumentacji, w tym danych o osobie sprawcy.

W przypadku postępowań mandatowych nie sposób poprzestać na argumentacji, że jest to postępowanie sprowadzające się do ochrony dóbr ogólnych, innych niż indywidualny interes, gdyż często dochodzi także tutaj do bezpośredniej ingerencji w sferę interesów pokrzywdzonych. Decyzja o odmowie przyjęcia mandatu należy do sprawcy wykroczenia, od niego zależy więc, czy dojdzie do skierowania sprawy do sądu i nabycia w tym momencie przez pokrzywdzonego uprawnień strony. Podobnie jest wobec uchylecia mandatu, gdy czyn jest przestępstwem albo wykroczeniem skarbowym, umożliwia to nabycie uprawnień przez pokrzywdzonego w sytuacji podjęcia ścigania w trybie karnym lub skarbowym.

Wskazuje to na przeszkody faktyczne co do możliwości realizacji materialnych interesów pokrzywdzonego. Możliwość uruchomienia drogi cywilnej staje się problematyczna wobec braku dostępu do danych osobowych sprawcy, koniecznych, aby spełnić wymogi formalne pozwu, do których obok podania imienia i nazwiska pozwanego należy też wskazanie adresu pozwanego oraz informacji, czy strony podjęły próbę mediacji lub innego pozasądowego sposobu rozwiązania sporu, a w przypadku, gdy takich prób nie podjęto, wyjaśnienie przyczyn ich niepodjęcia.

W toku postępowania mandatowego, zgodnie z § 82 wytycznych nr 3 Komendanta Głównego Policji z 13 lipca 2020 r. w sprawie wykonywania przez Policję niektórych czynności w zakresie wykrywania wykroczeń oraz ścigania ich sprawców - w razie nałożenia na sprawcę wykroczenia grzywny w drodze mandatu karnego - o ukaraniu sprawcy grzywną w postępowaniu mandatowym informuje się ujawnionych pokrzywdzonych oraz zawiadamiającego o popełnieniu wykroczenia. Formularz zawiera informację o nałożeniu na sprawcę wykroczenia grzywny w drodze mandatu karnego. Ujawniony pokrzywdzony zostanie poinformowany o kwalifikacji prawnej i rodzaju wykroczenia oraz o imieniu i nazwisku sprawcy wykroczenia. Dotyczy to jedynie pokrzywdzonych, którzy zostali ujawnieni jeszcze na etapie postępowania mandatowego.

Trudno zatem uznać za akceptowalne różnicowanie sytuacji pokrzywdzonych, charakteryzujących się tą samą relewantną cechą w rozumieniu art. 32 ust. 1 Konstytucji, jaką jest powstanie szkody na skutek wykroczenia, w zakresie dostępu do niezbędnych danych o sprawcy. Przesłanką różnicującą okazałby się jedynie tryb prowadzonego postępowania o wykroczenie, który w przypadku postępowania

mandatowego jest uwarunkowany zgodą sprawcy wykroczenia na wymierzenie grzywny w drodze mandatu karnego. Pokrzywdzony w postępowaniu mandatowym jest pozbawiony roli procesowej strony, a droga sądowa po uprawomocnieniu mandatu pozostaje dla niego zamknięta. Jedyna możliwość dochodzenia kompensaty, jaka mu pozostaje, to postępowanie cywilne.

Tymczasem dostęp pokrzywdzonego do tych danych w świetle art. 51 ust. 2 Konstytucji należy uznać za niezbędny w demokratycznym państwie prawnym. Skoro nie ma racjonalnych podstaw, aby pokrzywdzony - w zależności od decyzji sprawcy polegającej na przyjęciu lub odmowie przyjęcia przez niego mandatu - miał zróżnicowaną drogę dochodzenia swoich praw, należy to przesądzić w przepisach o postępowaniu w sprawach o wykroczenia, nie ograniczając się jedynie do szczegółowej regulacji w ustawie o Policji. Należałoby rozważyć rozwiązanie, które w każdym z postępowań mandatowych umożliwi pokrzywdzonemu dostęp do danych niezbędnych dla uruchomienia postępowania cywilnego.

W związku z tym w art. 98 k.p.w. należy rozważyć dodanie nowego § 6 : „Z chwilą, gdy mandat karny jest prawomocny, zawiadamia się ujawnionych pokrzywdzonych o ukaraniu sprawcy wykroczenia i prawie dostępu do informacji będących podstawą ukarania”. W postępowaniu mandatowym nie są wytwarzane akta postępowania w sensie ścisłym, pozostaje jednak dokumentacja przebiegu służby, np. w notatkach służbowych. W stanie *de lege lata* dokumentacji nie udostępnia się i dopiero na etapie postępowania sądowego może być ona dołączona do materiału dowodowego.

Mając na uwadze powyższe, Rzecznik zwrócił się do Ministra z prośbą o dokonanie analizy poruszonych w wystąpieniu problemów i rozważenie zainicjowania działań legislacyjnych w tym zakresie.

Dyrektora Generalnego Służby Więziennej (KMP.571.14.2024 z 6 sierpnia 2024 r.) - w sprawie włączenia do programów szkoleniowych pracowników Służby Więziennej problematyki dotyczącej przemocy seksualnej i przemocy ze względu na płeć.

W ramach wykonywania funkcji krajowego mechanizmu prewencji tortur Rzecznik Praw Obywatelskich jest uprawniony m.in. do formułowania pod adresem odpowiednich władz rekomendacji, które wzmocnią ochronę osób pozbawionych wolności przed ryzykiem tortur i innego okrutnego, niehumanitarnego i poniżającego traktowania, albo karania.

Preambuła Protokołu fakultatywnego do Konwencji ONZ w sprawie zakazu stosowania tortur podkreśla, że skuteczne działania zapobiegawcze wymagają przede wszystkim edukacji. Zagadnieniem, na które Rzecznik szczególnie zwrócił uwagę jest przemoc seksualna i przemoc ze względu na płeć (sexual and gender-based violence – SGBV). Ryzyko wystąpienia tej

formy przemocy dotyczy całej populacji osadzonych, w szczególności jednak kobiet, osób młodocianych, osób LGBT+ i cudzoziemców.

Od kilku lat pracownicy i pracownice Biura RPO, w tym Krajowego Mechanizmu Prewencji Tortur, uczestniczą w spotkaniach i szkoleniach Biura Instytucji Demokratycznych i Praw Człowieka Organizacji Bezpieczeństwa i Współpracy w Europie (ODIHR) poświęconych zasygnalizowanej kwestii. W ramach tych prac, szeroko konsultowanych wśród przedstawicieli różnych instytucji, m.in. Stowarzyszenia na rzecz Zapobiegania Torturom (APT) oraz Penal Reform International (PRI), opracowany został i przetłumaczony na język polski podręcznik „Przemoc seksualna i przemoc związana z płcią w miejscach pozbawienia wolności – zapobieganie i reagowanie. Standardy, rozwiązania, przykłady z regionu OBWE”. W sposób kompleksowy omawia on problem przemocy ze względu na płeć i przemocy seksualnej, w tym wskazuje możliwe obszary ryzyka i rekomendacje, które mogą być pomocne zarówno w trakcie szkoleń funkcjonariuszy, jak i podczas prac nad stosownymi wytycznymi i innymi dokumentami regulującymi funkcjonowanie jednostek penitencjarnych. Wydaje się, że korzystne byłoby włączenie tych treści do programów szkoleniowych na poziomie ogólnokrajowym. Uwrażliwienie funkcjonariuszy i pracowników cywilnych Służby Więziennej na zagadnienia związane z problematyką przemocy ze względu na płeć i przemocy seksualnej z pewnością wzmocni ich potencjał zawodowy. Pozwoli na wykrywanie, reagowanie i przede wszystkim zapobieganie niewłaściwym zachowaniom w jednostkach penitencjarnych.

Z uwagi na powyższe Rzecznik zwrócił się do Dyrektora Generalnego SW z prośbą o rozważenie włączenia do programów szkoleniowych funkcjonariuszy i pracowników Służby Więziennej powyższej problematyki.

Zastępca Dyrektora Generalnego Służby Więziennej w piśmie z 2 września 2024 r. przypomniał, że zgodnie z zapisem §7 Rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia 14 sierpnia 2003 r. w sprawie sposobów prowadzenia oddziaływań penitencjarnych w zakładach karnych i aresztach śledczych, prowadząc oddziaływania penitencjarne należy podejmować wszelkie działania zapobiegające m.in. wzajemnej demoralizacji skazanych, negatywnym przejawom podkultury przestępczej, a także występowaniu zachowań agresywnych wśród skazanych. Tego typu działania mają charakter profilaktyki ogólnej i obejmują wszystkich skazanych. Zastępca Dyrektora podkreślił, że Służba Więzienna systematycznie monitoruje istniejące zagrożenia i podejmuje odpowiednie kroki mające na celu zapobieganie zachowaniom przemocowym w oparciu o obowiązujące uregulowania prawne. Uwzględniając powyższe oraz mając na uwadze dbałość o profesjonalizację kadry, zostaną podjęte działania mające na celu

uzupełnienie programów szkoleniowych funkcjonariuszy i pracowników Służby Więziennej o zagadnienia przedstawione w piśmie RPO.

Ministra Sprawiedliwości (II.5150.9.2014 z 8 sierpnia 2024 r.) - w sprawie braku implementacji do polskiego porządku prawnego przepisów Parlamentu Europejskiego i Rady odnośnie dostępu do adwokata w postępowaniu karnym.

W stałym zainteresowaniu Rzecznika Praw Obywatelskich pozostaje problematyka braku implementacji do polskiego porządku prawnego dyrektywy Parlamentu Europejskiego i Rady nr 2013/48/UE z 22 października 2013 r. w sprawie dostępu do adwokata w postępowaniu karnym i w postępowaniu dotyczącym europejskiego nakazu aresztowania oraz w sprawie prawa do poinformowania osoby trzeciej o pozbawieniu wolności i prawa do porozumienia się z osobami trzecimi i organami konsularnymi w czasie pozbawienia wolności, a także uzupełniającej dyrektywy Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) 2016/1919 z 26 października 2016 r. w sprawie pomocy prawnej z urzędu dla podejrzanych i oskarżonych w postępowaniu karnym oraz dla osób, których dotyczy wnioski w postępowaniu dotyczącym europejskiego nakazu aresztowania.

Zgodnie z art. 15 dyrektywy 2013/48/UE, powinna być ona transponowana do krajowego porządku prawnego do 27 listopada 2016 r. Co do dyrektywy 2016/1919/UE, termin upłynął 5 maja 2019 r. Niestety, strona polska do dziś nie przyjęła aktów normatywnych w celu ich wykonania.

Według Traktatu o funkcjonowaniu Unii Europejskiej dyrektywa wiąże państwo członkowskie w zakresie rezultatu, który ma zostać osiągnięty, pozostawiając mu swobodę wyboru formy i środków jej wdrożenia. Skutkiem braku transpozycji może być bezpośrednie jej stosowanie przez sądy w miejsce przepisów z nią sprzecznych i podważanie legalności czynności procesowych postępowania przygotowawczego, sprzecznych z dyrektywą. Jak wskazuje orzecznictwo, w niektórych sprawach sądy były już zmuszone do bezpośredniego stosowania dyrektyw, aby zachować podstawowe gwarancje procesowe dla osób podejrzanych i oskarżonych.

We wcześniejszej korespondencji z resortem sprawiedliwości Rzecznik przedstawiał wątpliwości co do zgodności uregulowań karnoprosesowych z dyrektywą 2013/48/UE, które wobec braku jej implementacji i konieczności realizacji gwarancji procesowych osób podejrzanych lub oskarżonych w postępowaniu karnym, nadal zachowują aktualność i wymagają wdrożenia. Są to: różnica co do zakresu pojęcia oskarżony i podejrzany; brak efektywnego dostępu do adwokata lub radcy prawnego dla osoby podejrzanej; brak poufności kontaktów podejrzanego lub oskarżonego z ich adwokatem lub radcą prawnym zarówno w czasie spotkania, prowadzenia

korrespondencji, rozmów telefonicznych oraz innych form porozumiewania się, dozwolonych z mocy prawa krajowego; brak odpowiedniego trybu przesłuchania podejrzanego bez obrońcy, w tym zaskarżalności tak przeprowadzonej czynności i jej skutków dowodowych oraz brak zapewnienia efektywnego prawa do skorzystania przez osoby podlegające europejskiemu nakazowi aresztowania z prawa do ustanowienia adwokata w państwie wydania nakazu.

Wobec braku możliwości podjęcia kroków prawnych w kraju, zwłaszcza w sytuacji braku niezależnego Trybunału Konstytucyjnego, który mógłby stwierdzić niezgodność pominięcia ustawodawczego z wiążącymi Polskę normami prawa międzynarodowego i europejskiego, Rzecznik był również zmuszony skierować 14 lutego 2021 r. do Komisarza ds. sprawiedliwości oficjalną prośbę o rozważenie skorzystania z uprawnienia wszczęcia przez KE procedury przeciwnaruszeniowej, by doprowadzić do zgodności prawa polskiego z przepisami dyrektyw.

Sytuacji normatywnej co do dyrektywy 2013/48/UE nie zmieniło także wejście w życie 15 lutego 2024 r. ustawy z 14 kwietnia 2023 r. o zmianie ustawy - Kodeks postępowania karnego oraz niektórych innych ustaw. Wskazuje na to uzasadnienie projektu, jak również analiza wprowadzonych regulacji, które dotyczą gwarancji procesowych dla dzieci będących podejrzanymi lub oskarżonymi w postępowaniu karnym.

Odnosząc się zaś do dyrektywy 2016/1919/UE, dla jej implementacji niezbędne jest, aby każda osoba pozbawiona wolności, która spełnia warunek przyznania pomocy prawnej z urzędu mogła ją otrzymać - jeszcze przed pierwszym przesłuchaniem. Konieczne w tym zakresie jest wprowadzenie podstawowych zmian: systemu doraźnej, tymczasowej, na żądanie pomocy prawnej z urzędu przed przesłuchaniem lub przed przeprowadzeniem czynności dochodzeniowo-śledczych i dowodowych; obrońcy z urzędu w państwie wydania europejskiego nakazu aresztowania.

Rzecznik wyraził nadzieję, że w ślad za petycją Naczelnej Rady Adwokackiej z 5 stycznia 2024 r., która wnosi o podjęcie inicjatywy ustawodawczej co do zmiany art. 245 k.p.k., pójdą zapowiedziane przez Ministerstwo Sprawiedliwości propozycje legislacyjne, na początek w zakresie wdrażającym regulacje unijne.

Petycja proponuje dodanie do art. 245 k.p.k.: „§ 4. Jeżeli zatrzymany chce skorzystać z uprawnienia, o którym mowa w § 1, lub z jego udziałem mają być wykonywane czynności, o których mowa w § 5, a nie ma adwokata lub radcy prawnego ustanowionego z wyboru, przed przystąpieniem do czynności procesowych z udziałem tego zatrzymanego należy wyznaczyć mu adwokata lub radcę prawnego z urzędu. Przepis art. 78 stosuje się odpowiednio. Wyznaczenia adwokata lub radcy prawnego może dokonać prezes lub referendarz sądowy sądu rejonowego, w którego okręgu

proceedzi się postępowanie, a w wypadkach niecierpiących zwłoki także inny sąd rejonowy. § 5. W przypadku wykonywania czynności procesowych lub dowodowych z udziałem zatrzymanego należy wykonać te czynności z udziałem adwokata lub radcy prawnego, w tym ustanowionego z urzędu”.

Wobec powyższego Rzecznik zwrócił się do Ministra z prośbą o analizę zaprezentowanych problemów i rozważenie zainicjowania działań legislacyjnych adekwatnych do przedstawionej propozycji.

Sekretarz Stanu w Ministerstwie Sprawiedliwości w piśmie z 27 sierpnia 2024 r. wyjaśnił, że w 2024 r. reaktywowana została Komisja Kodyfikacyjna Prawa Karnego (KKPK), której zadaniem jest dokonanie koniecznych zmian w obszarze prawa karnego. We współdziałaniu MS i KKPK przygotowany został projekt ustawy zawierający najpilniejsze zmiany prawa karnego. Jednym z głównych celów projektu w części procesowej jest osiągnięcie stanu pełnego wdrożenia szeregu dyrektyw Unii Europejskiej w tym: dyrektywy Parlamentu Europejskiego i Rady 2013/48/UE z dnia 22 października 2013 r. w sprawie prawa dostępu do adwokata w postępowaniu karnym i w postępowaniu dotyczącym europejskiego nakazu aresztowania oraz w sprawie prawa do poinformowania osoby trzeciej o pozbawieniu wolności i prawa do porozumiewania się z osobami trzecimi i organami konsularnymi w czasie pozbawienia wolności; dyrektywy Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) 2016/1919 z dnia 26 października 2016 r. w sprawie pomocy prawnej z urzędu dla podejrzanych i oskarżonych w postępowaniu karnym oraz dla osób, których dotyczy wnioski w postępowaniu dotyczącym europejskiego nakazu aresztowania. Przygotowany projekt ustawy zawiera szereg przepisów wychodzących naprzeciw oczekiwaniom RPO i zostanie on udostępniony na właściwym etapie procesu legislacyjnego celem zaopiniowania i zgłoszenia ewentualnych uwag.

Minister Klimatu i Środowiska (VII.7202.11.2021 z 8 sierpnia 2024 r.) – w sprawie potrzeby nowelizacji przepisów Prawa łowieckiego.

Od kilku lat do Biura Rzecznika Praw Obywatelskich wpływają skargi obywateli i organizacji społecznych będących właścicielami nieruchomości w obrębie obwodów łowieckich na narzucanie im obowiązku znoszenia działalności myśliwych. Choć działalność myśliwych jest niezbędna dla zapewnienia odpowiedniej gospodarki łowieckiej i zbalansowania ochrony środowiska, to jednak powinna ona uwzględniać prawa właścicieli nieruchomości, na których prowadzone są polowania.

W pierwszej kolejności RPO zwrócił uwagę, że obwody łowieckie tworzone są w drodze uchwały sejmiku wojewódzkiego. Właściciele nieruchomości nie są natomiast zapraszani do zespołu. Właściciele mogą jedynie zgłosić uwagi do projektu na takich samych zasadach jak każdy zainteresowany obywatel.

Możliwość zgłaszania uwag przez właścicieli została wprowadzona w ramach wykonania wyroku TK, w którym stwierdzono, że art. 27 ust. 1 Prawa łowieckiego był niezgodny z Konstytucją przez to, że upoważniał do objęcia nieruchomości reżimem obwodu łowieckiego, nie zapewniając odpowiednich prawnych środków ochrony praw właściciela tej nieruchomości. W ocenie TK, ówczesny mechanizm tworzenia obwodów łowieckich, biorąc pod uwagę całokształt ograniczeń będących skutkiem objęcia nieruchomości granicami obwodu łowieckiego, był ukształtowany w sposób niespełniający przesłanki proporcjonalności sensu stricto. Wprowadzona zmiana nie wykonała jednak w sposób właściwy wyroku TK, bo uprawnienia właścicieli do partycypacji w procedurze tworzenia obwodów łowieckich mają charakter iluzoryczny. Uwzględnienie uwag zależy bowiem od całkowicie uznaniowej decyzji marszałka lub sejmiku, która nie podlega kontroli sądowej. W praktyce takie uwagi są uwzględniane niezwykle rzadko. Taki stan rzeczy nadal stanowi nieproporcjonalne ograniczenie prawa własności prywatnej.

Po drugie, ustanowienie obwodu łowieckiego jest równoznaczne z powstaniem *ex lege* swego rodzaju służebności na rzecz Skarbu Państwa, którą właściciel nieruchomości musi znosić, nie otrzymując niczego w zamian. Z tego tytułu właścicielowi nie przysługuje żadna rekompensata finansowa, a jedynie prawo do odszkodowania za szkody wyrządzone w uprawach i płodach rolnych przez niektóre zwierzęta łowne oraz za szkody wyrządzone przy polowaniu. Prowadzi to też do obniżenia wartości ziemi, a uszczerbek ten nie jest rekompensowany przez państwo. Z dzierżawienia nieruchomości objętych obwodem łowieckim korzyści czerpią zaś Lasy Państwowe i starostowie, którzy wydzierżawiają dany obwód Polskiemu Związkowi Łowieckiemu, za co otrzymują czynsz. Także i w tym przypadku można mówić o nieproporcjonalnym ograniczeniu prawa własności prywatnej.

Po trzecie, art. 27b Prawa łowieckiego pozwala jedynie właścicielowi - osobie fizycznej - skutecznie sprzeciwić się organizacji polowań na jego nieruchomości poprzez złożenie przed starostą oświadczenia o zakazie. Wiąże się z tym dwa problemy. Właściciel bądź użytkownik wieczysty niebędący osobą fizyczną nie ma żadnych narzędzi prawnych sprzeciwienia się polowaniom na swym terenie. Przepis arbitralnie różnicuje ochronę prawa własności w zależności od tego, czy właściciel działa jako osoba fizyczna, czy jako osoba prawna bądź ułomna osoba prawna, co narusza konstytucyjny nakaz równej dla wszystkich ochrony prawnej własności (art. 64 ust. 2 Konstytucji). Ponadto wymóg złożenia oświadczenia przed starostą stanowi zbędną formalność, która może być nadużywana przez tego ostatniego przez odmawianie spotkania z właścicielem w celu praktycznego zablokowania możliwości wydania przez właściciela zakazu polowań. Z

prawnego punktu widzenia starosta nie może odmówić spotkania, ale prawo nie wyznacza mu żadnego terminu na przyjęcie oświadczenia, a nie przewiduje żadnej sankcji za unikanie tego. Tym samym wola starosty może stać się samoistnym i pozaustawowym źródłem ograniczenia prawa do poszanowania własności prywatnej, co narusza wymóg wyłączności ustawy (art. 64 ust. 3 Konstytucji).

Po czwarte, dzierżawcy lub zarządcy obwodu łowieckiego nie mają obowiązku informowania właściciela nieruchomości o zamiarze organizacji polowania indywidualnego.

Wreszcie po piąte, właściciel może wnieść sprzeciw wobec organizowania polowania zbiorowego, ale rozpatruje go podmiot je organizujący - dzierżawca albo zarządca obwodu łowieckiego. Sprzeciw stanowi nieefektywny środek odwoławczy od działania ingerującego w prawo własności właściciela, ponieważ: rozpatruje go podmiot mający interes w organizacji polowania; przepis nie określa formy rozpatrzenia sprzeciwu ani nie przewiduje obowiązku poinformowania właściciela o jego nieuwzględnieniu; rozstrzygnięcie dzierżawcy/zarządcy nie musi zawierać uzasadnienia; przesłanki uwzględnienia sprzeciwu określone są zbyt wąsko; rozstrzygnięcie nie podlega zaskarżeniu.

Z uwagi na powyższe Rzecznik zwrócił się do Minister z prośbą o rozważenie nowelizacji przepisów Prawa łowieckiego w taki sposób, aby zapewnić właścicielom nieruchomości adekwatną ochronę ich praw majątkowych.

Ministra Rolnictwa i Rozwoju Wsi (VII.7202.24.2023 z 12 sierpnia 2024 r.) – w sprawie szczegółowego zakresu i sposobów realizacji niektórych zadań Agencji Restrukturyzacji i Modernizacji Rolnictwa.

Do Rzecznika Praw Obywatelskich wpływają skargi dotyczące § 13zs rozporządzenia Rady Ministrów z dnia 27 stycznia 2015 r. w sprawie szczegółowego zakresu i sposobów realizacji niektórych zadań Agencji Restrukturyzacji i Modernizacji Rolnictwa (dalej jako: „rozporządzenie o ARiMR”). Na podstawie tego przepisu ARiMR odmawia rolnikom będącym osobami samotnymi przyznania pomocy finansowej w obliczu zagrożenia utraty płynności finansowej w związku z występującymi szkodami rolnymi spowodowanymi zjawiskami pogodowymi. Swoją odmowę Agencja uzasadnia ww. przepisem rozporządzenia ARiMR, z którego wynika, że pomoc finansowa jest przyznawana w celu wsparcia finansowego rodziny, której zagraża utrata płynności finansowej. Przez rodzinę należy rozumieć osoby pozostające w faktycznym związku, wspólnie zamieszkujących i gospodarujących.

W przekonaniu RPO, postanowienia § 13zs rozporządzenia o ARiMR, jak również wynikająca z nich praktyka odmowy przyznawania pomocy

finansowej osobom samotnym, naruszają zasadę równości i zakaz dyskryminacji. We wcześniejszych wystąpieniach do Ministra Rolnictwa i Rozwoju Wsi dotyczących aplikacji suszowej w 2022 r. i 2023 r. Rzecznik wskazywał już na problem wykluczenia osób samotnych z programu wsparcia producentów rolnych poszkodowanych w wyniku suszy.. Wobec kolejnych skarg samotnych rolników problem ten został poddany w Biurze RPO głębszej analizie. Doprowadziła ona do wniosku, że postanowienia § 13zs rozporządzenia ARiMR w sposób nieuzasadniony racjonalnymi przyczynami różnicują rolników ze względu na szeroko rozumiany stan cywilny, mniej korzystnie traktując osoby samotne niż osoby żyjące w rodzinach, a znajdujące się w porównywalnej sytuacji, jaką jest ubieganie się o pomoc finansową w obliczu zagrożenia utraty płynności finansowej w związku ze szkodami rolnymi spowodowanymi zjawiskami atmosferycznymi.

Zasada równości oraz zakaz dyskryminacji znajdują podstawę w art. 32 ust. 1 i 2 Konstytucji. Istotą zasady równości jest równe traktowanie podmiotów znajdujących się w takiej samej sytuacji lub należących do tej samej kategorii (klasy podmiotów). Podmioty znajdujące się w podobnej sytuacji powinny być traktowane w sposób podobny, według jednakowej miary, bez różnicowań dyskryminujących i faworyzujących.

Zróżnicowanie musi służyć prawowitemu celowi i mieć proporcjonalny charakter. W ten sam sposób należy rozumieć zasadę równości i odstępstwa od niej na gruncie prawa międzynarodowego, przypominając jednocześnie, że w świetle postanowień art. 21 Karty Praw Podstawowych UE państwa członkowskie są obowiązane do przestrzegania zakazu wszelkiej dyskryminacji na każdym etapie wdrażania programów i projektów finansowanych z funduszy Unii Europejskiej. W świetle powyższego trzeba zaznaczyć, że wszyscy rolnicy poszkodowani negatywnymi zjawiskami atmosferycznymi i znajdujący się w obliczu zagrożenia utraty płynności finansowej należą do tej samej grupy i są w podobnej sytuacji. W związku z tym podział tej grupy rolników na osoby samotne i osoby żyjące w rodzinach, i przyznanie publicznej pomocy finansowej tylko tej drugiej grupie, jest odstępstwem od zasady równości, które nie może być uznane za dopuszczalne.

Rzecznik zwrócił się do Ministra z prośbą o podjęcie inicjatywy zmiany § 13zs rozporządzenia ARiMR w celu zapewnienia równego traktowania samotnych rolników w zakresie dostępu do pomocy w obliczu zagrożenia utraty płynności finansowej w związku z występującymi szkodami rolnymi spowodowanymi zjawiskami pogodowymi.

Sekretarz Stanu w Ministerstwie Rolnictwa i Rozwoju Wsi w piśmie z 29 sierpnia 2024 r. poinformował, że zgodnie z przepisami rozporządzenia Rady Ministrów z dnia 27 stycznia 2015 r. w sprawie szczegółowego zakresu i sposobów realizacji niektórych zadań Agencji Restrukturyzacji i

Modernizacji Rolnictwa Agencja udzielała w 2022 r. wsparcia finansowego dla rodzin, którym zagrażała utrata płynności finansowej w związku z wystąpieniem w gospodarstwie rolnym w rozumieniu przepisów o podatku rolnym szkód spowodowanych wystąpieniem w 2022 r. niekorzystnych zjawisk atmosferycznych, na podstawie wniosków złożonych do 30 listopada 2022 r. Uwzględniając powyższe Sekretarz Stanu wskazał, że opinia Rzecznika zostanie wzięta pod uwagę, przy wprowadzaniu kolejnych rozwiązań prawnych mających na celu udzielanie pomocy dla producentów rolnych poszkodowanych w wyniku niekorzystnych zjawisk atmosferycznych.

Minister Klimatu i Środowiska (V.7203.10.2024 z 22 sierpnia 2024 r.) - w sprawie braku przepisów dotyczących uciążliwości zapachowych (immisji odorowych).

Problematyka dotycząca braku przepisów dotyczących uciążliwości zapachowych (immisji odorowych) od dłuższego czasu pozostaje w zainteresowaniu Rzecznika Praw Obywatelskich. Korespondencja dotycząca przedmiotowego zagadnienia prowadzona była od prawie dwóch dekad przez Rzeczników poprzednich kadencji z kolejnymi Ministrami Środowiska, a mimo to problem ten w dalszym ciągu jest przedmiotem licznych skarg wpływających do Biura RPO od obywateli zamieszkujących w pobliżu zakładów przemysłowych, fabryk, ferm chowu trzody chlewnej, drobiu, zwierząt futerkowych, wysypisk, składowisk oraz spalarni odpadów, ubojni i innych obiektów, których funkcjonowanie prowadzi do powstawania uciążliwych zapachów.

Rzecznik powziął informację, iż podjęto prace mające na celu skonstruowanie rozwiązania regulującego zjawisko uciążliwości odorowych. RPO wyraził nadzieję, że doprowadzą one do rychłego podjęcia prac legislacyjnych, które zgodnie z zapowiedzią zaplanowane są na rok 2025. W wykazie prac legislacyjnych i programowych Rady Ministrów znajdował się projekt „ustawy o minimalnej odległości dla planowanego przedsięwzięcia sektora rolnictwa, którego funkcjonowanie może wiązać się z ryzykiem powstawania uciążliwości zapachowej”, w kontekście zapytań od mieszkańców i mieszkańek terenów wiejskich. Tymczasem, z kierowanych do RPO skarg wyłania się dużo szerszy zakres problemu niż tylko odory związane z produkcją rolną.

Mając to na względzie, Rzecznik zwrócił się do Minister z prośbą o wyjaśnienie, czy planowane prace legislacyjne dotyczyć mają wszelkich źródeł uciążliwości zapachowych, czy jedynie (jak przywołany projekt) źródła, jakim jest działalność rolnicza.

Sekretarz Stanu w Ministerstwie Klimatu i Środowiska w piśmie z 27 września 2024 r. wskazał, że w IX kadencji Sejmu RP prowadzono proces legislacyjny projektu ustawy o minimalnej odległości dla planowanego

przedsięwzięcia z sektora rolnictwa, którego funkcjonowanie może wiązać się z ryzykiem powstawania uciążliwości zapachowej. Wyznaczał on minimalne odległości dla planowanych przedsięwzięć z sektora rolnictwa od zabudowań mieszkalnych, budynków usługowych, użyteczności publicznej czy parków i obszarów ochrony przyrody. Prace nad projektem ustawy nie zostały ukończone. Obecnie w Ministerstwie Klimatu i Środowiska ukierunkowano prace na przygotowanie bardziej kompleksowego rozwiązania. W założeniach regulacja ma dotyczyć nie tylko uciążliwości zapachowych pochodzenia rolniczego, ale również tych pochodzących z produkcji przemysłowej czy sektora komunalnego. W pierwszym etapie zlecone zostanie przygotowanie ekspertyzy, która będzie proponować rozwiązania techniczne w zakresie pomiarów uciążliwości zapachowej stosowanych na obszarze Unii Europejskiej.

Dyrektora Generalnego Służby Więziennej (IX.517.1386.2020 z 23 sierpnia 2024 r.) - w sprawie ochrony praw transpłciowych więźniów.

W dniu 11 lipca 2024 r. zapadł wyrok Europejskiego Trybunału Praw Człowieka w sprawie W.W. przeciwko Polsce (skarga nr 31842/20), dotyczący transpłciowej skazanej, której sprawa indywidualna była też prowadzona w Biurze Rzecznika Praw Obywatelskich. Sprawę W.W. należy uznać za szczególnie istotną ze względu na zagadnienia systemowe, których ona dotyczy, co potwierdzają złożone w niej aż trzy amicus curiae.

Mimo że zarzuty skarżącej były szersze, Trybunał ograniczył się do oceny odmowy kontynuowania terapii hormonalnej na tle art. 8 EKPC, stanowiącego o prawie do poszanowania życia prywatnego i rodzinnego. W wyroku stwierdzono, że Polska dopuściła się naruszenia tego przepisu. Rzecz w tym, że całościowe wykonanie wyroku, do czego Polska jest zobowiązana konwencyjnie, powinno w przekonaniu RPO, polegać na zajęciu się zagadnieniem transpłciowych więźniów szerzej aniżeli tylko w zakresie opieki medycznej, zapewnienia dostępu do leków hormonalnych i lekarzy specjalistów.

W tym aspekcie warto uwzględnić szereg rekomendacji, opracowanych m.in. przez Światową Organizację Zdrowia, stanowiących o konieczności stworzenia systemu wsparcia i akceptacji płci odczuwanej. Problem jest bardziej złożony i wymaga, jak się wydaje, nie tylko wdrożenia odpowiednich szkoleń dla funkcjonariuszy SW, lecz również opracowania przez Dyrektora Generalnego SW wytycznych odnoszących się do zasad postępowania w przypadku pozbawienia wolności osoby w procesie tranzycji płci lub osoby już po dokonaniu korekty płci, tak aby zminimalizować ryzyko dalszych naruszeń Europejskiej Konwencji Praw Człowieka.

Europejski Komitet do Spraw Zapobiegania Torturom oraz Nieludzkiemu lub Poniżającemu Traktowaniu albo Karaniu (CPT) zwraca m.in. uwagę, że już na etapie przyjęcia osadzonego do jednostki penitencjarnej należy zapytać o identyfikację płciową i wprowadzić te dane do Centralnej Bazy Osób Pozbawionych Wolności – czego dotychczas nie czyniono. W przekonaniu Rzecznika pozyskanie takiej informacji przez Służbę Więzienną w celu uchronienia osoby osadzonej przed niewłaściwym traktowaniem – zwłaszcza jeżeli pytanie o tożsamość płciową zostanie zadane w odpowiedniej formie oraz zapewniona zostanie możliwość odmowy udzielenia odpowiedzi – służyłoby legitymowanemu celowi i nie mogłoby zostać uznane za naruszenie prawa do prywatności. Transpłciowi więźniowie powinni być nazywani imieniem zgodnym z płcią odczuwaną, móc nosić odzież zgodną z odczuwaną płcią, a kontrola osobista powinna być co do zasady przeprowadzana przez funkcjonariusza płci zgodnej z płcią odczuwaną przez taką osobę. Do tego należy dodać kwestię rozmieszczenia więźniów w oddziale zgodnym z płcią odczuwaną i zapewnienia poprawnych interakcji międzyludzkich.

W związku z powyższym Rzecznik zwrócił się do Dyrektora Generalnego z prośbą o informację, jakie działania podjęła bądź planuje podjąć Służba Więzienna w reakcji na wydany wyrok ETPC w sprawie W.W. przeciwko Polsce oraz opublikowane przez CPT zalecenia dotyczące osób transpłciowych pozbawionych wolności w jednostkach penitencjarnych.

Dyrektor Generalny Służby Więziennej w piśmie z 4 września 2024 r. podkreślił, iż rolą administracji poszczególnych jednostek organizacyjnych Służby Więziennej jest zapewnienie humanitarnego traktowania osób pozbawionych wolności, ochrony ich przed torturami, niehumanitarnym lub poniżającym traktowaniem albo karaniem i poszanowanie ich godności. Zadanie to jest traktowane priorytetowo przez kierownictwo formacji, a fundamentalne znaczenie praworządnego traktowania wszystkich osób pozbawionych wolności, niezależnie od płci, orientacji seksualnej, wyznania, czy innych właściwości osobistych osoby skazanej, podkreślane jest w trakcie każdej odprawy służbowej i szkolenia. Problematyka związana z poszanowaniem praw człowieka osób transpłciowych w zakładach karnych i aresztach śledczych pozostaje ściśle związana z zasadą indywidualizacji, która jest jedną z fundamentalnych zasad przyświecających wykonywaniu kary pozbawienia wolności. W związku z powyższym, w Centralnym Zarządzie Służby Więziennej zostanie powołany interdyscyplinarny zespół, którego zadaniem będzie przeanalizowanie sytuacji osób transpłciowych przebywających w jednostkach penitencjarnych oraz przedstawienie możliwych rozwiązań zmierzających do zapewnienia im odpowiednich warunków odbywania kary pozbawienia wolności.

Ministra Sprawiedliwości (VII.510.75.2022 z 26 sierpnia 2024 r.) - w sprawie ograniczenia czasowego w przedmiocie przeniesienia sędziów i asesorów w inne miejsce służbowe.

Sędziowie i asesory zwracają się do Rzecznika Praw Obywatelskich ze skargami dotyczącymi nadmiernie rygorystycznej przesłanki ubiegania się o przeniesienie na inne miejsce służbowe. Chodzi tu przede wszystkim o 3-letnie ograniczenie czasowe w możliwości składania przez sędziego bądź asesora sądowego wniosku do Ministra Sprawiedliwości o przeniesienie na inne miejsce służbowe w sytuacji, gdy jego wcześniejszy wniosek nie został uwzględniony (art. 75b § 4 zd. 2 i 3 ustawy - Prawo o ustroju sądów powszechnych, dalej jako: „pusp”).

Do 2017 r. wnioski o przeniesienie na inne miejsce służbowe mogły być składane bez żadnych ograniczeń czasowych i miejscowych, a więc do dowolnego sądu, także takiego, w którym w danym momencie nie było wakatów. W 2017 r. wprowadzono trzy zasadnicze zmiany w procedurze składania wniosków: wnioski składane są wyłącznie przez system teleinformatyczny Workflow; można ubiegać się o przeniesienie wyłącznie do tych sądów, w których występują wakaty sędziowskie lub asesorskie oraz w przypadku nieuwzględnienia wniosku przez Ministra; ponowny wniosek można złożyć dopiero po upływie 3 lat, chyba że przyczyną nieuwzględnienia wniosku był jedynie brak wystarczającej liczby wolnych stanowisk sędziowskich w odniesieniu do liczby wniosków.

Szczególne wątpliwości wzbudza wymóg trzeci, który nie spełnia przesłanki racjonalności, gdyż uniemożliwia Ministrowi uwzględnienie istotnych okoliczności indywidualnych przemawiających za przeniesieniem na inne miejsce służbowe. Jest też szczególnie uciążliwy dla asesorów sądowych. Po pierwsze, kandydaci na asesorów w momencie rozpoczęcia nauki w Krajowej Szkole Sądownictwa i Prokuratury nie są w stanie przewidzieć, w jakim sądzie będą mogli pracować po ukończeniu 3-letniej aplikacji sędziowskiej. Z kolei po egzaminie sędziowskim, aplikanci mają ograniczony wybór sądu, w którym będą orzekać, w zależności od dostępnych w danym roku wakatów oraz od miejsca na liście klasyfikacyjnej KSSiP. W praktyce często się zdarza, że aplikanci wybierają miejsca służbowe odległe od ich miejsca zamieszkania, bo jedyną alternatywą jest rezygnacja z zawodu asesora.

Rzecznik w przeszłości zwrócił się już z prośbą o rozważenie zmian w tym zakresie. W odpowiedzi Minister stwierdził, iż nie zachodzi potrzeba modyfikacji rozwiązań normatywnych dotyczących zasad przenoszenia sędziów i asesorów sądowych na inne miejsce służbowe, gdyż wybór miejsca służbowego jest determinowany wyłącznie wolą kandydata. Powyższe stanowisko nie bierze jednak pod uwagę dwóch istotnych okoliczności: specyficznej sytuacji asesorów, którzy nie mogli dokonać w

pełni swobodnego wyboru miejsca służbowego z uwagi na niemożliwość przewidzenia w momencie rozpoczęcia aplikacji, w którym sądzie będą pracować oraz z uwagi na ograniczenia wynikające z miejsca na liście klasyfikacyjnej oraz fakt, iż stanowisko ówczesnego Ministra Sprawiedliwości nie uwzględnia istotnych zmian w życiu prywatnym i rodzinnym sędziego, których nie był on w stanie przewidzieć w momencie wyboru miejsca służbowego.

W ocenie Rzecznika do zracjonalizowania procedury wystarczający jest wymóg składania wniosków o przeniesienie za pośrednictwem systemu Workflow oraz wymóg istnienia wolnego miejsca w sądzie potwierdzonego obwieszczeniem Ministra. Sztywny wymóg 3-letniej karencji, nieuwzględniający istotnych okoliczności indywidualnych, jest nie do pogodzenia z konstytucyjnym zakazem nadmiernej ingerencji oraz z prawem do poszanowania życia prywatnego i rodzinnego.

W związku z powyższym, Rzecznik zwrócił się do Ministra z prośbą o rozważenie przygotowania projektu stosownej nowelizacji pusp.

Przewodniczącego Komisji Kodyfikacyjnej Prawa Cywilnego (IV.5150.1.2024 z 26 sierpnia 2024 r.) - w sprawie zmiany przepisów prawa i nadanie osobom z niepełnosprawnością w stopniu znacznym uprawnienia do otrzymania pomocy adwokata lub radcy prawnego z urzędu.

Do Rzecznika Praw Obywatelskich zwróciło się Stowarzyszenie Wsparcia i Pomocy Prawnej dla Osób Słabszych Chorych i Niepełnosprawnych „HELP” z wnioskiem o zmianę przepisów prawa i nadanie osobom z niepełnosprawnością w stopniu znacznym uprawnienia do otrzymania pomocy adwokata lub radcy prawnego z urzędu, na wniosek swój lub innego organu, we wszelkiego rodzaju sprawach, bez prawa odmowy ze strony sądu lub urzędu. Zdaniem Rzecznika, wniosek ten – aczkolwiek daleko idący – wart jest rozważenia co do istoty.

RPO nie popiera idei odebrania sądom powszechnym możliwości oceny zasadności przyznania pełnomocnika procesowego z urzędu. Jednak wydaje się, że można uznać za zasadne rozważenie podjęcia działań legislacyjnych w takim kierunku, który umożliwi sądom powszechnym ustanawianie adwokata lub radcy prawnego z urzędu w sprawach cywilnych dla każdej osoby fizycznej, dla której pomoc taką sądy uznają za potrzebną, nawet bez wniosku. Obecnie możliwość taką dla sądów cywilnych przepisy przewidują w toku postępowań o ubezwłasnowolnienie oraz w toku postępowań w trybie ustawy o ochronie zdrowia psychicznego.

Zdaniem Rzecznika, rozszerzenie uprawnień sądu we wskazanym zakresie, umożliwi sądom powszechnym reagowanie na takie okoliczności osobiste strony czy uczestnika postępowania cywilnego, zaobserwowane

podczas rozpraw czy posiedzeń sądowych, które będą wskazywać na potrzebę udzielenia osobom profesjonalnej pomocy prawnej. Obecnie sądy takiej możliwości nie mają, zaś udzielanie pouczeń co do czynności procesowych, przewidziane w art. 5 KPC, może okazać się niewystarczające i obciążające dla sądu. Jak wskazują przedstawiciele Stowarzyszenia „HELP” w załączonym piśmie, ich zdaniem „praktyka jest taka, że sąd takich pouczeń nie udziela”, to zaś prowadzi do nierealizowania lub nieprawidłowego realizowania konstytucyjnego i konwencyjnego prawa do sądu osób wymagających wsparcia, a w konsekwencji może w skrajnych wypadkach prowadzić nawet do nieważności postępowania. Sądy powinny mieć możliwość ustanowienia takiej formy wsparcia wobec każdej osoby, która zdaniem sądów takiego wsparcia potrzebuje, niezależnie od formalnego uznania niepełnosprawności czy innych okoliczności osobistych osoby.

W tych okolicznościach, Rzecznika zwrócił się do Przewodniczącego z prośbą o rozważenie możliwości i zasadności podjęcia opisanego powyżej zagadnienia w pracach legislacyjnych Komisji Kodyfikacyjnej Prawa Cywilnego.

Zastępca Dyrektora Departamentu Prawa Cywilnego i Gospodarczego w Ministerstwie Sprawiedliwości w piśmie z 18 września 2024 r. poinformował, że zmiany w prawie procesowym, które by realizowały postulat stworzenia dla osób ze znacznym stopniem niepełnosprawności uprawnienia do otrzymania – na ich wnioski lub innego organu – pomocy adwokata lub radcy prawnego z urzędu we wszelkiego rodzaju sprawach, rozważane są przez dwa współdziałające zespoły problemowe Komisji Kodyfikacyjnej Prawa Cywilnego, a mianowicie zespół do spraw prawa procesowego cywilnego i zespół do spraw zastąpienia instytucji ubezwłasnowolnienia modelem wspieranego podejmowania decyzji. Rozważane rozwiązania zakładają stworzenie podstaw ku temu, żeby sąd miał możliwość ustanowienia profesjonalnego pełnomocnika dla strony – osoby fizycznej w każdym postępowaniu, gdy uzna, że stronie taka pomoc jest potrzebna. Przedyskutowania i dopracowania wymagają jednak szczegółowe przesłanki stosowania tego rozwiązania. Skutki finansowe rozwiązań, które zaprojektują zespoły Komisji Kodyfikacyjnej będą ponadto podlegały jeszcze ocenie organów odpowiedzialnych za finanse publiczne.

Prezesa Rady Ministrów (V.7200.8.2015 z 26 sierpnia 2024 r.) – w sprawie braku skutecznych regulacji prawnych ograniczających nadmierny hałas z imprez masowych.

Rzecznik Praw Obywatelskich od blisko dekady prowadzi z przedstawicielami Rady Ministrów korespondencję dotyczącą wprowadzenia regulacji prawnych ograniczających emisję hałasu, którego źródłem są imprezy masowe. Problem ten, będący przedmiotem

systematycznie napływających do RPO skarg, nie doczekał się dotychczas rozwiązania.

Wszyscy zaangażowani w sprawę członkowie Rady Ministrów, tj. Minister Klimatu i Środowiska oraz Minister Spraw Wewnętrznych i Administracji, zgadzają się z potrzebą interwencji prawodawczej. Powód, dla którego nie doszło do podjęcia prac w tym przedmiocie, wynika ze swobodnego sporu kompetencyjnego pomiędzy Ministrem Klimatu i Środowiska i Ministrem Spraw Wewnętrznych i Administracji odnośnie do tego, w ramach jakiego aktu prawnego powinny zostać umieszczone przyszłe regulacje i – w konsekwencji – który z Ministrów powinien być inicjatorem procesu legislacyjnego.

Minister Klimatu i Środowiska stoi na stanowisku, które Rzecznik w pełni podziela, że ocena i minimalizacja oddziaływania hałasem z imprez masowych winna stać się elementem procedury uzyskiwania zezwolenia na jej organizację (ustawa o bezpieczeństwie imprez masowych, pozostająca we „właściwości” MSWiA).

Natomiast Minister Spraw Wewnętrznych i Administracji uważa, że materia taka wykraczałaby poza zakres ww. ustawy i to minister właściwy do spraw środowiska powinien zainicjować przygotowanie i przedłożyć Radzie Ministrów projekt stosownych regulacji. Efektem tego „sporu” jest sytuacja, w której obywatelom nadal nie zapewnia się niezbędnej ochrony przed nadmierną emisją hałasu pochodzącego z imprez masowych.

Mając powyższe na względzie, Rzecznik zwrócił się do Premiera z prośbą o rozważenie rozstrzygnięcia zaistniałego sporu poprzez wskazanie ministra właściwego w sprawie.

Ministra Sprawiedliwości (II.511.1613.2014 z 27 sierpnia 2024 r.) – w sprawie braku sądowej kontroli orzeczeń prokuratora w przedmiocie odmowy dopuszczenia w postępowaniu przygotowawczym pełnomocnika osoby niebędącej stroną.

W zainteresowaniu Rzecznika Praw Obywatelskich pozostaje problematyka dotycząca wyłączenia sądowej kontroli orzeczeń prokuratora w przedmiocie odmówienia dopuszczenia w postępowaniu przygotowawczym pełnomocnika osoby niebędącej stroną, także w aspekcie niezgodności tych uregulowań z art. 45 ust. 1 w zw. z art. 77 ust. 2 Konstytucji jako zamykających drogę sądową w przypadku wydania przez prokuratora decyzji odmownej, dodatkowo ukształtowanej w oparciu o ocenę przesłanki.

Analiza wskazanego zagadnienia została zainicjowana w Biurze RPO w 2014 r. i podniesiona w trzech kolejnych wystąpieniach z dnia: 15 września 2014 r., 12 października 2018 r. oraz 1 kwietnia 2020 r., w których poprzedni Rzecznicy zwrócili się do Ministra Sprawiedliwości o dokonanie analizy

opisanej instytucji i podjęcia odpowiednich zmian legislacyjnych w tym przedmiocie. W wystąpieniach tych wskazane zostało m.in., że odmowa dopuszczenia przez prokuratora do udziału w postępowaniu przygotowawczym pełnomocnika osoby nie będącej stroną mieści się w pojęciu sprawy na gruncie art. 45 ust. 1 Konstytucji, a także ingeruje w konstytucyjnie chronione prawa i w tym stanie rzeczy winien mieć zastosowanie, na zasadzie art. 77 ust. 2 Konstytucji, zakaz zamykania drogi sądowej w przypadku wydania przez prokuratora decyzji na podstawie art. 87 § 3 k.p.k., tym bardziej, że decyzja ta wydawana jest w oparciu o ocenę przesłanki. Niestety, do dziś nie nastąpiły pożądane i zapowiadane wówczas zmiany.

Odnosząc się do powołanych wzorców konstytucyjnych, w pierwszej kolejności wskazać należy, że w odróżnieniu od prawa do obrony i związanego z tym posiadania obrońcy, na gruncie ustawy zasadniczej nie znajdziemy gwarancji do korzystania z fachowej pomocy pełnomocnika celem obrony swoich interesów procesowych. Nie można również założyć, że ograniczenie kontroli wydanej decyzji do oceny prokuratorskiej *ex nomine* zamyka drogę sądową na poziomie art. 77 ust. 2 Konstytucji, jeśli przy tym zważymy, że wskazany przepis chroni jedynie prawa zagwarantowane konstytucyjnie. Oznacza to, że przy ocenie danej sytuacji trzeba rozważyć, czy odmowa dopuszczenia pełnomocnika nie uderza również *in concreto* w inne wartości obwarowane gwarancją konstytucyjną, jak: prawo do ochrony własności, wolność osobistą czy prawo do obrony. Warto jednak przy tym zasygnalizować, że Trybunał Konstytucyjny podkreśla w innych swoich orzeczeniach, iż nawet wielokrotne ponawianie kontroli dokonywanej przez prokuratora nadrzędnego nad prokuratorem prowadzącym postępowanie, nie może równoważyć braku kontroli dokonywanej przez sąd.

Dodatkowo Rzecznik podkreślił, że w sytuacji opisanej w art. 87 § 2 k.p.k. nie mamy do czynienia ze stroną postępowania, a rozstrzygnięcie zapadające na koniec nie prowadzi do merytorycznego rozstrzygnięcia sporu dotyczącego tej osoby, w tym wymierzenia jej odpowiedzialności karnej. Z tych racji, aby ocenić kolizję opisywanej normy procesowej z art. 45 ust. 1 Konstytucji, należy pamiętać, że prawo do sądu nie ogranicza się wyłącznie do sądowego wymiaru sprawiedliwości, ale również, co było jej pierwotną cechą, do sądowej kontroli aktów władzy publicznej rozstrzygających o sytuacji jednostki. W tym sensie należy postrzegać konieczność sądowej kontroli decyzji o odmowie dopuszczenia pełnomocnika do czynności postępowania przygotowawczego jako element ochrony przed arbitralnością organów władzy. Celem istnienia prawa do sądu jest zapewnienie jednostce ochrony przed arbitralnością władzy, stąd decydujące jest pojęcie „sprawy” na tle art. 45 ust. 1 Konstytucji, którą w

świecie decyzji, o jakiej mowa w art. 87 § 3 k.p.k. jest także ochrona osoby niebędącej stroną przed arbitralnym przesądzeniem przez organy prokuratorskie o braku interesu prawnego tej osoby, który byłby zagrożony w postępowaniu i wymagałby ochrony przez fachowego pełnomocnika.

RPO zaproponował rozwiązanie, które zastało już wyartykułowane w opinii Komisji Kodyfikacyjnej Prawa Karnego z 2014 r., będące odwzorowaniem zażalenia na odmowę wszczęcia i umorzenia postępowania przygotowawczego, polegające na skierowaniu zażalenia do prokuratora bezpośrednio przełożonego z obowiązkiem przekazania tego środka bezpośrednio do sądu w razie nieuwzględnienia zażalenia. Jest to rozwiązanie z pewnością przyspieszające postępowanie wпадkowe, a jednocześnie nadal umożliwiające prokuratorowi konwalidowanie wadliwej decyzji, bez potrzeby uruchamiania instancji sądowej.

Mając na uwadze powyższe, Rzecznik zwrócił się do Ministra z prośbą o dokonanie analizy poruszonych w wystąpieniu problemów i rozważenie zainicjowania działań legislacyjnych w tym zakresie.

Ministra Nauki i Szkolnictwa Wyższego oraz Minister Zdrowia (VII.7033.77.2024 z 27 sierpnia 2024 r.) - w sprawie nieprawidłowości podczas wyborów rektorskich na Warszawskim Uniwersytecie Medycznym.

W związku ze sprawą rozpatrywaną przez Rzecznika Praw Obywatelskich i doniesieniami medialnymi dotyczącymi organizacji wyborów rektorskich na WUM uwidocznił się problem stosowania tzw. upomnienia rektorskiego (art. 282 pkt 2 Prawa o szkolnictwie wyższym i nauce).

Zgodnie z nim, rektor, po otrzymaniu zawiadomienia o popełnieniu czynu mającego znamiona przewinienia dyscyplinarnego lub powzięciu w inny sposób informacji o możliwości popełnienia takiego czynu, może nałożyć karę upomnienia, gdy czyn stanowi przewinienie dyscyplinarne mniejszej wagi i udowodnienie winy nie wymaga przeprowadzenia postępowania wyjaśniającego. Kara ta może być nałożona po wysłuchaniu nauczyciela akademickiego. Ukarany upomnieniem może wnieść odwołanie do sądu pracy.

Możliwość zastosowania tej kary nabiera szczególnego znaczenia, gdy nakładana jest w okresie przedwyborczym na osobę ubiegającą się o mandat rektora. Zgodnie bowiem z art. 24 ust. 1 w z. z art. 20 ust. 1 pkt 4 PSWN,rektorem może być osoba, która nie była karana dyscyplinarnie. W literaturze przedmiotu wyrażany jest pogląd, że także nieprawomocna kara dyscyplinarna wyklucza możliwość bycia rektorem, ale istnieją również inne interpretacje.

Ilustracją problemów związanych z tym przepisem jest właśnie sytuacja na WUM. Urzędujący rektor, który ubiegał się o reelekcję, nałożył karę

upomnienia rektorskiego na swoją kontrkandydatkę, jednocześnie jednak sam wycofał się ze startu w wyborach. Z komunikatu WUM wynika, że w ocenie rektora nałożenie kary jest równoznaczne z wykluczeniem kontrkandydatki z wyborów. Tymczasem Uczelniana Komisja Wyborcza uznała, że nieprawomocna kara nie wywołuje tego skutku i w związku z tym ukarana kandydatka może nadal ubiegać się o stanowisko rektora.

Dostrzegając różne możliwości interpretacji przepisów prawa, Rzecznik zwraca się do Ministra Nauki i Szkolnictwa Wyższego z prośbą o rozważenie zasadności zmian legislacyjnych w art. 20 ust. 1 pkt 4 PSWN, tak by wprost przewidywał, że z możliwości bycia członkiem rady uczelni wykluczone są jedynie te osoby, które zostały ukarane prawomocną karą dyscyplinarną.

W piśmie do Minister Zdrowia RPO zaapelował o przedstawienie stanowiska, w tym o podanie argumentów, jakie przemawiały za podjęciem rozstrzygnięcia nadzorczego dotyczącego niezgodności z prawem niektórych postanowień Statutu WUM. Rzecznik poprosił również o poinformowanie, czy Minister planuje podjęcie przewidzianych prawem działań nadzorczych względem uczelni wyższych wskazanych w piśmie wnioskodawców, które podlegają nadzorowi MZ.

Minister Nauki w piśmie z 17 września 2024 r. poinformował, iż w planowanej nowelizacji ustawy – *Prawo o szkolnictwie wyższym i nauce* jest przewidziana zmiana brzmienia art. 20 ust. 1 pkt 4 polegająca na wskazaniu, że członkiem rady uczelni może być osoba, która nie była prawomocnie ukarana karą dyscyplinarną. Zmiana ma na celu doprecyzowanie tego przepisu w związku z pojawiającymi się wątpliwościami interpretacyjnymi, a także jego uspołnienie z wymaganiem odnoszącym się do braku skazania wyrokiem za umyślne przestępstwo lub umyślne przestępstwo skarbowe, który również musi być prawomocny. Nieprawomocna kara dyscyplinarna nie będzie zatem wykluczać z członkostwa w radzie uczelni. Warunek ten będzie odnosił się również do osób pełniących funkcje lub będących członkami innych organów i gremiów regulowanych ustawą PSWN.

Minister Zdrowia (V.7011.23.2024 z 29 sierpnia 2024 r.) - w sprawie statusu prawnego Zespołu Koordynacyjnego ds. Chorób Ultrarzadkich.

Postanowieniem z dnia 17 października 2018 r. (sygn. akt S 6/18) Trybunał Konstytucyjny (dalej także „Trybunał”) przedstawił Sejmowi RP uwagi o stwierdzonych lukach prawnych dotyczących statusu Zespołu Koordynacyjnego ds. Chorób Ultrarzadkich (dalej jako: „Zespół”), których usunięcie jest niezbędne do zapewnienia spójności systemu prawnego Rzeczypospolitej Polskiej. W toku rozpatrywania zainicjowanej przez Rzecznika Praw Obywatelskich sprawy (sygn. akt U 2/17) Trybunał Konstytucyjny powziął wątpliwość, czy aktualny sposób unormowania kompetencji Zespołu wyłącznie w aktach wewnętrznych (w zarządzeniu oraz

w regulaminie) realizuje wymóg z art. 68 ust. 2 zd. 2 w zw. z 31 ust. 3 Konstytucji, aby warunki i zakres udzielanych świadczeń opieki zdrowotnej finansowanej ze środków publicznych były określone w ustawie.

Trybunał zauważył, że procedury podejmowania decyzji o sposobie leczenia chorób ultraradkich (dostępu do leków refundowanych) są bardziej rygorystyczne od zasad dostępu do innych świadczeń zdrowotnych, także specjalistycznych. Regułą jest, że pacjent ma prawo wyrażenia (lub niewyrażenia) zgody na przeprowadzenie badania lub udzielenia innych świadczeń zdrowotnych, może zażądać jego skonsultowania z innym lekarzem lub weryfikacji przez konsylium lekarskie, a w ostateczności jest uprawniony do zmiany lekarza prowadzącego. Z tych praw pacjent może skorzystać także w sytuacji, gdy nie zostają mu zapisane oczekiwane przez niego leki refundowane.

Leczenie chorób ultraradkich podlega jednak innym regułom. Leki są bezpłatnie dostępne wyłącznie w ramach obowiązujących w danym okresie programów lekowych, do których pacjent może być zakwalifikowany tylko decyzją jednego w skali kraju Zespołu. Zainteresowany nie ma żadnego wpływu – nawet pośredniego – na skład tego Zespołu, nie może również w żaden sposób odwołać się od jego decyzji czy zażądać powtórnego rozpatrzenia sprawy, co potwierdzają orzeczenia sądów administracyjnych, konsekwentnie odrzucające skargi na wyłączenie z programu lekowego. Brakuje także zasad umożliwiających zainteresowanemu uzupełnienie wniosku o włączenie do programu lekowego, gdyby już po jego złożeniu, zmieniły się zasady kwalifikacji. W opinii Trybunału Konstytucyjnego, którą w Rzecznik pełni podziela, powyższe okoliczności świadczą o potrzebie ustawowej regulacji statusu Zespołu (i innych podobnych mu ciał), który podejmuje ostateczne decyzje o finansowaniu leczenia chorób ultraradkich, a więc realizuje konstytucyjne prawo do ochrony zdrowia, o którym mowa w art. 68 ust. 1 Konstytucji.

Biorąc pod uwagę powyższe okoliczności, Rzecznik zwrócił się do Minister z prośbą o zainicjowanie prac legislacyjnych mających na celu wdrożenie zaleceń Trybunału co do konieczności ustawowej regulacji statusu podmiotów, które podejmują decyzje o finansowaniu leczenia chorób ultraradkich.

Ministra Obrony Narodowej (WZF.511.1.2024 z 29 sierpnia 2024 r.) - w sprawie braku możliwości wniesienia skargi do sądu administracyjnego na decyzję w sprawie: powołania do obowiązkowej zasadniczej służby wojskowej oraz odbycia ćwiczeń wojskowych.

Do Rzecznika Praw Obywatelskich wpływają wnioski o ochronę w sprawie realizacji konstytucyjnego obowiązku obrony Ojczyzny. Dotyczą one wyłączenia drogi sądowej, o którym mowa w art. 122 ust. 3 pkt 1 i 2 ustawy

o obronie Ojczyzny, polegającym na braku możliwości wniesienia skargi do sądu administracyjnego na decyzję w sprawie: powołania do obowiązkowej zasadniczej służby wojskowej (OZSW) oraz powołania do odbycia ćwiczeń wojskowych.

Zgodnie z art. 5 ust. 2 ustawy o obronie Ojczyzny obowiązkowi służby wojskowej nie podlegają kobiety w ciąży oraz w okresie 6 miesięcy po porodzie, a także osoby: sprawujące opiekę nad dziećmi do lat 8; sprawujące opiekę nad: dziećmi od lat 8 do 18, osobami obłożnie chorymi, osobami, wobec których orzeczono trwałą niezdolność do pracy w gospodarstwie rolnym na podstawie ustawy o ubezpieczeniu społecznym rolników, osobami, wobec których orzeczono całkowitą niezdolność do pracy oraz samodzielnej egzystencji na podstawie ustawy o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych, osobami zaliczonymi do znacznego stopnia niepełnosprawności w rozumieniu ustawy o rehabilitacji zawodowej i społecznej oraz zatrudnianiu osób niepełnosprawnych - jeżeli osoby te wspólnie z nimi zamieszkują i opieki tej nie można powierzyć innym osobom.

Ustawa o obronie Ojczyzny wskazuje również okoliczności w których określone przepisami osoby nie są powoływane do OZSW, wobec których OZSW został odroczone, czy też mogą zostać zwolnione z OZSW przed upływem okresu jej trwania. Podobnie zgodnie z art. 248 ust. 5 ustawy o obronie Ojczyzny na ćwiczenia wojskowe żołnierzy PR nie powołuje się osób, które są wyłączone od obowiązku pełnienia służby wojskowej w razie ogłoszenia mobilizacji i w czasie wojny lub: prowadzą własną kampanię wyborczą w przypadku kandydowania do Sejmu Rzeczypospolitej Polskiej, Senatu Rzeczypospolitej Polskiej, Parlamentu Europejskiego lub organów samorządu terytorialnego - w czasie jej trwania; zostały wybrane na posła, w tym do Parlamentu Europejskiego, albo senatora - w czasie trwania kadencji; pełnią funkcję organów jednostek samorządu terytorialnego albo sprawują mandat radnego; zajmują kierownicze stanowiska w urzędach administracji rządowej; zostały przeznaczone do odbycia służby zastępczej lub odbyły tę służbę.

Może zdarzyć się, że powołanie do odbycia służby wojskowej (np. na ćwiczenia wojskowe) otrzymają np. kobiety w ciąży, osoby opiekujące się nad obłożnie chorymi, względnie zaliczonymi do znacznego stopnia niepełnosprawności. W takich okolicznościach przysługuje im wyłącznie odwołanie do Szefa Centralnego Wojskowego Centrum Rekrutacji. Zgodnie bowiem z art. 122 ust. 3 pkt 2 ustawy o obronie Ojczyzny skarga taka zostanie najprawdopodobniej przez sąd administracyjny odrzucona. Należy zwrócić przy tym uwagę, że niestawienie się na ćwiczenia zostało obwarowane przymusem państwowym.

Wskazana regulacja wyłączająca prawo do sądu wywołuje wątpliwości z punktu widzenia treści art. 45 ust. 1 Konstytucji, zgodnie z którym każdy ma prawo do sprawiedliwego i jawnego rozpatrzenia sprawy bez nieuzasadnionej zwłoki przez właściwy, niezależny, bezstronny i niezawisły sąd. Ewentualne ograniczenia w zakresie korzystania z konstytucyjnych wolności i praw, zgodnie art. 31 ust. 3 Konstytucji mogą być ustanawiane tylko wtedy, gdy są konieczne w demokratycznym państwie dla jego bezpieczeństwa lub porządku publicznego, bądź dla ochrony środowiska, zdrowia i moralności publicznej, albo wolności i praw innych osób, a także nie mogą naruszać istoty wolności i praw.

Prawo do sądu w porządku konstytucyjnym Rzeczypospolitej Polskiej przyjmuje szczególny charakter, bowiem na ustawodawcę został nałożony konstytucyjny zakaz zamykania drogi sądowej w przypadku dochodzenia naruszonych konstytucyjnych wolności i praw, zgodnie z treścią art. 77 ust. 2 Konstytucji. W kontekście wydawania decyzji o powołaniu do obowiązkowej zasadniczej służby wojskowej i powołania do odbycia ćwiczeń wojskowych, które nie podlegają zaskarżeniu do sądów administracyjnych aktualizuje się również możliwość naruszenia wolności sumienia i religii określonej w art. 53 Konstytucji a także innych konstytucyjnych praw i wolności, np. ochrony rodziny (art. 71 ust. 1 Konstytucji), ochrony kobiet w ciąży (art. 71 ust. 2 Konstytucji), ochrony praw dziecka (art. 72 ust. 1 Konstytucji) czy też pomocy w zabezpieczeniu egzystencji osobom niepełnosprawnym (art. 69 Konstytucji).

W związku z powyższym, Rzecznik zwrócił się do Ministra z prośbą o rozważenie możliwości podjęcia inicjatywy w celu zmiany treści art. 122 ust. 3 pkt 1 i 2 ustawy o obronie Ojczyzny w zakresie, w jakim przepisy te uniemożliwiają wniesienie skargi do właściwego sądu administracyjnego.

Ministra Spraw Wewnętrznych i Administracji (WZF.7040.9.2024 z 29 sierpnia 2024 r.) – w sprawie braku podwyżki uposażenia funkcjonariuszom CBA, którzy odeszli ze służby na początku 2024 r.

Od rozpoczęcia procesu legislacyjnego rozporządzenia Prezesa Rady Ministrów z 16 maja 2024 r., zmieniającego rozporządzenie w sprawie stawek uposażenia zasadniczego na poszczególnych stanowiskach służbowych funkcjonariuszy CBA oraz wzrostu uposażenia zasadniczego z tytułu wysługi lat, do Rzecznika Praw Obywatelskich wpływały wnioski byłych funkcjonariuszy CBA, którzy przeszli na emeryturę w okresie od 1 stycznia do 29 lutego 2024 r., dotyczące pozbawienia ich podwyżki uposażenia.

§ 2 rozporządzenia zmieniającego stanowi, że stawki uposażenia zasadniczego stosuje się przy ustalaniu uposażeń należnych funkcjonariuszom CBA od 1 stycznia 2024 r. Jednakże, zdaniem byłych funkcjonariuszy CBA, interpretacja CBA ukierunkowana jest na pozbawienie

należnych praw i podwyżek byłym funkcjonariuszom, którzy odeszli ze służby w styczniu i lutym 2024 r. W ich ocenie takie działanie pozostaje w sprzeczności z przepisami prawa i zasadami współżycia społecznego. Zdaniem wnioskodawców zostali oni bezpodstawnie pozbawieni wyrównania podwyżki wynagrodzeń od 1 stycznia 2024 r. do dnia odejścia ze służby, pozbawiono ich także wyrównania z tytułu odprawy. Spowodowało to, że będą uzyskiwać zaniżone świadczenia emerytalne. Byli funkcjonariusze zwracają uwagę, że w pozostałych służbach mundurowych funkcjonariuszom, którzy odeszli z innych służb tego rodzaju świadczenia zostały zrealizowane.

RPO zwracał się w powyższej kwestii do Dyrektora Biura Kadr i Szkolenia CBA, który w odpowiedzi poinformował m.in., że „wskazane przepisy weszły w życie w dniu 1 czerwca 2024 r. Nowe stawki uposażenia zasadniczego objęły tylko funkcjonariuszy będących w służbie na dzień 1 czerwca 2024 r. (...) Zatem wobec osób zwolnionych w okresie od 1 stycznia 2024 r. do dnia wejścia w życie przepisów, zmiany zostały dokonane wyłącznie w takim zakresie, w jakim nie mieściły się one w nowej siatce płac. (...) Uposażenie jest ekwiwalentem pełnienia czynnej służby i taki też jest cel jego wypłacania: realizacja zadań służbowych. Zwiększenie stawki uposażenia osobom poza służbą, które nie realizują zadań służbowych, stanowiłoby nieuzasadnioną niegospodarność, co jest szczególnie istotne biorąc pod uwagę fakt dysponowania środkami publicznymi”.

Rzecznik nie podzielił tej argumentacji. Wprawdzie co do zasady uposażenie jest związane z faktycznym wykonywaniem zadań służbowych, to jednak pragmatyka służbowa precyzyjnie określa przypadki, kiedy uposażenie ulega zmianie, zawieszeniu, nie może zostać obniżone czy utracone. Z art. 102 i art. 102f ust. 1 ustawy o CBA wprost wynika, że uposażenie i inne należności pieniężne przysługujące na ostatnio zajmowanym stanowisku służbowym, z uwzględnieniem powstałych w tym okresie zmian, mających wpływ na prawo do uposażenia i innych świadczeń pieniężnych lub na ich wysokość - należy się także funkcjonariuszom, którzy nie realizują zadań służbowych w przypadku urlopu, zwolnienia od zajęć służbowych, w okresie pozostawania w dyspozycji Szefa CBA oraz w okresie przebywania na zwolnieniu lekarskim.

W odróżnieniu od policyjnych służb mundurowych w służbach specjalnych nie istnieją organy przedstawicielskie, które jako strona społeczna mogłyby uzgadniać ze stroną służbową wysokość podwyżek, czy też generalnie spraw dotyczących uposażeń tej grupy zawodowej. Powoduje to ryzyko nierównego traktowania określonych podmiotów podobnych ze względu na określoną cechę istotną (np. odejście ze służby w pomiędzy 1 stycznia a 29 lutego 2024 r.).

Z § 2 rozporządzenia zmieniającego wynika, że nowa tabela stawek uposażenia zasadniczego jest stosowana do uposażeń należnych funkcjonariuszom CBA od 1 stycznia 2024 r. Retroaktywne stosowanie przepisów rozporządzenia jest powiązane z mocą obowiązywania ustawy budżetowej oraz nakazem wyrównania wynagrodzeń/uposażeń od początku danego roku kalendarzowego. Z przepisów tych nie wynika, że nowe stawki uposażenia zasadniczego mają znaleźć zastosowanie do funkcjonariuszy CBA, będących w służbie 1 czerwca 2024 r., (tj. dzień wejścia w życie rozporządzenia zmieniającego). Wręcz odwrotnie: uposażenie zasadnicze powinno zostać zmienione wobec wszystkich funkcjonariuszy pozostających w służbie 1 stycznia 2024 roku, a zatem zarówno tych, którzy przebywali w tym czasie na urloпах, jaki i na zwolnieniach lekarskich. Podobne regulacje zawierają rozporządzenia w sprawie pozostałych służb specjalnych, choć według RPO niekorzystna interpretacja dotyczy tylko funkcjonariuszy CBA, a także Agencji Wywiadu.

Wobec powyższego Rzecznik zwrócił się do Ministra z prośbą o zbadanie sprawy braku waloryzacji uposażeń tej grupy funkcjonariuszy oraz o poinformowanie o zajęтым stanowisku, jak również ewentualnych sposobach rozwiązania przedstawionego problemu.

Minister Edukacji Narodowej (VII.7031.8.2024 z 29 sierpnia 2024 r.) - w sprawie ochrony praw osób, które są adresatami programów stypendialnych tworzonych przez samorządy.

Podczas badania jednej ze spraw indywidualnych w Biurze Rzecznika Praw Obywatelskich ujawnił się problem ochrony praw osób, które są adresatami programów stypendialnych tworzonych przez samorządy.

Jak stanowi art. 90t ust. 1 ustawy o systemie oświaty (dalej jako: „u.s.o.”) jednostki samorządu terytorialnego mogą tworzyć regionalne lub lokalne programy wyrównywania szans edukacyjnych dzieci i młodzieży oraz wspierania edukacji uzdolnionych dzieci i młodzieży. W przypadku przyjęcia takich programów, organ stanowiący jednostki samorządu terytorialnego określa szczegółowe warunki udzielania pomocy dzieciom i młodzieży pobierającej naukę na terenie danej jednostki samorządu terytorialnego bez względu na miejsce zamieszkania, formy i zakres tej pomocy, w tym stypendia dla uzdolnionych uczniów oraz tryb postępowania w tych sprawach, uwzględniając w szczególności przedsięwzięcia sprzyjające eliminowaniu barier edukacyjnych, a także osoby lub grupy osób uprawnione do pomocy oraz potrzeby edukacyjne na danym obszarze.

Tymczasem ze skarg wpływających do RPO wynika, że sposób przyznawania stypendiów dla uzdolnionych uczniów budzi zastrzeżenia. Powodami mogą być niezgodność zasad regulaminu z przepisami prawa, niska transparentność działań komisji rozpatrującej wnioski o stypendium,

brak możliwości odwołania się w przypadku negatywnego rozstrzygnięcia. Niejasności związane z przekazywaniem środków publicznych mogą prowadzić do powstania atmosfery podejrzliwości oraz zarzutów niesprawiedliwego traktowania. Uchwały organu stanowiącego jednostki samorządu terytorialnego mogą być przedmiotem rozstrzygnięć nadzorczych wojewody, jednak po rozdysponowaniu środków, w sprawach indywidualnych, osoby pokrzywdzone wydają się pozbawione wystarczającej ochrony.

Analiza powyższych spraw uwidoczniała rozbieżności interpretacyjne w zakresie tego, czy sprawy dotyczące przyznania stypendium, o którym stanowi art. 90t u.s.o., winny być załatwiane w formie decyzji administracyjnej. Wobec tego konieczne stało się sięgnięcie do orzecznictwa sądów administracyjnych i literatury przedmiotu. Nieliczne wyroki sądów administracyjnych dotyczące formy przyznawania tych stypendiów nie pozwalają na wskazanie chociażby dominującego kierunku orzeczniczego.

Stosowanie art. 90t u.s.o. było także tematem wielu rozstrzygnięć nadzorczych wojewodów. Przyjmując, że przyznanie lub odmowa przyznania stypendium nosi cechy rozstrzygnięcia indywidualnej sprawy administracyjnej w rozumieniu przepisów Kodeksu postępowania administracyjnego, wojewodowie dochodzili do wniosku, że czynność przyznania bądź odmowy przyznania stypendium winna zostać zakończona decyzją administracyjną.

W kontekście niniejszej sprawy warto też zwrócić uwagę na orzecznictwo, które ukształtowało się na gruncie art. 31 ustawy o sporcie, który zawiera regulacje dotyczące przyznawania stypendiów sportowych przez jednostki samorządu terytorialnego analogiczne do tych przyjętych w art. 90 t u.s.o. Na podstawie art. 31 ustawy o sporcie jednostki samorządu terytorialnego mogą ustanawiać i finansować okresowe stypendia sportowe oraz nagrody i wyróżnienia dla osób fizycznych za osiągnięte wyniki sportowe. Przepis ten nie przesądza wprost formy decyzji administracyjnej dla rozstrzygnięcia w przedmiocie przyznania stypendium sportowego. Jednocześnie w art. 32 ust. 5 ustawy o sporcie prawodawca wprost postanowił, że przyznanie, wstrzymanie oraz pozbawienie stypendium sportowego przez Ministra właściwego do spraw sportu następuje w drodze decyzji.

W ocenie RPO stanowisko wskazujące na załatwianie spraw dotyczących przyznania stypendiów, o których mowa w art. 90t u.s.o., w formie decyzji administracyjnej, zasługuje na uznanie. Akt administracyjny wydawany w sprawie stypendium oferowanego przez jednostkę samorządu terytorialnego, a polegający na udzieleniu lub odmowie udzielenia stypendium, jest jednostronnym i władczym rozstrzygnięciem organu jednostki samorządu terytorialnego o wiążących konsekwencjach normy prawa administracyjnego (aktu prawa miejscowego) wobec podmiotu

zewnątrznego w stosunku do administracji. Szczegółowe upoważnienie do wydania aktu prawa miejscowego zawarte jest zaś w art. 90t ust. 4 u.s.o. Trudno jest także wskazać powody, dla których przyznawanie jednych rodzajów stypendiów przez jednostki samorządu terytorialnego miałyby się odbywać w formie decyzji administracyjnej, innych zaś na zasadach mniej sformalizowanych.

W obecnym stanie prawnym obywatel otrzymuje potwierdzenie, że w sprawie związanej ze stypendium dla uzdolnionych uczniów została wydana lub powinna zostać wydana decyzja administracyjna dopiero wtedy, gdy decyduje się zaskarżyć konkretny akt lub czynność organu do sądu. Taka sytuacja nie jest pożądana z punktu widzenia bezpieczeństwa prawnego jednostki. Rozstrzygnięcie sprawy w formie decyzji administracyjnej zapewnia stronom szerokie gwarancje procesowe, a więc większą ochronę praw obywatelskich. Wydaje się również słuszne w świetle zasady jawności i przejrzystości finansów publicznych. Praworządność i transparentność działań organów administracji to warunki konieczne dla realizacji zasady jawności życia publicznego oraz zasady ochrony zaufania obywatela do państwa i stanowionego przez nie prawa.

Z uwagi na powyższe, Rzecznik zwrócił się do Minister z wnioskiem o podjęcie stosownej inicjatywy ustawodawczej w celu doprecyzowania przepisów ustawy o systemie oświaty.

Ministra Spraw Wewnętrznych i Administracji (IV.7021.65.2016 z 30 sierpnia 2024 r.) - w sprawie konieczności zmiany przepisów dotyczących wyrobienia dowodu osobistego dla dziecka.

W skargach kierowanych przez obywateli do Biura Rzecznika Praw Obywatelskich regularnie pojawia się kwestia uprawnienia do występowania z wnioskiem o wydanie dowodu osobistego dla dziecka przez rodzica pozbawionego władzy rodzicielskiej lub o ograniczonej władzy rodzicielskiej.

Obecna regulacja art. 25 ust. 2 ustawy o dowodach osobistych została ustalona w wyniku nowelizacji z 2022 r. (ustawą o zmianie ustawy o dowodach osobistych oraz niektórych innych ustaw) i przewiduje, że w imieniu osoby nieposiadającej zdolności do czynności prawnych lub posiadającej ograniczoną zdolność do czynności prawnych ubiegającej się o wydanie dowodu osobistego wniosek składa jedno z rodziców, opiekun prawny lub kurator. Uprzednio ustawa o dowodach osobistych przewidywała, że wniosek „składa rodzic” i takiej treści przepisu dotyczyła wcześniejsza korespondencja Rzecznika z Ministrem. W omawianej kwestii dokonana zmiana nie przyniosła zatem merytorycznego skutku – nadal bowiem chodzi o jednego rodzica, niedookreślonego w żaden sposób.

Wskutek takiej treści przepisu wciąż zdarza się, że w sytuacji konfliktu między rodzicami, o dowód osobisty dla dziecka występuje ten rodzic, który

jest pozbawiony władzy rodzicielskiej bądź jego władza została ograniczona. Rodzic ten albo nie jest uprawniony do reprezentowania dziecka w ogóle, albo jest uprawniony do tego jedynie w pewnej sferze spraw dziecka. Tymczasem właściwy organ gminy nie ma podstawy do odmowy wydania dowodu; nie ma także podstawy do żądania od występującego z wnioskiem rodzica żadnego dokumentu uprawniającego go do występowania w imieniu dziecka o wydanie dowodu – często byłoby to zresztą niemożliwe, gdyż w większości wypadków rodzice nie dysponują żadnym poświadczeniem tego, że mają pełnię władzy rodzicielskiej. Dopiero w razie regulowania zagadnienia władzy rodzicielskiej przez sądy pojawia się możliwość wykazania dokumentem, że dany rodzic ma władzę rodzicielską nad dzieckiem, albo że została mu ona odebrana bądź ograniczona.

Wynikiem takiej regulacji jest to, że rodzic dysponujący pełnią władzy rodzicielskiej („pierwszoplanowy”) może nie wiedzieć i nie mieć wpływu na to, że drugi rodzic – pozbawiony tej władzy lub z ograniczoną władzą – wystąpił z wnioskiem o wydanie dowodu i dowód taki został mu wydany. U rodzica pierwszoplanowego budzić to może uzasadnione obawy o to, że drugi rodzic może planować np. uprowadzenie dziecka za granicę (wobec możliwości podróżowania w ramach strefy Schengen jedynie z dowodem osobistym) lub inne czynności reprezentowania dziecka, wymagające okazania dowodu osobistego dziecka. Dodatkowo, na mocy aktualnej treści art. 30 ust. 2 ustawy o dowodach osobistych, w wersji ustalonej mocą ustawy o zmianie ustawy o dowodach osobistych oraz niektórych innych ustaw, dowód osobisty może również odebrać rodzic, który nie składał wniosku o wydanie dowodu osobistego.

Wobec powyższego Rzecznik zwrócił się do Ministra o rozważenie zasadności wprowadzenia takich zmian w treści obecnych przepisów, które uniemożliwiłyby rodzicom z ograniczoną lub odebraną władzą rodzicielską występowanie z wnioskami o dowód osobisty dla dziecka oraz odbieranie tych dokumentów przez takich rodziców.

Minister Edukacji Narodowej (XI.816.7.2023 z 2 września 2024 r.) - w sprawie organizacji edukacji mniejszości narodowych.

Rzecznik Praw Obywatelskich z uwagą monitoruje sposób realizacji przez państwo pozytywnych obowiązków w zakresie ochrony praw mniejszości narodowych i etnicznych oraz społeczności posługującej się językiem regionalnym, w tym także prawa mniejszości do nauki własnego języka oraz nauki we własnym języku.

Podstawowe znaczenie w kontekście organizacji i funkcjonowania szkolnictwa publicznego dla mniejszości narodowych i etnicznych ma ustawa o systemie oświaty, w której art. 13 ust. 2 wskazano trzy różne formy organizacyjne procesu nauczania języka mniejszości, tj. nauczanie w:

osobnych grupach, oddziałach lub szkołach; grupach, oddziałach lub szkołach – z dodatkową nauką języka oraz własnej historii i kultury; międzyszkolnych zespołach nauczania. Z tego przepisu mniejszości i społeczność posługująca się językiem regionalnym wywodzą prawo do organizacji nauczania języka (oraz własnej historii i kultury) w osobnych szkołach, które są przeznaczone wyłącznie dla osób chętnych do nauki języka mniejszości. Przepisy art. 13 ust. 2 pkt 1 oraz pkt 2 ustawy o systemie oświaty wskazują bowiem wprost na możliwość organizacji nauki języka mniejszości w osobnych szkołach. Możliwość organizacji nauki w szkołach jest wymieniona obok nauki w grupach oraz oddziałach, co – przy założeniu racjonalności ustawodawcy – prowadzi do wniosku, że jedną z form organizacji nauczania w języku mniejszości lub języka mniejszości w formie dodatkowej jest objęcie tym przedmiotem wszystkich uczniów i uczennic danej szkoły.

Prowadzenie nauki języka mniejszości odbywa się na wniosek rodziców lub ucznia. Sposób złożenia „wniosku rodziców”, o którym mowa w początkowej części art. 13 ust. 2 ustawy o systemie oświaty nie został rozstrzygnięty na poziomie ustawowym. Wątpliwości może budzić także czy uregulowanie wnioskowania o naukę języka mniejszości stanowi materię delegacji do wydania rozporządzenia przewidzianego w art. 13 ust. 3 ustawy o systemie oświaty. Choć w przepisie tym brakuje stwierdzenia, że rozporządzenie ma określać procedurę składania wniosku, o którym mowa w art. 13 ust. 2 ustawy o systemie oświaty, to w rozporządzeniu MEN wskazano wzór i sposób złożenia wniosku o objęcie nauką języka mniejszości lub języka regionalnego, termin na jego złożenie oraz złożenie oświadczenia o jego wycofaniu. Przepis przewiduje także możliwość rezygnacji z nauki języka mniejszości lub języka regionalnego, przy jednoczesnym braku określenia skutków wywoływanych złożeniem takiego oświadczenia. Rodzi to problemy dla szkół publicznych, w których nauka języka mniejszości lub języka regionalnego prowadzona jest we wszystkich oddziałach i objęty jest nią każdy uczeń i każda uczennica.

Zagadnienie to budzi wiele wątpliwości i może prowadzić do wniosku, że wskazane jest doprecyzowanie w uregulowaniach prawnych co do skutków, jakie wywołuje złożenie oświadczenia o rezygnacji z nauki języka mniejszości lub języka regionalnego. Wprowadzane zmiany powinny przy tym uwzględniać prawo mniejszości do organizacji nauczania własnego języka w osobnych szkołach. Zastrzeżenia budzi także określony w § 2 rozporządzenia MEN termin na złożenie wniosku o objęcie nauką języka mniejszości.

Wątpliwości budzi również, czy w opisanej sytuacji nauka języka mniejszości lub języka regionalnego powinna być inicjowana na wniosek ucznia lub rodzica, jeżeli zgodnie ze statutem szkoły, każdy uczeń jest

obowiązkowo objęty nauką języka mniejszości lub języka regionalnego. Wydaje się, że w przypadku szkół dla mniejszości i społeczności posługującej się językiem regionalnym, wola nauczania języka mniejszości lub regionalnego powinna zostać potwierdzona oświadczeniem pełnoletniego ucznia lub rodzica. Procedura, o której mowa w art. 13 ust. 2 ustawy o systemie oświaty, powinna zatem zostać doprecyzowana w sposób pozwalający szkołom dla mniejszości i społeczności posługującej się językiem regionalnym wymagać złożenia deklaracji woli nauki języka mniejszości już na etapie postępowania rekrutacyjnego.

RPO podniósł również, że nauczanie języka mniejszości oraz języka regionalnego w osobnych szkołach nie powinno być oceniane jako naruszenie zasady powszechnej dostępności rekrutacji, zawartej w art. 14 ust. 1 pkt 2 ustawy - Prawo oświatowe. Zastrzeżenie wymogu złożenia wniosku o objęcie nauką języka mniejszości lub regionalnego umożliwia bowiem ubieganie się o przyjęcie do danej placówki na równych, przejrzystych i możliwych do spełnienia zasadach, co stanowi główny sens zasady powszechnej dostępności rekrutacji. Należy również zauważyć, że sam fakt uczestniczenia w postępowaniu rekrutacyjnym do szkoły dla mniejszości lub społeczności posługującej się językiem regionalnym można odczytywać jako wolę objęcia nauką takiego języka. Tym niemniej obecnie obowiązujące przepisy wymagają dogłębnej analizy pod kątem ich spójności.

Wobec powyższego, Rzecznik zwrócił się do Minister z prośbą o uwzględnienie przedstawionych uwag w toku prowadzonej w resorcie edukacji narodowej analizy obowiązujących uregulowań prawnych dotyczących szkolnictwa mniejszości.

Minister Edukacji Narodowej (XI.7036.18.2024 z 2 września 2024 r.) – w sprawie systemowego wsparcia uczniów z niepełnosprawnościami.

Rzecznik Praw Obywatelskich monitoruje wdrażanie Konwencji o prawach osób niepełnosprawnych. W związku z tym Rzecznik analizuje również sytuację uczniów ze specjalnymi potrzebami edukacyjnymi oraz ich rodziców w kontekście realizacji prawa do edukacji włączającej.

W ramach niezależnych badań dotyczących dyskryminacji, w 2022 r. RPO zrealizował badanie społeczne pn. „Dostępność edukacji dla uczniów z niepełnosprawnościami w kontekście wsparcia ze strony nauczyciela współorganizującego, pomocy nauczyciela oraz asystenta osobistego”. Celem było ustalenie zakresu wsparcia, jakiego potrzebują uczniowie ze specjalnymi potrzebami edukacyjnymi, by zapewnić im efektywną realizację prawa do edukacji oraz identyfikacja trudności i barier. Efektem są rekomendacje mające na celu wypracowanie rozwiązań na rzecz uruchomienia wsparcia asystenckiego dla uczniów ze szczególnymi

potrzebami edukacyjnymi w przedszkolach i szkołach z uwzględnieniem postanowień Konwencji.

Rzecznik wskazał m.in., że konieczne wydaje się systemowe uregulowanie stanowiska asystenta ucznia ze szczególnymi potrzebami edukacyjnymi w sposób podobny jak w przypadku nauczyciela wspomagającego i pomocy nauczyciela. Powinno też zostać uregulowane wykonywanie czynności pielęgnacyjno-medycznych. Ponadto, asystent powinien mieć dostęp do dokumentacji ucznia oraz brać udział w pracach zespołu dokonującego wielospecjalistycznej oceny jego funkcjonowania.

Wyzwaniem pozostaje zbyt długi czas oczekiwania na uzyskanie diagnozy o szczególnych potrzebach edukacyjnych, co wynika z dużego obciążenia publicznych poradni psychologiczno-pedagogicznych. Rodzi to również ryzyko obniżenia jakości treści orzeczeń o potrzebie kształcenia specjalnego. Należy podjąć działania w celu skrócenia czasu oczekiwania na diagnozę, a także wprowadzenie modelu uwzględniającego obserwację dziecka podczas uzyskiwania diagnozy w jego środowisku, czyli w szkole.

Zasadne jest również ograniczenie liczebności klas i zmniejszenie procentowego udziału uczniów ze szczególnymi potrzebami edukacyjnymi w oddziałach klasowych. Jednocześnie konieczne jest włączanie uczniów ze szczególnymi potrzebami edukacyjnymi w życie szkoły. Wskazane byłoby wdrożenie właściwych procedur określających sposób działania w przypadku wystąpienia dyskryminacji.

Należy też podjąć kroki dla promowania współpracy pomiędzy szkołą a rodzicami dziecka ze szczególnymi potrzebami edukacyjnymi. Na każdym etapie edukacyjnym należy zapewnić realną możliwość wyboru szkoły przez rodziców uczniów ze szczególnymi potrzebami edukacyjnymi oraz na bieżąco konsultować sposób i formy kształcenia ich dziecka. Należy całkowicie wyeliminować przypadki nacisku na rodziców w sprawie wyboru lub zmiany szkoły.

Wyzwaniem pozostaje odpowiednia organizacja i dostosowanie zajęć wychowania fizycznego. Najczęściej uczniowie ze szczególnymi potrzebami edukacyjnymi są z nich wyłączeni. Jednocześnie nie funkcjonują właściwie żadne zajęcia z zakresu rozwoju fizycznego, dostosowane do potrzeb uczniów ze szczególnymi potrzebami edukacyjnymi. Wyjątek stanowi integracja sensoryczna dostępna w nielicznych placówkach oraz zajęcia z rehabilitantem.

Konieczne jest także sukcesywne eliminowanie barier architektonicznych, kierując się zasadami uniwersalnego projektowania i racjonalnego dostosowania, polegającego na wprowadzeniu wszelkich koniecznych adaptacji i modyfikacji, niepociągających za sobą nieproporcjonalnych utrudnień.

Wobec powyższego Rzecznik zwrócił się do Minister z prośbą o analizę zgłoszonych uwag oraz rozważenie podjęcia działań w celu wdrożenia rekomendacji.

Ministra Sprawiedliwości (IX.517.1108.2024 z 3 września 2024 r.) – w sprawie praktyki nieinformowania skazanego o planowanym terminie rozpoczęcia wykonywania kary pozbawienia wolności.

Do Rzecznika Praw Obywatelskich zwrócił się wieloletni funkcjonariusz Policji, do którego zadań należy realizowanie doprowadzeń skazanych do jednostek penitencjarnych na polecenie sądów. Wnioskodawca zwrócił uwagę Rzecznika na niefortunne skutki nowelizacji art. 79 k.k.w. wprowadzonej ustawą o zmianie ustawy – Kodeks karny wykonawczy oraz niektórych innych ustaw, która weszła w życie z dniem 1 stycznia 2023 r.

Wskazany art. 79 k.k.w. uprzednio regulował doprowadzenie skazanego do odbycia kary pozbawienia wolności w ten sposób, że sąd wyznaczał termin, w jakim skazany ma się stawić w areszcie śledczym położonym najbliżej jego stałego miejsca zamieszkania. Dopiero w przypadku niedotrzymania przez skazanego terminu stawiennictwa sąd polecał doprowadzenie go przez funkcjonariuszy Policji. Jako wyjątek art. 79 § 1 k.k.w. przyznawał sądowi możliwość polecenie doprowadzenia skazanego do aresztu śledczego bez wezwania.

W wyniku nowelizacji z dnia 5 sierpnia 2022 r. zasadą stało się natomiast polecenie przez sąd zatrzymania i doprowadzenia skazanego bez uprzedniego wyznaczenia terminu stawiennictwa. Jedynie w uzasadnionym wypadku, jeżeli dotychczasowa postawa i zachowanie skazanego uzasadniają przypuszczenie, że skazany stawi się na wezwanie, na wniosek skazanego sąd może odstąpić od domyślnego sposobu postępowania i wezwać go do samodzielnego stawienia się w wyznaczonym terminie w areszcie śledczym.

Zmianie art. 79 k.k.w. przyświecała chęć zapobieżenia ukrywaniu się skazanych, którzy podejmują niekiedy zachowania mające na celu uniknięcie odbycia kary pozbawienia wolności po otrzymaniu wezwania do stawienia się w wyznaczonym terminie w areszcie śledczym, czemu sprzyja możliwość swobodnego przemieszczania się po terytorium Unii Europejskiej. Co więcej, powyższa zmiana spowodowała niespójność systemową na tle zasad wykonywania kary grzywny i kary ograniczenia wolności. Wydaje się więc, że w myśl zasady podmiotowego traktowania skazanego także przy wymierzeniu bezwzględnej kary pozbawienia wolności co do zasady powinno się wzywać skazanego do stawienia się w areszcie śledczym w określonym terminie.

Należy ponadto mieć na względzie trudności z prowadzeniem bieżących spraw życiowych. Jak wskazuje wnioskodawca, brak wiedzy po stronie

skazanego o planowanym terminie rozpoczęcia wykonywania kary pozbawienia wolności w sposób znaczny utrudnia mu uprzednie uporządkowanie spraw rodzinnych i zawodowych, to zaś może mieć negatywny wpływ na jego sytuację po opuszczeniu jednostki penitencjarnej i utrudniać reintegrację społeczną.

Wobec powyższego Rzecznik zwrócił się do Ministra z prośbą o rozważenie podjęcia inicjatywy legislacyjnej, która przywracałaby brzmienie art. 79 k.k.w. sprzed nowelizacji.

Podsekretarz Stanu w Ministerstwie Sprawiedliwości w piśmie z 19 września 2024 r. poinformowała, że prace legislacyjne dotyczące nowelizacji Kodeksu karnego wykonawczego są prowadzone przez Komisję Kodyfikacyjną Prawa Karnego. Niemniej Minister Sprawiedliwości w pełni podziela zapatrywania Rzecznika, dotyczące niespójności systemowej na tle zasad wykonywania kary grzywny i ograniczenia wolności, które spowodowała nowelizacja art. 79 Kodeksu karnego wykonawczego oraz dostrzega także, iż liczba skazanych, którzy nie stawili się do odbywania kary utrzymuje się na poziomie sprzed wejścia w życie nowelizacji, co potwierdza brak efektywności przyjętego rozwiązania. Dodatkowo brak wiedzy po stronie skazanego o planowanym terminie rozpoczęcia odbywania kary utrudnia mu uporządkowanie spraw zawodowych i rodzinnych, a także często uniemożliwia złożenie wniosku o odroczenie wykonania kary pozbawienia wolności bądź o odbywanie kary w systemie dozoru elektronicznego.

Ministra Sprawiedliwości (II.510.981.2018 z 4 września 2024 r.) - w sprawie instytucji małego świadka koronnego.

W zainteresowaniu RPO pozostaje instytucja tzw. „małego świadka koronnego”, ujęta w art. 60 § 3 i 4 Kodeksu karnego.

22 marca 2019 r. w Sejmie przedstawiono poselski projekt ustawy o zmianie ustawy - Kodeks karny i niektórych innych ustaw. Wprowadzałby on wymóg, aby dla obligatoryjnego nadzwyczajnego złagodzenia kary dla sprawcy, który ujawnił osoby i okoliczności przestępstwa, konieczne było potwierdzenie ich za pomocą innych dowodów, z zastrzeżeniem, że nie mogą być nimi także pomówienia osoby, która może liczyć na obligatoryjne lub fakultatywne nadzwyczajne złagodzenie kary. Ta propozycja legislacyjna nie odpowiadała jednak na systemowe wątpliwości i zagrożenia wynikające z instytucji „małego świadka koronnego”. Projekt, negatywnie oceniony przez Radę Ministrów, nie był dalej procedowany.

Instytucję „małego świadka koronnego” zmodyfikowano od 1 października 2023 r. Obecnie jedynie na wniosek prokuratora sąd stosuje nadzwyczajne złagodzenie kary, i może warunkowo zawiesić jej wykonanie w stosunku do sprawcy współdziałającego z innymi w przestępstwie, jeżeli

ujawni informacje osób uczestniczących w przestępstwie oraz istotne okoliczności jego popełnienia. Przenosi to na prokuratora decyzję o możliwości zastosowania przez sąd tej instytucji, co budzi wątpliwości z punktu widzenia zasady podziału władzy z art. 10 ust. 1 w związku z art. 175 ust. 1 Konstytucji.

Swoboda sędziowska w obszarze decydowania o wymiarze kary zostaje podporządkowana wnioskowi prokuratora, niezależnie czy zostaną spełnione pozostałe przesłanki materialne i formalnoprawne, niekorzystnie wpływając na zastosowanie omawianej instytucji w ściganiu przestępczości i przełamaniu solidaryzmu współsprawców. Powoduje to duże wątpliwości i zagrożenia, zwłaszcza w kontekście wprowadzonego art. 168a k.p.k., pozwalającego na wykorzystanie dowodów uzyskanych z naruszeniem przepisów postępowania lub za pomocą czynu zabronionego. Wskazane rozróżnienie nie znajduje żadnego uzasadnienia, więc należałoby je ujednoczyć na wzór rozwiązania przewidzianego w art. 36 § 3 i 4 k.k.s., rezygnując ze wspomnianych ograniczeń procesowych na rzecz wyłącznie materialnoprawnych, które zostają poddane ocenie sądu.

Taki kierunek legislacyjny postuluje się również w doktrynie, której przedstawiciele w aktualnym rozwiązaniu krępującym sąd stanowiskiem prokuratora, również dostrzegają wskazane zastrzeżenia konstytucyjne. Oznacza to, że problemy z funkcjonowaniem instytucji „małego świadka koronnego” nie tylko nie straciły na aktualności, ale w świetle ostatnich inicjatyw legislacyjnych z 2022 r. wymagają tym bardziej należytego namysłu i przygotowania całościowej odpowiedzi, poprawiającej mankamenty normatywne i wątpliwości wykładnicze.

Ponadto RPO zwrócił uwagę na następujące kwestie: systemowe ujednoczenie dobrodziejstw w zakresie odpowiedzialności karnej wobec „małego świadka koronnego”; obligatoryjne nagrywanie przesłuchań z udziałem „małego świadka koronnego”; egzekwowanie współpracy przez „małego świadka koronnego” na etapie sądowym pod rygorem utraty statusu tzw. małego świadka koronnego, czy też wznowienia postępowania na podstawie art. 540a k.p.k.; negatywne przesłanki statusu „małego świadka koronnego”; egzekwowanie instytucji przewidzianych w art. 434 § 4 k.p.k. oraz w art. 540a k.p.k., czy też gromadzenie przez sądy w celach statystycznych danych dotyczących udziału „małego świadka koronnego” w postępowaniu karnym.

Wymienione nieścisłości - potęgowane lakonicznym opisaniem warunków skorzystania z instytucji z art. 60 § 3 k.k. - utwierdzają w przekonaniu, że nie wszystkie z nich mogą być usunięte w drodze wykładni. Trzeba widzieć również konsekwencje, które rodzi bezwiedne aprobowanie stanu *de lege lata* w kontekście procesów, gdy dowód pomawiający „małego świadka koronnego” jest jedynym dowodem obciążającym, prowadzącym niekiedy

do skazań niesłusznych. Nie można oczywiście zadekretować legalnej oceny dowodów i w jej ramach zeznania te ocenić *a priori* jako mniej wartościowe ani w żaden sposób zapewnić, że każdorazowo sprawcy uwikłani w przestępczą działalność i poszukujący dla siebie rozwiązań optymalnych, będą uczciwie współpracować z organami ścigania, kontynuując to również przed organami sądowymi.

Skala zaproponowanych zmian ma jednak zminimalizować obszary podatne do nadużyć, nie wkraczając w te zarezerwowane dla swobodnej oceny sędziowskiej. Właściwe uregulowanie tej instytucji pełni bowiem walory wychowawcze oraz stanowi element prewencyjny w obszarze zorganizowanej przestępczości, rozbijając solidaryzm jej członków.

Rzecznik zwrócił się zatem do Ministra z prośbą o analizę poruszonych problemów i rozważenie zainicjowania działań legislacyjnych w tym zakresie.

Ministra Spraw Wewnętrznych i Administracji (IV.7000.11.2022 z 6 września 2024 r.) - w sprawie nabywania i dziedziczenia nieruchomości przez cudzoziemców.

W jednej ze skarg kierowanych do Rzecznika Praw Obywatelskich zwrócono uwagę na pozbawienie (na podstawie art. 7 ust. 3 ustawy o nabywaniu nieruchomości przez cudzoziemców) cudzoziemca, będącego spadkobiercą testamentowym, który nie legitymuje się zezwoleniem właściwego organu państwowego i wobec którego ustawodawca nie zrezygnował z obowiązku uzyskania zezwolenia – stosownego ekwiwalentu lub odszkodowania od spadkobierców ustawowych, którzy z mocy prawa nabyli nieruchomość, co narusza konstytucyjne standardy dotyczące ochrony własności.

W przypadku nabywania nieruchomości przez cudzoziemców, zasadą jest konieczność uzyskania stosownego zezwolenia władzy publicznej. Jednym zaś z wyjątków od niej – nabycie w drodze dziedziczenia, jednakże wyłącznie wówczas, gdy nabywcami *mortis causa* pozostają osoby uprawnione do dziedziczenia ustawowego. Zgodnie natomiast z art. 7 ust. 3 ww. ustawy, jeżeli cudzoziemiec, który nabył wchodzącą w skład spadku nieruchomość na podstawie testamentu, nie uzyska zezwolenia ministra właściwego do spraw wewnętrznych na podstawie wniosku złożonego w ciągu dwóch lat od dnia otwarcia spadku, prawo własności nieruchomości lub prawo użytkowania wieczystego nabywają osoby, które byłyby powołane do spadku z ustawy.

Wskazana norma prawna już *prima facie* wywołuje wątpliwości co do jej zgodności z konstytucyjnym prawem do własności oraz do dziedziczenia. Wątpliwości te podnoszone są również w literaturze przedmiotu. Przede wszystkim wskazuje się na niekonstytucyjność odmiennego traktowania przez ustawodawcę spadkobierców ustawowych i testamentowych. Nadto

sam skutek prawny, który przewiduje przedmiotowy przepis, czyli całkowite pozbawienie prawa własności nieruchomości w drodze dziedziczenia w przypadku spóźnienia się ze złożeniem wniosku o wydanie zezwolenia albo w przypadku, gdy otrzymanie tego zezwolenia nie będzie możliwe, jest nie do zaakceptowania w demokratycznym państwie prawa.

Zgodnie z art. 31 ust. 3 Konstytucji, ograniczenie praw i wolności może nastąpić ze względu na ważny interes publiczny, za jaki można uznać reglamentację nabywania nieruchomości przez cudzoziemców, jednak ograniczenia te muszą być niezbędne i proporcjonalne. Poddanie zaś art. 7 ust. 3 przedmiotowej ustawy konstytucyjnemu testowi proporcjonalności pozwala uznać, że wyważenie swobody testowania spadkodawcy i ochrony prawa własności i prawa dziedziczenia spadkodawcy-cudzoziemca z jednej strony oraz publicznoprawnego interesu w kontroli kręgu cudzoziemskich podmiotów nabywających własność nieruchomości z drugiej strony, jest możliwe przez przyjęcie rozwiązań o charakterze mniej ingerencyjnym.

Niezależnie od powyższego za konstytucyjnie wątpliwe można również uznać określenie 2-letniego terminu zawitego od dnia otwarcia spadku, w którym spadkobierca testamentowy powinien złożyć wniosek o wydanie zezwolenia na nabycie nieruchomości. Wskutek tej regulacji spadkobierca pozbawiony zostaje bowiem – w przypadku bezskutecznego upływu tego terminu – prawa wchodzącego w skład spadku nawet wtedy, gdy nie wiedział o otwarciu spadku, a więc nie mógł przedsięwziąć jakichkolwiek czynności w celu uczynienia zadość terminowi zawartemu w ww. przepisie, a tym samym nie mógł zachować swego prawa lub zrzec się go z własnej woli.

W opinii Rzecznika wymaga całościowego przemyślenia kwestia nabywania nieruchomości przez cudzoziemców w drodze dziedziczenia. Zmiany powinny w szczególności uwzględniać postulat równania sytuacji prawnej spadkobierców ustawowych i testamentowych, zniesienia zawitego charakteru terminu do wystąpienia o zezwolenie na nabycie nieruchomości, określenia mniej ingerencyjnego skutku nieuzyskania zezwolenia na nabycie nieruchomości oraz wprowadzenia jakiejś formy kompensacji – czy to od innych podmiotów, które nabyły prawa do nieruchomości, czy od Skarbu Państwa – w przypadku pozbawienia lub ograniczenia praw spadkobiercy do dziedziczonej nieruchomości.

Mając powyższe na uwadze, Rzecznik zwrócił się do Ministra z prośbą o rozważenie przedstawionego problemu i przekazanie stanowiska w sprawie.

Komendanta Głównego Straży Granicznej (XI.543.423.2024 z 9 września 2024 r.) - w sprawie nieprawidłowości w postępowaniu z cudzoziemcami zatrzymanymi na polskiej granicy.

Do Biura Rzecznika Praw Obywatelskich docierają informacje dotyczące nieprawidłowości w postępowaniu z cudzoziemcami zatrzymanymi/ujętymi przez funkcjonariuszy Placówek Straży Granicznej, we właściwości których pozostaje ochrona granicy państwowej z Republiką Białorusi.

Z informacji tych wynika, że pełnomocnicy cudzoziemców nie są dopuszczani do udziału w czynnościach prowadzonych wobec ich mocodawców, nie są doręczane im też pisma i rozstrzygnięcia ich dotyczące. Ponadto funkcjonariusze Straży Granicznej kwestionują wiarygodność deklaracji woli ubiegania się o ochronę międzynarodową w Polsce, które cudzoziemcy posiadają przy sobie przy zatrzymaniu/ujęciu, co często skutkuje zawróceniem do linii granicy osób, które deklarowały ustnie i pisemnie zamiar ubiegania się o ochronę międzynarodową w Polsce. Nieprawidłowości te zostały potwierdzone w toku wizytacji przeprowadzonych przez pracowników Biura RPO w wybranych Placówkach SG w lipcu i sierpniu bieżącego roku.

W niektórych przypadkach wynika to z zakwestionowania przez organ Straży Granicznej prawidłowości udzielonego pełnomocnictwa. Zdarzają się jednak sytuacje, w których pełnomocnicy nie są dopuszczani do udziału w czynnościach nawet jeżeli ich umocowanie do reprezentacji cudzoziemca nie budzi wątpliwości.

Rzecznik zaznaczył, że na organie spoczywa obowiązek zawiadomiania pełnomocnika o czynnościach, wzywania do udziału w nich oraz doręczania wszystkich pism, a pominięcie przez organ pełnomocnika strony jest równoznaczne z pominięciem strony w postępowaniu administracyjnym. Postępowanie przeprowadzone z naruszeniem ogólnej zasady udziału strony w postępowaniu jest postępowaniem wadliwym w zakresie ciążącego na organie obowiązku zapewnienia stronie czynnego udziału w postępowaniu. Wada ta, ujawniona w postępowaniu odwoławczym, stanowi podstawę do uchylenia decyzji organu pierwszej instancji i przekazania sprawy do ponownego rozpoznania, może stanowić również przesłankę wznowienia postępowania administracyjnego.

Kolejnym problemem sygnalizowanym w kierowanych do Rzecznika Praw Obywatelskich skargach jest zawracanie cudzoziemców do linii granicy RP, pomimo wyrażania przez nich – pisemnie i ustnie, już w momencie zatrzymania/ujęcia – deklaracji o zamiarze ubiegania się o udzielenie ochrony międzynarodowej na terytorium RP. Posiadane przez cudzoziemców podczas ujęcia/zatrzymania podpisane przez cudzoziemców oświadczenia o zamiarze ubiegania się o ochronę międzynarodową na terytorium RP oraz ich ustne deklaracje, poddawane są dodatkowej weryfikacji w toku czynności prowadzonych już w Placówkach SG, do których nie są dopuszczani pełnomocnicy cudzoziemców.

Szczególnie niepokojące są sytuacje, w których cudzoziemcy przy ujęciu/zatrzymaniu deklarują ustnie i pisemnie wolę ubiegania się o ochronę na terytorium Polski, a następnie po przeprowadzeniu czynności kontrolno-weryfikacyjnych w Placówce SG wydawane są wobec nich postanowienia o opuszczeniu terytorium RP, na których widnieje adnotacja o odmowie złożenia podpisu przez cudzoziemca. Zdarza się również, że cudzoziemcy, wobec których wydawane są ww. postanowienia, odmawiają podpisania oświadczenia o braku zamiaru ubiegania się o udzielenie ochrony międzynarodowej lub w oświadczeniach tych jako kraj docelowy wskazują Polskę. Powyższa praktyka stoi w sprzeczności ze standardami Konwencji genewskiej oraz stanowi naruszenie art. 18 Karty Praw Podstawowych UE, art. 56 Konstytucji i przepisów ustawy o udzielaniu cudzoziemcom ochrony międzynarodowej.

Rzecznik zwrócił się do Komendanta z prośbą o odniesienie się do wyżej opisanych kwestii.

Komendant Główny Straży Granicznej w piśmie z 24 września 2024 r. zapewnił, że Straż Graniczna działa wyłącznie na podstawie i w granicach prawa, respektując przepisy regulujące procedurę administracyjną w prowadzonych postępowaniach. W przypadku ujawnienia cudzoziemca, który przekroczył nielegalnie granicę państwową będącą zewnętrzną granicą UE, ustawa o cudzoziemcach określa obowiązek sporządzenia protokołu przekroczenia granicy państwowej i wydania cudzoziemcowi postanowienia o opuszczeniu terytorium Rzeczypospolitej Polskiej. Przepisy nie pozostawiają organom Straży Granicznej pola uznaniowości, nakładając na Straż Graniczną obowiązek konkretnego działania przewidzianego. Stwierdzenie RPO, jakoby Straż Graniczna miała nie odbierać deklaracji i wniosków o ochronę międzynarodową, nie znajduje odzwierciedlenia w faktach i danych statystycznych, które potwierdzają, iż Straż Graniczna odbiera wnioski o ochronę międzynarodową od cudzoziemca, który zgłosi taką wolę.

Ministra Sprawiedliwości (V.510.119.2023 z 23 września 2024 r.) – w sprawie problemów wierzycieli G. Banku w upadłości.

Do Biura Rzecznika Praw Obywatelskich napływają skargi wierzycieli G. Banku w upadłości, dotyczące różnego rodzaju problemów związanych z aktualną sytuacją tego podmiotu. Jednym z problemów o charakterze systemowym, wynikającym ze skarg jest sposób prowadzenia postępowania po ogłoszeniu upadłości ww. banku, w tym kwestia niewłaściwego funkcjonowania systemu teleinformatycznego, tj. Krajowego Rejestru Zadłużonych (dalej: „KRZ”).

Art. 216a ustawy - Prawo upadłościowe nakazuje zgłoszenie wierzytelności wobec upadłego poprzez system teleinformatyczny. Dążenie

do informatyzacji postępowań upadłościowych jest uzasadnione wobec konieczności usprawnienia tego rodzaju spraw, które z istoty obejmują wiele podmiotów. Zarazem funkcjonalność tego trybu prowadzenia czynności w postępowaniu po ogłoszeniu upadłości należy oceniać w kontekście gwarancji konstytucyjnych wynikających z prawa do sądu, zwłaszcza prawa do odpowiednio ukształtowanej procedury, zgodnej z wymogami sprawiedliwości, wobec każdego z wierzycieli, który staje się uczestnikiem postępowania upadłościowego.

Zgłoszenie wierzytelności wobec upadłego dłużnika jest kluczową czynnością, będącą na tym etapie jedyną drogą dochodzenia ochrony praw majątkowych przez wierzyciela - byłego klienta banku, którego roszczenie nie jest związane z posiadaniem w nim rachunkiem. Stopień skomplikowania procedury zgłoszenia wierzytelności powinien przewidywać, że w aktualnych warunkach wierzycielem banku, który oferował tzw. kredyty frankowe, może stać się konsument, dochodzący roszczeń w związku z abuzywnym charakterem umowy kredytowej.

W tym kontekście należy zauważyć, że dotychczasowe doświadczenia związane ze zgłaszaniem wierzytelności wobec G. Banku w upadłości ujawniły niedostosowanie systemu teleinformatycznego pod względem braku osobnych formularzy pozwalających na opisanie roszczenia wynikającego z nieważności umowy frankowej, jak też ułatwiających wskazanie właściwej kategorii zaspokojenia. Jednym z zauważonych problemów jest także brak pola do wypełnienia przy zgłaszaniu wierzytelności, które przewidywałoby dokonania wspólnego zgłoszenia przez współkredytobiorców umowy frankowej, choć takie umowy były częste.

W związku z tym stworzenie funkcjonalności stanowiącej osobny formularz do wierzytelności związanych z nieważnością umowy kredytu frankowego lub upraszczającej opisanie wierzytelności kilku kredytobiorców lub dokonanie wspólnego zgłoszenia byłoby przydatną zmianą, ułatwiającą dochodzenie tych roszczeń w postępowaniu upadłościowym.

Innym poważnym ryzykiem dla wierzycieli - kredytobiorców frankowych, zgłaszających masowo roszczenia w stosunkowo krótkim czasie wyznaczonym do tego przez przepisy, było przeciążenie systemu i trudności z korzystaniem z jego funkcjonalności w procesie dokonywania zgłoszenia.

O ile Krajowy Rejestr Zadłużonych działa co do zasady sprawnie, o tyle wydaje się, że nie przewidziano, iż dojdzie do masowych zgłoszeń na tak dużą skalę. A w przypadku upadłości G. Banku było ponad 30 tys. zgłoszeń wierzytelności.

W ocenie RPO konieczna jest zatem wnikliwa analiza tej sytuacji. Nie można bowiem wykluczyć, że w przyszłości dojdzie do upadłości innego banku posiadającego portfel zobowiązań wynikających z oferowania

kredytów frankowych. Należałoby wówczas oczekiwać, że doświadczenia z dotychczasowych postępowań, jak przy G. Banku, ochronią wierzycieli przed problemami - zarówno proceduralnymi, jak i technicznymi - związanymi z korzystaniem z KRZ.

Mając na uwadze powyższe uwagi i spostrzeżenia wynikające z nadsyłanych skarg, Rzecznik zwrócił się do Ministra z prośbą o odniesienie się do przedstawionych zagadnień problemowych dotyczących kredytobiorców upadłego banku.

Ministra Spraw Wewnętrznych i Administracji (VII.511.25.2024 z 23 września 2024 r.) – w sprawie procedury wydawania zaświadczeń o możliwości zawarcia związku małżeńskiego z cudzoziemcem.

Do Rzecznika Praw Obywatelskich zwrócił się Skarżący z prośbą o pomoc w sprawie dokumentów wymaganych przez prawo polskie do zawarcia na terytorium RP związku małżeńskiego z cudzoziemcem. W opinii RPO istnieje potrzeba ustanowienia ujednoczonych wytycznych przez MSWiA w sprawie automatycznych odmów kierowników USC co do przyjęcia oświadczeń o wstąpieniu w związek małżeński przez cudzoziemca i obywatela polskiego na podstawie przedłożonych zaświadczeń o możliwości zawarcia małżeństwa według prawa ojczystego, wydawanych przez właściwe organy państwa ojczystego cudzoziemca, a niezawierających danych drugiego z nupturientów.

Zgodnie z art. 79 ust. 1 pkt 3 p.a.s.c., cudzoziemiec zamierzający zawrzeć małżeństwo, składa dokument stwierdzający, że zgodnie z właściwym prawem może zawrzeć małżeństwo, chyba że na podstawie przepisów ustawy - Prawo prywatne międzynarodowe możliwość zawarcia małżeństwa jest oceniana na podstawie prawa polskiego. Z przepisu tego wynika zatem konieczność przedłożenia przez cudzoziemca, chcącego zawrzeć związek małżeński na terytorium RP z obywatelem polskim, właściwego dokumentu. To zatem prawo ojczyste cudzoziemców – o ile przewiduje procedurę wydawania zaświadczeń o zdolności do zawarcia związku małżeńskiego, o których mowa w art. 79 ust. 1 pkt 3 p.a.s.c. – decyduje o treści tego zaświadczenia. Jednocześnie, z powołanego przepisu nie wynika wprost, że zaświadczenie wydane przez właściwy organ w państwie ojczystym cudzoziemca, musi zawierać dane drugiego z nupturientów.

Tymczasem w sprawie, z którą zwrócił się Skarżący, Kierownik USC, odmawiając przyjęcia oświadczenia o wstąpieniu w związek małżeński i powołując się na brzmienie art. 79 ust. 1 pkt 3 p.a.s.c., wśród elementów, które jego zdaniem powinno zawierać zaświadczenie o możliwości zawarcia małżeństwa według prawa ojczystego cudzoziemca, wyraźnie wskazuje, że dokument przedłożony przez cudzoziemkę, nie określa danych drugiego z nupturientów. Dwa pierwsze zarzuty wskazane przez Kierownika USC

dotyczące zakwestionowania przez niego statusu tego dokumentu (Kierownik uznał, że jest to deklaracja, a nie zaświadczenie), a także pochodzenia od właściwego organu, zostały w postanowieniu sądu wydanym na skutek wniesienia przez Skarżących odwołania rozstrzygnięte na korzyść Skarżących. Sąd wskazał, że „wnioskodawcy podjęli wszelkie możliwe działania w celu uzyskania wymaganego dokumentu wystawionego przez właściwy organ krajowy lub konsularny”, stwierdzając jednak, że nie jest to dokument wystarczający z uwagi na brak informacji o danych drugiego z nupturientów. W ocenie sądu, nie jest to zatem dokument, „który w świetle porządku prawnego polskiego wskazuje na możliwość zawarcia małżeństwa przez wnioskodawczynię (...) z obywatelem polskim.

Tym samym – w ocenie Rzecznika – sąd przyznał, że element, od którego zależy zawarcie małżeństwa z cudzoziemcem na terytorium RP (konieczność ujawnienia danych drugiego z nupturientów), jest częścią prawa polskiego, a nie prawa ojczystego cudzoziemca. Powyższe stanowisko, jak też analiza kilku pism USC, pozwalają na stwierdzenie, że organy i sądy nie widzą różnicy między zaświadczeniem o zdolności do zawarcia związku małżeńskiego wydanego według przepisów prawa ojczystego cudzoziemca, a tym podlegającym wymaganiom prawa polskiego. Wymagania natomiast, by zaświadczenie o zdolności do zawarcia małżeństwa według prawa ojczystego cudzoziemca zawierały dane drugiego z nupturientów, oparte są nie na wyraźnych przepisach p.a.s.c., lecz na jednym ze stanowisk przedstawionych w doktrynie.

W opinii RPO owa relatywna możliwość zawarcia małżeństwa powinna być badana przez kierownika USC (ewentualnie sąd), a nie przez organ właściwy w kraju ojczystym cudzoziemca, którego zadanie polega na zbadaniu możliwości zawarcia małżeństwa w świetle przepisów prawa ojczystego. Można też sobie wyobrazić sytuację, gdy w świetle prawa ojczystego cudzoziemca możliwe jest zawarcie małżeństwa z osobą tej samej płci. Jeżeli w świetle prawa polskiego taka możliwość jest wykluczona, to bez znaczenia jest, czy możliwe jest to według prawa ojczystego cudzoziemca, nawet gdyby zaświadczenie zawierało dane drugiego z nupturientów. To zatem zadanie prawa polskiego właściwego dla zawarcia małżeństwa. Nie może to jednak oznaczać, że prawo polskie „wymusza” będzie na prawie obcym, w jaki sposób i w jakim zakresie właściwe organy mają wydawać dokumenty niezbędne do zawarcia związku małżeńskiego na terytorium RP. Brak danych nupturienta, jak wskazano wyżej, nie powinien być przesłanką do odmowy przyjęcia przez kierownika USC oświadczeń wstąpieniu w związek małżeński na terytorium RP, o ile kierownik po odebraniu właściwych oświadczeń od nupturientów, nie stwierdzi innej przeszkody.

Mając na uwadze powyższe, Rzecznik zwrócił się do Ministra z prośbą o poinformowanie o zajętych stanowisku w niniejszej sprawie.

Prezesa Krajowej Rady Komorniczej (IV.512.54.2024 z 25 września 2024 r.) - w sprawie procedury oszacowania nieruchomości w sądowym postępowaniu egzekucyjnym.

Do Rzecznika Praw Obywatelskich wpływa wiele skarg od dłużników, którzy wskazują, że mimo znacznego upływu czasu między sporządzeniem protokołu opisu i oszacowania nieruchomości a pierwszym terminem jej licytacji i istotnym wzrostem cen rynkowych nieruchomości w tym okresie, komornicy nie uwzględniają ich wniosków o sporządzenie dodatkowego opisu i oszacowania w trybie art. 951 Kodeksu postępowania cywilnego.

Sytuacja, w której w wyniku znacznego upływu czasu między datą sporządzenia protokołu opisu i oszacowania a terminem licytacji suma oszacowania dezaktualizuje się w wyniku zmian cen rynkowych nieruchomości, może skutkować naruszeniem praw majątkowych stron postępowania egzekucyjnego, jeżeli jednocześnie w takich okolicznościach komornicy odmawiają sporządzenia dodatkowego opisu i oszacowania. W ocenie Rzecznika nie przekonuje argument prezentowany w części piśmiennictwa i w niektórych orzeczeniach sądów powszechnych, że suma oszacowania determinuje jedynie cenę wywołania i nie ma istotnego wpływu na możliwą do uzyskania cenę w toku licytacji nieruchomości, ponieważ faktyczna wartość nieruchomości jest weryfikowana w toku licytacji.

Specyfika sprzedaży egzekucyjnej, wyrażająca się chociażby w mechanizmie określania ceny wywołania stanowiącej jedynie część sumy oszacowania, jak również analiza przypadków przebiegu licytacji w postępowaniu egzekucyjnym, prowadzą bowiem do odmiennych wniosków. Mechanizm rynkowy, w tym wzajemne oddziaływanie na siebie czynników ekonomicznych takich jak popyt i podaż, mają stosunkowo niewielki wpływ na cenę, za jaką nieruchomość zostaje ostatecznie sprzedana w postępowaniu egzekucyjnym. Osoby przystępujące do licytacji komorniczej szukają bowiem okazji do nabycia nieruchomości za cenę niedostępną na rynku w typowych transakcjach i są zainteresowane tym, żeby zapłacić za nieruchomość jak najmniej. Dlatego też - w ocenie Rzecznika - licytacyjny charakter sprzedaży nieruchomości w postępowaniu egzekucyjnym nie niweluje w wystarczającym stopniu niekorzystnych skutków braku uwzględnienia w protokole opisu i oszacowania zmian cen na rynku nieruchomości wynikających z upływu czasu. Nie ulega bowiem wątpliwości, że to wysokość ceny wywołania będącej pochodną sumy oszacowania, a nie mechanizm rynkowy, ma decydujący wpływ na to, za jaką kwotę nieruchomość zostanie sprzedana w toku egzekucji. W konsekwencji tylko

taka suma oszacowania, która odzwierciedla realną i aktualną wartość rynkową nieruchomości, umożliwia uzyskanie za nieruchomość ceny stanowiącej jej rzeczywisty ekwiwalent, co daje dłużnikowi szansę uwolnienia się od długów, a wierzycielowi – uzyskania zaspokojenia swoich roszczeń w możliwie najwyższym stopniu.

Nie można zatem uznać, że w przypadku odmowy sporządzenia przez komornika dodatkowego opisu i oszacowania wówczas, gdy ceny rynkowe nieruchomości zmieniły się w wyniku upływu czasu, prawa majątkowe dłużnika i wierzyciela są w wystarczającym stopniu chronione przez licytacyjny tryb sprzedaży nieruchomości. Trzeba mieć na uwadze, że nieruchomość jest często jedynym wartościowym aktywem dłużnika, którego sprzedaż umożliwia mu uwolnienie się z ciążących na nim zobowiązań. W takich okolicznościach prawidłowe ustalenie wartości nieruchomości, która będzie aktualna w dacie licytacji nieruchomości, umożliwia uzyskanie ceny zbliżonej do ceny rynkowej i zaspokojenie wierzytelności w możliwie największym stopniu, co pozostaje w interesie obu stron postępowania egzekucyjnego.

Za niepokojący - z punktu widzenia ochrony praw stron postępowania egzekucyjnego - Rzecznik uważa również wniosek, jaki wynika z treści uzasadnień postanowień komorników odmawiających sporządzenia dodatkowego opisu i oszacowania. Analiza tych postanowień pozwala bowiem na stwierdzenie, że odmowy uwzględniania wniosków dłużników nie są poprzedzone rzetelną analizą. Wskazane uzasadnienia są bardzo ogólne i lakoniczne. Najczęściej, poza powołaniem się na ogólne tezy wybranych orzeczeń sądów, w ogóle nie odnoszą się ani do konkretnej nieruchomości, ani też do sytuacji cenowej na lokalnym rynku nieruchomości. Komornicy często nie dokonują również analizy dostarczanych przez dłużników prywatnych operatów szacunkowych, wskazujących na inną wartość nieruchomości, aniżeli ta ustalona w protokole opisu i oszacowania. Praktyka taka – w ocenie RPO – budzi zastrzeżenia. Formułowanie lakonicznych uzasadnień postanowień odmawiających sporządzenia dodatkowego opisu i oszacowania trybie art. 951 k.p.c., utrudnia bowiem dłużnikom skuteczne zaskarżanie postanowień komorników.

Rzecznik zwrócił się do Prezesa z prośbą o przedstawienie stanowiska samorządu komorniczego w powyższych sprawach.

Ministra Spraw Wewnętrznych i Administracji (XI.7050.1.2022 z 26 września 2024 r.) – w sprawie potrzeby wdrożenia rozwiązań prawnych uwzględniających potrzeby osób z niepełnosprawnościami w kontekście ewakuacji w sytuacji zagrożenia.

Organizację systemu zarządzania kryzysowego reguluje ustawa o zarządzaniu kryzysowym, która wprowadza obowiązek opracowania Krajowego Planu Zarządzania Kryzysowego (KPZK), a także wojewódzkich, powiatowych i gminnych planów zarządzania kryzysowego. KPZK oraz plany samorządowe określają zakres kompetencji oraz procedury mające na celu m.in. zapobieganie sytuacjom kryzysowym, przygotowanie do przejmowania nad nimi kontroli w drodze zaplanowanych działań, reagowanie w przypadku wystąpienia sytuacji kryzysowych oraz usuwanie ich skutków. Tymczasem, o ile w ramach obowiązkowych elementów załączników funkcjonalnych do KPZK wskazuje się organizację ewakuacji z obszarów zagrożonych, o tyle w żadnym miejscu nie wskazano na potrzebę opracowania odrębnych procedur dedykowanych osobom ze szczególnymi potrzebami. W opublikowanym Krajowym Planie Zarządzania Kryzysowego również nie wyodrębniono procedur dedykowanych szczególnym grupom osób podlegających ewakuacji, w tym osobom z niepełnosprawnościami.

Podobnie rzecz ma się w przypadku ustawy o ochronie przeciwpożarowej. W jej art. 4 ust. 1 pkt 4 w wskazano, że właściciel budynku, obiektu budowlanego lub terenu zapewniając ich ochronę przeciwpożarową jest zobowiązany m.in. zapewnić osobom tam przebywającym bezpieczeństwo i możliwość ewakuacji, jednak nie odniesiono się do konieczności uwzględnienia szczególnych potrzeb osób z niepełnosprawnościami.

Powyższe prowadzi do konkluzji, że przepisy prawa powszechnie obowiązującego zdają się nie zauważać szczególnych potrzeb osób z niepełnosprawnościami, jakie występują również w przypadku ewakuacji. W konsekwencji braku szczegółowych regulacji w sytuacji kryzysowej osoby z niepełnosprawnościami mierzą się z nieprzygotowaniem służb, infrastruktury oraz procedur do odpowiedzi na ich szczególne potrzeby.

Dlatego też Rzecznik Praw Obywatelskich z aprobatą przyjął informację o skierowaniu do Sejmu projektu ustawy o ochronie ludności i obronie cywilnej. Regulacja ta winna rozpocząć dyskusję nad szczegółowymi kwestiami związanymi z przemieszczaniem ludności w sytuacjach zagrożenia, z uwzględnieniem grup wrażliwych, w tym osób z niepełnosprawnościami.

W związku z powyższym, mając na uwadze aktualną sytuację geopolityczną, doświadczenia sytuacji nadzwyczajnej z okresu pandemii COVID-19, jak i zagrożenia klęskami żywiołowymi, w ocenie RPO, należy podjąć kroki w kierunku opracowania i wdrożenia procedur z zakresu zarządzania kryzysowego, a także nowelizacji przepisów, które obejmowałyby uwzględnienie szczególnych potrzeb ewakuowanych osób z niepełnosprawnościami. Przy czym przepisy, plany, normy i wytyczne dotyczące ewakuacji powinny być maksymalnie precyzyjne i uwzględniać

potrzeby osób z różnymi rodzajami niepełnosprawności z podziałem na te niepełnosprawności.

W pierwszej kolejności niezbędne wydaje się opracowanie i wdrożenie szczegółowego standardu nadawania alarmów i komunikatów ostrzegawczych, uwzględniających potrzeby osób z różnymi rodzajami niepełnosprawności. Należy też zwrócić uwagę na ich treść, uwzględniając potrzeby osób z niepełnosprawnością intelektualną. Przekaz powinien być skonstruowany zgodnie z zasadami języka prostego do czytania i rozumienia, by był zrozumiały i dostępny dla jak najszerszego grona odbiorców. Odrębną kwestią pozostają tzw. alerty Rządowego Centrum Bezpieczeństwa, które obecnie mają formę krótkich wiadomości tekstowych. W opinii Rzecznika, należałoby podjąć dyskusję nad możliwością udostępniania ich również w wersji przetłumaczonej na Polski Język Migowy.

Konieczne dla zapewnienia osobom z niepełnosprawnością realnego prawa do ewakuacji jest wdrożenie rozwiązań architektonicznych, sprzętowych oraz organizacyjnych już na etapie zarządu budynkiem. Ponadto, niezbędne jest zapewnienie, by drogi ewakuacyjne w nowobudowanych obiektach spełniały wymogi dostępności. Konieczne wydaje się wyposażenie budynków w sprzęt umożliwiający ewakuację osób, które nie są w stanie samodzielnie wydostać się z wyższych kondygnacji przy użyciu schodów (wózki ewakuacyjne, schodołazy, a także materace oraz maty ewakuacyjne).

Wśród rozwiązań, które w sytuacji kryzysowej mogą znacząco ułatwić ewakuację osób z niepełnosprawnościami wskazywane jest również wprowadzenie obowiązku umieszczania w budynkach planów ewakuacji w wersji graficznej oraz dotykowej.

Rzecznik zwrócił się do Ministra z prośbą o analizę wyżej wymienionych kwestii oraz rozważenie opracowania i wdrożenia rozwiązań prawnych uwzględniających potrzeby osób z niepełnosprawnościami w kontekście ewakuacji w sytuacji różnych zagrożeń.

Ministra Spraw Wewnętrznych i Administracji (XI.541.31.2021 z 27 września 2024 r.) – w sprawie przewlekłości postępowań administracyjnych prowadzonych przez wojewodów w sprawach legalizacji pobytu cudzoziemców na terytorium RP.

Od kilku lat problem przewlekłości postępowań administracyjnych prowadzonych przez wojewodów w sprawach legalizacji pobytu cudzoziemców na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej znajduje odzwierciedlenie w skargach kierowanych do Biura Rzecznika Praw Obywatelskich. Liczba wniosków pobytowych składanych przez cudzoziemców jest znacznie wyższa niż dostępne zasoby kadrowe umożliwiające sprawne ich rozpatrzenie. Jednocześnie w latach 2021-2023

Najwyższa Izba Kontroli przeprowadziła kontrolę pięciu urzędów wojewódzkich, której celem było zbadanie poziomu zapewnienia prawidłowej, sprawnej i rzetelnej obsługi cudzoziemców. W informacji o wynikach kontroli pn. „Obsługa obywateli polskich i cudzoziemców w jednostkach administracji publicznej” wskazano, że wybrane do kontroli organy administracji publicznej nie wywiązywały się w wystarczający sposób z zadań stanowiących przedmiot kontroli. NIK negatywnie ocenił procedowanie w urzędach wojewódzkich spraw związanych z obsługą cudzoziemców. Stwierdzono przede wszystkim nieprawidłowości dotyczące beczynności organów i rażącej niekiedy przewlekłości postępowań w sprawach cudzoziemców. W ocenie NIK rosła obciążenie zadaniami w powiązaniu z dużą rotacją kadr i niskim poziomem wynagrodzeń proponowanych nowo zatrudnianym pracownikom było jedną z istotnych przyczyn przewlekłości prowadzonych postępowań i nieuzasadnionego przekroczenia ustawowych terminów na prowadzenie postępowań w sprawach dotyczących legalizacji pobytu cudzoziemców.

Z roku na rok rośnie liczba składanych wniosków o legalizację pobytu cudzoziemców w Polsce. Dodatkowo, od 1 kwietnia 2023 r. obywatele Ukrainy, których pobyt na terytorium RP uważa się za legalny i posiadają PESEL ze statusem UKR, mogą złożyć wniosek o udzielenie zezwolenia na pobyt czasowy i pracę, zezwolenia na pobyt czasowy ze względu na pracę w zawodzie wymagającym wysokich kwalifikacji oraz wniosek o udzielenie zezwolenia ze względu na prowadzenie działalności gospodarczej. Jednocześnie z uzyskanych przez RPO informacji wynika, że niektórzy wojewodowie nie uzyskali dodatkowego wsparcia finansowego, kadrowego czy organizacyjnego w związku ze zwiększonym obciążeniem z uwagi na konieczność realizacji zadań związanych z pomocą uchodźcom wojennym z Ukrainy. Urzędy wojewódzkie, które dotychczas nie były właściwie przygotowane pod względem kadrowym do sprawnej obsługi cudzoziemców, obecnie mierzą się więc ze zwielokrotnieniem liczby składanych wniosków przy niewystarczającej liczbie pracowników, co uniemożliwia terminowe załatwianie spraw.

W obsłudze cudzoziemców występują także inne nieprawidłowości. Według NIK dotyczyły one w szczególności uniemożliwienia lub ograniczenia cudzoziemcom złożenia kompletnych wniosków pobytowych oraz dotyczące naruszeń praw wynikających z przepisów regulujących postępowania administracyjne, m.in. cudzoziemcy nie byli pouczeni lub nie udokumentowano faktu pouczenia ich o prawach i obowiązkach oraz o trybie postępowania. Od wnioskodawców żądano dostarczenia dodatkowych dokumentów, którymi urząd już dysponował lub ponownego dostarczenia dokumentów, których ważność wygasła przed

rozstrzygnięciem sprawy, a także dokumentów, które nie były niezbędne dla rozstrzygnięcia sprawy.

W skargach kierowanych do Biura Rzecznika cudzoziemcy podnoszą również inne problemy towarzyszące przewlekłości postępowań, takie jak: długie oczekiwanie na wyznaczenie terminu osobistego stawiennictwa i złożenia odcisków palców oraz uzyskanie stempla w paszporcie, potwierdzającego złożenie wniosku i tym samym legalność pobytu. Cudzoziemcy mają trudności w uzyskaniu informacji o stanie postępowania, występują także problemy podczas prób rezerwacji wizyty w urzędzie poprzez strony internetowe. W dalszym ciągu wyzwaniem w kontaktach z urzędami prowadzącymi postępowania pozostaje bariera językowa.

Jak słusznie ocenia NIK, bezczynność i przewlekłe prowadzenie postępowań w sprawach wniosków cudzoziemców rodzą stan niepewności prawnej co do legalności pobytu, uniemożliwiając jednocześnie cudzoziemcom realny wpływ na ten stan.

Mając na uwadze powyższe, Rzecznik zwrócił się do Ministra z prośbą o odniesienie się do opisanych nieprawidłowości.

Ministra Rolnictwa i Rozwoju Wsi (IV.7005.2.2024 z 27 września 2024 r.) - w sprawie przepisów regulujących wyłączenie dzierżawy.

Do Rzecznika Praw Obywatelskich od lat zwracają się przedsiębiorcy prowadzący działalność rolniczą na gruntach będących własnością Skarbu Państwa. Spośród wielu zgłaszanych kwestii jedną z istotniejszych pozostają złożone problemy wynikające z przepisów regulujących tzw. wyłączenia z dzierżaw. Protesty wywołuje też nadmierna surowość sankcji nakładanych na tzw. bezumownych użytkowników państwowych gruntów rolnych. W ocenie Rzecznika, istniejący obecnie stan prawny budzi zastrzeżenia z punktu widzenia zgodności z konstytucyjnymi wartościami i zasadami oraz należytej ochrony prawa dzierżawców państwowych gruntów rolnych.

Genezy złożonego, wielopłaszczyznowego problemu wyłączeń z dzierżaw należy upatrywać w zmianie podejścia Państwa do gospodarowania państwowymi nieruchomościami rolnymi, tj. w podjęciu decyzji o dążeniu do trwałego ich rozdysponowywania. Realizacji nowego celu służyły zmiany w ustawie o gospodarowaniu nieruchomościami rolnymi Skarbu Państwa, która odtąd jako preferowany sposób gospodarowania nimi wyraźnie wskazywała sprzedaż w pierwszej kolejności. Po to, żeby ją umożliwić, konieczne stało się odzyskanie przez ówczesną Agencję Nieruchomości Rolnych pełnej swobody dysponowania nieruchomościami zgromadzonymi w jej zasobie, z których większość pozostawała wszak przedmiotami wieloletnich dzierżaw. Służył temu przede wszystkim mechanizm tzw. wyłączeń, tj. ograniczania powierzchni dzierżawionych gruntów i przekazywaniu tej części areału z powrotem do zasobu państwowego.

Wyłączenia dotyczyły zatem tych gospodarstw, które z jednej strony dysponują największym areałem ziemi rolnej należącej do Zasobu, z drugiej stanowią duże, zorganizowane gospodarstwa, w których skala inwestycji podejmowanych przez właścicieli również wydaje się znacząca, a możliwości produkcyjne są zwiększone. Założenia przyjętego mechanizmu, niejasna treść przepisów go wprowadzających, jak również następujące później kolejne zmiany stanu prawnego, doprowadziły do sytuacji, która budzi zastrzeżenia RPO.

Celem wprowadzanych zmian było przyspieszenie trwałego rozdysponowania gruntów z Zasobu Własności Rolnej Skarbu Państwa: „uwolnienie” oraz sprzedaż użytków rolnych głównie dwóm kategoriom podmiotów: rolnikom indywidualnym na powiększenie ich gospodarstw rodzinnych celem poprawienia zdolności produkcyjnych oraz dotychczasowym dzierżawcom. W ten sposób miała się zarazem polepszyć sytuacja prawna tych ostatnich. Zgoda na wyłączenie miała bowiem ułatwiać zakup pozostałej w dzierżawie powierzchni gruntów rolnych – i to na zasadach korzystniejszych w stosunku do stanu dotychczas istniejącego.

Tymczasem w świetle nowo projektowanych zasad, zakup gruntów rolnych jeszcze w trakcie dzierżawy miał zostać zagwarantowany, a nie jedynie możliwy z zachowaniem pierwszeństwa przed innymi potencjalnie zainteresowanymi nabywcami. Tym samym stabilność stosunku dzierżawy ulegała znacznemu wzmocnieniu. Wbrew zapewnieniom projektodawcy przedstawianym jeszcze na etapie prac legislacyjnych, rozwiązanie to nie stanowiło jedynie korekty dotychczasowych regulacji, lecz w sposób istotny ingerowało w istniejące stosunki dzierżawne, budząc społeczne protesty. Przede wszystkim nie wprowadzało możliwości, lecz nakładało obowiązek wyłączenia gruntów przez ANR. Po drugie, dzierżawca mógł jedynie przyjąć bądź odrzucić tę propozycję. Odrzucenie zaproponowanych przez Agencję zmian skutkowało zaś utratą uprawnień, jakie wieloletnim dzierżawcom zawsze gwarantowały przepisy ustawy o gospodarowaniu nieruchomościami rolnymi Skarbu Państwa, tj.: pierwszeństwa nabycia dzierżawionych nieruchomości oraz możliwości bezprzetargowego przedłużenia umowy dzierżawy.

Z biegiem czasu okazało się również, że niejasny jest prawny charakter przywileju, jaki mieli uzyskać dzierżawcy. Sytuację dzierżawców diametralnie zaś zmienił kolejny zwrot w koncepcji gospodarowania Zasobem Własności Rolnej Skarbu Państwa, jaki nastąpił w roku 2016, tj. niemal całkowite wstrzymanie sprzedaży nieruchomości Zasobu. W rezultacie przywileje czy gwarancje przewidziane w art. 4 i art. 5 ustawy z 2011 r. straciły dla dzierżawców znaczenie i jakąkolwiek realną wartość. Mimo upływu znacznego czasu od wejścia w życie ustawy zmieniającej problem dotyczący wyłączeń z dzierżaw i ich skutków pozostaje nadal aktualny.

Zdaniem Rzecznika, mechanizm zmian umów dzierżawy zawartych przed wejściem dniem wejścia w życie ustawy zmieniającej, przez wyłączenie z przedmiotu dzierżawy wskazanych przez Agencję 30% powierzchni użytków rolnych, na podstawie zgody dzierżawcy wyrażonej pod rygorem utraty prawa pierwszeństwa oraz prawa do bezprzetargowego zawarcia kolejnej umowy na dalszą dzierżawę – i w kontekście następujących później zmian zarówno praktyki stosowania prawa, jak i zmian legislacyjnych – jest przejawem nielojalnego traktowania przez prawodawcę swoich obywateli.

W ocenie RPO, praktyczne skutki przepisów wprowadzonych w 2011 r. mogą budzić wątpliwości co do tego, czy nowelizacja ta była należycie uzasadniona ważnym interesem publicznym, w szczególności wynikającym z konieczności wspierania rodzinnych gospodarstw rolnych i czy cel ten w rzeczywistości osiągnięto. Wydaje się też, że wprowadzając systemowe i tak istotne zmiany w stosunku do tej kategorii dzierżawców nie zachowano należytej proporcji pomiędzy koniecznością ochrony interesu publicznego a poszanowaniem interesu prywatnego. Dlatego też nie można uznać, aby ograniczenie możliwości prowadzenia działalności gospodarczej przez ingerencję w treść trwających umów dzierżawy nie pozostawało w sprzeczności z gwarancjami przewidzianymi w art. 22 w zw. z art. 20 Konstytucji.

Rzecznik zwrócił się do Ministra z prośbą o przeanalizowanie powyższych uwag i przedstawienie stanowiska w sprawie.

Minister Zdrowia (BPK.519.89.2014 z 27 września 2024 r.) - w sprawie potrzeby uregulowania materii stwierdzania, dokumentowania i rejestrowania zgonów.

Rzecznik Praw Obywatelskich ponownie wskazał na pilną potrzebę uregulowania materii stwierdzania, dokumentowania i rejestrowania zgonów, aby wykluczyć sygnalizowane w skargach sytuacje, że niekiedy zwłoki pozostawały w miejscu publicznym przez kilka godzin - do czasu przybycia prywatnego przedsiębiorstwa, któremu powiat powierzył obowiązki wynikające z ustawy o cmentarzach i chowaniu zmarłych.

RPO na przestrzeni ostatnich 13 lat wskazywał na ów problem, zwracając się do kolejnych ministrów właściwych do spraw zdrowia o podjęcie działań legislacyjnych, gdyż przepisy dotyczące zasad stwierdzania zgonu i jego przyczyny, jak i inne materie objęte ustawą o cmentarzach i chowaniu zmarłych, z uwagi na jej archaiczność, wymagają zasadniczej zmiany. Zagadnienia te, pomimo wielu wystąpień Rzecznika, nie zostały dotychczas uregulowane w sposób właściwy.

Mając na uwadze powyższe, Rzecznik zwrócił się do Minister z prośbą o podjęcie działań legislacyjnych w celu definitywnego rozwiązania problemu

przedstawianego w minionych latach przez Rzecznika oraz w przywołanym na wstępie wystąpieniu.

Minister ds. Polityki Senioralnej (XI.503.1.2023 z 27 września 2024 r.) - w sprawie ewentualnego zaangażowania Polski w prace nad Konwencją o prawach osób starszych.

Rzecznik Praw Obywatelskich wskazał, że podczas ostatniej, 14. sesji Grupy Roboczej ONZ ds. Starzenia się (OEWGA) w maju 2024 r. przyjęto w drodze konsensusu decyzję 14/1. Decyzja ta jest oficjalnym stanowiskiem, w którym ONZ adresuje m.in. następujące kwestie: ageizm uznaje za szeroko rozpowszechnione zjawisko oparte na uprzedzeniach oraz założeniu, że zaniedbanie oraz dyskryminacja osób starszych jest akceptowalna, a także, że ageizm jest nie tylko częstym źródłem, ale także usprawiedliwieniem dla dyskryminacji ze względu na wiek, jak również jej siłą napędową; eliminacja ageizmu i wszelkich form przemocy, dyskryminacji oraz zaniedbania osób starszych, tak jak likwidacja ubóstwa w każdym wymiarze, podkreślanie godności osób starszych i ich dobrostanu są fundamentalne dla możliwości pełnego korzystania przez nie z praw człowieka i podstawowych wolności; starsze kobiety często są narażone na dyskryminację w wyniku nierówności ze względu na płeć i doświadczają większego ryzyka w zakresie społecznego i ekonomicznego wykluczenia, podobnie jak w zakresie fizycznej i psychicznej przemocy, co ma wpływ na korzystanie przez nie z praw człowieka i podstawowych wolności; możliwe luki w ochronie praw człowieka w kontekście osób starszych, zarówno na poziomie normatywnym, jak i implementacyjnym, występują m.in. w obszarach związanych z równością i niedyskryminacją, przemocą, zaniedbaniem i nadużyciami, autonomią i niezależnością, opieką długoterminową i paliatywną, ochroną socjalną i zabezpieczeniem społecznym, edukacją, szkoleniami, uczeniem przez całe życie i kształtowaniem umiejętności, dostępu do wymiaru sprawiedliwości, prawa do pracy, dostępu do rynku pracy, bezpieczeństwa ekonomicznego, wkładu w zrównoważony rozwój, prawa do możliwie najwyższych standardów fizycznego i psychicznego zdrowia oraz dostępu do usług zdrowotnych, włączenia społecznego, dostępności, infrastruktury i otoczenia (transport, mieszkalnictwo i dostęp), uczestnictwa w życiu publicznym i w procesach podejmowania decyzji; istnieje możliwość wystąpienia dodatkowych wyzwań w zakresie ochrony praw osób starszych, włączając w to ubóstwo, zmiany klimatyczne, konflikty zbrojne, ryzyka związane z nowoczesnymi technologiami, kryzysami finansowymi, obciążeniami dla systemu opieki zdrowotnej; wiele państw może nie być wystarczająco przygotowanych, aby odpowiedzieć na potrzeby szybko starzejących się społeczeństw, w tym w zakresie opieki profilaktycznej, leczniczej, paliatywnej i specjalistycznej. W omawianej decyzji 14/1

wskazano również na najlepsze sposoby zaradzenia zidentyfikowanym lukom w prawie międzynarodowym. W katalogu przedstawionych możliwości na pierwszym miejscu, po raz pierwszy oficjalnie, poddano pod rozagę państw członkowskich ONZ opracowanie wiążącego instrumentu prawa międzynarodowego w celu promocji, ochrony i zapewnienia uznania oraz realizacji, na równych zasadach, wszystkich praw człowieka osób starszych.

Decyzja ta została przekazana do rozpatrzenia Zgromadzeniu Ogólnemu ONZ, które zapoznawszy się z nią 13 sierpnia br. uchwaliło rezolucję, w której przyjęło dorobek Grupy Roboczej ONZ ds. Starzenia, jak również uznało jej pracę za zakończoną. Zgromadzenie Ogólne zaleciło jednocześnie odpowiednim instytucjom ONZ podjęcie i rozważenie rekomendacji przedstawionych w decyzji OEWGA 14/1 i zobowiązało Przewodniczącą do przygotowania spotkania wysokiego szczebla na ten temat podczas 79. Sesji Zgromadzenia Ogólnego ONZ. Wymienione dokumenty otwierają nowy rozdział i nowe możliwości w zakresie przyspieszenia prac nad postulowanym instrumentem prawa międzynarodowego – konwencją o prawach osób starszych.

W związku z powyższym, Rzecznik zwrócił się do Minister z prośbą o powiadomienie o stanowisku, w tym jakie działania planowane są przez rząd w kwestii udziału w wypracowaniu kolejnych rezolucji ONZ, które mogą otworzyć drogę do rozpoczęcia prac redakcyjnych nad nową konwencją – o prawach osób starszych.

Minister Rodziny, Pracy i Polityki Społecznej (III.7065.398.2024 z 30 września 2024 r.) - w sprawie wysokości odpłatności za usługi opiekuńcze.

Na tle spraw kierowanych w ostatnim czasie do Rzecznika Praw Obywatelskich ujawnił się problem związany z wysokością odpłatności za usługi opiekuńcze. Zgodnie z treścią art. 50 ust. 1 - 4 ustawy o pomocy społecznej (dalej jako: „u.p.s.”) osobie samotnej, która z powodu wieku, choroby lub innych przyczyn wymaga pomocy innych osób, a jest jej pozbawiona, przysługuje pomoc w formie usług opiekuńczych lub specjalistycznych usług opiekuńczych.

Usługi opiekuńcze należą do kategorii niepieniężnych świadczeń z pomocy społecznej, których koszty mogą podlegać zwrotowi zgodnie z normą wyrażoną w art. 96 ust. 2 u.p.s., w myśl której wydatki na usługi podlegają zwrotowi w części lub całości, jeżeli dochód na osobę w rodzinie osoby zobowiązanej do zwrotu wydatków przekracza kwotę kryterium dochodowego określonego w u.p.s. Kompetencję do określenia w drodze uchwały szczegółowych warunków przyznawania i odpłatności za usługi opiekuńcze i specjalistyczne usługi opiekuńcze oraz szczegółowych

warunków częściowego lub całkowitego zwolnienia od opłat, jak również trybu ich pobierania ustawodawca przekazał radzie gminy. Dla określenia zatem wysokości odpłatności za usługi opiekuńcze niezbędne jest ustalenie sytuacji dochodowej osoby potrzebującej tego rodzaju wsparcia w oparciu o przepisy art. 8 u.p.s., które z uwagi na umiejscowienie w przepisach ogólnych ustawy mają zastosowanie do wszystkich świadczeń przewidzianych w u.p.s.

W myśl art. 8 ust. 3 u.p.s. za dochód uważa się sumę miesięcznych przychodów z miesiąca poprzedzającego złożenie wniosku lub w przypadku utraty dochodu z miesiąca, w którym wniosek został złożony, bez względu na tytuł i źródło ich uzyskania, jeżeli ustawa nie stanowi inaczej, pomniejszoną o miesięczne obciążenie podatkiem dochodowym od osób fizycznych, składki na ubezpieczenie zdrowotne określone w przepisach o powszechnym ubezpieczeniu w Narodowym Funduszu Zdrowia oraz ubezpieczenia społeczne określone w odrębnych przepisach, a także kwotę alimentów świadczonych na rzecz innych osób. W art. 8 ust. 4 u.p.s. wymieniono świadczenia, których nie wlicza się do dochodu ustalonego zgodnie z ust. 3 tego artykułu, a w ust. 4a u.p.s. wskazano, że przy ustalaniu prawa do świadczeń pieniężnych oraz odpłatności małżonka, zstępnych i wstępnych za pobyt osoby najbliższej w domu pomocy społecznej w dochodzie osoby lub rodziny nie uwzględnia się świadczenia uzupełniającego dla osób niezdolnych o samodzielnej egzystencji.

Na gruncie u.p.s. katalog obciążeń pomniejszających dochód, jak i katalog przychodów odliczanych od dochodu, ma charakter zamknięty, co powoduje, że wszelkie przychody bez względu na tytuł i źródło ich otrzymania, po odpowiednich pomniejszeniach, stanowią dochód. Z tej przyczyny uznaje się, że nie ma znaczenia tytuł i źródło uzyskiwania środków finansowych, gdyż każdy uzyskany przychód w okresie dysponowania określoną kwotą może stanowić źródło utrzymania. Kształt przepisów art. 8 ust. 3, 4 i 4a u.p.s. nie pozostawia więc organom żadnego luzu decyzyjnego, w ramach którego mogłyby, uwzględniając wyjątkowe okoliczności, ustalać dochód osoby ubiegającej się o przyznanie świadczenia w formie usług opiekuńczych.

Z uwagi na zasady ustalania dochodu wprowadzone do systemu prawnego od dnia 1 stycznia 2024 r. świadczenie wspierające dedykowane osobom z niepełnosprawnością stanowi dochód osób ubiegających się o przyznanie usług opiekuńczych. Stan ten w sytuacji przyznania świadczenia wspierającego powoduje drastyczny wzrost kosztów odpłatności za usługi opiekuńcze, co w konsekwencji znacząco minimalizuje finansowe korzyści płynące z otrzymania przez osoby z niepełnosprawnością nowego świadczenia niwecząc jednocześnie cel świadczenia wspierającego, tj. udzielenie osobom z największymi trudnościami w samodzielnym

funkcjonowaniu pomocy służącej częściowemu pokryciu wydatków związanych z zaspokojeniem szczególnych potrzeb życiowych. W niektórych przypadkach wzrost opłat może wręcz doprowadzić do rezygnacji z korzystania z usług opiekuńczych i negatywnie wpłynąć na społeczny dobrostan osoby wymagającej wzmożonego wsparcia.

Taka sytuacja wzbudza niepokój i wymaga, w ocenie Rzecznika, zwiększonego nadzoru i kontroli państwa nad rosnącymi kosztami opłat za usługi opiekuńcze. Konieczne jest wdrożenie mechanizmu zabezpieczającego osoby o najniższych dochodach przed skutkami wzrostu kosztów usług opiekuńczych. W opinii Rzecznika Obserwowany aktualna sytuacja ma charakter złożony i wskazuje nie tylko na konieczność podjęcia działań interwencyjnych i osłonowych, ale przeprowadzenia ogólnokrajowej analizy potrzeb w zakresie usług opiekuńczych, efektywności ich udzielania oraz dostępności.

W związku z powyższym, Rzecznik zwrócił się do Minister z prośbą o przedstawienie stanowiska wobec sygnalizowanego problemu oraz rozważenie zasadności podjęcia stosownych działań.

III. Kasacje oraz skargi kasacyjne do Sądu Najwyższego, przystąpienia do postępowań przed sądami powszechnymi

1. W okresie objętym Informacją Rzecznik Praw Obywatelskich wniósł następujące kasacje do Sądu Najwyższego:

II.510.143.2024 z 8 lipca 2024 r. – kasacja w sprawie rażącego i mającego istotny wpływ na treść wyroku naruszenia przepisów prawa procesowego, polegającego na przeprowadzeniu nieprawidłowej kontroli odwoławczej.

Rzecznik Praw Obywatelskich wniósł kasację od prawomocnego wyroku Sądu Okręgowego w S. z dnia 7 marca 2023 r., utrzymującego w mocy wyrok łączny Sądu Rejonowego w M. z dnia 25 sierpnia 2022 r. Na podstawie art. 521 § 1 k.p.k. zaskarżył powyższy wyrok w całości na korzyść G. Ś.

II.511.405.2022 z 9 lipca 2024 r. – kasacja w sprawie rażącego i mającego istotny wpływ na treść wyroku naruszenia prawa procesowego, polegającego na zaniechaniu przez sąd ad quem dokonania wszechstronnej kontroli odwoławczej.

Rzecznik Praw Obywatelskich wniósł kasację od prawomocnego wyroku Sądu Apelacyjnego w B. z dnia 23 grudnia 2021 r., częściowo zmieniającego, częściowo zaś utrzymującego w mocy wyrok Sądu Okręgowego w O. z dnia 24 lutego 2021 r. Na podstawie art. 521 § 1 k.p.k. zaskarżył powyższe orzeczenie w całości na korzyść skazanego M. R.

II.510.687.2024 z 12 lipca 2024 r. – kasacja w sprawie rażącego naruszenia prawa procesowego, mogącego mieć istotny wpływ na treść wyroku, polegającego na przyjęciu, że okoliczności przypisanego ukaranemu czynu i jego wina nie budzą wątpliwości.

Rzecznik Praw Obywatelskich wniósł kasację od prawomocnego wyroku nakazowego Sądu Rejonowego w P. z dnia 20 lutego 2024 r. Na podstawie art. 110 § 1 k.p.w. zaskarżył powyższe orzeczenie w całości na korzyść ukaranego M. K. G. – K.

II.510.1274.2019 z 12 lipca 2024 r. – kasacja w sprawie rażącego i mającego istotny wpływ na treść wyroku naruszenia prawa procesowego, polegającego na przeprowadzeniu nienależytej kontroli instancyjnej przez Sąd odwoławczy.

Rzecznik Praw Obywatelskich wniósł kasację od prawomocnego wyroku Sądu Okręgowego w G. z dnia 7 sierpnia 2018 r., utrzymującego w mocy wyrok Sądu Rejonowego w G. z dnia 22 marca 2018 r. Na podstawie art. 521 § 1 k.p.k. zaskarżył powyższe orzeczenie, na korzyść skazanego K. J., w

zakresie w jakim Sąd II instancji utrzymał w mocy wyrok Sądu I instancji, co do obowiązku naprawienia szkody, określonego w punkcie III wyroku.

II.510.311.2024 z 16 lipca 2024 r. – kasacja w sprawie rażącego i mającego istotny wpływ na treść wyroku naruszenia prawa procesowego, polegającego na zaniechaniu uwzględnienia w toku orzekania całokształtu okoliczności sprawy.

Rzecznik Praw Obywatelskich wniósł kasację od prawomocnego postanowienia Sądu Okręgu Wojskowego w W. z dnia 27 czerwca 1995 r. Na podstawie art. 521 § 1 k.p.k. zaskarżył powyższe postanowienie w całości na korzyść I. B.

II.510.1255.2020 z 17 lipca 2024 r. – kasacja w sprawie rażącego i mającego istotny wpływ na treść wyroku naruszenia przepisów postępowania, polegającego na nałożeniu na oskarżonego środka kompensacyjnego, w sytuacji gdy w realiach przedmiotowej sprawy nie było to dopuszczalne.

Rzecznik Praw Obywatelskich wniósł kasację od prawomocnego wyroku Sądu Rejonowego w N. S. z dnia 4 września 2020 r. Na podstawie art. 521 § 1 k.p.k. zaskarżył powyższy wyrok Sądu Rejonowego w N. S. w zakresie punktu 2, orzekającego wobec oskarżonego P. P. środek kompensacyjny w postaci obowiązku naprawienia szkody wyrządzonej przestępstwem poprzez zapłacenie kwoty 8598 zł na rzecz pokrzywdzonego – firmy „B.” z siedzibą w M., na korzyść ww. skazanego.

II.510.100.2023 z 23 lipca 2024 r. – kasacja w sprawie rażącego naruszenia przepisów postępowania, które miało istotny wpływ na treść orzeczenia, polegającego na nieprawidłowym rozpoznaniu zarzutów apelacji obrońcy ukaranego.

Rzecznik Praw Obywatelskich wniósł kasację od prawomocnego wyroku Sądu Okręgowego w K. z dnia 26 września 2022 r., zmieniającego wyrok zaoczny Sądu Rejonowego w O. z dnia 9 marca 2022 r. Na podstawie art. 110 § 1 k.p.w. zaskarżył powyższe orzeczenie w całości, na korzyść ukaranego P. S.

Kasacja uwzględniona (wyrok z 25 września 2024 r., sygn. akt III KK 379/24).

Sąd Najwyższy uchylił zaskarżony wyrok Sądu Okręgowego w K. i poprzedzający go wyrok Sądu Rejonowego w O. oraz uniewinnił P. S. od popełnienia przypisanego mu wykroczenia.

II.510.421.2024 z 24 lipca 2024 r. – kasacja w sprawie rażącego i mającego istotny wpływ na treść wyroku naruszenia przepisów prawa

procesowego, polegającego na przeprowadzeniu nienależytej kontroli instancyjnej przez Sąd Odwoławczy.

Rzecznik Praw Obywatelskich wniósł kasację od prawomocnego wyroku Sądu Okręgowego w B. z dnia 7 marca 2024 r., utrzymującego w mocy wyrok Sądu Rejonowego w B. z dnia 17 sierpnia 2023 r. Na podstawie art. 521 § 1 k.p.k. zaskarżył powyższe orzeczenie w całości na korzyść skazanego K. T.

II.510.309.2024 z 24 lipca 2024 r. – kasacja w sprawie rażącego naruszenia przepisów postępowania, polegającego na rozpoznaniu zażalenia obwinionego przez Sąd Rejonowy, pomimo że właściwym sądem do rozpoznania tego zażalenia był sąd wyższego rzędu.

Rzecznik Praw Obywatelskich wniósł kasację od prawomocnego postanowienia Sądu Rejonowego w J. G. z dnia 27 czerwca 2023 r., utrzymującego w mocy zarządzenie sędziego Sądu Rejonowego w J. G. z dnia 22 marca 2023 r. o odmowie przyjęcia wniosku o sporządzenie i doręczenie uzasadnienia wyroku Sądu Rejonowego w J. G. z dnia 6 lutego 2023 r. Na podstawie art. 110 § 1 k.p.s.w. zaskarżył powyższe orzeczenie w całości na korzyść obwinionego S. S.

II.510.232.2022 z 26 lipca 2024 r. – kasacja w sprawie rażącego i mającego istotny wpływ na treść wyroku naruszenia przepisów prawa karnego procesowego polegającego na tym, że Sąd II instancji rozpoznając apelację obwinionego, utrzymał w mocy rażąco niesprawiedliwe orzeczenie Sądu meriti.

Rzecznik Praw Obywatelskich wniósł kasację od prawomocnego wyroku Sądu Okręgowego w L. z dnia 17 grudnia 2021 r., utrzymującego w mocy wyrok Sądu Rejonowego w L. z dnia 8 października 2021 r. Na podstawie art. 110 § 1 k.p.w. zaskarżył powyższe orzeczenie w całości, na korzyść ukaranego A. G.

II.510.49.2024 z 30 lipca 2024 r. – kasacja w sprawie rażącego naruszenia prawa procesowego, polegającego na orzeczeniu wobec oskarżonego kary pozbawienia wolności za zarzucony mu występki z art. 278 § 1 k.k., podczas gdy w dacie wyrokowania czyn ten wyczerpywał jedynie znamiona wykroczenia.

Rzecznik Praw Obywatelskich wniósł kasację od prawomocnego wyroku Sądu Rejonowego w J. G. z dnia 7 listopada 2023 r. Powołując się na art. 521 § 1 k.p.k. zaskarżył powyższy wyrok w całości na korzyść P. K.

II.510.763.2024 z 2 sierpnia 2024 r. – kasacja w sprawie rażącego naruszenia prawa materialnego, z uwagi na połączenie w pkt II

zaskarżonego wyroku kary 1 roku pozbawienia wolności oraz kary łącznej 5 miesięcy pozbawienia wolności i orzeczenie w tym zakresie kary łącznej.

Rzecznik Praw Obywatelskich wniósł kasację od prawomocnego wyroku łącznego Sądu Rejonowego w J. G. z 11 kwietnia 2024 r. Na podstawie art. 521 § 1 k.p.k. zaskarżył powyższy wyrok łączny w części dotyczącej pkt II, na korzyść skazanego M. Ł.

II.510.397.2023 z 2 sierpnia 2024 r. – kasacja w sprawie rażącego naruszenia prawa procesowego, polegającego na zobowiązaniu oskarżonego do naprawienia wyrządzonej przestępstwem szkody w sytuacji, gdy wcześniej o tożsamym roszczeniu orzekł sąd, wydając nakaz zapłaty w postępowaniu nakazowym.

Rzecznik Praw Obywatelskich wniósł kasację od prawomocnego wyroku Sądu Rejonowego w G. z dnia 3 lutego 2020 r. Na podstawie art. 521 § 1 k.p.k. zaskarżył powyższe orzeczenie w części dotyczącej skazanego W. F., na jego korzyść, w części co do obowiązku naprawienia szkody, określonego w punkcie V wyroku.

II.510.897.2019 z 9 sierpnia 2024 r. – kasacja w sprawie rażącego i mającego istotny wpływ na treść wyroku naruszenia przepisów postępowania, polegającego na nałożeniu na oskarżoną środka kompensacyjnego, w sytuacji gdy w realiach przedmiotowej sprawy nie było to dopuszczalne.

Rzecznik Praw Obywatelskich wniósł kasację od prawomocnego wyroku Sądu Rejonowego w N. S. z dnia 10 września 2018 r. Na podstawie art. 521 § 1 k.p.k. zaskarżył powyższy wyrok Sądu Rejonowego w N. S. w zakresie punktu 3, orzekającego wobec oskarżonej E. M. środek kompensacyjny w postaci obowiązku naprawienia części szkód wyrządzonych przestępstwem poprzez wpłacenie na rzecz pokrzywdzonych banków, na korzyść oskarżonej.

II.510.357.2024 z 27 sierpnia 2024 r. – kasacja w sprawie rażącego naruszenia prawa, które to miało rażący wpływ na treść orzeczenia poprzez przeprowadzenie wadliwej kontroli odwoławczej.

Rzecznik Praw Obywatelskich wniósł kasację od prawomocnego wyroku Sądu Okręgowego w Ł. z dnia 21 marca 2023 r., utrzymującego w mocy wyrok Sądu Rejonowego w Z. z dnia 16 września 2022 r. zaskarżając wyrok w części, tj. w zakresie w jakim utrzymany w mocy został wyrok Sądu Rejonowego w Z. z dnia 16 września 2022 r., w zakresie punktu 6 sentencji wyroku, na korzyść M. M.

II.511.514.2024 z 27 sierpnia 2024 r. – kasacja w sprawie rażącego i mającego istotny wpływ na treść wyroku naruszenia prawa procesowego, poprzez wydanie w stosunku do obwinionego wyroku nakazowego w sytuacji, gdy jego wina budzi wątpliwości.

Rzecznik Praw Obywatelskich wniósł kasację od prawomocnego wyroku nakazowego Sądu Rejonowego w K. z dnia 25 lipca 2019 r. Zaskarżył orzeczenie w całości na korzyść ukaranego M. S.

II.511.421.2024 z 27 sierpnia 2024 r. – kasacja w sprawie rażącego i mającego istotny wpływ na treść wyroku naruszenia prawa procesowego, polegającego na przyjęciu, że wina i okoliczności czynu przypisanego obwinionemu nie budzą wątpliwości, i w konsekwencji wydaniu wyroku nakazowego.

Rzecznik Praw Obywatelskich wniósł kasację od prawomocnego wyroku nakazowego Sądu Rejonowego w P., z dnia 26 marca 2024 r. Rzecznik zaskarżył orzeczenie w całości na korzyść ukaranego M. W.

II.510.356.2018 z 30 sierpnia 2024 r. - kasacja w sprawie rażącego i mającego istotny wpływ na treść wyroku naruszenia prawa karnego materialnego, polegającego na uznaniu oskarżonego za winnego przypisanego mu czynu, pomimo że jego zachowanie nie wyczerpywało znamion przestępstwa.

Rzecznik Praw Obywatelskich wniósł kasację od prawomocnego wyroku Sądu Rejonowego w R. z dnia 8 listopada 2017 r. Na podstawie art. 521 § 1 k.p.k. zaskarżył powyższy wyrok Sądu Rejonowego w R. w całości na korzyść oskarżonego B. J.

II.510.657.2022 z 30 sierpnia 2024 r. – kasacja w sprawie rażącego i mającego istotny wpływ na treść wyroku naruszenia prawa procesowego, polegającego na przeprowadzeniu nienależytej kontroli instancyjnej przez Sąd Odwoławczy.

Rzecznik Praw Obywatelskich wniósł kasację od prawomocnego wyroku Sądu Okręgowego w L. z dnia 19 listopada 2021 r., utrzymującego w części w mocy wyrok Sądu Rejonowego w P. z dnia 22 kwietnia 2021 r. Na podstawie art. 521 § 1 k.p.k. zaskarżył powyższe orzeczenie, na korzyść J. A. S., w części w jakiej Sąd II instancji utrzymał w mocy wyrok Sądu I instancji, co do obowiązku uiszczenia na rzecz pokrzywdzonego nawiązki.

II.511.320.2023 z 30 sierpnia 2024 r. – kasacja w sprawie rażącego i mającego istotny wpływ na treść wyroku naruszenia prawa karnego materialnego, polegającego na zastosowaniu przepisu k.k. mimo braku

ustawowych przesłanek do przyjęcia, że oskarżony popełnił przypisany mu czyn w warunkach wcześniejszego prawomocnego skazania.

Rzecznik Praw Obywatelskich wniósł kasację od prawomocnego wyroku Sądu Rejonowego w G. z dnia 17 marca 2021 r. Na podstawie art. 521 § 1 k.p.k. zaskarżył powyższe orzeczenie w całości na korzyść T. B.

II.511.213.2024 z 30 sierpnia 2024 r. – kasacja w sprawie rażącego i mającego istotny wpływ na treść wyroku naruszenia prawa procesowego, polegającego na braku należytego skontrolowania wyroku sądu meriti, poza granicami zaskarżenia pomimo tego, że było ono obarczone rażącym naruszeniem przepisu prawa karnego materialnego.

Rzecznik Praw Obywatelskich wniósł kasację od prawomocnego wyroku Sądu Okręgowego w L. z dnia 12 września 2023 r., utrzymującego w mocy wyrok Sądu Rejonowego w B. P. z dnia 10 marca 2023 r. Na podstawie art. 110 § 1 k.p.w. zaskarżył powyższe orzeczenie w całości na korzyść ukaranego T. K.

II.510.664.2023 z 10 września 2024 r. – kasacja w sprawie rażącego i mającego istotny wpływ na treść wyroku naruszenia przepisów postępowania, polegającego na wydaniu wobec oskarżonej wyroku w postępowaniu nakazowym w sytuacji, gdy jej wina i okoliczności popełnionego czynu budziły wątpliwości.

Rzecznik Praw Obywatelskich wniósł kasację od prawomocnego wyroku nakazowego Sądu Rejonowego w O. M. z dnia 9 lutego 2023 r. Na podstawie art. 110 § 1 k.p.s.w. zaskarżył powyższy wyrok nakazowy Sądu Rejonowego w O. M. w całości na korzyść obwinionej A. K. B.

II.511.512.2024 z 10 września 2024 r. – kasacja w sprawie rażącego i mającego istotny wpływ na treść wyroku naruszenia prawa procesowego, polegającego na przeprowadzeniu wadliwej kontroli odwoławczej orzeczenia Sądu I instancji, poprzez nienależyte rozpoznanie apelacji.

Rzecznik Praw Obywatelskich wniósł kasację od prawomocnego wyroku Sądu Okręgowego w S. z dnia 5 października 2021 r., utrzymującego w mocy wyrok Sądu Rejonowego w O. z dnia 26 maja 2021 r. Na podstawie art. 521 § 1 k.p.k. zaskarżył powyższe orzeczenie w całości na korzyść oskarżonej I. B. R.

Sąd Najwyższy wydał następujące orzeczenia w sprawie kasacji Rzecznika Praw Obywatelskich:

II.511.717.2023 z 31 stycznia 2024 r. - kasacja w sprawie rażącego naruszenia przepisów prawa procesowego, polegającego na wydaniu

orzeczenia o utrzymaniu w mocy całości wyroku Sądu I instancji, pomimo istnienia w dacie orzekania negatywnej przesłanki procesowej.

Kasacja uwzględniona (wyrok z 28 sierpnia 2024 r., sygn. akt IV KK 42/24).

Sąd Najwyższy uchylił zaskarżony wyrok w części utrzymującej w mocy ukaranie M. Ż. za wykroczenie popełnione w dniu 10 września 2020 r., opisane w pkt. I wniosku o ukaranie oraz utrzymany nim w mocy wyrok Sądu Rejonowego w B. w zakresie ukarania obwinionego za wskazane wykroczenie i na podstawie art. 5 § 1 pkt. 4 k.p.w. w zw. z art. 45 § 1 k.w. umorzył postępowanie co do tego czynu.

II.510.139.2019 z 21 marca 2024 r. - kasacja w sprawie rażącego naruszenia prawa procesowego, polegającego na skazaniu oskarżonego za czyn popełniony w danym dniu., pomimo tego, że stanowił on element czynu ciągłego, za dokonanie którego skazany został wcześniejszym prawomocnym wyrokiem.

Kasacja uwzględniona (wyrok z 17 lipca 2024 r., sygn. akt I KK 107/24).

Sąd Najwyższy uchylił zaskarżony wyrok oraz utrzymany nim w mocy wyrok Sądu Rejonowego w Z. z dnia 29 maja 2015 r. i na podstawie art. 17 § 1 pkt 7 k.p.k. postępowanie w sprawie umorzył.

II.511.12.2024 z 30 kwietnia 2024 r. - kasacja w sprawie rażącego i mającego istotny wpływ na treść wyroku naruszenia prawa procesowego, polegającego na przyjęciu, że okoliczności przypisanego wskazanym wyrokiem nakazowym czynu nie budzą wątpliwości.

Kasacja uwzględniona (wyrok z 16 lipca 2024 r., sygn. akt III KK 216/24).

Sąd Najwyższy uchylił zaskarżony wyrok i przekazał sprawę Sądowi Rejonowemu w Sz. do ponownego rozpoznania.

II.510.124.2023 z 7 maja 2024 r. - kasacja w sprawie ukarania za brak maseczki w środku transportu publicznego.

Kasacja uwzględniona (wyrok z 22 sierpnia 2024 r., sygn. akt I KK 169/24).

Sąd Najwyższy uchylił zaskarżony wyrok oraz utrzymany nim w mocy wyrok zaoczny Sądu Rejonowego w G. i uniewinnił D. D. od zarzucanego mu wykroczenia.

II.510.376.2024 z 7 czerwca 2024 r. - kasacja w sprawie rażącego naruszenia prawa, polegającego na utrzymaniu w mocy zaskarżonego apelacją wyroku Sądu Rejonowego, pomimo zaistnienia po zapadnięciu tegoż wyroku negatywnej przesłanki procesowej w postaci przedawnienia karalności dwóch wykroczeń przypisanych obwinionemu.

Kasacja uwzględniona (wyrok z 23 lipca 2024 r. sygn. akt I KK 220/24).
Sąd Najwyższy uchylił zaskarżony wyrok oraz utrzymany nim w mocy wyrok Sądu Rejonowego w K. O. z dnia 31 sierpnia 2022 r. i postępowanie, prowadzone przeciwko D. K. o czynny określone w art. 161 k.w., na podstawie art. 45 § 1 k.w. w zw. z art. 5 § 1 pkt 4 k.p.w. umorzył.

II.510.354.2021 z 7 czerwca 2024 r. - kasacja w sprawie rażącego naruszenia prawa materialnego, tj. przepisu Rozporządzenia Rady Ministrów z dnia 9 października 2020 r. w sprawie ustanowienia określonych ograniczeń, nakazów i zakazów w związku z wystąpieniem epidemii, poprzez jego niewłaściwe zastosowanie, w sytuacji gdy czyn przypisany obwinionemu nie wyczerpywał znamion tego wykroczenia.

Kasacja uwzględniona (wyrok z 9 września 2024 r., sygn. akt V KK 249/24).

Sąd Najwyższy uchylił zaskarżony wyrok nakazowy i uniewinnił P. D. od popełnienia zarzucanego mu czynu.

II.511.383.2024 z 18 czerwca 2024 r. - kasacja w sprawie rażącego i mającego istotny wpływ na treść orzeczenia naruszenia przepisu prawa procesowego, polegającego na przyjęciu, że okoliczności przypisanego obwinionemu czynu i jego wina nie budzą wątpliwości.

Kasacja uwzględniona (wyrok z 30 lipca 2024 r., sygn. akt I KK 232/24).

Sąd Najwyższy uchylił zaskarżony wyrok i sprawę K. Sz. przekazał Sądowi Rejonowemu w B. do ponownego rozpoznania.

II.510.623.2024 z 25 czerwca 2024 r. - kasacja w sprawie rażącego i mającego istotny wpływ na treść wyroku naruszenia przepisów prawa materialnego, poprzez orzeczenie zaskarżonym wyrokiem kary łącznej pozbawienia wolności powyżej dopuszczalnej ustawowej granicy.

Kasacja uwzględniona (wyrok z 8 sierpnia 2024 r., sygn. akt I KK 241/24).

Sąd Najwyższy uchylił zaskarżony wyrok i sprawę B. R. o wydanie wyroku łącznego przekazał Sądowi Rejonowemu w J. G. do ponownego rozpoznania.

2. Skargi kasacyjne do Sądu Najwyższego:

Sąd Najwyższy wydał następujące orzeczenia w sprawie skarg kasacyjnych Rzecznika Praw Obywatelskich:

III.7060.10.2022 z 13 kwietnia 2022 r. - skarga kasacyjna do Sądu Najwyższego w sprawie dotyczącej stosowania przepisu art. 25 ust. 1b ustawy emerytalnej do osoby urodzonej po 1951 roku.

Skarga kasacyjna uwzględniona (wyrok z 14 sierpnia 2024 r., sygn. akt III USKP 113/23).

Sąd Najwyższy uchylił zaskarżony wyrok i sprawę przekazał Sądowi Apelacyjnemu w Sz. do ponownego rozpoznania. SN przypomniał, że Trybunał Konstytucyjny w wyroku z 6 marca 2019 r. (sygn. P 20/16) orzekł, że art. 25 ust. 1b w zakresie, w jakim dotyczy urodzonych w 1953 r. kobiet, które przed 1 stycznia 2013 r. nabyły prawo do emerytury na podstawie art. 46 tej ustawy jest niezgodny z art. 2 Konstytucji ze względu na naruszenie zasady zaufania. Pytanie prawne dotyczyło tylko kobiet urodzonych w 1953 r. Niemniej wyrok Trybunału obejmował tylko część problemu stosowania art. 25 ust. 1b ustawy do szerszego kręgu uprawnionych do wcześniejszych emerytur, urodzonych po 1948 r. Potwierdził to TK w wyroku z 4 czerwca 2024 r., (sygn. SK 140/20), orzekając, że art. 25 ust. 1b ustawy z 17 grudnia 1998 r. o emeryturach i rentach z FUS w zakresie, w jakim dotyczy osób, które złożyły wniosek o przyznanie świadczeń, o których mowa w tym przepisie, przed 6 czerwca 2012 r., jest niezgodny z art. 67 ust. 1 w związku z art. 2 Konstytucji. Rzecznik Praw Obywatelskich zasadnie zatem zarzuca naruszenie art. 25 ust. 1b ustawy emerytalnej w sprawie W. Ł., rozstrzygniętej zaskarżonym wyrokiem Sądu Apelacyjnego w Sz. z 28 września 2021 r.

3. Skargi nadzwyczajne do Sądu Najwyższego:

V.511.180.2024 z 5 lipca 2024 r. – skarga nadzwyczajna od wyroku Sądu Okręgowego wraz z wnioskiem o wstrzymanie wykonania nakazu zapłaty.

Rzecznik Praw Obywatelskich, z uwagi na konieczność zapewnienia zgodności z zasadą demokratycznego państwa prawnego urzeczywistniającego zasady sprawiedliwości społecznej, niniejszym wniosł skargę nadzwyczajną co do całości wyroku Sądu Okręgowego w K. z 18 czerwca 2019 r. wydanego z powództwa W. P. i I. G. prowadzących Kancelarię Radców Prawnych w K. przeciwko A. O. o zapłatę, którym utrzymano w mocy w całości nakaz zapłaty Sadu Okręgowego w K. wydany w postępowaniu nakazowym 16 lutego 2016 r. (dalej jako: „zaskarżony wyrok”).

Na podstawie art. 89 § 1 pkt 1 UoSN sądowi, który wydał zaskarżony wyrok, RPO zarzucam m.in.: naruszenie zasady ochrony konsumenta ustanowionej w art. 76 Konstytucji w zw. z art. 9 Konstytucji poprzez pozbawienie pozwanej konsumentki, będącej słabszą stroną stosunku prawnego, ochrony sądowej przed nieuczciwymi praktykami rynkowymi przedsiębiorcy – banku oraz powodów, którzy nabyli od niego roszczenie.

V.510.220.2022 z 6 sierpnia 2024 r. – skarga nadzwyczajna od postanowienia Sądu Okręgowego, odrzucającego zażalenie pozwanego od postanowienia Sądu Rejonowego w przedmiocie odrzucenia sprzeciwu od nakazu zapłaty.

Rzecznik Praw Obywatelskich, z uwagi na konieczność zapewnienia zgodności z zasadą demokratycznego państwa prawnego urzeczywistniającego zasady sprawiedliwości społecznej, wniósł skargę nadzwyczajną, zaskarżając w całości prawomocne postanowienie Sądu Okręgowego we W. z 6 czerwca 2022 r., odrzucające zażalenie pozwanego od postanowienia Sądu Rejonowego we W. z 8 grudnia 2021 r. w przedmiocie odrzucenia sprzeciwu od nakazu zapłaty.

Zaskarżonemu postanowieniu Rzecznik zarzucił m.in., że zostało wydane z naruszeniem wynikającego z art. 78 Konstytucji prawa pozwanego do kontroli instancyjnej wydanego przez Sąd Rejonowy postanowienia o odrzuceniu sprzeciwu.

V.511.695.2020 z 8 sierpnia 2024 r. – skarga nadzwyczajna od nakazu zapłaty w postępowaniu upominawczym Sądu Rejonowego.

Rzecznik Praw Obywatelskich, ze względu na konieczność zapewnienia zgodności z zasadą demokratycznego państwa prawnego urzeczywistniającego zasady sprawiedliwości społecznej, wniósł skargę nadzwyczajną co do całości prawomocnego nakazu zapłaty wydanego 10 lipca 2019 r. w postępowaniu upominawczym przez Sąd Rejonowy w Sz. (dalej jako: „zaskarżony nakaz zapłaty”).

Na podstawie art. 89 § 1 pkt 1 UoSN, sądowi, który wydał zaskarżony nakaz zapłaty, Rzecznik zarzucił m.in. naruszenie zasady ochrony konsumenta ustanowionej w art. 76 Konstytucji, interpretowanej, na podstawie art. 9 Konstytucji, z uwzględnieniem orzecznictwa Trybunału Sprawiedliwości Unii Europejskiej (dalej jako: „TSUE”) dotyczącego przepisów Dyrektywy z 5 kwietnia 1993 r. w sprawie nieuczciwych warunków w umowach konsumenckich (dalej jako: „Dyrektywa 93/13”).

II.511.654.2023 z 23 sierpnia 2024 r. – skarga nadzwyczajna od prawomocnego orzeczenia Sądu Apelacyjnego, utrzymującego w mocy orzeczenie Sądu Okręgowego w postępowaniu lustracyjnym.

Rzecznik Praw Obywatelskich, z uwagi na konieczność zapewnienia zgodności z zasadą demokratycznego państwa prawnego urzeczywistniającego zasady sprawiedliwości społecznej, wniósł skargę nadzwyczajną, zaskarżając w całości, na korzyść lustrowanego A. M., orzeczenie Sądu Apelacyjnego w B. z dnia 4 marca 2021 r., utrzymujące w mocy orzeczenie Sądu Okręgowego w O. z dnia 2 listopada 2020 r.

W konsekwencji powyższego naruszenia, na podstawie art. 89 § 1 pkt 1 ustawy o SN, zaskarżonemu orzeczeniu Rzecznik zarzucił m.in.: naruszenie zasad i praw człowieka i obywatela, określonych w Konstytucji, tj. art. 45 ust. 1 w aspekcie sprawiedliwości proceduralnej, a zwłaszcza prawa do rzetelnego ukształtowania postępowania sądowego i wynikających z niego gwarancji.

V.511.468.2024 z 27 sierpnia 2024 r. – skarga nadzwyczajna od nakazu zapłaty wydanego w postępowaniu upominawczym przez Sąd Okręgowy w sprawie z powództwa Banku o zapłatę.

Rzecznik Praw Obywatelskich, z uwagi na konieczność zapewnienia zgodności z zasadą demokratycznego państwa prawnego urzeczywistniającego zasady sprawiedliwości społecznej, wniósł skargę nadzwyczajną co do części nakazu zapłaty z 16 lipca 2019 r. wydanego przez Sąd Okręgowy w P. w postępowaniu upominawczym, to znaczy w zakresie, w jakim stał się prawomocny wobec pozwanej M. O. (dalej: „zaskarżony nakaz zapłaty”). Rzecznik sądowi, który wydał zaskarżony nakaz zapłaty, zarzucił m.in. naruszenie zasady ochrony konsumenta ustanowionej w art. 76 Konstytucji w zw. z art. 9 Konstytucji poprzez pozbawienie pozwanej konsumentki, będącej słabszą stroną stosunku prawnego, ochrony sądowej przed nieuczciwymi praktykami rynkowymi przedsiębiorcy, naruszenie prawa do sprawiedliwego i jawnego rozpatrzenia sprawy przez właściwy, niezależny, bezstronny i niezawisły sąd, ustanowionego w art. 45 ust. 1 Konstytucji poprzez brak rozpoznania sprawy z zachowaniem minimalnych standardów sprawiedliwości proceduralnej.

V.511.696.2020 z 10 września 2024 r. – skarga nadzwyczajna od nakazu zapłaty w postępowaniu upominawczym Sądu Rejonowego.

Rzecznik Praw Obywatelskich, ze względu na konieczność zapewnienia zgodności z zasadą demokratycznego państwa prawnego urzeczywistniającego zasady sprawiedliwości społecznej, wniósł skargę nadzwyczajną co do całości prawomocnego nakazu zapłaty wydanego 10 września 2019 r. w postępowaniu upominawczym przez Sąd Rejonowy w Sz. (dalej jako: „zaskarżony nakaz zapłaty”).

Na podstawie art. 89 § 1 pkt 1 UoSN, sądowi, który wydał zaskarżony nakaz zapłaty, Rzecznik zarzucił m.in.: naruszenie zasady ochrony konsumenta ustanowionej w art. 76 Konstytucji, interpretowanej, na podstawie art. 9 Konstytucji, z uwzględnieniem orzecznictwa Trybunału Sprawiedliwości Unii Europejskiej (dalej jako: „TSUE”) dotyczącego przepisów Dyrektywy z 5 kwietnia 1993 r. w sprawie nieuczciwych warunków w umowach konsumenckich (dalej jako: „Dyrektywa 93/13”).

V.511.204.2021 z 10 września 2024 r. – skarga nadzwyczajna od nakazu zapłaty w postępowaniu nakazowym Sądu Rejonowego.

Rzecznik Praw Obywatelskich, ze względu na konieczność zapewnienia zgodności z zasadą demokratycznego państwa prawnego urzeczywistniającego zasady sprawiedliwości społecznej, wniósł skargę nadzwyczajną co do całości prawomocnego nakazu zapłaty wydanego 5 września 2019 r. w postępowaniu nakazowym przez Sąd Rejonowy w D. P. (dalej jako: „zaskarżony nakaz zapłaty”).

Na podstawie art. 89 § 1 pkt 1 UoSN, sądowi, który wydał zaskarżony nakaz zapłaty, RPO zarzucił m.in.: naruszenie zasady ochrony konsumenta ustanowionej w art. 76 Konstytucji, interpretowanej, na podstawie art. 9 Konstytucji, z uwzględnieniem orzecznictwa Trybunału Sprawiedliwości Unii Europejskiej (dalej jako: „TSUE”) dotyczącego przepisów Dyrektywy z 5 kwietnia 1993 r. w sprawie nieuczciwych warunków w umowach konsumenckich (dalej jako: „Dyrektywa 93/13”).

Sąd Najwyższy wydał następujące orzeczenia w sprawie skarg nadzwyczajnych Rzecznika Praw Obywatelskich:

IV.7000.178.2018 z 29 grudnia 2020 r. - skarga nadzwyczajna od postanowienia Sądu Rejonowego w sprawie o dział spadku i zniesienie współwłasności.

Skarga nadzwyczajna odrzucona (postanowienie z 16 lipca 2024 r., sygn. akt II NSNc 11/24).

Sąd Najwyższy odrzucił skargę nadzwyczajną. Skarżący formułując podstawę ogólną skargi nadzwyczajnej nie wykazał, że jej wniesienie jest konieczne dla zapewnienia zgodności z zasadą demokratycznego państwa prawnego urzeczywistniającego zasady sprawiedliwości społecznej. SN stwierdził w świetle powyższego, że brak wskazania w skardze nadzwyczajnej zaistnienia przesłanki w postaci naruszenia zasady demokratycznego państwa prawnego urzeczywistniającego zasady sprawiedliwości społecznej w realiach procesowych niniejszej sprawy sam w sobie musiał prowadzić do odrzucenia skargi jako niemającej uzasadnionej podstawy.

IV.511.144.2022 z 13 czerwca 2022 r. - skarga nadzwyczajna od wyroku Sądu Rejonowego wydanego w sprawie z powództwa Gminy przeciwko mieszkańcom o zapłatę.

Skarga nadzwyczajna uwzględniona (wyrok z 18 lipca 2024 r., sygn. akt II NSNc 433/23).

Sąd Najwyższy uchylił w całości zaskarżony wyrok i przekazał sprawę do ponownego rozpoznania Sądowi Rejonowemu w Rz. Skarga nadzwyczajna

zasługuje na uwzględnienie, albowiem prawomocny wyrok Sądu Rejonowego w Rz. z 19 października 2020 r., wydany w sprawie z powództwa Gminy Miasto Rz. przeciwko L. P. i A. S. o zapłatę, w zaskarżonym zakresie, tj. odnośnie L. P., nie odpowiada prawu. Zaskarżony wyrok nie może zostać wzruszony w drodze nadzwyczajnych środków zaskarżenia innych niż skarga nadzwyczajna. Ponownie rozpatrując sprawę, Sąd Rejonowy dokona jej wszechstronnej analizy, biorąc pod uwagę relewantne przepisy prawa materialnego i procesowego oraz poglądy Sądu Najwyższego wyrażone w uzasadnieniu wyroku.

V.511.720.2021 z 21 czerwca 2023 r. - skarga nadzwyczajna od wyroku zaocznego Sądu Okręgowego w sprawie z powództwa banku o zapłatę.

Skarga nadzwyczajna uwzględniona (wyrok z 9 lipca 2024 r., sygn. akt II NSNc 395/23).

Sąd Najwyższy uchylił w całości zaskarżony wyrok zaoczny i przekazał sprawę do ponownego rozpoznania Sądowi Okręgowemu w W. SN zwrócił uwagę na niekonsekwencję Sądu Okręgowego w W. Z jednej strony, słusznie uznał on, że nie istnieją powody do wydania nakazu zapłaty i skierował sprawę na rozprawę. Tym samym przyznał, że istnieje m.in. konieczność weryfikacji klauzul umownych pod kątem ich potencjalnej abuzywności. Z drugiej strony, w związku z niestawiennictwem pozwanego na rozprawie, sąd wydał wyrok zaoczny, potwierdzając, że - w jego ocenie - badanie zapisów umownych nie jest jednak konieczne. Biorąc pod uwagę powyższe, należy stwierdzić zasadność wszystkich postawionych przez Rzecznika zarzutów.

V.511.208.2023 z 13 października 2024 r. - skarga nadzwyczajna od wyroku Sądu Okręgowego w sprawie z powództwa Banku o zapłatę.

Skarga nadzwyczajna uwzględniona (wyrok z 18 lipca 2024 r., sygn. akt II NSNc 481/23).

Sąd Najwyższy uchylił zaskarżony wyrok w punkcie pierwszym i trzecim I w tym zakresie przekazał sprawę do ponownego rozpoznania Sądowi Okręgowemu w K. SN orzekł, iż skarga nadzwyczajna zasługuje na uwzględnienie, albowiem zaskarżone orzeczenie, tj. wyrok Sądu Okręgowego w K. z 2 października 2018 r., w zaskarżonej części - nie odpowiada prawu. W badanej sprawie należy uznać, że doszło do działania zagrażającego bezpieczeństwu konsumenta, które to bezpieczeństwo *expressis verbis* podlega ochronie władz publicznych na podstawie art. 76 Konstytucji.

V.511.78.2024 z 26 marca 2024 r. - skarga nadzwyczajna od prawomocnego nakazu zapłaty wydanego przez Sąd Okręgowy.

Skarga nadzwyczajna uwzględniona (wyrok z 22 sierpnia 2024 r., sygn. akt II NSNc 113/24).

Sąd Najwyższy uchylił w całości zaskarżony nakaz zapłaty i przekazał sprawę do ponownego rozpoznania Sądowi Okręgowemu w W. W ocenianym postępowaniu wydano nakaz zapłaty, podczas gdy prawidłowe działanie skutkować powinno skierowaniem sprawy do rozpoznania w trybie zwykłym. Konsekwencją przyjęcia, że - także w postępowaniu upominawczym - sąd ma obowiązek badania ważności i skutku wiążącego umowy łączącej strony, musi być stwierdzenie, że zaniechanie dokonania tego stanowi rażące naruszenie prawa i prowadzi do uwzględnienia skargi nadzwyczajnej.

4. Rzecznik przystąpił do postępowania sądowego:

III.7064.261.2024 z 23 lipca 2024 r. – zgłoszenie udziału w postępowaniu przed Sądem Rejonowym w sprawie o zapłatę.

Rzecznik Praw Obywatelskich zgłosił udział w postępowaniu z powództwa H. Sp. z o. o. z siedzibą w O. W. przeciwko N. G. – S. o zapłatę i wniósł o oddalenie powództwa.

Zdaniem Rzecznika Praw Obywatelskich, umowa o dochodzenie świadczenia pielęgnacyjnego jest nieważna (art. 387 § 1 k. c. w zw. z art. 33 § 1 ustawy - Kodeks postępowania administracyjnego). Zgodnie bowiem z art. 387 § 1 k. c. umowa o świadczenie niemożliwe jest nieważna, natomiast z art. 33 § 1 k. p. a. wynika, że pełnomocnikiem strony w postępowaniu administracyjnym może być osoba fizyczna posiadająca zdolność do czynności prawnych. Tymczasem z nie budzącej wątpliwości treści umowy wynika (§ 2 ust. 1 lit. c), że powódka będąc osobą prawną (sp. z o.o.) przyjęła zobowiązanie do reprezentowania osoby fizycznej w postępowaniu administracyjnym o przyznanie świadczenia pielęgnacyjnego, podczas gdy pełnomocnikiem osoby fizycznej w postępowaniu administracyjnym może być wyłącznie osoba fizyczna. Co prawa zgodnie z § 4 pkt 3 umowy, spółka posiadała prawo powierzenia poszczególnych czynności innym osobom (w szczególności adwokatowi i radcy prawnemu), jednakże nie było możliwe powierzenie prawa reprezentowania pozwanej innej osobie w sytuacji, gdy powódka sama wskazanego uprawnienia nie posiadała, co wynika z treści art. 33 § 1 k. p. a.

Ważność podjętych w wykonaniu umowy czynności (art. 58 § 1 k. c.) budzi także zastrzeżenia w związku z treścią z art. 4a ust. 1 i art. 16 ust. 1 ustawy - Prawo o adwokaturze.

Ponadto dochodzenie przez powódką należności w wysokości 7.374 zł z tytułu uzyskania świadczenia pielęgnacyjnego może stanowić wyzyskanie

niedoświadczenia i braku dostatecznego rozeznania drugiej strony co do przedmiotu Umowy, o którym mowa w art. 388 § 1 k.c.

III.7064.353.2024 z 31 lipca 2024 r. – zgłoszenie udziału w postępowaniu przed Sądem Rejonowym o zapłatę.

Rzecznik Praw Obywatelskich zgłosił udział w postępowaniu z powództwa Spółki z o. o. z siedzibą w O. W. przeciwko S. J. o zapłatę i wniósł o oddalenie powództwa.

Zdaniem Rzecznika, umowa o dochodzenie świadczenia pielęgnacyjnego jest nieważna (art. 387 § 1 ustawy - Kodeks cywilny, w zw. z art. 33 § 1 ustawy - Kodeks postępowania administracyjnego). Zgodnie bowiem z art. 387 § 1 k. c. umowa o świadczenie niemożliwe jest nieważna, natomiast z art. 33 § 1 k. p. a. wynika, że pełnomocnikiem strony w postępowaniu administracyjnym może być osoba fizyczna posiadająca zdolność do czynności prawnych.

Tymczasem z nie budzącej wątpliwości treści umowy wynika (§ 2 ust. 1 lit. c), że powódka będąc osobą prawną (sp. z o.o.) przyjęła zobowiązanie do reprezentowania osoby fizycznej w postępowaniu administracyjnym o przyznanie świadczenia pielęgnacyjnego, podczas gdy pełnomocnikiem osoby fizycznej w postępowaniu administracyjnym może być wyłącznie osoba fizyczna. Co prawda zgodnie z § 4 pkt 3 umowy, spółka posiadała prawo powierzenia poszczególnych czynności innym osobom (w szczególności adwokatowi i radcy prawnemu), jednakże nie było możliwe powierzenie prawa reprezentowania pozwanej innej osobie w sytuacji, gdy powódka sama wskazanego uprawnienia nie posiadała, co wynika z treści art. 33 § 1 k. p. a.

Sądy wydały następujące orzeczenia:

V.511.615.2023 z 29 grudnia 2023 r. - skarga o wznowienie postępowania w sprawie z powództwa Banku o zapłatę.

Stanowisko uwzględnione (wyrok z 10 września 2024 r., sygn. akt I C 27/24).

Sąd Rejonowy w O. wznowił postępowanie toczące się przed Sądem Rejonowym w L., zakończone wydaniem nakazu zapłaty w postępowaniu upominawczym z dnia 10 września 2019 r.; uchylił nakaz zapłaty wydany w elektronicznym postępowaniu upominawczym przez Sąd Rejonowy w L. w dniu 10 września 2019 r.; oddalił powództwo w całości; zasądził od strony powodowej na rzecz pozwanego T. A. kwotę 2.565,53 zł wraz z ustawowymi odsetkami za opóźnienie liczonymi od dnia 19 czerwca 2024 r. do dnia zapłaty i tytułem zwrotu świadczenia wyegzekwowanego na podstawie

zaskarżonego orzeczenia; w pozostałym zakresie wniosek o zwrot wyegzekwowanego świadczenia oddalił.

BPK.510.9.2024 z 21 maja 2024 r. - zgłoszenie udziału w postępowaniu przed Sądem Rejonowym w sprawie umieszczenia danych nieletniego w Rejestrze sprawców przestępstw na tle seksualnym.

Stanowisko nieuwzględnione (postanowienie z 22 sierpnia 2024 r., sygn. akt III Nkd 110/23).

Sąd Rejonowy w T. G. postanowił: przywrócić Rzecznikowi Praw Obywatelskich termin do złożenia wniosku o uzupełnienie postanowienia z 31 maja 2024 r., oddalić wniosek Rzecznika Praw Obywatelskich o uzupełnienie postanowienia z 31 maja 2024 r. Sąd uznał, że zachowania nieletniego wypełniało znamiona czynu karalnego z art. 200a § 2 k.k., celem ukształtowania prawidłowej postawy społecznej nieletniego, dążąc do osiągnięcia korzystnych zmian w jego osobowości i zachowaniu oraz uwzględniając przy tym interes społeczny. Sąd Rejonowy wskazał, iż niezamieszczenie wzmianki o nieumieszczeniu nieletniego B. P. w Rejestrze Sprawców Przestępstw na Tle Seksualnym jest w pełni właściwe, i z racji tego że sąd świadomie i konsekwentnie nie zamieścił przeciwnej wzmianki (o której mowa w art. 9 ust. 1 i 3 u.p.z.p.s.) i na podstawie art. 351 § 1 kpc w zw. z art. 13 § 2 kpc w związku z art. 27 ustawy o wspieraniu i resocjalizacji nieletnich a contrario oddalił wniosek Rzecznika Praw Obywatelskich o uzupełnienie postanowienia z 31 maja 2023 r., gdyż w ww. postanowienie orzekł o całości roszczenia a brak przepisów które nakazywały by zamieścić w ww. postanowieniu dodatkowego orzeczenia, które według przepisów ustawy powinien był zamieścić z urzędu, o czym orzeczono w pkt 2 postanowienia.

IV.511.33.2024 z 26 czerwca 2024 r. - zgłoszenie udziału w postępowaniu wraz z wnioskiem o uzupełnienie postanowienia Sądu Rejonowego, poprzez orzeczenie o wyłączeniu zamieszczenia danych nieletniej w Rejestrze Sprawców Przestępstw na Tle Seksualnym.

Stanowisko uwzględnione (postanowienie z 12 sierpnia 2024 r., sygn. akt III Nkd 38/22).

Sąd Rejonowy w W. Ś. postanowił przywrócić Rzecznikowi Praw Obywatelskich termin do złożenia wniosku o uzupełnienie postanowienia Sądu Rejonowego w W. Ś.; uzupełnić postanowienie Sądu Rejonowego w W. Ś. z 21 lutego 2023 r. w ten sposób, że dodać punkt 6 o treści: odstąpić od umieszczenia danych nieletniej W. P. w Rejestrze Sprawców Przestępstw na Tle Seksualnym, o jakim mowa w ustawie o przeciwdziałaniu zagrożeniom przestępczością na tle seksualnym.

IV. Pytania prawne do Sądu Najwyższego. Wnioski do Naczelnego Sądu Administracyjnego

1. W okresie objętym Informacją Rzecznik Praw Obywatelskich skierował następujące wnioski do Sądu Najwyższego:

2. Rzecznik zgłosił udział w postępowaniach przed Sądem Najwyższym w sprawie pytań prawnych:

3. Zawiadomienia Rzecznika Praw Obywatelskich do Naczelnego Sądu Administracyjnego o przystąpieniu do postępowania w sprawie pytania prawnego:

Wnioski Rzecznika Praw Obywatelskich rozpoznane przez Sąd Najwyższy i Naczelny Sąd Administracyjny:

V. Skargi do Wojewódzkich Sądów Administracyjnych, skargi kasacyjne do Naczelnego Sądu Administracyjnego oraz przystąpienia do postępowań przed sądami administracyjnymi i organami administracji

W okresie objętym Informacją Rzecznik Praw Obywatelskich skierował następujące skargi do Wojewódzkich Sądów Administracyjnych:

Rzecznik Praw Obywatelskich przystąpił do postępowania przed Sądami Administracyjnymi:

XI.534.2.2022 z 11 lipca 2024 r. - zgłoszenie udziału w postępowaniu przed NSA w sprawie ze skargi kasacyjnej od wyroku WSA, oddalającym skargę na decyzję Ministra Spraw Wewnętrznych i Administracji, stwierdzającej nieważność decyzji Wojewody oraz Prezydenta Miasta o odmowie wydania dowodu osobistego.

Rzecznik stwierdził, że zarówno odmowa wydania dokumentu osobistego małoletniemu obywatelowi polskiemu z uwagi na brak możliwości uzupełnienia wniosku o wydanie dowodu osobistego danymi ojca, jak i wydanie małoletniemu obywatelowi polskiemu w takiej sytuacji dowodu osobistego, w którym dane ojca pozostają niewypełnione w związku z brakiem rozpoznania rodzicielstwa takich osób w prawie polskim, może w praktyce stanowić przeszkodę w realizacji wielu praw i wolności przez małoletnią S. S. – D., w tym jednego z fundamentalnych praw obywateli UE – prawa do swobodnego przemieszczania się i pobytu.

W obecnym stanie prawnym nie ma jednoznacznej normy wskazującej, jakiego typu „dodatkowym (oficjalnym) dokumentem” powinni dysponować rodzice małoletniego obywatela RP w celu wykazania, że przysługują im prawa wynikające ze swobody przepływu osób. Prowadzi to do wniosku, że aktualnie obowiązujące wymogi krajowe dotyczące warstwy graficznej dokumentu tożsamości mogą stanowić przeszkodę skutecznej realizacji prawa obywatela Unii do swobodnego przemieszczania się i pobytu.

Naczelnny Sąd Administracyjny, orzekając w niniejszej sprawie, powinien dokonać takiej wykładni przepisów prawa krajowego, aby zapewnić małoletniemu obywatelowi UE możliwość niezakłóconego korzystania z unijnej swobody przemieszczania się.

VII.7037.57.2023 z 25 lipca 2024 r. – zgłoszenie udziału w postępowaniu przed Naczelnym Sądem Administracyjnym w sprawie ze skargi kasacyjnej od wyroku WSA oddalającego skargę na decyzję Ministra Edukacji i Nauki w przedmiocie stwierdzenia wygaśnięcia mandatu rektora.

Rzecznik Praw Obywatelskich zgłosił udział w postępowaniu toczącym się przed Naczelnym Sądem Administracyjnym w W. w sprawie ze skargi kasacyjnej prof. dra hab. P. W. od wyroku Wojewódzkiego Sądu Administracyjnego w W. z dnia 31 stycznia 2023 r. oddalającego skargę Skarżącego na decyzję/akt Ministra Edukacji i Nauki z dnia 9 marca 2022 r. w przedmiocie stwierdzenia wygaśnięcia mandatu Rektora Uniwersytetu W.

RPO wniósł o uchylenie zaskarżonego wyroku WSA w W. w całości i rozpoznanie skargi na podstawie art. 188 PPSA poprzez uwzględnienie wniosków zawartych w skardze Skarżącego, ewentualnie o uwzględnienie skargi kasacyjnej, uchylenie wyroku i przekazanie sprawy do ponownego rozpoznania Wojewódzkiemu Sądowi Administracyjnemu w W. na podstawie art. 185 § 1 PPSA.

W ocenie Rzecznika, wykładnia art. 125 ust. 4 i 5 PSWN dokonana przez Wojewódzki Sąd Administracyjny w W., która jest zbieżna z wykładnią Organu, godzi w chronioną konstytucyjnie autonomię uczelni wyższych, tj. wartość, która umożliwia nieskrępowany rozwój badań naukowych i twórczości artystycznej oraz realizację prawa do nauki (art. 70 Konstytucji). Zdaniem Rzecznika rozstrzygnięcie w niniejszej sprawie, w szczególności wobec braku orzecznictwa Naczelnego Sądu Administracyjnego czy prawomocnych wyroków Wojewódzkich Sądów Administracyjnych, a także wobec istotnych wątpliwości interpretacyjnych, jakie uwidoczniły się w związku ze stosowaniem art. 125 ust. 4 i 6 PSWN w praktyce, będzie miało istotne znaczenie dla ukształtowania sytuacji prawnej innych rektorów uczelni wyższych w Polsce, a pośrednio rzutować będzie także na prawa i wolności wskazane wyżej, których pełna realizacja możliwa jest jedynie w sytuacji poszanowania autonomii uczelni wyższych.

VII.510.30.2023 z 27 września 2024 r. – zgłoszenie udziału w postępowaniu skargi na bezczynność Prokuratora Krajowego w przedmiocie rozpoznania jej wniosku o udostępnienie informacji publicznej.

Rzecznik Praw Obywatelskich zgłosił udział w postępowaniu ze skargi M. B. na bezczynność Prokuratora Krajowego w przedmiocie rozpoznania jej wniosku o udostępnienie informacji publicznej i w związku z zażaleniem skarżącej M. B. na postanowienie Wojewódzkiego Sądu Administracyjnego w W. z dnia 16 lutego 2024 r. o odrzuceniu tej skargi wniósł o uchylenie zaskarżonego postanowienia, gdyż zażalenie jest oczywiście usprawiedliwione, bądź o przedstawienie zażalenia Naczelnemu Sądowi Administracyjnemu wraz z pismem procesowym Rzecznika Praw Obywatelskich.

Postanowieniem z 16 lutego 2024 r. WSA w Warszawie odrzucił skargę M. B. na bezczynność w zakresie udostępnienia informacji publicznej, z uwagi na niepodpisanie skargi w wyznaczonym w wezwaniu do uzupełnienia

braków formalnych terminie 7-dniowym. Skarżąca wniosła do NSA zażalenie na to postanowienie WSA. Zażalenie oczekuje na rozpoznanie przez NSA.

Rzecznik przystąpił do postępowania z uwagi na fakt, że nastąpiła zmiana praktyki sądów administracyjnych (konkretnie: WSA w W.) w zakresie wyznaczania terminów na usunięcie braków formalnych kierowanych przez Skarżącą do tegoż Sądu pism procesowych. O ile wcześniej w razie otrzymania przez WSA skargi bez podpisu Skarżącej Sąd ten wyznaczał jej termin 2-miesięczny na uzupełnienie tego braku formalnego, o tyle od 2023 r. praktyka uległa zmianie – aktualnie Sąd wyznacza termin 7-dniowy, co dla Skarżącej jest uciążliwie i radykalnie utrudnia jej możliwość skutecznego odwołania na wezwanie, *ergo*: wniesienia skargi do sądu administracyjnego. Zmiana praktyki nastąpiła mimo braku nowelizacji znajdujących zastosowanie w sprawie przepisów ustawowych ani jakichkolwiek innych.

Sądy administracyjne wydały następujące orzeczenia:

V.7204.37.2023 z 17 czerwca 2024 r. - skarga do Wojewódzkiego Sądu Administracyjnego na postanowienia uchwały Rady Miasta w sprawie zasad i trybu korzystania z gminnych obiektów i urządzeń sportowo-rekreacyjnych użyteczności publicznej.

Skarga uwzględniona (wyrok z 19 września 2024 r., sygn. akt II SA/Bk 416/24).

Wojewódzki Sąd Administracyjny w B. orzekł, iż skarga podlega uwzględnieniu, bowiem § 2 zaskarżonej uchwały istotnie narusza zakres upoważnienia ustawowego zawartego w art. 40 ust. 2 pkt 4 u.s.g., a w konsekwencji narusza konstytucyjną normę art. 94 ust. 1 Konstytucji zobowiązującą przy wydawaniu aktów prawa miejscowego do działania „na podstawie i w granicach upoważnienia ustawowego”. Z tych powodów § 2 uchwały należało wyeliminować z obrotu prawnego, co ma miejsce ze skutkiem *ex tunc*.

WZF.7040.9.2023 z 21 czerwca 2024 r. - zgłoszenie udziału w postępowaniu przed Naczelnym Sądem Administracyjnym w sprawie ze skargi kasacyjnej od postanowienia WSA, na podstawie którego odrzucona została skarga na bezczynność Szefa CBA.

Stanowisko uwzględnione (wyrok z 5 lipca 2024 r., sygn. akt III OSK 1448/24).

Naczelny Sąd Administracyjny uchylił zaskarżone postanowienie i przekazał sprawę Wojewódzkiemu Sądowi Administracyjnemu w W. do ponownego rozpoznania. Mając na uwadze tak ustalony stan prawny NSA uznał, że pisemne zawiadomienie kandydata do służby w CBA o przerwaniu

w stosunku do niego postępowania kwalifikacyjnego, w sytuacji niespełnienia przez kandydata wymogów określonych w ustawie lub rozporządzeniu, a także w przypadku uznania kwalifikacji lub predyspozycji kandydata za niewystarczające do pełnienia służby w CBA, stanowi czynność określoną w art. 3 § 2 pkt 4 p.p.s.a., spełnia bowiem kryteria przewidziane dla tej formy działania organu administracji. Zawiadomienie o przerwaniu postępowania kwalifikacyjnego jest czynnością zewnętrzną, skierowaną do podmiotu indywidualnego spoza struktury organizacyjnej organu administracji publicznej, ma charakter publicznoprawny i dotyczy uprawnień wynikających z przepisów prawa. Tym samym czynność pisemnego zawiadomienia o przerwaniu postępowania kwalifikacyjnego podlega kognicji sądu administracyjnego. Powyższe oznacza, że w rozpoznawanej sprawie stanowisko Sądu I instancji co do charakteru zawiadomienia o przerwaniu postępowania kwalifikacyjnego, jak i braku możliwości wniesienia skargi na bezczynność w przedmiocie zawiadomienia o przerwaniu postępowania kwalifikacyjnego jest nieprawidłowe. Dlatego też Naczelny Sąd Administracyjny uznał skargę kasacyjną za uzasadnioną, co skutkowało uchycieniem zaskarżonego postanowienia w oparciu o art. 185 § 1 p.p.s.a.

Skargi kasacyjne Rzecznika Praw Obywatelskich do Naczelnego Sądu Administracyjnego:

Naczelny Sąd Administracyjny wydał następujące orzeczenia w sprawie skarg kasacyjnych:

III.7064.709.2023 z 26 lipca 2023 r. - skarga kasacyjna od wyroku Wojewódzkiego Sądu Administracyjnego wydanego w sprawie ze skargi na decyzję Samorządowego Kolegium Odwoławczego o utrzymaniu w mocy decyzji wydanej z upoważnienia Burmistrza Miasta przez Dyrektora OPS w przedmiocie odmowy przyznania świadczenia pielęgnacyjnego.

Skarga kasacyjna uwzględniona (wyrok z 19 września 2024 r., sygn. akt I OSK 2283/23).

Naczelny Sąd Administracyjny uchylił zaskarżony wyrok, zaskarżoną decyzję oraz poprzedzającą ją decyzję Burmistrza Miasta z 15 listopada 2022 r. NSA orzekł, iż skarga kasacyjna zasługuje na uwzględnienie. Sąd I instancji dopuścił się naruszenia art. 17 ust. 1 pkt 4 uśr poprzez jego błędną wykładnię, akceptując stanowisko organu odwoławczego o braku związku przyczynowego pomiędzy niepodejmowaniem zatrudnienia przez skarżącego, a koniecznością sprawowania opieki nad matką. Wadliwe jest stanowisko, że w niniejszej sprawie można odmówić przyznania świadczenia pielęgnacyjnego ze względu na potencjalną możliwość brania udziału w

sprawowaniu opieki nad matką przez brata skarżącego. Tym samym zasadnie autor skargi kasacyjnej zarzucił Sądowi I instancji błędną wykładnię art. 17 ust. 1 pkt 4 u.ś.r. W tym stanie rzeczy stwierdzając, że skarga kasacyjna jest uzasadniona, Naczelny Sąd Administracyjny miał podstawy do uchylenia zaskarżonego wyroku oraz do rozpoznania skargi w oparciu o art. 188 p.p.s.a.

V.511.445.2023 z 8 września 2023 r. - skarga kasacyjna do Naczelnego Sądu Administracyjnego na wyrok WSA oddalający skargę na decyzję SKO w przedmiocie uchylenia, po wznowieniu postępowania, uprawnień do kierowania pojazdami.

Skarga kasacyjna oddalona (wyrok z 13 sierpnia 2024 r., sygn. akt II GSK 1906/23).

Naczelny Sąd Administracyjny orzekł, iż skarga kasacyjna nie jest zasadna i nie zasługuje na uwzględnienie. W ocenie NSA oczekiwanie RPO odnośnie do swoistego rodzaju „sanowania” wad wymienionego postępowania, a to poprzez wezwanie strony skarżącej w toku prowadzonego postępowania wznowieniowego do złożenia - w miejsce pierwotnie złożonego i niezgodnego ze stanem rzeczywistym - zaświadczenia o odbyciu szkolenia w ośrodku szkolenia kierowców, a w istocie rzeczy poprzez zastąpienie we wznowionym postępowaniu pierwotnie złożonego i niezgodnego ze stanem rzeczywistym zaświadczenia innym zaświadczeniem, nie może być uznane za usprawiedliwione. Sąd stwierdził zatem, że zarzuty skargi kasacyjnej nie podważają zgodności z prawem zaskarżonego wyroku, albowiem nie zostały oparte na usprawiedliwionych podstawach.

V.511.441.2023 z 14 września 2023 r. - skarga kasacyjna do Naczelnego Sądu Administracyjnego na wyrok WSA oddalający skargę na decyzję SKO w przedmiocie uchylenia, po wznowieniu postępowania, uprawnień do kierowania pojazdami.

Skarga kasacyjna oddalona (wyrok z 6 sierpnia 2024 r., sygn. akt II GSK 2000/23).

Naczelny Sąd Administracyjny zauważył, że oczekiwanie Rzecznika Prawa Obywatelskich odnośnie do swoistego rodzaju „sanowania” wad wymienionego postępowania, a to poprzez wezwanie strony skarżącej w toku prowadzonego postępowania wznowieniowego do złożenia - w miejsce pierwotnie złożonego i niezgodnego ze stanem rzeczywistym - zaświadczenia o odbyciu szkolenia w ośrodku szkolenia kierowców, a w istocie rzeczy poprzez zastąpienie we wznowionym postępowaniu pierwotnie złożonego i niezgodnego ze stanem rzeczywistym zaświadczenia innym zaświadczeniem, nie może być uznane za usprawiedliwione. NSA stwierdził, że zarzuty skargi kasacyjnej nie podważają zgodności z prawem

zaskarżonego wyroku, albowiem nie zostały oparte na usprawiedliwionych podstawach.

V.511.423.2023 z 14 września 2023 r. - skarga kasacyjna do Naczelnego Sądu Administracyjnego na wyrok WSA oddalający skargę na decyzję SKO w przedmiocie uchylecia, po wznowieniu postępowania, uprawnień do kierowania pojazdami.

Skarga kasacyjna oddalona (wyrok z 6 sierpnia 2024 r., sygn. akt II GSK 2004/23).

Dokonując analizy zarzutów wskazanych w skardze kasacyjnej, złożonej przez skarżącego Naczelny Sąd Administracyjny stwierdził, że zarzuty są niezasadne. Autor skargi kasacyjnej powołując się na podstawę kasacyjną wynikającą z art.174 pkt 1 p.p.s.a. zarzucił naruszenie przez Sąd I instancji art. 7 i 8 § 1 k.p.a. Tak skonstruowany zarzut jest nieprawidłowy. Powyższe przepisy mają bowiem charakter przepisu procesowego, a nie prawa materialnego, stąd też powiązanie go z art.174 pkt 1 p.p.s.a. jest niewłaściwe. Nie można również zgodzić się z zarzutem naruszenia art. 2 Konstytucji. NSA stwierdził zatem, że zarzuty skarg kasacyjnych nie podważają zgodności z prawem zaskarżonego wyroku, albowiem nie zostały oparte na usprawiedliwionych podstawach.

V.511.443.2023 z 14 września 2023 r. - skarga kasacyjna do Naczelnego Sądu Administracyjnego na wyrok WSA oddalający skargę na decyzję SKO w przedmiocie uchylecia, po wznowieniu postępowania, uprawnień do kierowania pojazdami.

Skarga kasacyjna oddalona (wyrok z 6 sierpnia 2024 r., sygn. akt II GSK 2108/23).

Naczelny Sąd Administracyjny zauważył, że oczekiwanie Rzecznika Prawa Obywatelskich odnośnie do swoistego rodzaju „sanowania” wad wymienionego postępowania, a to poprzez wezwanie strony skarżącej w toku prowadzonego postępowania wznowieniowego do złożenia - w miejsce pierwotnie złożonego i niezgodnego ze stanem rzeczywistym - zaświadczenia o odbyciu szkolenia w ośrodku szkolenia kierowców, a w istocie rzeczy poprzez zastąpienie we wznowionym postępowaniu pierwotnie złożonego i niezgodnego ze stanem rzeczywistym zaświadczenia innym zaświadczeniem, nie może być uznane za usprawiedliwione. NSA stwierdził, że zarzuty skargi kasacyjnej nie podważają zgodności z prawem zaskarżonego wyroku, albowiem nie zostały oparte na usprawiedliwionych podstawach.

V.511.433.2023 z 14 września 2023 r. - skarga kasacyjna do Naczelnego Sądu Administracyjnego na wyrok WSA oddalający skargę na decyzję SKO w

przedmiocie uchylenia, po wznowieniu postępowania, uprawnień do kierowania pojazdami.

Skarga kasacyjna oddalona (wyrok z 13 sierpnia 2024 r., sygn. akt II GSK 2121/23).

Naczelny Sąd Administracyjny orzekł, iż skarga kasacyjna nie jest zasadna i nie zasługuje na uwzględnienie. Za nieusprawiedliwione należało uznać zarzuty RPO naruszenia art. 151 i art. 149 § 1 i 2 p.p.s.a. w zw. z art. 64 § 2 k.p.a. w zw. z § 10 ust. 1 pkt 4 rozporządzenia w zw. z wynikającą z art. 7 k.p.a. zasadą uwzględniania interesu społecznego i słusznego interesu obywateli oraz zasadą zaufania wynikającą z art. 8 k.p.a., prawa unijnego oraz art. 2 Konstytucji, zawarte w *petitum* skargi kasacyjnej. Zdaniem NSA zarzut art. 64 § 2 k.p.a. nie znajduje zastosowania w postępowaniu wznowieniowym wszczętym z urzędu przez organ administracji.

V.511.434.2023 z 14 września 2023 r. - skarga kasacyjna do Naczelnego Sądu Administracyjnego na wyrok WSA oddalający skargę na decyzję SKO w przedmiocie uchylenia, po wznowieniu postępowania, uprawnień do kierowania pojazdami.

Skarga kasacyjna oddalona (wyrok z 13 sierpnia 2024 r., sygn. akt II GSK 2001/23).

Naczelny Sąd Administracyjny orzekł, iż skarga kasacyjna nie jest zasadna i nie zasługuje na uwzględnienie. Za nieusprawiedliwione należało uznać zarzuty RPO naruszenia art. 151 i art. 149 § 1 i 2 p.p.s.a. w zw. z art. 64 § 2 k.p.a. w zw. z § 10 ust. 1 pkt 4 rozporządzenia w zw. z wynikającą z art. 7 k.p.a. zasadą uwzględniania interesu społecznego i słusznego interesu obywateli oraz zasadą zaufania wynikającą z art. 8 k.p.a., prawa unijnego oraz art. 2 Konstytucji, zawarte w *petitum* skargi kasacyjnej. Zdaniem NSA zarzut art. 64 § 2 k.p.a. nie znajduje zastosowania w postępowaniu wznowieniowym wszczętym z urzędu przez organ administracji.

V.511.428.2023 z 14 września 2023 r. - skarga kasacyjna do Naczelnego Sądu Administracyjnego na wyrok WSA oddalający skargę na decyzję SKO w przedmiocie uchylenia, po wznowieniu postępowania, uprawnień do kierowania pojazdami.

Skarga kasacyjna oddalona (wyrok z 6 sierpnia 2024 r., sygn. akt II GSK 2420/23).

Naczelny Sąd Administracyjny orzekł, iż skarga kasacyjna nie są zasadna i nie zasługuje na uwzględnienie. W ocenie NSA oczekiwanie Rzecznika Prawa Obywatelskich odnośnie do swoistego rodzaju „sanowania” wad wymienionego postępowania, a to poprzez wezwanie strony skarżącej w toku prowadzonego postępowania wznowieniowego do złożenia - w miejsce pierwotnie złożonego i niezgodnego ze stanem rzeczywistym -

zaświadczenia o odbyciu szkolenia w ośrodku szkolenia kierowców, a w istocie rzeczy poprzez zastąpienie we wznowionym postępowaniu pierwotnie złożonego i niezgodnego ze stanem rzeczywistym zaświadczenia innym zaświadczeniem, nie może być uznane za usprawiedliwione.

V.511.438.2023 z 14 września 2023 r. - skarga kasacyjna do Naczelnego Sądu Administracyjnego na wyrok WSA oddalający skargę na decyzję SKO w przedmiocie uchylenia, po wznowieniu postępowania, uprawnień do kierowania pojazdami.

Skarga kasacyjna oddalona (wyrok z 6 sierpnia 2024 r., sygn. akt II GSK 2115/23).

Naczelny Sąd Administracyjny orzekł, iż skarga kasacyjna nie jest zasadna i nie zasługuje na uwzględnienie. W ocenie NSA oczekiwanie Rzecznika Prawa Obywatelskich odnośnie do swoistego rodzaju „sanowania” wad wymienionego postępowania, a to poprzez wezwanie strony skarżącej w toku prowadzonego postępowania wznowieniowego do złożenia - w miejsce pierwotnie złożonego i niezgodnego ze stanem rzeczywistym - zaświadczenia o odbyciu szkolenia w ośrodku szkolenia kierowców, a w istocie rzeczy poprzez zastąpienie we wznowionym postępowaniu pierwotnie złożonego i niezgodnego ze stanem rzeczywistym zaświadczenia innym zaświadczeniem, nie może być uznane za usprawiedliwione.

V.511.431.2023 z 14 września 2023 r. - skarga kasacyjna do Naczelnego Sądu Administracyjnego na wyrok WSA oddalający skargę na decyzję SKO w przedmiocie uchylenia, po wznowieniu postępowania, uprawnień do kierowania pojazdami.

Skarga kasacyjna oddalona (wyrok z 6 sierpnia 2024 r., sygn. akt II GSK 2114/23).

Naczelny Sąd Administracyjny orzekł, iż skarga kasacyjna nie jest zasadna i nie zasługuje na uwzględnienie. W ocenie NSA oczekiwanie Rzecznika Prawa Obywatelskich odnośnie do swoistego rodzaju „sanowania” wad wymienionego postępowania, a to poprzez wezwanie strony skarżącej w toku prowadzonego postępowania wznowieniowego do złożenia - w miejsce pierwotnie złożonego i niezgodnego ze stanem rzeczywistym - zaświadczenia o odbyciu szkolenia w ośrodku szkolenia kierowców, a w istocie rzeczy poprzez zastąpienie we wznowionym postępowaniu pierwotnie złożonego i niezgodnego ze stanem rzeczywistym zaświadczenia innym zaświadczeniem, nie może być uznane za usprawiedliwione.

V.511.446.2023 z 14 września 2023 r. - skarga kasacyjna do Naczelnego Sądu Administracyjnego na wyrok WSA oddalający skargę na decyzję SKO w

przedmiocie uchylenia, po wznowieniu postępowania, uprawnień do kierowania pojazdami.

Skargi kasacyjne oddalone (wyrok z 13 sierpnia 2024 r., sygn. akt II GSK 2117/23).

Naczelny Sąd Administracyjny orzekł, iż skargi kasacyjne nie są zasadne i nie zasługują na uwzględnienie. W ocenie NSA oczekiwanie Rzecznika Prawa Obywatelskich odnośnie do swoistego rodzaju „sanowania” wad wymienionego postępowania, a to poprzez wezwanie strony skarżącej w toku prowadzonego postępowania wznowieniowego do złożenia - w miejsce pierwotnie złożonego i niezgodnego ze stanem rzeczywistym - zaświadczenia o odbyciu szkolenia w ośrodku szkolenia kierowców, a w istocie rzeczy poprzez zastąpienie we wznowionym postępowaniu pierwotnie złożonego i niezgodnego ze stanem rzeczywistym zaświadczenia innym zaświadczeniem, nie może być uznane za usprawiedliwione.

V.511.429.2023 z 14 września 2023 r. - skarga kasacyjna do Naczelnego Sądu Administracyjnego na wyrok WSA oddalający skargę na decyzję SKO w przedmiocie uchylenia, po wznowieniu postępowania, uprawnień do kierowania pojazdami.

Skargi kasacyjne oddalone (wyrok z 13 sierpnia 2024 r., sygn. akt II GSK 2243/23).

Naczelny Sąd Administracyjny orzekł, iż skargi kasacyjne nie są zasadne i nie zasługują na uwzględnienie. W ocenie NSA oczekiwanie Rzecznika Prawa Obywatelskich odnośnie do swoistego rodzaju „sanowania” wad wymienionego postępowania, a to poprzez wezwanie strony skarżącej w toku prowadzonego postępowania wznowieniowego do złożenia - w miejsce pierwotnie złożonego i niezgodnego ze stanem rzeczywistym - zaświadczenia o odbyciu szkolenia w ośrodku szkolenia kierowców, a w istocie rzeczy poprzez zastąpienie we wznowionym postępowaniu pierwotnie złożonego i niezgodnego ze stanem rzeczywistym zaświadczenia innym zaświadczeniem, nie może być uznane za usprawiedliwione.

V.511.425.2023 z 20 września 2023 r. - skarga kasacyjna do Naczelnego Sądu Administracyjnego na wyrok WSA oddalający skargę na decyzję SKO w przedmiocie uchylenia, po wznowieniu postępowania, uprawnień do kierowania pojazdami.

Skarga kasacyjna oddalona (wyrok z 6 sierpnia 2024 r., sygn. akt II GSK 2009/23).

Naczelny Sąd Administracyjny orzekł, iż skarga kasacyjna nie są zasadna i nie zasługuje na uwzględnienie. W ocenie NSA oczekiwanie Rzecznika Prawa Obywatelskich odnośnie do swoistego rodzaju „sanowania” wad wymienionego postępowania, a to poprzez wezwanie strony skarżącej w

toku prowadzonego postępowania wznowieniowego do złożenia - w miejsce pierwotnie złożonego i niezgodnego ze stanem rzeczywistym - zaświadczenia o odbyciu szkolenia w ośrodku szkolenia kierowców, a w istocie rzeczy poprzez zastąpienie we wznowionym postępowaniu pierwotnie złożonego i niezgodnego ze stanem rzeczywistym zaświadczenia innym zaświadczeniem, nie może być uznane za usprawiedliwione.

V.511.426.2023 z 25 września 2023 r. - skarga kasacyjna do Naczelnego Sądu Administracyjnego na wyrok WSA oddalający skargę na decyzję SKO w przedmiocie uchylecia, po wznowieniu postępowania, uprawnień do kierowania pojazdami.

Skarga kasacyjna oddalona (wyrok z 6 sierpnia 2024 r., sygn. akt II GSK 2107/23).

Naczelny Sąd Administracyjny orzekł, iż skargi kasacyjne nie są zasadne i nie zasługują na uwzględnienie. W ocenie NSA oczekiwanie Rzecznika Prawa Obywatelskich odnośnie do swoistego rodzaju „sanowania” wad wymienionego postępowania, a to poprzez wezwanie strony skarżącej w toku prowadzonego postępowania wznowieniowego do złożenia - w miejsce pierwotnie złożonego i niezgodnego ze stanem rzeczywistym - zaświadczenia o odbyciu szkolenia w ośrodku szkolenia kierowców, a w istocie rzeczy poprzez zastąpienie we wznowionym postępowaniu pierwotnie złożonego i niezgodnego ze stanem rzeczywistym zaświadczenia innym zaświadczeniem, nie może być uznane za usprawiedliwione.

V.511.444.2023 z 25 września 2023 r. - skarga kasacyjna do Naczelnego Sądu Administracyjnego na wyrok WSA oddalający skargę na decyzję SKO w przedmiocie uchylecia, po wznowieniu postępowania, uprawnień do kierowania pojazdami.

Skarga kasacyjna oddalona (wyrok z 6 sierpnia 2024 r., sygn. akt II GSK 2007/23).

Naczelny Sąd Administracyjny zauważył, że oczekiwanie Rzecznika Prawa Obywatelskich odnośnie do swoistego rodzaju „sanowania” wad wymienionego postępowania, a to poprzez wezwanie strony skarżącej w toku prowadzonego postępowania wznowieniowego do złożenia - w miejsce pierwotnie złożonego i niezgodnego ze stanem rzeczywistym - zaświadczenia o odbyciu szkolenia w ośrodku szkolenia kierowców, a w istocie rzeczy poprzez zastąpienie we wznowionym postępowaniu pierwotnie złożonego i niezgodnego ze stanem rzeczywistym zaświadczenia innym zaświadczeniem, nie może być uznane za usprawiedliwione. NSA stwierdził, że zarzuty skargi kasacyjnej nie podważają zgodności z prawem zaskarżonego wyroku, albowiem nie zostały oparte na usprawiedliwionych podstawach.

V.511.437.2023 z 25 września 2023 r. - skarga kasacyjna do Naczelnego Sądu Administracyjnego na wyrok WSA oddalający skargę na decyzję SKO w przedmiocie uchylecia, po wznowieniu postępowania, uprawnień do kierowania pojazdami.

Skarga kasacyjna oddalona (wyrok z 13 sierpnia 2024 r., sygn. akt II GSK 2010/23).

Naczelny Sąd Administracyjny orzekł, iż skarga kasacyjna nie jest zasadna i nie zasługuje na uwzględnienie. W ocenie NSA nie ma podstaw, aby twierdzić, że kontrolując zgodność z prawem zaskarżonej decyzji Sąd I instancji naruszył art. 64 § 2 k.p.a. oraz § 10 ust. 4 rozporządzenia w sprawie wydawania dokumentów stwierdzających uprawnienia do kierowania pojazdami. Sąd stwierdził zatem, że zarzuty skargi kasacyjnej nie podważają zgodności z prawem zaskarżonego wyroku, albowiem nie zostały oparte na usprawiedliwionych podstawach.

V.511.439.2023 z 28 września 2023 r. - skarga kasacyjna do Naczelnego Sądu Administracyjnego na wyrok WSA oddalający skargę na decyzję SKO w przedmiocie uchylecia, po wznowieniu postępowania, uprawnień do kierowania pojazdami.

Skarga kasacyjna oddalona (wyrok z 13 sierpnia 2024 r., sygn. akt II GSK 2116/23).

Naczelny Sąd Administracyjny orzekł, iż skarga kasacyjna nie jest zasadna i nie zasługuje na uwzględnienie. W ocenie NSA nie ma podstaw, aby twierdzić, że kontrolując zgodność z prawem zaskarżonej decyzji Sąd I instancji naruszył art. 64 § 2 k.p.a. oraz § 10 ust. 4 rozporządzenia w sprawie wydawania dokumentów stwierdzających uprawnienia do kierowania pojazdami. Sąd stwierdził zatem, że zarzuty skargi kasacyjnej nie podważają zgodności z prawem zaskarżonego wyroku, albowiem nie zostały oparte na usprawiedliwionych podstawach.

V.511.581.2023 z 1 października 2023 r. - skarga kasacyjna do Naczelnego Sądu Administracyjnego na wyrok WSA oddalający skargę na decyzję SKO w przedmiocie uchylecia, po wznowieniu postępowania, uprawnień do kierowania pojazdami.

Skargi kasacyjne oddalone (wyrok z 13 sierpnia 2024 r., sygn. akt II GSK 2118/23).

Naczelny Sąd Administracyjny orzekł, iż skargi kasacyjne nie są zasadne i nie zasługują na uwzględnienie. W ocenie NSA oczekiwanie Rzecznika Prawa Obywatelskich odnośnie do swoistego rodzaju „sanowania” wad wymienionego postępowania, a to poprzez wezwanie strony skarżącej w toku prowadzonego postępowania wznowieniowego do złożenia - w miejsce

pierwotnie złożonego i niezgodnego ze stanem rzeczywistym - zaświadczenia o odbyciu szkolenia w ośrodku szkolenia kierowców, a w istocie rzeczy poprzez zastąpienie we wznowionym postępowaniu pierwotnie złożonego i niezgodnego ze stanem rzeczywistym zaświadczenia innym zaświadczeniem, nie może być uznane za usprawiedliwione.

V.511.582.2023 z 2 października 2023 r. - skarga kasacyjna do Naczelnego Sądu Administracyjnego na wyrok WSA oddalający skargę na decyzję SKO w przedmiocie uchylecia, po wznowieniu postępowania, uprawnień do kierowania pojazdami.

Skarga kasacyjna oddalona (wyrok z 13 sierpnia 2024 r., sygn. akt II GSK 2111/23).

Naczelny Sąd Administracyjny orzekł, iż skarga kasacyjna nie jest zasadna i nie zasługuje na uwzględnienie. NSA za nieusprawiedliwione uznał zarzuty RPO naruszenia art. 151 p.p.s.a. w zw. z art. 64 § 2 k.p.a. w zw. z § 10 ust. 1 pkt 4 rozporządzenia w zw. z wynikającą z art. 7 k.p.a. zasadą uwzględniania interesu społecznego i słusznego interesu obywateli oraz zasadą zaufania wynikającą z art. 8 k.p.a., prawa unijnego oraz art. 2 Konstytucji, zawarte w *petitum* skargi kasacyjnej.

V.511.583.2023 z 2 października 2023 r. - skarga kasacyjna do Naczelnego Sądu Administracyjnego na wyrok WSA oddalający skargę na decyzję SKO w przedmiocie uchylecia, po wznowieniu postępowania, uprawnień do kierowania pojazdami.

Skarga kasacyjna oddalona (wyrok z 6 sierpnia 2024 r., sygn. akt II GSK 2112/23).

Naczelny Sąd Administracyjny orzekł, iż skarga kasacyjna nie jest zasadna i nie zasługuje na uwzględnienie. W ocenie NSA oczekiwanie Rzecznika Prawa Obywatelskich odnośnie do swoistego rodzaju „sanowania” wad wymienionego postępowania, a to poprzez wezwanie strony skarżącej w toku prowadzonego postępowania wznowieniowego do złożenia - w miejsce pierwotnie złożonego i niezgodnego ze stanem rzeczywistym - zaświadczenia o odbyciu szkolenia w ośrodku szkolenia kierowców, a w istocie rzeczy poprzez zastąpienie we wznowionym postępowaniu pierwotnie złożonego i niezgodnego ze stanem rzeczywistym zaświadczenia innym zaświadczeniem, nie może być uznane za usprawiedliwione.

V.511.1049.2022 z 5 października 2023 r. - skarga kasacyjna do Naczelnego Sądu Administracyjnego na wyrok WSA oddalający skargę na decyzję SKO w przedmiocie uchylecia, po wznowieniu postępowania, uprawnień do kierowania pojazdami.

Skargi kasacyjne oddalone (wyrok z 13 sierpnia 2024 r., sygn. akt II GSK 2324/23).

Naczelny Sąd Administracyjny orzekł, iż skarga kasacyjna nie jest zasadna i nie zasługuje na uwzględnienie. Zdaniem NSA podane w skardze kasacyjnej okoliczności nie czynią zasadnym zarzutu naruszenia art. 2 i 7 Konstytucji. Naczelny Sąd Administracyjny dostrzega, że jakkolwiek uchylenie uprawnień do kierowania pojazdami, po wznowieniu postępowania, ingeruje w prawa nabyte skarżącej, to jednak bez uszczerbku dla standardu konstytucyjnego wskazanego w art. 2 Konstytucji, albowiem zgodnie z nim ochronie podlegają prawa słuszenie nabyte, nie zaś prawa nabyte niezgodnie z prawem, co wobec przedmiotu rozpoznawanej sprawy należy odnieść do nabycia uprawnień do kierowania pojazdami danej kategorii w oparciu o fałszywe zaświadczenie o odbyciu szkolenia. Brak jest także podstaw, aby w realiach niniejszej sprawy przyjąć, że organy wydające w sprawie decyzje nie działały na podstawie i w granicach prawa. Sąd stwierdził zatem, że zarzuty obu skarg kasacyjnych nie podważają zgodności z prawem zaskarżonego wyroku, albowiem nie zostały oparte na usprawiedliwionych podstawach.

V.511.603.2023 z 5 października 2023 r. - skarga kasacyjna do Naczelnego Sądu Administracyjnego na wyrok WSA oddalający skargę na decyzję SKO w przedmiocie uchylenia, po wznowieniu postępowania, uprawnień do kierowania pojazdami.

Skarga kasacyjna oddalona (wyrok z 6 sierpnia 2024 r., sygn. akt II GSK 2241/23).

Naczelny Sąd Administracyjny orzekł, iż skarga kasacyjna nie jest zasadna i nie zasługuje na uwzględnienie. Zdaniem NSA podane w skardze kasacyjnej okoliczności nie czynią zasadnym zarzutu naruszenia art. 2 i 7 Konstytucji. Naczelny Sąd Administracyjny dostrzega, że jakkolwiek uchylenie uprawnień do kierowania pojazdami, po wznowieniu postępowania, ingeruje w prawa nabyte skarżącego, to jednak bez uszczerbku dla standardu konstytucyjnego wskazanego w art. 2 Konstytucji, albowiem zgodnie z nim ochronie podlegają prawa słuszenie nabyte, nie zaś prawa nabyte niezgodnie z prawem, co wobec przedmiotu rozpoznawanej sprawy należy odnieść do nabycia uprawnień do kierowania pojazdami danej kategorii w oparciu o fałszywe zaświadczenie o odbyciu szkolenia. NSA stwierdził zatem, że zarzuty skarg kasacyjnych nie podważają zgodności z prawem zaskarżonego wyroku, albowiem nie zostały oparte na usprawiedliwionych podstawach.

V.511.598.2023 z 5 października 2023 r. - skarga kasacyjna do Naczelnego Sądu Administracyjnego na wyrok WSA oddalający skargę na

decyzję SKO w przedmiocie uchylenia, po wznowieniu postępowania, uprawnień do kierowania pojazdami.

Skargi kasacyjne oddalone (wyrok z 13 sierpnia 2024 r., sygn. akt II GSK 2105/23).

Naczelny Sąd Administracyjny orzekł, iż skargi kasacyjne nie są zasadne i nie zasługują na uwzględnienie. W ocenie NSA oczekiwanie Rzecznika Prawa Obywatelskich odnośnie do swoistego rodzaju „sanowania” wad wymienionego postępowania, a to poprzez wezwanie strony skarżącej w toku prowadzonego postępowania wznowieniowego do złożenia - w miejsce pierwotnie złożonego i niezgodnego ze stanem rzeczywistym - zaświadczenia o odbyciu szkolenia w ośrodku szkolenia kierowców, a w istocie rzeczy poprzez zastąpienie we wznowionym postępowaniu pierwotnie złożonego i niezgodnego ze stanem rzeczywistym zaświadczenia innym zaświadczeniem, nie może być uznane za usprawiedliwione.

V.511.623.2023 z 16 października 2023 r. - skarga kasacyjna do Naczelnego Sądu Administracyjnego na wyrok WSA oddalający skargę na decyzję SKO w przedmiocie uchylenia, po wznowieniu postępowania, uprawnień do kierowania pojazdami.

Skarga kasacyjna oddalona (wyrok z 6 sierpnia 2024 r., sygn. akt II GSK 2106/23).

Naczelny Sąd Administracyjny zauważył, że oczekiwanie Rzecznika Prawa Obywatelskich odnośnie do swoistego rodzaju „sanowania” wad wymienionego postępowania, a to poprzez wezwanie strony skarżącej w toku prowadzonego postępowania wznowieniowego do złożenia - w miejsce pierwotnie złożonego i niezgodnego ze stanem rzeczywistym - zaświadczenia o odbyciu szkolenia w ośrodku szkolenia kierowców, a w istocie rzeczy poprzez zastąpienie we wznowionym postępowaniu pierwotnie złożonego i niezgodnego ze stanem rzeczywistym zaświadczenia innym zaświadczeniem, nie może być uznane za usprawiedliwione. NSA stwierdził, że zarzuty skargi kasacyjnej nie podważają zgodności z prawem zaskarżonego wyroku, albowiem nie zostały oparte na usprawiedliwionych podstawach.

V.511.564.2023 z 16 października 2023 r. - skarga kasacyjna do Naczelnego Sądu Administracyjnego na wyrok WSA oddalający skargę na decyzję SKO w przedmiocie uchylenia, po wznowieniu postępowania, uprawnień do kierowania pojazdami.

Skarga kasacyjna oddalona (wyrok z 6 sierpnia 2024 r., sygn. akt II GSK 2280/23).

Naczelny Sąd Administracyjny orzekł, iż skarga kasacyjna nie jest zasadna i nie zasługują na uwzględnienie. W ocenie NSA oczekiwanie Rzecznika

Prawa Obywatelskich odnośnie do swoistego rodzaju „sanowania” wad wymienionego postępowania, a to poprzez wezwanie strony skarżącej w toku prowadzonego postępowania wznowieniowego do złożenia - w miejsce pierwotnie złożonego i niezgodnego ze stanem rzeczywistym - zaświadczenia o odbyciu szkolenia w ośrodku szkolenia kierowców, a w istocie rzeczy poprzez zastąpienie we wznowionym postępowaniu pierwotnie złożonego i niezgodnego ze stanem rzeczywistym zaświadczenia innym zaświadczeniem, nie może być uznane za usprawiedliwione.

V.511.621.2023 z 16 października 2023 r. - skarga kasacyjna do Naczelnego Sądu Administracyjnego na wyrok WSA oddalający skargę na decyzję SKO w przedmiocie uchylecia, po wznowieniu postępowania, uprawnień do kierowania pojazdami.

Skarga kasacyjna oddalona (wyrok z 6 sierpnia 2024 r., sygn. akt II GSK 2244/23).

Naczelny Sąd Administracyjny orzekł, iż skarga kasacyjna nie jest zasadna i nie zasługuje na uwzględnienie. W ocenie NSA oczekiwanie Rzecznika Prawa Obywatelskich odnośnie do swoistego rodzaju „sanowania” wad wymienionego postępowania, a to poprzez wezwanie strony skarżącej w toku prowadzonego postępowania wznowieniowego do złożenia - w miejsce pierwotnie złożonego i niezgodnego ze stanem rzeczywistym - zaświadczenia o odbyciu szkolenia w ośrodku szkolenia kierowców, a w istocie rzeczy poprzez zastąpienie we wznowionym postępowaniu pierwotnie złożonego i niezgodnego ze stanem rzeczywistym zaświadczenia innym zaświadczeniem, nie może być uznane za usprawiedliwione.

V.511.602.2023 z 30 października 2024 r. - skarga kasacyjna do Naczelnego Sądu Administracyjnego na wyrok WSA oddalający skargę na decyzję SKO w przedmiocie uchylecia, po wznowieniu postępowania, uprawnień do kierowania pojazdami.

Skarga kasacyjna oddalona (wyrok z 13 sierpnia 2024 r., sygn. akt II GSK 2234/23).

Naczelny Sąd Administracyjny orzekł, iż skarga kasacyjna nie jest zasadna i nie zasługuje na uwzględnienie. Zdaniem NSA nie ma podstaw, aby twierdzić, że kontrolując zgodność z prawem zaskarżonej decyzji Sąd I instancji naruszył art. 64 § 2 k.p.a. oraz § 10 ust. 4 rozporządzenia w sprawie wydawania dokumentów stwierdzających uprawnienia do kierowania pojazdami. Sąd stwierdził zatem, że zarzuty skargi kasacyjnej nie podważają zgodności z prawem zaskarżonego wyroku, albowiem nie zostały oparte na usprawiedliwionych podstawach.

V.511.646.2023 z 30 października 2023 r. - skarga kasacyjna do Naczelnego Sądu Administracyjnego na wyrok WSA oddalający skargę na decyzję SKO w przedmiocie uchylenia, po wznowieniu postępowania, uprawnień do kierowania pojazdami.

Skarga kasacyjna oddalona (wyrok z 13 sierpnia 2024 r., sygn. akt II GSK 2333/23).

Naczelny Sąd Administracyjny orzekł, iż skarga kasacyjna nie jest zasadna i nie zasługuje na uwzględnienie. NSA dostrzeża, że jakkolwiek uchylenie uprawnień do kierowania pojazdami, po wznowieniu postępowania, ingeruje w prawa nabyte skarżącego, to jednak bez uszczerbku dla standardu konstytucyjnego wskazanego w art. 2 Konstytucji, albowiem zgodnie z nim ochronie podlegają prawa słusznie nabyte, nie zaś prawa nabyte niezgodnie z prawem, co wobec przedmiotu rozpoznawanej sprawy należy odnieść do nabycia uprawnień do kierowania pojazdami danej kategorii w oparciu o fałszywe zaświadczenie o odbyciu szkolenia. Wobec powyższego Sąd nie znalazł podstaw do uwzględnienia skarg kasacyjnych.

Postępowanie administracyjne z udziałem Rzecznika Praw Obywatelskich:

V.511.419.2024 z 19 lipca 2024 r. – zgłoszenie udziału w postępowaniu przed Samorządowym Kolegium Odwoławczym w sprawie odwołania od decyzji Prezydenta Miasta odmawiającej świadczeniodawcy prawa do świadczeń zdrowotnych finansowanych ze środków publicznych.

Rzecznik Praw Obywatelskich zgłosił udział na prawach przysługujących prokuratorowi w postępowaniu z odwołania K. S., wniesionego przez pełnomocnika do Samorządowego Kolegium Odwoławczego we W., od decyzji Prezydenta Miasta J. G. z 3 lipca 2024 r. i zaskarżył decyzję w całości.

RPO wniósł na zasadzie art. 138 § 1 pkt 2 k.p.a. o uchylenie zaskarżonej decyzji w całości i orzeczenie w sprawie co do istoty, przez potwierdzenie świadczeniodawcy Pana K. S. prawa do świadczeń zdrowotnych finansowanych ze środków publicznych od dnia 16 czerwca 2024 r. przez okres 90 dni, ewentualnie - na zasadzie art. 138 § 2 k.p.a. - o uchylenie zaskarżonej decyzji w całości i przekazanie sprawy do ponownego rozpatrzenia organowi I instancji.

Jednocześnie w oparciu o art. 132 § 1 k.p.a. Rzecznik wniósł o rozpatrzenie przez organ I instancji podstaw do uznania we własnym zakresie, że odwołanie zasługuje w całości na uwzględnienie i tym samym niezbędne jest wydanie nowej decyzji uchylającej zaskarżoną decyzję Prezydenta Miasta J. G. z 3 lipca 2024 r. i wydanie decyzji potwierdzającej prawa wnioskodawcy do świadczeń opieki zdrowotnej, na zasadzie art. 54

ustawy o świadczeniach opieki zdrowotnej finansowanych ze środków publicznych.

Stanowisko uwzględnione (decyzja z 25 lipca 2024 r., nr SKO.UZ/41/2/24).

Samorządowe Kolegium Odwoławcze w J. G. uchyliło zaskarżoną decyzję w całości oraz potwierdziło prawo K. S. do świadczeń zdrowotnych finansowanych ze środków publicznych od dnia 16 czerwca 2024 r. przez okres 90 dni. W niniejszej sprawie należało uwzględnić, że w toku postępowania pierwszoinstancyjnego, jak i w postępowaniu odwoławczym, uzyskane zostały dokumenty potwierdzające bardzo trudną sytuację życiową K. S., który jest osobą w kryzysie bezdomności. Niewątpliwym i potwierdzonym przez organ I instancji w oparciu o dostęp do urzędowych rejestrów jest też fakt, że K. S. posiada obywatelstwo polskie. Tym samym, Odwołujący spełnia wszystkie warunki, którymi ustawa o świadczeniach obwarowuje wydanie decyzji potwierdzającej prawo do świadczeń opieki zdrowotnej finansowanych ze środków publicznych.

Organy administracji wydały następujące decyzje w sprawach z wniosku Rzecznika

XI.542.6.2024 z 11 kwietnia 2024 r. - wniosek o wszczęcie postępowania administracyjnego w sprawie udzielenia cudzoziemcowi zgody na pobyt ze względów humanitarnych na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej.

Stanowisko nieuwzględnione (decyzja z 25 września 2024 r., nr 03-03/1/D-ZPH/2024).

Komendant Oddziału Straży Granicznej w B. wydał decyzję o odmowie udzielenia zgody na pobyt ze względów humanitarnych i pobyt tolerowany wobec Pana R. R. I. M. Uwzględniając materiał dowodowy w sprawie Komendant jednoznacznie stwierdził, że zarówno organy I i II instancji właściwe w sprawie udzielenia ochrony międzynarodowej na dzień wydania decyzji o odmowie nadania cudzoziemcowi statusu uchodźcy i odmowie udzielenia ochrony uzupełniającej, nie znalazły podstaw do udzielenia żadnej z powyższych form ochrony Panu R. R. I. M. Również Komendant Oddziału Straży Granicznej z siedzibą w B. prowadząc postępowanie w sprawie udzielenia zgody na pobyt ze względów humanitarnych na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej nie uznał przedstawionych przez cudzoziemca nowych dowodów za wiarygodne i mogące stanowić o zagrożeniu dla jego życia osobistego i rodzinnego w państwie pochodzenia, o których mowa w Konwencji Genewskiej. W świetle zebranego materiału dowodowego można jednoznacznie stwierdzić, że zobowiązanie cudzoziemca do powrotu do państwa pochodzenia nie naruszy jego praw.

VI. Wnioski do Trybunału Konstytucyjnego. Zgłoszenia udziału w postępowaniach w sprawie skarg konstytucyjnych

1. W okresie objętym Informacją Rzecznik Praw Obywatelskich skierował następujące wnioski do Trybunału Konstytucyjnego:

Trybunał Konstytucyjny wydał następujące orzeczenia w sprawie wniosków Rzecznika Praw Obywatelskich:

IV.7005.8.2016 z 11 lipca 2016 r. - wniosek do Trybunału Konstytucyjnego o stwierdzenie niezgodności przepisów z Konstytucją w zakresie gospodarowania nieruchomościami prywatnymi.

Umorzenie postępowania (postanowienie z 23 lipca 2024 r., sygn. akt K 36/16).

Trybunał Konstytucyjny orzekł, iż zgodnie z art. 59 ust. 1 pkt 5 ustawy o organizacji i trybie postępowania przed Trybunałem Konstytucyjnym (dalej jako: „u.o.t.p.TK”) Trybunał na posiedzeniu niejawnym wydaje postanowienie o umorzeniu postępowania w wypadku zakończenia kadencji Sejmu i Senatu, w niezakończonych sprawach wszczętych na podstawie wniosku grupy posłów albo grupy senatorów, o którym mowa w art. 191 ust. 1 pkt 1 Konstytucji. Przepis ten miał zastosowanie w okolicznościach niniejszej sprawy wobec zakończenia 11 listopada 2019 r. VIII kadencji Sejmu i IX kadencji Senatu. Z tego powodu Trybunał - działając na podstawie art. 59 ust. 1 pkt 5 u.o.t.p.TK - postanowił umorzyć postępowanie w zakresie wniosku grupy posłów na Sejm VIII kadencji z 23 czerwca 2016 r., wniosku grupy posłów na Sejm VIII kadencji z 22 lipca 2016 r. oraz wniosku grupy senatorów Senatu IX kadencji z 6 września 2016 r. Ponadto, zgodnie z art. 59 ust. 1 pkt 1 u.o.t.p.TK, cofnięcie wniosku powoduje konieczność umorzenia postępowania. Trybunał Konstytucyjny stwierdził, że Rzecznik Praw Obywatelskich skutecznie wycofał wniosek - z zachowaniem wynikających z ustawy warunków.

2. Rzecznik Praw Obywatelskich przystąpił do postępowań przed Trybunałem Konstytucyjnym w sprawie następujących wniosków:

VII.510.32.2024 z 30 lipca 2024 r. – stanowisko w postępowaniu przed Trybunałem Konstytucyjnym w sprawie z wniosku KRS dotyczącego zbadania zgodności z Konstytucją regulaminu ETPC w zakresie zobowiązującym Polskę do wykonywania wyroków ETPC odnośnie ustroju sądów oraz w zakresie umożliwiającym wydanie wyroku bez udziału polskiego sędziego, do którego Rzecznik zgłosił udział 26 czerwca 2024 r.

Rzecznik wskazał, że kontrola konstytucyjności orzeczeń trybunałów międzynarodowych stanowi odmienną kompetencję od kontroli konstytucyjności przepisów prawa. Kompetencja TK do kontroli przepisów prawa wynika z art. 188 Konstytucji, natomiast brak jest przepisu upoważniającego Trybunał do kontroli orzeczeń trybunałów międzynarodowych – kompetencji zaś w polskim porządku prawnym nie wolno domniemywać. Wyrok TK nie może spowodować utraty mocy obowiązującej orzeczenia ETPC wydanego w sprawie przeciwko Polsce ani uchylić obowiązku wykonania takiego orzeczenia przez polskie instytucje państwowe.

Wynika z tego, że wniosek KRS dotyczy sprawy nieobjętej kognicją TK, a zatem wydanie wyroku jest w tej sprawie niedopuszczalne.

RPO podkreślił też, że niedopuszczalne jest zaskarżenie do TK przepisów regulaminu ETPC. Przedmiotem wniosku do TK może być bowiem wyłącznie ustawa, umowa międzynarodowa, lub przepis prawa wydany przez centralny organ państwa (art. 188 Konstytucji). Regulamin ETPC nie zalicza się do żadnej z tych kategorii – jest bowiem aktem prawa pochodnego względem Europejskiej Konwencji Praw Człowieka (subordinate legislation), przyjmowanym przez zgromadzenie plenarne sędziów ETPC i regulującym wewnętrzną organizację Trybunału oraz szczegółowe zasady postępowania w sprawie wnoszonych do niego skarg oraz wniosków.

Krajowa Rada Sądownictwa sugeruje potraktowanie przepisów Regulaminu ETPC jako tzw. złożonej normy ustawowej. Jest to teza oparta na nieporozumieniu. Poza tym Rada nie tłumaczy, jakie „zobowiązania państwa” wynikają z zaskarżonych przepisów Regulaminu. Rada nie wyjaśnia też, jakie niekonstytucyjne treści zawiera art. 25 lit. d EKPC. Rada wskazuje na niezgodność Regulaminu ETPC z Konwencją: „Regulamin nie może kreować kompetencji ETPC, zmieniać rozumienia przepisów Konwencji, a tym samym kreować odmienne normy prawa międzynarodowego od wynikających pierwotnie z danych przepisów Konwencji”. Istota problemu nie polega więc na niekonstytucyjności niektórych przepisów Regulaminu ETPC, ale na ich rzekomej niezgodności z samą Konwencją. Oczywiście jest zaś, że TK nie ma kompetencji do oceny zgodności Regulaminu ETPC z postanowieniami EKPC.

W opinii Rzecznika, z uwagi na zasadę konstytucyjną, zgodnie z którą Polska przestrzega wiążącego ją prawa międzynarodowego, a także jednoznaczny brak kompetencji TK do kontroli konstytucyjności orzeczeń Europejskiego Trybunału Praw Człowieka – również wówczas gdy jest to kontrola realizowana pod pozorem kontroli norm prawnych – ewentualny wyrok Trybunału uwzględniający wniosek KRS nie doprowadzi do skutku oczekiwanego przez Wnioskodawcę, tj. uchylecia ciążącego na polskich

sądach i innych organach władzy publicznej obowiązku wykonywania niektórych orzeczeń ETPC.

Trybunał Konstytucyjny wydał następujące orzeczenia w sprawie wniosków, do których przystąpił Rzecznik Praw Obywatelskich:

3. Rzecznik Praw Obywatelskich zgłosił udział w postępowaniach w sprawie skarg konstytucyjnych:

IV.7001.6.2024 z 30 lipca 2024 r. – stanowisko w postępowaniu przed Trybunałem Konstytucyjnym w sprawie skargi konstytucyjnej dotyczącej zbadania zgodności z Konstytucją przepisu ustawy o zmianie ustawy o gospodarowaniu nieruchomościami rolnymi Skarbu Państwa oraz o zmianie niektórych innych ustaw, do którego Rzecznik zgłosił udział 21 maja 2024 r.

W ocenie Rzecznika omawiana regulacja, wprowadzając mechanizm zmian umów dzierżawy zawartych przed wejściem dnia wejścia w życie ustawy zmieniającej, przez wyłączenie z przedmiotu dzierżawy, wskazanych przez Agencję 30% powierzchni użytków rolnych, na podstawie zgody dzierżawcy wyrażonej pod rygorem utraty prawa pierwszeństwa określonego w art. 29 ust. 1 pkt 3 oraz prawa do bezprzetargowego zawarcia kolejnej umowy na dalszą dzierżawę, uregulowanego w art. 39 ust. 2 pkt 1 ustawy o gospodarowaniu nieruchomościami, jest niezgodna z zasadą zaufania do państwa i stanowionego przez nie prawa.

Zdaniem RPO, art. 4 ustawy zmieniającej, wprowadzając mechanizm zmian umów dzierżawy zawartych przed dniem wejścia w życie ustawy zmieniającej, polegających na wyłączeniu z przedmiotu dzierżawy 30% powierzchni użytków rolnych, naruszył stabilność i trwałość stosunków dzierżawy, stanowiąc nieproporcjonalną ingerencję w zasadę ochrony praw majątkowych (art. 64 ust. 1 i 2 z związku z art. 31 ust. 3 Konstytucji), prawo do równej ochrony praw majątkowych (art. 64 ust. 1 i 2 w związku z art. 32 ust. 1 Konstytucji) oraz naruszając zasadę zaufania do państwa i stanowionego przez nie prawa (art. 2 Konstytucji).

Rzecznik podkreślił, że celem rozdysponowania nieruchomości rolnych pozostających w Zasobie przez oddanie tych gruntów w dzierżawę jest niewątpliwie zapewnienie prowadzenia gospodarki rolnej na tych gruntach i utrzymywanie ich w odpowiedniej kulturze rolnej. Dodatkowo jako cel należy wskazać także zapewnienie bezpieczeństwa żywnościowego państwa, co w obecnych warunkach wojny na Ukrainie, wydaje się szczególnie aktualne. Specyfika stosunku dzierżawy nieruchomości rolnych należących do Zasobu, przejawiająca się m.in. w uprawnieniach bezprzetargowego przedłużenia dzierżawy i możliwości nabycia dzierżawionych nieruchomości na zasadach pierwszeństwa, które stanowią formę przywileju przyznanego

przez państwo, związana jest jednak z lojalnością państwa wobec podmiotu podejmującego działalność gospodarczą na dzierżawionych terenach. Jak wskazano powyżej, mimo bowiem iż uprawnienia dzierżawców nie są prawami majątkowymi, których mogliby skutecznie dochodzić, to bezpieczeństwo prawne przedsiębiorstw rolnych, jako stron umów, i stabilność tych umów dzierżawy, opierać należy na konstytucyjnej zasadzie zaufania do państwa i stanowionego przez nie prawa.

Należy raz jeszcze wskazać, wobec powyższego, że dobrowolność przyjęcia propozycji Agencji dotyczących wyłączenia z trwających umów dzierżawy, była pozorna. Dzierżawcy, którzy, jak Skarżąca, od lat 90-tych XX w. prowadzili na dzierżawionych gruntach z Zasobu gospodarstwa wielkotowarowe, powstałe w większości na bazie upadających w okresie transformacji ustrojowej państwowych przedsiębiorstw rolnych - realizujące zatem również funkcję społeczną - a zarazem wykazujące największą efektywność produkcji rolnej, lecz również ponosząc znaczące nakłady na zapewnienie ich funkcjonowania, jeżeli chcieli kontynuować tę działalność i zgodnie z postanowieniami umów przedłużyć je na kolejny okres, musieli wyrazić zgodę na wyłączenia. W ocenie Rzecznika jednak regulacja ta nie była uzasadniona ważnym interesem publicznym, w szczególności wynikającym z konieczności wspierania rodzinnych gospodarstw rolnych (art. 23 Konstytucji). Dlatego też nie można uznać, aby ograniczenie możliwości prowadzenia działalności gospodarczej przez ingerencję w treść trwających umów dzierżawy nie pozostawało w sprzeczności z gwarancjami przewidzianymi w art. 22 w zw. z art. 20 Konstytucji.

III.7064.398.2024 z 24 września 2024 r. – zgłoszenie udziału w postępowaniu przed Trybunałem Konstytucyjnym w sprawie skargi konstytucyjnej dotyczącej zbadania zgodności z Konstytucją przepisu ustawy o świadczeniach rodzinnych.

Rzecznik Praw Obywatelskich zgłosił udział w przedmiotowym postępowaniu i wniósł o stwierdzenie, że: art. 17 ust. 5 pkt 2 lit. a ustawy o świadczeniach rodzinnych (dalej jako: „ustawa” lub „u.ś.r.”) w brzmieniu obowiązującym do czasu jego uchylecia przez art. 43 pkt 4 lit. e ustawy z dnia 7 lipca 2023 r. w zakresie, w jakim za jedyną przesłankę uprawniającą do świadczenia pielęgnacyjnego przez osoby wskazane w art. 17 ust. 1 pkt 4, inne niż współmałżonek, w sytuacji sprawowania opieki nad osobą pozostającą w związku małżeńskim, uznaje legitymowanie się orzeczeniem o znacznym stopniu niepełnosprawności przez współmałżonka osoby wymagającej opieki, jest niezgodny z art. 69, art. 18 i art. 71 ust. 1 zdanie drugie Konstytucji.

Uzasadnienie stanowiska Rzecznik przedstawi w terminie późniejszym.

Trybunał Konstytucyjny wydał następujące orzeczenia w sprawie skarg konstytucyjnych, do których przystąpił Rzecznik Praw Obywatelskich:

IV.7003.37.2020 z 28 stycznia 2021 r. - zgłoszenie udziału w postępowaniu przed Trybunałem Konstytucyjnym w sprawie skargi konstytucyjnej dotyczącej zgodności z Konstytucją przepisów ustawy szczególnych zasadach przygotowania i realizacji inwestycji w zakresie dróg publicznych.

Umorzenie postępowania (postanowienie z 24 września 2024 r., sygn. akt SK 142/20).

Trybunał Konstytucyjny porównał petitum oraz uzasadnienie niniejszej skargi konstytucyjnej z tenorem wyroku w sprawie o sygn. SK 37/19 i stwierdził wystąpienie tożsamości dotyczącej przedmiotu kontroli oraz częściowej tożsamości w zakresie wzorców konstytucyjnych. Trybunał uznał, że w wyroku o sygn. SK 37/19 rozstrzygnął problem konstytucyjny analogiczny do niniejszej sprawy. Ponowne rozpatrzenie sprawy w tym zakresie naruszałoby zatem zasadę *ne bis in idem*, stabilizującą sytuację ukształtowaną wyrokiem Trybunału Konstytucyjnego, który zgodnie z art. 190 ust. 1 Konstytucji ma moc powszechnie obowiązującą i jest ostateczny. Wobec zbędności orzekania, postępowanie w zakresie zarzutów postawionych w punkcie 1 petitum skargi konstytucyjnej należało umorzyć na podstawie art. 59 ust. 1 pkt 3 u.o.t.p.TK. Ponadto, w wyroku z 30 czerwca 2021 r., sygn. SK 37/19 Trybunał stwierdził, że nie można przyjąć, iż zaniechanie zamieszczenia w przepisie przejściowym, jakim jest art. 216 ust. 1 u.g.n. aktów normatywnych, w tym specustawy o drogach, które weszły w życie później niż ten przepis, było wynikiem przeoczenia legislacyjnego. Przeciwnie, TK uznał, że prawodawca celowo zawarł w art. 216 ust. 1 u.g.n. katalog aktów normatywnych, które weszły w życie przed dniem wejścia w życie tego przepisu, a nie później. W związku z powyższym, sformułowany wobec tego przepisu zarzut nie dotyczy pominięcia, ale zaniechania ustawodawczego, które nie podlega kognicji Trybunału. Trybunał uznał, że powyższe założenia są aktualne także na gruncie niniejszego postępowania i w związku z tym postępowanie w zakresie badania zgodności art. 216 ust. 1 i 2 u.g.n. ze wskazanymi wzorcami kontroli podlega umorzeniu na podstawie art. 59 ust. 1 pkt 2 u.o.t.p.TK z uwagi na niedopuszczalność wydania wyroku.

4. Rzecznik Praw Obywatelskich zgłosił udział w postępowaniach przed Trybunałem Konstytucyjnym w sprawie pytań prawnych:

II.510.748.2024 z 31 lipca 2024 r. – zgłoszenie działu w postępowaniu przed Trybunałem Konstytucyjnym w sprawie pytania prawnego Sądu Rejonowego dotyczącego zbadania zgodności z Konstytucją przepisu Kodeksu karnego.

Rzecznik Praw Obywatelskich zgłosił udział w przedmiotowym postępowaniu i wniósł o stwierdzenie, że: art. 178a § 5 ustawy - Kodeks karny (dalej jako: „k.k.”) w zakresie, w jakim zobowiązuje sąd do orzeczenia przypadku, o którym mowa w art. 44b § 2 k.k., w razie popełnienia przestępstwa określonego z art. 178a § 1 k.k., jest niezgodny z art. 2 i art. 45 ust. 1 w zw. z art. 31 ust. 3 Konstytucji.

W opinii Rzecznika za wprowadzeniem opisanego w art. 44b k.k. w zw. z art. 178a § 5 k.k. względnie obligatoryjnego przypadku pojazdu oraz względnie obligatoryjnego przypadku równowartości pojazdu stał wyłącznie mechanizm realizacji negatywnego prewencyjnego oddziaływania kary. Przepadek pojazdu mechanicznego nie może być zaakceptowany także dlatego, że jest środkiem niezwykle drastycznym, powodującym niekiedy utratę dorobku całej rodziny z kilku lat. Jego skutki dotyczą nie tylko osoby sprawcy, ale w dużym stopniu i jego rodziny. Zastosowanie opisanego w uchwalonym art. 44b k.k. obligatoryjnego przypadku równowartości pojazdu może zatem pozostawać w rażącej dysproporcji do wagi popełnionego czynu, zaś sąd nie może podjąć innej decyzji niż jego orzeczenie.

Przyjęcie wartości pojazdu jako elementu, który współwyznacza zakres odpowiedzialności karnej sprawcy, gdyż wyznacza stopień dolegliwości środka reakcji prawnokarnej, jest rozwiązaniem nieprawidłowym i należy ocenić je negatywnie. Podstawową wadą uchwalonego rozwiązania, w odróżnieniu np. od nawiązki, jest brak możliwości miarkowania przez sąd wymiaru tego środka reakcji karnoprawnej.

Wprowadzając przypadek równowartości pojazdu, ustawodawca nie dostrzegł, że miarą dolegliwości nowo wprowadzonego środka reakcji prawnokarnej stała się wartość pojazdu. Czyn zabroniony może zostać popełniony przez sprawcę nowego pojazdu albo w znacznym stopniu zniszczonego. Względna obligatoryjność przypadku równowartości pojazdu opisana w art. 178a § 5 k.k. w zw. z w art. 44b k.k. prowadzi do sytuacji, w których na sprawcę może zostać nałożony obowiązek zapłaty kilkuset tysięcy złotych tylko dlatego, że dopuścił się on przestępstwa z wykorzystaniem drogiego środka komunikacji. Rzeczony przepis prowadzi zatem do sytuacji, w której sądy zostały zobligowane do stosowania reakcji karnej nieadekwatnej zarówno do wagi zdarzenia drogowego z udziałem takiego sprawcy, stopnia jego winy, jak i do jego możliwości majątkowych i zarobkowych. Nie spełnia on zatem wymogów proporcjonalności zawartych w art. 2 i art. 31 ust. 3 Konstytucji.

RPO wskazał, że art. 178a § 5 k.k. w zakresie, w jakim nakazuje sądowi orzeczenie przepadku pojazdu mechanicznego albo przepadku jego równowartości w razie popełnienia przestępstwa określonego m.in. w art. 178a § 1 k.k., chyba że zawartość alkoholu w organizmie sprawcy przestępstwa określonego w § 1 była niższa niż 1,5 promila we krwi lub 0,75 mg/dm³ w wydychanym powietrzu albo nie prowadziła do takiego stężenia oraz chyba że zachodzi wyjątkowy wypadek, uzasadniony szczególnymi okolicznościami, uniemożliwia sądowi de facto dokonania wyboru w zakresie przesłanek wyznaczających zakres zastosowania normy prawnej, gdyż zakres ten ma charakter względnie obligatoryjny i ograniczony został m. in. do przypisania odpowiedzialności karnej za popełnienie przestępstwa m. in. z art. 178a § 1 k.k. Jednocześnie fragment „chyba że zachodzi wyjątkowy wypadek, uzasadniony szczególnymi okolicznościami” jest niejasny i niewystarczająco precyzyjny oraz uniemożliwia dokonanie prawidłowego wyboru w zakresie zastosowania reakcji karnej, gdyż co do zakresu materialnego, czyli wartości kwoty przepadku odpowiadającej równowartości pojazdu mechanicznego kierowanego przez sprawcę, sąd jest związany treścią art. 178a § 5 k.k., który wprost odsyła do art. 44b k.k. Taki stan rzeczy stanowi zaprzeczenie konstytucyjności, gdyż uniemożliwia realizację standardu orzekania opartego na zasadzie swobodnego uznania sędziowskiego w ramach ustawy, zasadzie indywidualizacji prawnokarnej reakcji wobec sprawcy, zasadzie oznaczoneści kary oraz wyjątków od jej orzekania.

II.510.876.2024 z 13 sierpnia 2024 r. – zgłoszenie udziału w postępowaniu przed Trybunałem Konstytucyjnym w sprawie pytania prawnego Sądu Rejonowego dotyczącego zbadania zgodności z Konstytucją przepisu Kodeksu wykroczeń (sygn. akt. P 8/24).

Rzecznik Praw Obywatelskich zgłosił udział w przedmiotowym postępowaniu i wniósł o stwierdzenie, że: art. 87 § 1 ustawy - Kodeks wykroczeń w zakresie, w jakim nie określa precyzyjnie znamienia „stanu po użyciu podobnie działającego środka”, jest niezgodny z art. 2 Konstytucji oraz z art. 42 ust. 1 Konstytucji.

Rzecznik wskazał, w odniesieniu do zarzutu kolizji zaskarżonego przepisu art. 87 § 1 k.w. z art. 2 Konstytucji w aspekcie zasad proporcjonalności, że pytający sąd słusznie kwestionuje kryminalizację za pomocą art. 87 § 1 k.w. zachowania polegającego na prowadzeniu pojazdu mechanicznego przez kierującego, w którego organizmie znajduje się inna substancja psychoaktywna o stężeniu niemogącym w żaden sposób zaburzać zdolności psychomotorycznych, w tym metabolitów niemających właściwości psychoaktywnych, których obecność sprawdzana jest w testach na użycie substancji zawierających związki psychoaktywne. Przyjęcie zatem, że dla

realizacji znamion wykroczenia z art. 87 § 1 k.w. wystarczające jest, aby stan sprawcy wskazywał, że w przeszłości wprowadził on do organizmu substancję zawierającą związki psychoaktywne mogące zaburzać zdolności psychomotoryczne, która to substancja była w chwili prowadzenia pojazdu w formie nieaktywnej, przesądza o tym, że art. 87 § 1 k.w. jest sprzeczny z wywodzoną z art. 2 Konstytucji zasadą demokratycznego państwa prawnego u wywodzoną z niej zasadą proporcjonalności w zakresie tak szeroko ujętego pola kryminalizacji, które nie wykazuje związków z ochroną dobra prawnego w postaci ochrony bezpieczeństwa i porządku w komunikacji.

Kryminalizacja za pomocą art. 87 § 1 k.w. zachowań, które nie są w żadnym stopniu społecznie szkodliwe z punktu widzenia wskazanych dóbr prawnych nie spełnia standardu kryminalizacji nałożonego na ustawodawcę przez art. 2 Konstytucji. Brak jest bowiem w Kodeksie wykroczeń unormowania bliźniaczego do art. 1 § 2 k.k., a tym samym element materialny wykroczenia nie pozwala na odmienne traktowanie rozmaitych czynów realizujących znamiona art. 87 § 1 k.w. z uwzględnieniem stopnia ich społecznej szkodliwości, w szczególności zaś „dolnego progu”, jaki w tym zakresie dla przestępstw wyznacza art. 1 § 2 k.k.

RPO zwrócił uwagę, że znamię opisujące stan sprawcy, będącego w stanie po użyciu „podobnie działającego środka”, a zawartego w art. 87 § 1 k.w., obejmuje otwarty katalog substancji odurzających, niewątpliwie szerszy niż ten, który jest ujęty w u.p.n. Nadto stan „po użyciu podobnie działającego środka”, o którym mowa w art. 87 § 1 k.w. oraz „stan pod wpływem środka odurzającego”, o którym mowa w art. 178a § 1 k.k., uniemożliwia dyferencjację znamion obu typów czynów zabronionych, zarówno co do rodzaju substancji, jak i jej ilości, a także realnego wpływu na prowadzenie pojazdu mechanicznego. Wskazać także należy, że zarówno judykatura, jak i doktryna nie podjęły się próby klaryfikacyjnej interpretacji znamienia „po użyciu podobnie działającego środka” z art. 87 § 1 k.w. oraz wskazania spójnych desygnatów tak sformułowanego zwrotu.

Ustawodawca dokonał tego rodzaju precyzyjnych rozgraniczeń w przypadku znamienia „stanu po użyciu alkoholu” z art. 87 § 1 k.w. oraz „stanu nietrzeźwości” z art. 178a § 1 k.k., oznaczając je odpowiednio stężeniem alkoholu we krwi od 0,2 do 0,5 promila (albo od 0,1 do 0,25 mg w 1 dm³) oraz powyżej 0,5 promila (albo powyżej 0,25 mg w 1 dm³). W tym względzie wskazać należy, że Trybunał Konstytucyjny stoi na stanowisku, iż stanowienie przepisów niejasnych i wieloznacznych jest naruszeniem Konstytucji ze względu na sprzeczność z zasadą państwa prawnego wyrażoną w art. 2 Konstytucji albo zasadą określania ograniczeń w zakresie korzystania z konstytucyjnych wolności i praw.

Z powyższych względów art. 87 § 1 k.w. można postawić zarzut naruszenia zasady nullum poena sine lege stricta leżącej u podstaw konstytucyjnej zasady państwa prawnego z art. 2 Konstytucji i z art. 42 ust. 1 Konstytucji, gdyż nie spełnia on wymogu wystarczającej precyzji.

II.510.944.2024 z 23 sierpnia 2024 r. - zgłoszenie udziału w postępowaniu przed Trybunałem Konstytucyjnym w sprawie pytania prawnego Sądu Rejonowego dotyczącego zbadania zgodności z Konstytucją przepisu Kodeksu wykroczeń. (sygn. akt P 7/24).

Rzecznik Praw Obywatelskich zgłosił udział w przedmiotowym postępowaniu i wniósł o stwierdzenie, że: art. 87 § 1 ustawy - Kodeks wykroczeń w zakresie, w jakim nie określa precyzyjnie znamienia „stanu po użyciu podobnie działającego środka”, jest niezgodny z art. 2 Konstytucji oraz z art. 42 ust. 1 Konstytucji.

Rzecznik wskazał, w odniesieniu do zarzutu kolizji zaskarżonego przepisu art. 87 § 1 k.w. z art. 2 Konstytucji w aspekcie zasad proporcjonalności, że pytający sąd słusznie kwestionuje kryminalizację za pomocą art. 87 § 1 k.w. zachowania polegającego na prowadzeniu pojazdu mechanicznego przez kierującego, w którego organizmie znajduje się inna substancja psychoaktywna o stężeniu niemogącym w żaden sposób zaburzać zdolności psychomotorycznych, w tym metabolitów niemających właściwości psychoaktywnych, których obecność sprawdzana jest w testach na użycie substancji zawierających związki psychoaktywne. Przyjęcie zatem, że dla realizacji znamion wykroczenia z art. 87 § 1 k.w. wystarczające jest, aby stan sprawy wskazywał, że w przeszłości wprowadził on do organizmu substancję zawierającą związki psychoaktywne mogące zaburzać zdolności psychomotoryczne, która to substancja była w chwili prowadzenia pojazdu w formie nieaktywnej, przesądza o tym, że art. 87 § 1 k.w. jest sprzeczny z wywodzoną z art. 2 Konstytucji zasadą demokratycznego państwa prawnego u wywodzoną z niej zasadą proporcjonalności w zakresie tak szeroko ujętego pola kryminalizacji, które nie wykazuje związków z ochroną dobra prawnego w postaci ochrony bezpieczeństwa i porządku w komunikacji.

Kryminalizacja za pomocą art. 87 § 1 k.w. zachowań, które nie są w żadnym stopniu społecznie szkodliwe z punktu widzenia wskazanych dóbr prawnych nie spełnia standardu kryminalizacji nałożonego na ustawodawcę przez art. 2 Konstytucji. Brak jest bowiem w Kodeksie wykroczeń unormowania bliźniaczego do art. 1 § 2 k.k., a tym samym element materialny wykroczenia nie pozwala na odmienne traktowanie rozmaitych czynów realizujących znamiona art. 87 § 1 k.w. z uwzględnieniem stopnia ich społecznej szkodliwości, w szczególności zaś „dolnego progu”, jaki w tym zakresie dla przestępstw wyznacza art. 1 § 2 k.k.

RPO zwrócił uwagę, że znamię opisujące stan sprawcy, będącego w stanie po użyciu „podobnie działającego środka”, a zawartego w art. 87 § 1 k.w., obejmuje otwarty katalog substancji odurzających, niewątpliwie szerszy niż ten, który jest ujęty w u.p.n. Nadto stan „po użyciu podobnie działającego środka”, o którym mowa w art. 87 § 1 k.w. oraz „stan pod wpływem środka odurzającego”, o którym mowa w art. 178a § 1 k.k., uniemożliwia dyferencjację znamion obu typów czynów zabronionych, zarówno co do rodzaju substancji, jak i jej ilości, a także realnego wpływu na prowadzenie pojazdu mechanicznego. Wskazać także należy, że zarówno judykatura, jak i doktryna nie podjęły się próby klaryfikacyjnej interpretacji znamienia „po użyciu podobnie działającego środka” z art. 87 § 1 k.w. oraz wskazania spójnych desygnatów tak sformułowanego zwrotu.

Ustawodawca dokonał tego rodzaju precyzyjnych rozgraniczeń w przypadku znamienia „stanu po użyciu alkoholu” z art. 87 § 1 k.w. oraz „stanu nietrzeźwości” z art. 178a § 1 k.k., oznaczając je odpowiednio stężeniem alkoholu we krwi od 0,2 do 0,5 promila (albo od 0,1 do 0,25 mg w 1 dm³) oraz powyżej 0,5 promila (albo powyżej 0,25 mg w 1 dm³). W tym względzie wskazać należy, że Trybunał Konstytucyjny stoi na stanowisku, iż stanowienie przepisów niejasnych i wieloznacznych jest naruszeniem Konstytucji ze względu na sprzeczność z zasadą państwa prawnego wyrażoną w art. 2 Konstytucji albo zasadą określania ograniczeń w zakresie korzystania z konstytucyjnych wolności i praw.

Z powyższych względów art. 87 § 1 k.w. można postawić zarzut naruszenia zasady nullum poena sine lege stricta leżącej u podstaw konstytucyjnej zasady państwa prawnego z art. 2 Konstytucji i z art. 42 ust. 1 Konstytucji, gdyż nie spełnia on wymogu wystarczającej precyzyjności.

Trybunał Konstytucyjny wydał następujące orzeczenia w sprawie pytań prawnych, do których przystąpił Rzecznik Praw Obywatelskich:

VII. Wystąpienia legislacyjne

V.511.364.2024 z 8 lipca 2024 r. – wystąpienie do Ministra Finansów w sprawie projektu ustawy o zmianie ustawy o podatku rolnym, ustawy o podatkach i opłatach lokalnych, ustawy o podatku leśnym oraz ustawy o opłacie skarbowej.

Rzecznik Praw Obywatelskich zwrócił uwagę, iż projekt ustawy o zmianie ustawy o podatku rolnym, ustawy o podatkach i opłatach lokalnych, ustawy o podatku leśnym oraz ustawy o opłacie skarbowej stanowi tylko częściową odpowiedź na bieżące, wielopłaszczyznowe problemy opodatkowania nieruchomości. Dlatego RPO w pierwszej kolejności ponownie zaapelował o głębszą reformę danin samorządowych, która polegałaby na wdrożeniu gruntownych zmian systemowych. Aktualny stan przepisów podatkowych co do opodatkowania nieruchomości, zwłaszcza nieprecyzyjna treść regulacji, brak jednolitej terminologii, częste zmiany czy liczne odesłania niezmiennie stanowią główne źródło licznych problemów interpretacyjnych i w konsekwencji przyczynę prowadzenia wieloletnich sporów między podatnikami a organami.

Długotrwała bierność ustawodawcy, który mimo wyroków i postanowienia sygnalizacyjnego Trybunału Konstytucyjnego, a także wielu wystąpień kolejnych Rzeczników, nie podejmował działań naprawczych, skutkowałą koniecznością występowania podatników na drogę sądową.

W konsekwencji nastąpiła wzmożona aktywność orzecznicza sądów administracyjnych. Wnioski z analiz statystycznych wskazują na rosnącą tendencję napływu nowych spraw związanych z podatkiem od nieruchomości. Z perspektywy podatników sytuację skomplikował fakt, że orzecznictwo wykreowało kazuistyczne trendy, które wzmocniły przekonanie o tym, że trudno o sformułowanie uniwersalnych wniosków. Decydującego znaczenia w kwestii opodatkowania podatkiem od nieruchomości nabrały ustalenia stanu faktycznego konkretnej sprawy, wymagające niejednokrotnie wiadomości specjalnych. Ostatecznie okazało się, że mamy do czynienia z sytuacją, w której liczba orzeczeń sądowych jest niewspółmiernie duża w stosunku do liczby przepisów regulujących opodatkowanie nieruchomości.

W literaturze wskazuje się, że odpowiada za to przede wszystkim archaiczna konstrukcja ustawy o podatkach i opłatach lokalnych, zawierająca liczne mankamenty konstrukcyjne co do przepisów regulujących podmiot, przedmiot podatku, podstawę opodatkowania, stawki podatkowe, katalog zwolnień, a także tryb i warunki płatności podatku. Dodatkowym istotnym utrudnieniem w tym przypadku jest zdecentralizowanie organów podatkowych.

Z tego względu często w praktyce można zaobserwować brak jednolitości w interpretacji niejasnych przepisów podatkowych przez organy (uzależniony od stanowiska danej gminy), co w rezultacie istotnie pogłębia stan niepewności podatników. Ponadto podkreśla się, że ustawa o podatkach i opłatach lokalnych jest jednym z najstarszych aktów podatkowych w systemie, niedostosowanym do współczesnych realiów, który już dawno powinien być zmieniony.

Dlatego też, przy okazji procedowania zmian prawnych związanych z uporządkowaniem aparatury pojęciowej budynku i budowli, a także zasad opodatkowania garaży, RPO uważa za konieczne ponowienie apelu do resortu finansów o systemową reformę opodatkowania nieruchomości.

Ustosunkowując się zaś do samego projektu, RPO podkreśla, że zasadniczym punktem odniesienia powinny być wytyczne, wynikające z wyroków Trybunału Konstytucyjnego z 4 lipca 2023 r. (sygn. akt SK 14/21) oraz z 18 października 2023 r. (sygn. SK 23/19). Tymczasem w uzasadnieniu zmian w ogóle się do nich nie odwołało.

Reasumując, RPO ma świadomość, że projekt jest związany z nałożonym przez TK terminem mijającym w zasadzie z końcem 2024 r. W tym czasie konieczne jest przygotowanie i uchwalenie nowych przepisów, w szczególności realizujących wytyczne TK co do stworzenia autonomicznej definicji budowli i budynku oraz uporządkowania problematyki stawek podatku od garaży. Dlatego też opiniowany projekt ma znaczenie priorytetowe i wymaga pilnej interwencji legislacyjnej, zwłaszcza mając na uwadze dotychczasową, długoletnią beczynność ustawodawcy.

Dlatego Rzecznik postuluje, aby prace nad tym projektem były prowadzone z należytą starannością i z uwzględnieniem najwyższych standardów legislacyjnych. Istotne jest, aby nowelizacja wyeliminowała dotychczasowe wątpliwości, uwzględniła interesy podatników i jak najbardziej ograniczyła możliwość kolejnych sporów.

II.510.716.2024 z 19 lipca 2024 r. – wystąpienie do przewodniczących komisji senackich w sprawie projektu ustawy o zmianie niektórych ustaw w celu usprawnienia działań Sił Zbrojnych RP, Policji oraz Straży Granicznej na wypadek zagrożenia bezpieczeństwa państwa.

Rzecznik Praw Obywatelskich zgłosił zastrzeżenia już do samego trybu procedowania nad drukiem sejmowym nr 471. Zgodnie z Regulaminem Sejmu pierwsze czytanie projektu zmian kodeksowych może się odbyć nie wcześniej niż 14. dnia od doręczenia posłom projektu. W odniesieniu do kodeksów Regulamin Sejmu przewiduje zaś prowadzenie prac w Komisji Nadzwyczajnej ds. zmian w kodyfikacjach przy udziale ekspertów. Tymczasem omawianego projektu nie skierowano do tej komisji, lecz przekazano komisjom obrony narodowej oraz sprawiedliwości i praw

człowieka. W zakresie procedowania nad projektem na etapie sejmowym doszło zatem do naruszenia trybu uchwalania kodeksów. Może się to spotkać z krytyczną oceną TK.

Projekt przyznaje policjantom uprawnienia do użycia i wykorzystania środków przymusu bezpośredniego i broni palnej także wobec konieczności przeciwdziałania zamachowi na nienaruszalność granicy państwowej, zaś broni palnej w sytuacji konieczności odparcia bezpośredniego, bezprawnego zamachu na nienaruszalność granicy państwowej przez osobę, która wymusza przekroczenie granicy państwowej przy użyciu pojazdu, broni palnej lub innego niebezpiecznego przedmiotu. Oznacza to także możliwość ich używania przez Straż Graniczną, udzielającą pomocy Policji.

Zmiany stanowią doprecyzowanie norm kompetencyjnych dla funkcjonariuszy Policji i Straży Granicznej. Same w sobie nie budzą wątpliwości konstytucyjnych z perspektywy art. 7 i art. 31 ust. 3 Konstytucji. Treść zmienianych przepisów nie pozostaje jednak bez wpływu na prawidłową interpretację znamion „z naruszeniem zasad użycia lub wykorzystania środków przymusu bezpośredniego lub broni palnej” oraz „z naruszeniem zasad stosowania środków przymusu bezpośredniego, użycia broni lub innego uzbrojenia”.

W jednej ustawie dochodzi bowiem do rozszerzenia kompetencji funkcjonariuszy państwa w zakresie zasad użycia lub wykorzystania środków przymusu bezpośredniego lub broni palnej oraz w zakresie zasad użycia lub wykorzystania innego uzbrojenia oraz do wprowadzenia okoliczności wyłączającej winę - skutkującej wyłączeniem odpowiedzialności za naruszenie tych zasad, co już samo w sobie musi budzić wątpliwości.

Rzecznik zauważył, iż dodany art. 78a k.p.k. rozbudowuje dotychczasowy system pomocy prawnej z urzędu ujęty w art. 78 k.p.k., w stanie de lege lata zarezerwowany dla osób, które nie są w stanie ponieść kosztów obrony bez uszczerbku dla niezbędnego utrzymania siebie i rodziny o nową kategorię uprawnionych. Chodzi o: żołnierza (zawodowego i niezawodowego), funkcjonariusza Policji lub Straży Granicznej oskarżonego o przestępstwo w następstwie stosowania środków przymusu bezpośredniego, użycia broni lub innego uzbrojenia albo użycia lub wykorzystania środków przymusu bezpośredniego lub broni palnej w związku z wykonywaniem czynności lub zadań służbowych.

Redakcja nowej kategorii osób objętych obroną z urzędu jest całkowicie nową instytucją i nie jest tożsama z prawem ubogich, gdyż przepis nie uzależnia wyznaczenia obrońcy od należytego wykazania, że oskarżony, pełniący jedną z wymienionych służb, nie jest w stanie ponieść kosztów obrony bez uszczerbku dla niezbędnego utrzymania siebie i rodziny.

Przepisy powinny służyć nie tylko ochronie prawa do obrony, ale również „równości broni”, urealniać koncepcję kontradyktoryjnego, a przy tym i

rzetelnego postępowania, bez ryzyka stworzenia niebezpieczeństwa nierównej sytuacji oskarżonych, co mogłoby stać w kolizji z wartościami konstytucyjnymi, w tym zasadą równości wobec prawa opisaną w art. 32 ust. 1 Konstytucji, nakazującą, że wszyscy mają prawo do równego traktowania przez władze publiczne.

Niezależnie od charakteru i okoliczności interwencji, funkcjonariusze i żołnierze będą korzystać jako jedyni uprzywilejowani spośród pozostałych oskarżonych z przywileju najszerzej jak dotychczas ujętej, gwarancji obrony z urzędu. Analizowany przepis nadal utrzymuje pierwszeństwo dla ustanowienia obrońcy z wyboru, a w razie braku takiego obrońcy, prawo do żądania obrony z urzędu.

Przepis ten doprowadzi zatem do sytuacji, w której sądy będą zobligowane stosować art. 78a k.p.k. na żądanie oskarżonego, niezależnie od jego możliwości majątkowych i zarobkowych oraz okoliczności popełnionego czynu, stawiając tę grupę oskarżonych w sytuacji uprzywilejowanej względem pozostałych obywateli, znajdujących się w zasięgu zainteresowania organów postępowania karnego.

Nowe przepisy stanowią podstawę do wyłączenia winy funkcjonariuszy Straży Granicznej, Policji oraz żołnierzy Sił Zbrojnych za naruszenie zasad w stosunku do wszystkich, a nie jedynie wybranych przez ustawodawcę, zasad użycia środków przymusu bezpośredniego oraz broni palnej. Zwrot „jeżeli okoliczności wymagają natychmiastowego działania” ma przy tym charakter blankietowy.

W ocenie RPO nie spełniają one wymogu proporcjonalności w odniesieniu do ochrony życia, a tym samym pozostają w sprzeczności z art. 38 w zw. z art. 31 ust. 1 Konstytucji RP w zw. z art. 2 EKPC w zakresie materialnego aspektu ochrony życia ludzkiego.

Rzecznik wskazał, że wprowadzenie pojęcia operacji wojskowej prowadzonej na terytorium RP w czasie pokoju samo w sobie musi budzić istotne wątpliwości konstytucyjne, zwłaszcza w kontekście istniejących już dwóch stanów nadzwyczajnych, tj. stanu wyjątkowego oraz przede wszystkim stanu wojennego. A katalog stanów nadzwyczajnych ma charakter zamknięty (art. 228 ust. 1 Konstytucji). Wprowadzenie tego rodzaju rozwiązania może de facto oznaczać wprowadzenie pozakonstytucyjnego stanu nadzwyczajnego. Operacja wojskowa, zwłaszcza jako zorganizowane działanie Sił Zbrojnych prowadzone w celu zapewnienia bezpieczeństwa zewnętrznego państwa, może być upatrywana jako próba ominięcia regulacji zawartych w ustawie o stanie wojennym, a także przede wszystkim norm konstytucyjnych dotyczących stanów nadzwyczajnych.

Poza uwagami natury konstytucyjnej jako trafne należy ocenić rozwiązanie, na podstawie którego żołnierze realizujący zadania konstytucyjne w ramach operacji wojskowych prowadzonych na terytorium

RP w czasie pokoju mają być uprawnieni do stosowania środków przymusu bezpośredniego, broni i innego uzbrojenia w sytuacjach, w których dokonują tego funkcjonariusze Policji. Z drugiej strony uzasadnione wątpliwości co do praktycznego wdrożenia projektu w życie budzi fakt wyposażenia żołnierzy w możliwość stosowania środków przymusu bezpośredniego, do czego, w przeciwieństwie do funkcjonariuszy Policji, nie są oni szkoleni, ani nawet nie mają ich na codziennym wyposażeniu, albowiem do tej pory nie były one przez nich używane.

VII.7016.2.2024 z 29 lipca 2024 r. – wystąpienie do Minister Rodziny, Pracy i Polityki Społecznej w sprawie projektu ustawy o zawodzie psychologa oraz samorządzie zawodowym psychologów.

Z uzasadnienia ww. projektu wynika, że zdaniem projektodawcy ustawa z dnia 8 czerwca 2001 r. zawiera przepisy wadliwe zarówno pod względem merytorycznym, jak i legislacyjnym. Błędnie skonstruowana została definicja usług psychologicznych. Definicja legalna powinna bowiem, jak wskazuje projektodawca, określać zamknięty katalog czynności, które składają się na usługi psychologiczne. Zdaniem projektodawcy z otwartym katalogiem usług psychologicznych wiąże się niewykonalność przepisu karnego, zgodnie z którym osoba świadcząca usługi psychologiczne, nie mając prawa wykonywania zawodu psychologa, podlega karze ograniczenia wolności albo grzywny.

W przekazanym do zaopiniowania projekcie definicja świadczeń psychologicznych (art. 22 ust. 2 projektu) została co prawda skonstruowana poprzez odwołanie się do enumeratywnego wskazania czterech działań, które zakwalifikowano jako takie właśnie świadczenia, niemniej sposób ich zdefiniowania, w tym posłużenie się pojęciami nieostrymi, a także nieokreślonymi w ustawie, jak również niewskazanie wzajemnej relacji pojęć, jakimi posługuje się projektodawca, tj. form oddziaływania psychologicznego, metod psychologicznych czy testów i badań psychologicznych zastrzeżonych do stosowania przez psychologów, może w praktyce rodzić wątpliwości, których uniknąć chciał projektodawca, dotyczące m.in. zakresu odpowiedzialności karnej za udzielanie świadczeń psychologicznych przez osobę nieposiadającą prawa wykonywania zawodu.

Wątpliwości Rzecznika Praw Obywatelskich budzi również art. 23 projektu, zgodnie z którym za wykonywanie zawodu psychologa uważa się także prowadzenie przez psychologa badań naukowych i prac rozwojowych w dziedzinie psychologii, a także działalności dydaktycznej w zakresie psychologii. Tego rodzaju działalności, w ocenie RPO, nie sposób prowadzić w sposób określony w art. 21 ust. 2 projektu, który stanowi, że psycholog wykonuje zawód zgodnie z aktualnym stanem wiedzy psychologicznej, z należytą starannością oraz z zasadami etyki zawodowej określonymi w

Kodeksie Etyki Zawodowej, a także z poszanowaniem prywatności i godności osobistej odbiorców świadczeń psychologicznych. Tymczasem projektodawca nie wyłącza stosowania art. 21 ust. 2 projektu w odniesieniu do działalności psychologa opisanych w art. 23 projektu. W konsekwencji prowadzenie przez psychologa badań naukowych i prac rozwojowych w dziedzinie psychologii, a także działalności dydaktycznej w zakresie psychologii, niezgodnie np. z aktualnym stanem wiedzy psychologicznej może stanowić podstawę do pociągnięcia go do odpowiedzialności dyscyplinarnej.

Wątpliwości budzi też sposób ukształtowania przepisów dotyczących zgody na podjęcie i wykonanie świadczenia psychologicznego i obowiązku informacyjnego psychologa względem odbiorcy świadczeń psychologicznych (art. 24 projektu). Zdaniem Rzecznika zasady wyrażania zgody na podjęcie i wykonanie świadczeń psychologicznych i obowiązek informacyjny psychologa względem odbiorcy winny respektować autonomię odbiorcy, także jeśli jest małoletni bądź ubezwłasnowolniony, przy uwzględnieniu stopnia rzeczywistego rozeznania co do stanu psychicznego i procesu terapii.

RPO wskazał też, że projektodawca dopuszcza możliwość odmowy udzielenia świadczeń psychologicznych w sytuacjach wskazanych w Kodeksie Etyki Zawodowej. Jednocześnie w ustawie nie przewidziano żadnego wyjątku od tej zasady, podczas gdy wydaje się, że w niektórych sytuacjach odmowa udzielenia świadczeń psychologicznych, nawet przy wskazaniu przez psychologa innego specjalisty, z pomocy którego może skorzystać odbiorca, może spowodować u osoby chcącej skorzystać ze świadczeń psychologicznych, niebezpieczeństwo dla jej życia i zdrowia. Dlatego rozważenia wymaga wprowadzenie do projektu ustawy rozwiązań wychodzących naprzeciw tego rodzaju niebezpieczeństwu.

Z projektu wynika też m.in., że psycholog może prowadzić psychoterapię na podstawie odrębnych przepisów z zastrzeżeniem, że nie ogranicza to prawa do prowadzenia psychoterapii osobom z uprawnieniami psychoterapeuty nieposiadającym prawa do wykonywania zawodu psychologa. Z projektu ani uzasadnienia do niego nie wynika przyczyna i celowość takiego ograniczenia możliwości prowadzenia psychoterapii, co powoduje, że przepis ten może jawić się jako arbitralny. Takie rozróżnienie może rodzić tym większe wątpliwości, skoro ustawodawca przyjmuje, że zarówno psycholog, jak i psychoterapeuta niebędący psychologiem, mają wystarczające kompetencje do prowadzenia psychoterapii. Wobec tego, w ocenie Rzecznika rozważenia wymaga usunięcie przedmiotowej regulacji z projektu.

VIII. Opinie i stanowiska

II.510.277.2024 z 8 lipca 2024 r. – wystąpienie do przewodniczących komisji senackich w sprawie zmiany definicji przestępstwa zgwałcenia.

W związku z posiedzeniem Komisji Ustawodawczej oraz Komisji Praw Człowieka i Praworządności w dniu 9 lipca 2024 r., w czasie którego rozpatrzona zostanie ustawa o zmianie ustawy – Kodeks karny oraz niektórych innych ustaw Rzecznik Praw Obywatelskich przedstawił stanowisko w przedmiocie zmiany definicji przestępstw, u których podstaw leży autonomia seksualna człowieka (art. 197 k.k., art. 198 k.k., art. 199 k.k., art. 200 k.k.).

Uchwalona przez Sejm RP treść art. 197 § 1, 1a i 2 k.k. oraz art. 198 k.k. przedstawia się następująco: „Art. 197 § 1. Kto doprowadza inną osobę do obcowania płciowego przemocą, groźbą bezprawną, podstępem lub w inny sposób mimo braku jej zgody, podlega karze pozbawienia wolności od lat 2 do 15. § 1a. Tej samej karze podlega, kto doprowadza inną osobę do obcowania płciowego wykorzystując brak możliwości rozpoznania przez nią znaczenia czynu lub pokierowania swoim postępowaniem. § 2. Jeżeli sprawca w sposób określony w § 1 lub 1a doprowadza inną osobę do poddania się innej czynności seksualnej albo wykonania takiej czynności, podlega karze pozbawienia wolności od 6 miesięcy do lat 8”. „Art. 198. Kto, wykorzystując bezradność innej osoby lub wynikające z upośledzenia umysłowego, choroby psychicznej lub innego zakłócenia czynności psychicznych znaczne ograniczenie zdolności do rozpoznania znaczenia czynu lub pokierowania swoim postępowaniem, doprowadza ją do obcowania płciowego lub do poddania się innej czynności seksualnej albo do wykonania takiej czynności, podlega karze pozbawienia wolności od 6 miesięcy do lat 8”.

W opinii prof. Włodzimierza Wróbla, która stanowi swoisty surogat uzasadnienia zmiany ustawy, wskazano że: „Wydaje się, że w przypadku nadużyć seksualnych można wyodrębnić trzy odrębne sytuacje: ofiara ma zachowaną wewnętrzną autonomię w zakresie wyrażenia swojego stosunku do udziału w kontakcie seksualnym, lecz mimo braku zgody lub zewnętrznie wyrażonego sprzeciwu, zostaje do takiego kontaktu doprowadzona; ofiara nie ma możliwości w sposób autonomiczny odnieść się do aktywności seksualnej z jej udziałem z uwagi na stan psychiczny wykluczający „dobrowolną” lub(i) „świadomą” zgodę; ofiara wyraża zgodę na kontakt seksualny (zgoda ta może być także uzewnętrzniona), jednak proces (warunki) wyrażania tej zgody zostaje zakłócony przez wpływ zewnętrznych czynników - może być to stan ofiary (np. upojenie alkoholowe, stres, pozostawanie pod wpływem używek, niepatologiczne zaburzenia czynności psychotycznych), może być to także oddziaływanie osób trzecich, w tym

sprawcy, na sferę intelektualną (wprowadzanie w błąd) lub motywacyjną (szantaż, obietnice korzyści).

W związku z tą typologią nadużyć autonomii seksualnej różny jest poziom naganności warunkowany intensywnością naruszenia tej autonomii. Najbardziej karygodne są te zachowania, gdy ofiara doprowadzona jest do kontaktu seksualnego mimo jej sprzeciwu lub braku zgody, a także wówczas, gdy nie miała możliwości podjęcia autonomicznego stanowiska (np. z uwagi na stan nieprzytomności, wprowadzenie w błąd, którego nie mogła uniknąć). W tym ostatnim przypadku mogą jednak wystąpić sytuacje, w których domniemana ofiara, gdyby zachowała autonomię to, wyraziłaby dobrowolnie zgodę na kontakt seksualny”.

W ustawodawstwach, gdzie znamię zgody jest wpisane w znamiona przedmiotowe typu czynu zabronionego opisującego zgwałcenie, problemem staje się dobór okoliczności świadczących o usprawiedliwionym przekonaniu sprawcy, iż osoba pokrzywdzona wyraziła zgodę na takie, a nie inne zachowanie, w tym na zachowanie o charakterze seksualnym. Przenosi to problem ochrony osób dotkniętych niekonsensualnym aktem seksualnym z poziomu kształtu znamion na poziom praktyki stosowania przepisów.

Stan taki stanowi argument za tezą, że zmiana treści art. 197 § 1 k.k. nie stanowi właściwego remedium na zwiększenie poziomu ochrony ofiar przemocy seksualnej, a oznaczać będzie przeniesienie sporu z poziomu ustaleń co do treści przepisów i wyznaczonego przez nie zakresu kryminalizacji na poziom praktyki dowodzenia znamion, a tu łatwiej o nadużycia i naruszenie zasady *nullum crimen sine lege scripta*.

W przekonaniu RPO, prawidłowa interpretacja zawartych w art. 197 § 1 k.k., art. 198 k.k., art. 199 § 1 i 3 k.k. oraz art. 200 § 1 k.k. znamion przedmiotowych pozwala przyjąć, że wyczerpują one bez reszty pole kryminalizacji wyznaczone przez art. 36 konwencji stambulskiej.

Zaakcentować przy tym wypada, że na żadnym etapie procesu legislacyjnego nie podjęto próby ustalenia, jak znamię braku świadomej i dobrowolnej zgody jako znamię przestępstwa zagrożonego karą od 2 do 15 lat pozbawienia wolności (art. 197 § 1 k.k.) należy rozumieć względem znamion w postaci okoliczników sposobu takich jak „nadużycie zaufania małoletniego” oraz „udzielenie małoletniemu w zamian korzyści majątkowej lub osobistej albo jej obietnicy” (art. 199 § 3 k.k.) oraz w postaci okoliczników okoliczności towarzyszących takich jak „bezradność innej osoby”, „wynikający z upośledzenia umysłowego lub choroby psychicznej brak zdolności tej osoby do rozpoznania znaczenia czynu lub pokierowania swoim postępowaniem” (art. 198 k.k.) czy „stosunek zależności” i „krytyczne położenie” (art. 199 § 1 k.k.).

Z uwagi na szczególny charakter krzywdy, jaki łączy się z przestępstwami przeciwko wolności seksualnej, tworząc przepisy karne trzeba zwrócić baczna uwagę na możliwości dowodzenia okoliczności stanowiących realizację znamion projektowanych typów czynów zabronionych, tak by zminimalizować ryzyko arbitralności rozstrzygnięć, fałszywych oskarżeń czy błędnych uniewinnień”.

W opinii RPO zmiany definicji przestępstw, u których podstaw leży autonomia seksualna człowieka (art. 197 § 1, 1a, 2 k.k. oraz art. 198 k.k.), które wpłyną na interpretacje znamion przestępstw z art. 198 k.k. oraz art. 199 § 1 i 3 k.k. nie są niezbędne dla pełnej ochrony autonomii seksualnej przez polski porządek prawny oraz nie są wymagane dla przyjęcia zgodności polskich przepisów z aktami prawa międzynarodowego, w tym ze standardem wymaganym przez Konwencję stambulską.

Dla podjęcia dobrej decyzji legislacyjnej w tym względzie należałoby ustalić, jak zmiana definicji zgwałcenia w innych krajach wpłynęła na relację pomiędzy ilością zawiadomień o podejrzeniu popełnienia tego przestępstwa, a ilością prawomocnych wyroków skazujących. Tymczasem, jak dotąd w procesie legislacyjnym, pomimo podnoszonych w tym względzie zastrzeżeń, takiej zależności nie ustalono.

VII.501.114.2024 z 17 lipca 2024 r. – wystąpienie do Marszałek Senatu RP w sprawie ustawy – Prawo komunikacji elektronicznej.

Rzecznik Praw Obywatelskich zwrócił uwagę, że szczególnie istotnym wątkiem w uchwalonych przepisach są kwestie związane z retencją danych telekomunikacyjnych oraz ochroną praw użytkowników. Ocena proponowanych przez wnioskodawcę rozwiązań prawnych, w szczególności konstytucyjnych praw i wolności użytkowników, wymaga odwołania się do wzorców prawnych w postaci postanowień dotyczących ochrony godności człowieka (art. 30 Konstytucji), wolności człowieka (art. 31 ust. 1 i 2 Konstytucji), ochrony życia prywatnego (art. 47 Konstytucji), wolności i ochrony tajemnicy komunikowania się (art. 49 Konstytucji) oraz ochrony autonomii informacyjnej jednostek (art. 51 Konstytucji).

RPO krytycznie ocenił fakt, że w uchwalonej przez Sejm 12 lipca 2024 r. ustawie przepis dotyczący retencji danych telekomunikacyjnych powiela dotychczasowe rozwiązania tak szeroko komentowane i krytykowane jako niespełniające standardów konstytucyjnych, międzynarodowych i europejskich.

Przepis ten zobowiązuje przedsiębiorców do zbierania danych dot. połączeń, usług dostępu do internetu, poczty elektronicznej i telefonii internetowej. Katalog danych zbieranych o użytkownikach jest niezwykle szeroki, co budzi uzasadnione wątpliwości Rzecznika w zakresie

konieczności ich zbierania tych danych w demokratycznym państwie prawa, a także ich adekwatności do wyznaczonego celu.

Oceniając proponowane rozwiązania, Rzecznik odniósł się także do standardów konstytucyjnych i międzynarodowych. Na szczególną uwagę zasługuje ostatnie rozstrzygnięcie w sprawach połączonych *Pietrzak p. Polsce* oraz *Bychawska-Siniarska i in. p. Polsce* (72038/17, 25237/18).

ETPC stwierdził w nim, że ustawodawstwo krajowe w przedmiotowej sprawie nie zapewniło wystarczających zabezpieczeń przed nadmierną ingerencją w życie prywatne jednostek, a brak tych gwarancji nie został także odpowiednio zrównoważony przez mechanizm kontroli sądowej. W szczególności, mając na uwadze zakres uchwalonej ustawy – Prawo komunikacji elektronicznej, ETPC uznał, że przepisy krajowe, na podstawie których dostawcy usług i technologii informacyjno-komunikacyjnych zobowiązani byli do zatrzymywania danych komunikacyjnych w sposób ogólny do ewentualnego wykorzystania w przyszłości przez odpowiednie organy krajowe, są niewystarczające do tego, by móc stwierdzić, że ingerencja w prawo skarżących do poszanowania ich życia prywatnego była ograniczona do tego, co konieczne w demokratycznym społeczeństwie.

Należy także podkreślić, iż w tej sprawie ETPC uznał za właściwe zbadanie polskiego ustawodawstwa. Uznał bowiem, że skarżący mogli twierdzić, iż są ofiarami naruszenia Konwencji, chociaż nie mogli argumentować na poparcie swoich wniosków, że zostali poddani konkretnemu środkowi inwigilacji. Z tych samych także powodów ETPC uznał, że samo istnienie zaskarżonych przepisów, w tym w szczególności przepisów dotyczących zatrzymywania danych telekomunikacyjny w sposób ogólny, nieukierunkowany, przez okres 12 miesięcy, stanowiło ingerencję w prawa skarżących na mocy art. 8 Konwencji.

W ocenie RPO rozstrzygnięcie ETPC ma fundamentalne znaczenie dla dalszych prac nad ustawą PKE i nie może zostać przez ustawodawcę zlekceważone.

Również orzecznictwo TSUE wskazuje na to, że przepisy przewidujące prewencyjne uogólnione i niezróżnicowane zatrzymywanie danych o ruchu i danych dotyczących lokalizacji do celów zwalczania poważnej przestępczości i zapobiegania poważnym zagrożeniom dla bezpieczeństwa publicznego, są sprzeczne z prawem unijnym.

Rzecznik zwrócił ponadto uwagę na przepis ustawy zawierający upoważnienie do wydania aktu wykonawczego, w którym ma być określony szczegółowy zakres zatrzymywanych danych. Istnieje utrwalone orzecznictwo Trybunału Konstytucyjnego konsekwentnie wskazujące na niezgodność takich delegacji z Konstytucją przez to, że naruszają wymagania ustawowej formy dla ograniczeń prawa do prywatności i autonomii informacyjnej jednostki.

IX. Udział Rzecznika w postępowaniach przed sądami międzynarodowymi

X. Reakcje na wcześniejsze wystąpienia Rzecznika

VII.501.58.2020 z 12 kwietnia 2023 r. - wystąpienie do Minister Finansów w sprawie powszechnego dostępu do danych osobowych zawartych w Centralnym Rejestrze Beneficjentów Rzeczywistych.

Minister Finansów w piśmie z 5 lipca 2024 r. wskazał, że w wyniku podjętych prac legislacyjnych uchwalono dyrektywę Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) 2024/1640 z dnia 31 maja 2024 r. w sprawie mechanizmów, które państwa członkowskie powinny wprowadzić w celu zapobiegania wykorzystywaniu systemu finansowego do prania pieniędzy lub finansowania terroryzmu, zmieniającą dyrektywę (UE) 2019/1937 oraz zmieniającą i uchylającą dyrektywę (UE) 2015/849. Na podstawie art. 78 ust. 1 dyrektywy (UE) 2024/1640 państwa członkowskie zobowiązane są do transpozycji zmienionych przepisów w terminie do 10 lipca 2025 r. W związku z powyższym Minister zapewnił, że polskie przepisy zostaną dostosowane do nowych norm unijnych we wskazanym terminie ich transpozycji w ramach nowelizacji ustawy o przeciwdziałaniu praniu pieniędzy oraz finansowaniu terroryzmu.

II.501.2.2023 z 17 lipca 2023 r. - wystąpienie do Ministra Sprawiedliwości w sprawie stalkingu ze strony firm windykacyjnych.

Sekretarz Stanu w Ministerstwie Sprawiedliwości w piśmie z 10 lipca 2024 r. wskazał, iż w ocenie Ministra Sprawiedliwości aktualnie obowiązujące przepisy zapewniają dostateczną ochronę przed działaniami osób zatrudnionych w przedsiębiorstwach zajmujących się windykacją wierzytelności i nie istnieje konieczność zmian legislacyjnych w proponowanym przez Rzecznika zakresie.

VII.7037.70.2023 z 8 stycznia 2024 r. - wystąpienie do Minister Edukacji w sprawie sposobu wskazywania rzeczoznawców do opiniowania podręczników.

Minister Edukacji w piśmie z 3 września 2024 r. wskazała, że nie ma możliwości (ani prawnych, ani faktycznych) weryfikacji prawdziwości oświadczeń składanych przez rzeczoznawców i co do zasady nie ma podstaw do ich kwestionowania, chyba że będzie powzięta informacja, która podważy złożone przez rzeczoznawcę oświadczenie. Przepisy ustawy o systemie oświaty nie nakładają na organ obowiązku weryfikowania takiego oświadczenia. Oświadczenia rzeczoznawcy nie składa też pod rygorem np. odpowiedzialności karnej. Organ przyjmując oświadczenie rzeczoznawcy, zakłada jego prawdziwość. Odnosząc się do kwestii zmian podstaw programowych kształcenia ogólnego, Minister poinformowała, że 28 czerwca br. zostały podpisane rozporządzenia zmieniające podstawę

programową kształcenia ogólnego w szkołach podstawowych i ponadpodstawowych. Zmiany w podstawie programowej zostały przygotowane tak, aby nie było konieczności wymiany podręczników. W roku szkolnym 2024/2025 i w latach kolejnych uczniowie mogą korzystać z dotychczasowych podręczników. Wdrażanie kompleksowej reformy podstawy programowej wychowania przedszkolnego i kształcenia ogólnego jest zaplanowane od 2026 r. Wcześniej, bo od września 2025 r. planowane jest wdrożenie nowych przedmiotów szkolnych, tj.: edukacji obywatelskiej, która zastąpi historię i teraźniejszość, likwidowaną sukcesywnie od 1 września 2024 r. oraz edukacji zdrowotnej, która zastąpi zajęcia wychowanie do życia w rodzinie. Przedmiot edukacja zdrowotna będzie dla uczniów obowiązkowy.

V.7204.19.2023 z 1 lutego 2024 r. - wystąpienie do Ministra Infrastruktury w sprawie potrzeby uregulowania obowiązkowego przyłączenia nieruchomości do sieci kanalizacyjnej.

Podsekretarz Stanu w Ministerstwie Infrastruktury w piśmie z 14 sierpnia 2024 r. podzielił pogląd Rzecznika, iż osoby niezamożne, będące w trudnej sytuacji finansowej mogą mieć trudności z wykonaniem obowiązku podłączenia nieruchomości do sieci kanalizacyjnej. Potwierdzają to wyniki kontroli przeprowadzonej przez Najwyższą Izbę Kontroli w 2015 r. pn. „Działania organów gmin na rzecz zwiększenia liczby użytkowników sieci kanalizacji sanitarnej”. W odniesieniu do kwestii zapewnienia odpowiedniego finansowania przyłączenia nieruchomości do sieci kanalizacyjnej, wymaga podkreślenia, że zasady finansowania zadań gminy w zakresie budowy infrastruktury sanitarnej określają przepisy ustawy - Prawo ochrony środowiska, zgodnie z którą do zadań własnych gmin należy finansowanie ochrony środowiska i gospodarki wodnej w wysokości nie mniejszej niż kwota wpływów z tytułu opłat i kar, stanowiących dochody budżetów gmin, pomniejszona o nadwyżkę z tytułu tych dochodów przekazywaną do wojewódzkich funduszy. Obowiązująca regulacja, w myśl której w przypadku stwierdzenia niewykonania obowiązku podłączenia nieruchomości do kanalizacji wójt, burmistrz, prezydent miasta wydaje decyzję nakazującą wykonanie takiego obowiązku, jak już zostało wspomniane we wcześniejszej części, nie wskazuje terminu na podłączenie do sieci. Dzięki takiemu rozwiązaniu, w ocenie resortu, władze samorządowe mają możliwość określenia racjonalnego terminu wykonania ww. obowiązku, biorąc pod uwagę sytuację materialną właściciela nieruchomości, którego decyzja dotyczy. Mając na uwadze powyższe, oraz konieczność realizacji przez Polskę postanowień dyrektywy Rady 91/271/EWG dotyczącej oczyszczania ścieków komunalnych, Ministerstwo Infrastruktury obecnie nie prowadzi prac nad zmianami legislacyjnymi w

zakresie obowiązku podłączenia nieruchomości do sieci kanalizacyjnej, jednakże przepisy w tym zakresie są stale analizowane w celu identyfikacji koniecznych zmian w przyszłości.

III.7065.111.2024 z 8 lutego 2024 r. - wystąpienie do Minister Rodziny, Pracy i Polityki Społecznej w sprawie problemów z finansowaniem środowiskowych domów samopomocy.

Podsekretarz Stanu w Ministerstwie Rodziny, Pracy i Polityki Społecznej w piśmie z 25 lipca 2024 r. przekazała kopię odpowiedzi udzielonej Ogólnopolskiemu Stowarzyszeniu Pracowników i Sympatyków Środowiskowych Domów Samopomocy. Wynika z niej, że Ministerstwo Rodziny, Pracy i Polityki Społecznej podjęło działania, w wyniku których w ustawie budżetowej w 2024 r. w budżetach wojewodów w rozdziale 85203 – ośrodki wsparcia zostały zabezpieczone środki na pokrycie bieżącej działalności środowiskowych domów samopomocy w 2024 r. Minister zdecydował też o przekazaniu dodatkowych środków na bieżącą działalność środowiskowych domów samopomocy. Projekt podziału środków rezerwy celowej budżetu państwa na powyższy cel jest obecnie uzgadniany z Ministerstwem Finansów. Co do propozycji zmian w rozporządzeniu Ministra Pracy i Polityki Społecznej z dnia 9 grudnia 2010 r. w sprawie środowiskowych domów samopomocy Podsekretarz Stanu poinformowała, że w sytuacji, gdy resort rozpocznie działania związane z nowelizacją przepisów rozporządzenia w sprawie środowiskowych domów samopomocy, w prace nad jego kształtem, tak jak przy poprzedniej nowelizacji, zostaną zaangażowani również przedstawiciele środowiska związanego z tymi ośrodkami.

VII.712.1.2020 z 15 lutego 2024 r. - wystąpienie do Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego w sprawie wprowadzenia zmian prawnych w zakresie stosowania 50% kosztów uzyskania przychodów dla artystów świadczących pracę w oparciu o umowę o pracę.

Podsekretarz Stanu w Ministerstwie Kultury i Dziedzictwa Narodowego w piśmie z 30 lipca 2024 r. podkreślił, że „środowisko twórców” jest środowiskiem niejednorodnym. Nie każdy artysta, będąc zatrudnionym na umowę o pracę, będzie wykonywał na rzecz pracodawcy wyłącznie pracę o charakterze twórczym. Jeśli za przykład przyjąć projektanta mebli, to twórczy charakter będzie miało tworzenie projektu mebla, ale takiego charakteru nie będzie miało już wykonywanie mebli lub nadzór nad ich wykonaniem w masowej produkcji. Podobny charakter będzie miała praca projektantów odzieży, czy tatuażysty. Oznacza to, że każda sytuacja zatrudnienia artysty powinna być w ocenie Ministra rozpatrywana indywidualnie, ponieważ nie każdy artystyczny zawód z definicji polega na

stuprocentowym wykonywaniu pracy wyłącznie twórczej. Dzieje się tak w przypadku nauczycieli akademickich, czemu wyraz dano wprost w ustawie, oraz w przypadku pracowników artystycznych instytucji kultury. W świetle powyższego trudno dostrzec w omawianym zakresie systemową dyskryminację przedstawicieli środowiska twórczego. Być może można mówić tu o niekonsekwencji stanowisk orzecznich. Jednak Minister Kultury i Dziedzictwa Narodowego nie posiada kompetencji do komentowania wyroków wydawanych przez niezawisłe sądy.

IV.550.1.2019 z 15 lutego 2024 r. - wystąpienie do Ministra Sprawiedliwości w sprawie zamieszczania danych nieletnich sprawców czynu zabronionych w Rejestrze Sprawców Przestępstw na Tle Seksualnym.

Sekretarz Stanu w Ministerstwie Sprawiedliwości w piśmie z 20 września 2024 r. poinformował, że w resorcie sprawiedliwości przygotowano propozycję nowelizacji ustawy o przeciwdziałaniu zagrożeniom przestępczością na tle seksualnym i ochronie małoletnich, odpowiadającą postulatom Rzecznika i obejmującą: ograniczenie katalogu czynów karalnych, w związku z popełnieniem których dane nieletniego są gromadzone w Rejestrze z dostępem ograniczonym; wprowadzenie normy wyraźnie zobowiązującej sąd do wskazania w orzeczeniu kończącym, czy dane o osobie, wobec której postępowanie się toczyło, mają być zamieszczone w odpowiednim Rejestrze, czy mają być z niego wyłączone. Planowane jest, że przedmiotowe zmiany zostaną włączone do szerszego projektu nowelizacji ww. ustawy, przygotowywanej w związku z koniecznością zmian w zakresie tzw. lex Kamilek. Projekt ten znajduje się obecnie na etapie wewnętrznego opracowywania w Ministerstwie Sprawiedliwości.

KMP.571.4.2024 z 4 marca 2024 r. - wystąpienie do Ministra Sprawiedliwości w sprawie przetłumaczenia Reguł z Bangkoku i ich upowszechnienia wśród opinii publicznej, sędziów, prokuratorów i personelu miejsc detencji.

Podsekretarz Stanu w Ministerstwie Sprawiedliwości w piśmie z 21 sierpnia 2024 r. poinformowała, że Ministerstwo Sprawiedliwości zleciło przetłumaczenie na język polski Reguł z Bangkoku. Jednocześnie zapewniła, że resort podejmie działania mające na celu rozpowszechnienie ww. dokumentu.

XI.813.23.2022 z 8 marca 2024 r. - wystąpienie do Minister Zdrowia oraz Minister Edukacji w sprawie ubóstwa menstruacyjnego.

Minister Edukacji w piśmie z 12 lipca 2024 r. wskazała, iż dostrzega potrzebę wsparcia uczennic w zakresie dostępu do środków menstruacyjnych na terenie szkoły. Niemniej, Ministerstwo nie narzuca szkołom rozwiązań dotyczących sposobu i formy dodatkowego zapewnienia uczennicom w szkołach środków higieny osobistej, pozostawiając decyzję w tym zakresie dyrektorom szkół i organom je prowadzącym, które w myśl art. 10 ustawy – Prawo oświatowe odpowiadają za zapewnienie warunków działania szkół, w tym bezpiecznych i higienicznych warunków nauki, wychowania i opieki. Krokiem do zmian w zakresie higieny w szkole będzie ustanowienie w nowym roku szkolnym 2024/2025 programu Ministra Edukacji dotyczącego pilotażu wyposażenia szkół i placówek w środki higieny menstruacyjnej dla dziewcząt. Program będzie wspierał działania samorządów i innych organów prowadzących szkoły i placówki. Podsumowanie programu wskaże rekomendacje do dalszych działań o charakterze systemowym.

XI.815.64.2022 z 8 marca 2024 r. - wystąpienie do Minister Zdrowia w sprawie konieczności uwzględniania indywidualnych potrzeb osób z niepełnosprawnościami w dostępie do świadczeń zdrowotnych.

Minister Zdrowia w piśmie z 24 lipca 2024 r. zapewniła, że Ministerstwo Zdrowia na bieżąco podejmuje działania mające na celu poprawę dostępności opieki medycznej dla kobiet z niepełnosprawnością. W latach 2019-23 realizowano projekt pn. „Dostępność Plus dla zdrowia”, w ramach którego opracowano Standardy Dostępności dla placówek podstawowej opieki zdrowotnej i szpitali, a następnie przyznawano tego rodzaju placówkom granty na poprawę ich dostępności dla osób ze szczególnymi potrzebami. Wsparcie dotyczyło obszarów: architektonicznego, cyfrowego oraz informacyjno-komunikacyjnego. Ponadto, weszło w życie Rozporządzenie Ministra Edukacji i Nauki z dnia 29 września 2023 r. zmieniające rozporządzenie w sprawie standardów kształcenia przygotowujących do wykonywania zawodu lekarza, lekarza dentystry, farmaceuty, pielęgniarki, położnej, diagnosty laboratoryjnego, fizjoterapeuty i ratownika medycznego, w którym wskazano, że zmienione standardy na kierunku lekarskim i lekarsko-dentystycznym będą obowiązywać od roku akademickiego 2024/2025. Wstępnie analizowana jest również możliwość uwzględnienia w przepisach rozporządzenia Ministra Zdrowia z dnia 16 sierpnia 2018 r. w sprawie standardu organizacyjnego opieki okołoporodowej zapewnienia przez podmioty wykonujące działalność leczniczą udzielające świadczeń zdrowotnych w zakresie opieki okołoporodowej dostępu osobom ze szczególnymi potrzebami, odpowiednio do wykonywanych przez siebie świadczeń zdrowotnych. Dzięki temu świadczeniodawcy powinni zwrócić uwagę na szczególne potrzeby tej

grupy osób i dołożyć wszelkich starań, aby zagwarantować swoim pacjentkom dostępność architektoniczną, cyfrową, informacyjno-komunikacyjną i sprzęt niezbędny do realizacji świadczeń dostosowany do osób ze szczególnymi potrzebami.

IX.517.39.2024 z 11 marca 2024 r. - wystąpienie do Dyrektora Generalnego Służby Więziennej w sprawie potwierdzenia tożsamości za pomocą aplikacji mObywatel przy kontrolach w jednostkach penitencjarnych.

Dyrektor Generalny Służby Więziennej w piśmie z 25 lipca 2024 r. podzielił, wyrażone przez Rzecznika stanowisko, wskazujące na wystąpienie nieprawidłowości w zakresie możliwości potwierdzenia tożsamości osoby ubiegającej się o wstęp na teren jednostki penitencjarnej w celu realizacji widzenia z osobą pozbawioną wolności na podstawie aplikacji mObywatel. Wobec powyższego zobowiązano Dyrektorów Okręgowych Służby Więziennej, Komendanta Centralnego Ośrodka Szkolenia Służby Więziennej oraz Komendantów Ośrodków Szkolenia Służby Więziennej do wdrożenia do realizacji możliwość ustalenia tożsamości osób legitymowanych, ubiegających się o wejście na teren jednostki penitencjarnej w celu realizacji widzenia z osobą pozbawioną wolności, na podstawie dokumentu mObywatel.

VII.7031.35.2023 z 20 marca 2024 r. - wystąpienie do Minister Edukacji w sprawie zasad organizacji wolontariatu w szkołach podstawowych.

Minister Edukacji w piśmie z 30 sierpnia 2024 r. poinformowała, że osiągnięcia w aktywności na rzecz innych ludzi, zwłaszcza w formie wolontariatu lub środowiska szkolnego, w postępowaniu rekrutacyjnym do szkół ponadpodstawowych są punktowane zgodnie z rozporządzeniem w sprawie przeprowadzania postępowania rekrutacyjnego, jeżeli takie osiągnięcie jest wymienione na świadectwie ukończenia szkoły podstawowej. Konstrukcja przepisów prawa wskazuje, że aktywność społeczna ucznia, w tym w formie wolontariatu, zasługująca na przyznanie punktów, powinna dotyczyć całego okresu nauki w szkole danego szczebla, a nie wyłącznie działań podejmowanych przez ucznia w ostatnim roku nauki. Mając powyższe na uwadze, to dyrektor szkoły ma obowiązek organizować tego typu aktywność na terenie szkoły współpracując z lokalnymi podmiotami działającymi na rzecz społeczności lokalnej. Natomiast kwestie uczestnictwa uczniów w wolontariacie i jego organizacji powinny, oprócz uwarunkowań środowiskowych, uwzględniać również typ i rodzaju szkoły, wieku uczniów oraz ich warunki rozwojowe i dojrzałość społeczną. Statut szkoły, jako dokument tworzący prawo wewnętrzne danej społeczności szkolnej,

powinien być przestrzegany zarówno przez uczniów, rodziców, jak i nauczycieli.

III.7067.1.2024 z 25 marca 2024 r. - wystąpienie do Minister Rodziny, Pracy i Polityki Społecznej w sprawie zasad wypłacania i finansowania rodzicielskiego świadczenia uzupełniającego.

Podsekretarz Stanu w Ministerstwie Rodziny, Pracy i Polityki Społecznej w piśmie z 24 września 2024 r. przyznał, że w polskim społeczeństwie zachodzą od lat przemiany społeczno-kulturowe, których rezultatem jest większe zaangażowanie ojców w proces wychowania dzieci, a z drugiej strony – że przedmiotem ochrony konstytucyjnej jest nie tylko macierzyństwo, ale i rodzicielstwo (art. 18 Konstytucji), zaś podział ról związanych z wychowaniem dzieci mieści się w sferze konstytucyjnej autonomii rodziny (art. 48 Konstytucji). W ocenie Ministra Rodziny, Pracy i Polityki Społecznej okoliczności te powinny być brane pod uwagę przy kształtowaniu przesłanek nabycia lub przyznania uprawnień do świadczeń z zabezpieczenia społecznego, które odwołują się do pełnienia ról rodzicielskich. Z tych powodów Minister Rodziny, Pracy i Polityki Społecznej uważa za zasadne podjęcie dyskusji, poprzedzonej stosownymi analizami prawnymi i finansowymi, w zakresie ukształtowania przesłanek przyznania rodzicielskiego świadczenia uzupełniającego dla ojców.

IV.7216.10.2024 z 26 kwietnia 2024 r. - wystąpienie do Ministra Rozwoju i Technologii w sprawie projektu ustawy o „kredycie mieszkaniowym #na Start”.

Sekretarz Stanu w Ministerstwie Rozwoju i Technologii w piśmie z 2 września 2024 r. wyjaśnił, że aktualne brzmienie przepisów projektu ustawy dopuszcza możliwość skorzystania z programu kredyt mieszkaniowy #naStart przez osoby, które nie posiadają i nie posiadały w przeszłości lokalu mieszkalnego, domu jednorodzinnego ani spółdzielczego prawa do lokalu i w dniu udzielenia kredytu nie ukończyły 35. roku życia. Pozwala się na udzielenie kredytu mieszkaniowego osobie, która posiadała prawo własności lokalu mieszkalnego albo domu jednorodzinnego albo spółdzielcze własnościowe prawo do lokalu a prawo to zostało nabyte przez kredytobiorcę w drodze dziedziczenia lub darowizny i zbyte przez niego przed ukończeniem 18 lat lub w drodze darowizny na rzecz osoby nie wchodzącej w skład jego gospodarstwa domowego. W projekcie ustawy uwzględniono także szczególną sytuację osób niepełnosprawnych, poprzez zniesienie limitu wieku lub definiowanie osoby z niepełnosprawnościami jako dziecka, co może wpływać na wysokość udzielonego wsparcia. Sekretarz Stanu zapewnił, że resort pracuje nad rozwiązaniami mającymi na celu zwiększenie dostępności mieszkań, zarówno w obszarze

mieszkalnictwa rynkowego, jak i społecznego. Poza wsparciem gospodarstw domowych w nabyciu prawa własności lokalu mieszkalnego lub domu jednorodzinnego, program może przyczynić się do wzrostu podaży mieszkań.

IV.7200.410.2023 z 29 kwietnia 2024 r. - wystąpienie do Ministra Infrastruktury w sprawie realizacji przez spółki wodne zadań finansowanych ze środków publicznych.

Podsekretarz Stanu w Ministerstwie Infrastruktury w piśmie z 25 lipca 2024 r. wyjaśnił, że wprowadzenie z dniem 1 stycznia 2018 roku ustawy – Prawo wodne, a w konsekwencji kompleksowej i szerokiej reformy systemu gospodarki wodnej w Polsce było niezbędne w zakresie wdrożenia przepisów Unii Europejskiej, tj. Ramowej Dyrektywy Wodnej, dyrektywy dotyczącej ścieków, zapewnienia wykonania wyroków TSUE, a także odpowiedzią na zidentyfikowane potrzeby wynikające przede wszystkim z wieloletnich doświadczeń w zakresie stosowania ustawy z 2001 r. Prawo wodne. Wprowadzenie tak kompleksowego systemu zarządzania gospodarką wodną w Polsce wymagało wypracowania kompromisowych przepisów, które pogodziłyby interesy i potrzeby wielu środowisk. Aktualnie w MI prowadzone są prace w zakresie identyfikacji barier ograniczających sprawne funkcjonowanie spółek wodnych, jak również nadzoru i kontroli nad ich działalnością sprawowanego obecnie przez starostów. Działając w celu zapewnienia lepszej adaptacji gospodarki wodnej do zmian klimatu oraz konieczność wdrażania przepisów Unii Europejskiej, a także nowe wyzwania (np. skuteczne przeciwdziałanie skutkom suszy, potrzeba ochrony przed powodzią) w Ministerstwie infrastruktury analizowane są wszystkie potrzeby oraz uwagi zgłoszone do ustawy – Prawo wodne. Mając na uwadze zamiar zapewnienia sprawnego funkcjonowania spółek wodnych oraz potrzebę ciągłego doskonalenia istniejących regulacji, w tym w zakresie art. 447 odnoszącego się do następcy prawnego członka spółki wodnej i art. 454, tj. świadczeń na rzecz spółki Ministerstwo Infrastruktury realizację tego zamierzenia planuje przeprowadzić w ścisłej współpracy z jednostkami podległymi i nadzorowanymi przez ministra właściwego do spraw gospodarki wodnej, ale przede wszystkim z innymi resortami.

VII.711.4.2024 z 29 kwietnia 2024 r. - wystąpienie do Ministra Sprawiedliwości w sprawie niespójności i niekonstytucyjności niektórych zasad dostępu do zawodu sędziego.

Sekretarz Stanu w Ministerstwie Sprawiedliwości w piśmie z 23 sierpnia 2024 r. zapewnił, że wystąpienie RPO zostanie przekazane do właściwych komórek merytorycznych i legislacyjnych Ministerstwa Sprawiedliwości celem uwzględnienia w pracach analityczno-koncepcyjnych

oraz w pracach legislacyjnych nad nową ustawą ustrojową, a zagadnienie dotyczące uchylecia zakazu posiadania obywatelstwa państwa obcego przez sędziów powszechnych, sędziów Sądu Najwyższego i asesorów sądowych zostało już przekazane do Departamentu Prawa Karnego, celem uwzględnienia w pracach analityczno-koncepcyjnych i legislacyjnych. W ramach prac legislacyjnych również kryteria dostępu do zawodu sędziego będą podlegały weryfikacji, z uwzględnieniem uzasadnionych aspiracji grup zawodowych referendarzy sądowych i asystentów sędziów.

VII.561.1.2024 z 5 maja 2024 r. - wystąpienie do Ministra Sprawiedliwości w sprawie obowiązku zachowania tajemnicy zawodowej przez adwokatów i radców udzielających pomocy prawnej.

Podsekretarz Stanu w Ministerstwie Sprawiedliwości w piśmie z 17 lipca 2024 r. poinformowała, że Ministerstwo Sprawiedliwości planuje szeroką reformę systemu nieodpłatnej pomocy i nieodpłatnego poradnictwa obywatelskiego na podstawie ustawy o nieodpłatnej pomocy prawnej, nieodpłatnym poradnictwie obywatelskim oraz edukacji prawnej. Obecnie rozpoczęły się konsultacje w zakresie oczekiwań i propozycji wszystkich interesariuszy, w tym również przedstawicieli samorządów prawniczych. Podsekretarz Stanu zauważyła, że organizacja systemu nieodpłatnej pomocy już w obecnym kształcie zapewnia ochronę prywatności beneficjentów pomocy i nie stoi w sprzeczności z ochroną tajemnicy adwokackiej czy radcowskiej. każdy przypadek udzielenia nieodpłatnej pomocy prawnej lub świadczenia nieodpłatnego poradnictwa obywatelskiego dokumentuje się w karcie nieodpłatnej pomocy prawnej lub nieodpłatnego poradnictwa obywatelskiego, zwanej dalej „kartą pomocy”. Karta ta przechowywana jest wyłącznie w systemie teleinformatycznym. Dane wykorzystywane są przede wszystkim dla celów statystycznych i opracowania corocznej oceny Ministra Sprawiedliwości dokonywanej w zakresie funkcjonowania systemu. W karcie nie podaje się żadnych danych osobowych. Ponadto zgodnie z art. 7a ust. 1 ustawy Minister Sprawiedliwości prowadzi centralny system teleinformatyczny do obsługi nieodpłatnej pomocy prawnej. W systemie tym, przetwarzane są dane osób zgłaszających się na wizytę, osób udzielających nieodpłatnej pomocy prawnej lub świadczących nieodpłatne poradnictwo obywatelskie, osób reprezentujących organizacje pozarządowe, okręgowe rady adwokackie lub rady okręgowe izb radców prawnych, pracowników urzędów starostw powiatowych i urzędów wojewódzkich, doradców wykonujących recenzje, a także osób, które ukończyły szkolenie podstawowe oraz kurs doszkalający doradcy obywatelskiego.

III.7042.16.2024 z 7 maja 2024 r. - wystąpienie do Minister Edukacji Narodowej w sprawie przepisów Karty Nauczyciela regulujących prowadzenie postępowania dyscyplinarnego wobec nauczycieli.

Minister Edukacji w piśmie z 13 września 2024 r. poinformowała, że w związku z postulatami kierowanymi do Ministerstwa Edukacji Narodowej przez nauczycielskie organizacje związkowe i inne środowiska oświatowe o zmianę niektórych rozwiązań systemowych dotyczących pragmatyki zawodowej nauczycieli, powołała Zespół do spraw pragmatyki zawodowej nauczycieli. W ramach Zespołu powołane zostały grupy robocze. Jedną z nich jest Grupa robocza do spraw odpowiedzialności dyscyplinarnej nauczycieli, która rozpoczęła już swoje prace. Zadaniem członków tej Grupy jest praca nad udoskonaleniem dotychczasowych rozwiązań w zakresie odpowiedzialności dyscyplinarnej nauczycieli. Minister zapewniła, iż w ramach pracy Grupy analizie zostaną poddane przepisy z Karty Nauczyciela regulujące kwestie odpowiedzialności dyscyplinarnej nauczycieli, w tym kwestii zgłoszonych w wystąpieniu RPO.

II.510.1076.2022 z 16 maja 2024 r. - wystąpienie do Ministra Sprawiedliwości w sprawie realizacji krajowych i międzynarodowych standardów prawa do sądu.

Minister Sprawiedliwości w piśmie z 29 sierpnia 2024 r. zauważył, że skarga na wyrok sądu odwoławczego przewidziana w Rozdziale 55a k.p.k. stanowi nadzwyczajny środek zaskarżenia. Został on wprowadzony do Kodeksu postępowania karnego jako remedium na praktykę zbyt pochopnego uchylania wyroków sądów pierwszej instancji przez sądy odwoławcze. Skarga ta charakteryzuje się ograniczonym zakresem kognicji oraz uproszczonym trybem jej rozpoznawania. Z uwagi na powyższe, ustawodawca ograniczył możliwość wniesienia tej skargi do ściśle określonych wypadków, wskazanych w art. 539a § 3 k.p.k. Przesłanki określone w art. 539a § 3 k.p.k. mają formalny i obiektywnie stwierdzalny charakter, toteż łatwo ustalić, czy doszło do ich wystąpienia. Natomiast ustalenie, czy doszło do naruszenia art. 4 k.p.k. — a do tego zasadniczo sprowadza się postulat Rzecznika — wymagałoby zapoznania się przez Sąd Najwyższy z materiałem dowodowym i merytorycznej jego oceny, bowiem w taki jedynie sposób można by stwierdzić, czy sąd odwoławczy zbadał i uwzględnił wszystkie okoliczności sprawy, przemawiające zarówno na korzyść, jak i na niekorzyść oskarżonego. Zmiana legislacyjna postulowana przez RPO prowadziłaby zatem do radykalnej zmiany samego charakteru skargi i wykreowania istotnie odmiennej instytucji prawnej, sprzecznej z pierwotną intencją ustawodawcy. Skądinąd mogłoby to w przyszłości prowadzić do dalszego rozszerzania zakresu tej skargi na kolejne kwestie merytoryczne. Byłby to niewątpliwie nieproporcjonalny skutek wobec z

samej swej istoty ograniczonego zakresu tej konkretnej instytucji oraz niemożliwej do precyzyjnego określenia liczby takich spraw w chwili obecnej. W ocenie Ministra, zawężenie podstaw do wniesienia takiej skargi, przyjęte w art. 539a § 3 k.p.k., nie narusza standardu konstytucyjnego, zaś jest uzasadnione przez sam charakter tej instytucji prawnej.

III.502.12.2023 z 23 maja 2024 r. - wystąpienie do Minister Rodziny, Pracy i Polityki Społecznej w sprawie dostępności pieczy zastępczej.

Sekretarz Stanu w Ministerstwie Rodziny, Pracy i Polityki Społecznej w piśmie z 3 lipca 2024 r. poinformowała, że w wyniku spotkania Minister Polityki Społecznej z wojewodami ustalono, że w każdym województwie powstanie zespół reagowania kryzysowego w obszarze pieczy zastępczej. Ich zadaniem będzie m.in. ocena sytuacji w pieczy zastępczej na terenie danego województwa oraz przyjęcie planów działania mających na celu realizację postanowień sądów w zakresie zabezpieczenia dzieci. Działania zespołów będą na bieżąco monitorowane przez MRPiPS. Ponadto, w lutym br. w siedzibie Ministerstwa odbyło się pierwsze spotkanie konsultacyjne w tej sprawie, w którym udział wzięli przedstawiciele środowiska związanego z pieczą zastępczą w Polsce, w tym organizacje pozarządowe, samorządy lokalne i administracja rządowa. Z inicjatywy Ministra Rodziny, Pracy i Polityki Społecznej powołano pięć zespołów roboczych: rodzinnej pieczy zastępczej, w tym rodzicielstwa zawodowego, wsparcia systemowego pieczy zastępczej oraz usamodzielniania pełnoletnich wychowanków, instytucjonalnej pieczy zastępczej, w tym zmian funkcji placówek opiekuńczo-wychowawczych, wsparcia dzieci ze specjalnymi potrzebami umieszczonych w pieczy zastępczej, promocji rodzicielstwa zastępczego. Zespoły te od marca do maja br. pracowały nad identyfikacją problemów oraz ewentualnymi możliwościami ich rozwiązań. Prace nad długofalowymi zmianami w systemie wspierania rodziny, pieczy zastępczej i adopcji, w tym kompleksowymi zmianami legislacyjnym, będą kontynuowane w ramach powoływanego w resorcie zespołu ds. reformy pieczy zastępczej.

II.510.228.2024 z 24 maja 2024 r. - wystąpienie do Ministra Sprawiedliwości w sprawie umożliwienia załączania przez strony w postępowaniu sądowym w sprawach o wykroczenia obrazów cyfrowych oraz filmów na innych nośnikach technicznych niż płyty CD lub DVD.

Sekretarz Stanu w Ministerstwie Sprawiedliwości w piśmie z 1 lipca 2024 r. wskazał, iż zagadnienie przedstawione przez Rzecznika nie jest obecnie możliwe do rozstrzygnięcia, jednak pozostanie w zainteresowaniu departamentów merytorycznych Ministerstwa Sprawiedliwości w celu dokonania dalszych analiz, także w kontekście przepisów dotyczących

biegłych jak również podjęcia współpracy m.in. z Ministerstwem Cyfryzacji oraz Centralnym Laboratorium Kryminalistycznym Policji w celu ustalenia czy takie standardy w zakresie plików cyfrowych już istnieją lub są w fazie przygotowań. Kluczowym wydaje się także dokonanie oceny tych zagadnień w kontekście norm unijnych co do standardów unijnych w dziedzinie tworzenia i analizy plików cyfrowych oraz pozyskanie informacji eksperckich. W przypadku pozytywnej analizy i uznania konieczności uregulowania prezentowanych przez RPO zagadnień na gruncie aktów prawnych pozostających we właściwości Ministra Sprawiedliwości, stosowne prace legislacyjne zostaną wówczas podjęte.

II.510.350.2024 z 24 maja 2024 r. - wystąpienie do Minister Edukacji Narodowej w sprawie konstytucyjności przepisu zawieszającego bieg terminu przedawnienia dyscyplinarek nauczycieli w trakcie epidemii COVID-19.

Minister Edukacji w piśmie z 19 lipca 2024 r. nie podzieliła opinii Rzecznika co do konieczności uchylecia art. 96 ustawy o szczególnych instrumentach wsparcia w związku z rozprzestrzenianiem się wirusa SARS-CoV-2. Uchylenie normy prawnej zawartej w ww. przepisie z mocą wsteczną usunęłoby z systemu prawnego skutek, jaki ta norma wywarła, co oznaczałoby, że: we wszystkich sprawach dyscyplinarnych, które zostały zakończone i w których zastosowano tę normę, otworzyłoby to zainteresowanym drogę do wznowienia postępowania, a następnie do jego umorzenia; w sprawach będących w toku, spowodowałoby jego pominięcie przy orzekaniu i stosowanie przepisów ogólnych w zakresie biegu przedawnienia odpowiedzialności dyscyplinarnej nauczycieli, co w konsekwencji spowodowałoby umorzenie tych postępowań bez ich merytorycznego rozstrzygnięcia. Ministerstwo Edukacji Narodowej nie planuje zatem podjęcia działań legislacyjnych w postulowanym przez RPO zakresie.

VII.520.8.2022 z 24 maja 2024 r. - wystąpienie do Ministra Sprawiedliwości w sprawie braku ochrony danych osobowych i tajemnic prawnie chronionych w ramach procedur powoływania sędziów.

Podsekretarz Stanu w Ministerstwie Sprawiedliwości w piśmie z 30 sierpnia 2024 r. poinformował, że w resorcie przeprowadzono analizy przepisów ustawy - Prawo o ustroju sądów powszechnych (dalej jako: „u.s.p.”), ustawy - Prawo o prokuraturze (dalej jako: „pr. prok”), ustawy o Prokuraturii Generalnej Rzeczypospolitej Polskiej (dalej jako: „u.P.G.”), ustawy - Prawo o adwokaturze (dalej jako: „pr. adw.”), ustawy o radcach prawnych (dalej jako: „u.r.p.”), ustawy - Prawo o notariacie (dalej jako: „pr.

not.”). Zwrócono się również o stanowisko do Prokuratury Krajowej. W wyniku powyższych działań podjęto decyzję o wszczęciu prac legislacyjnych, których celem będzie wyłączenie możliwości wskazywania przez prokuratorów sygnatur niezakończonych spraw postępowania przygotowawczego, albo spraw umorzonych z powodu niewykrycia sprawcy, umożliwienie adwokatom, radcom prawnym, radcom Prokuraturii Generalnej RP składania zanonimizowanych odpisów opinii prawnych i innych dokumentów sporządzonych w związku ze stosowaniem lub tworzeniem prawa oraz umożliwienie notariuszom przedstawiania zanonimizowanych akt postępowania notarialnego wraz z zanonimizowanym aktem notarialnym w ramach procedury konkursowej na wolne stanowisko sędziowskie.

VII.511.66.2019 z 3 czerwca 2024 r. - wystąpienie do Ministra Sprawiedliwości w sprawie przepisów określających wysokość opłat za egzamin wstępny do KSSiP.

Podsekretarz Stanu w Ministerstwie Sprawiedliwości w piśmie z 5 lipca 2024 r. stwierdził, że na gruncie aktualnie obowiązujących przepisów nie jest możliwe zróżnicowanie zasad uiszczania i zwrotu opłaty za udział w naborze na aplikację sędziowską i aplikację prokuratorскую wobec kandydatów, którzy nie zostali dopuszczeni do drugiego etapu konkursu, a kwestia zwrotu opłaty nie może być uregulowana w akcie prawnym rangi rozporządzenia, gdyż stanowi materię ustawową. Jednocześnie poinformował, że zadanie opracowywania projektów aktów normatywnych dotyczących ustroju sądownictwa i prokuratury stoi przed powołaną przez Ministra Sprawiedliwości Komisją Kodyfikacyjną Ustroju Sądów Powszechnych i Prokuratury. W ramach tych prac zostaną przedstawione analizy koncepcyjne w zakresie ewentualnych modyfikacji przepisów dotyczących w szczególności: zwrotu kandydatom części uiszczonej uprzednio w pełnej wysokości opłaty - w sytuacji niezakwalifikowania się do drugiego etapu konkursu lub egzaminu; możliwości ustalenia mniejszej niż maksymalna wysokości opłaty za udział w konkursie na aplikację sędziowską i prokuratorскую.

WZF.7043.158.2024 z 3 czerwca 2024 r. - wystąpienie do Ministra Obrony Narodowej w sprawie warunków szkolenia i pełnienia służby przez żołnierzy 5. Pułku Chemicznego.

Sekretarz Stanu w Ministerstwie Obrony Narodowej w piśmie z 17 lipca 2024 r. szczegółowo odniósł się do uwag zgłoszonych w wystąpieniu Rzecznika. Na wstępie zazaczył, że żołnierze muszą mieć świadomość istoty powinności wynikających ze służby wojskowej, w tym gotowości do realizacji zadań. Wymiar czasu służby, nie powinien być oceniany jedynie w

ujęciu matematycznym, lecz z uwzględnieniem zadań służbowych i okoliczności ich realizacji. Sekretarz Stanu wyjaśnił, że w związku ze stanem technicznym budynku stołówki wojskowej przeznaczonej do remontu, żywienie żołnierzy dobrowolnej zasadniczej służby wojskowej (DZSW) realizowane jest przez kuchnię i stołówkę 4. Wojskowego Oddziału Gospodarczego w Gliwicach. Przygotowane posiłki dowożone są do punktu wydawczego zorganizowanego w 5pchem, zgodnie z obowiązującymi w tym zakresie przepisami, przy zachowaniu właściwych wymogów sanitarnohigienicznych. Jeśli celu poprawy sytuacji szkoleniowej, dowódca pułku podjął działania mające na celu wynajem strzelnic cywilnych znajdujących się na terenie powiatu tarnogórskiego, spełniających stosowne wymogi. Sekretarz Stanu wskazał ponadto, że czas oczekiwania na części zamienne uzależniony jest od ich dostępności i możliwości pozyskania, zgodnie z wymienionymi aktami prawnymi. Po zakończeniu wszystkich niezbędnych czynności, naprawiony sprzęt przekazywany jest niezwłocznie do użytkownika celem dalszej eksploatacji.

WZF.7043.50.2021 z 3 czerwca 2024 r. - wystąpienie do Komendanta Głównego Żandarmerii Wojskowej w sprawie prowadzenia postępowania kwalifikacyjnego do Żandarmerii Wojskowej.

Komendant Główny Żandarmerii Wojskowej w piśmie z 16 lipca 2024 r. wyjaśnił, iż mając na uwadze specyfikę Żandarmerii Wojskowej jako wyodrębnionej i wyspecjalizowanej służby wchodzącej w skład Sił Zbrojnych Rzeczypospolitej Polskiej ustawodawca wskazuje, że postępowanie kwalifikacyjne ma na celu ustalenie, czy kandydat posiada predyspozycje i spełnia warunki do pełnienia służby albo pracy w Żandarmerii Wojskowej, a co za tym idzie może być poddany badaniom psychologicznym lub psychofizjologicznym, dlatego wypełnia ankiety kwalifikacyjne i wnioski o przeprowadzenie postępowania kwalifikacyjnego. Ponadto ustawodawca określa, że w ramach postępowania kwalifikacyjnego przeprowadza się: wobec kandydata do pracy: rozmowy kwalifikacyjne, sprawdzenie w Krajowym Rejestrze Karnym, Krajowym Systemie Informacyjnym Policji i Krajowym Centrum Informacji Kryminalnych oraz ewidencjach i kartotekach niedostępnych powszechnie, o których mowa w art. 25 ust. 1 pkt 2 ustawy o ochronie informacji niejawnych, wywiad o kandydacie w miejscu zamieszkania i pracy, badania psychologiczne oraz badania psychofizjologiczne, w przypadku stanowisk wymagających szczególnych predyspozycji. Natomiast wobec kandydata do służby, czynności wymienione powyżej oraz: egzamin ze sprawności fizycznej, egzamin z poziomu znajomości języków obcych, badania psychologiczne, badania psychofizjologiczne w przypadku stanowisk wymagających szczególnych predyspozycji. Komendant Główny wskazał jednocześnie, że Żandarmeria

Wojskowa zainicjowała proces legislacyjny, w którym procedowane jest Rozporządzenie Ministra Obrony Narodowej zmieniające rozporządzenie Ministra Obrony Narodowej z dnia 31 sierpnia 2020 r. w sprawie prowadzenia postępowania kwalifikacyjnego do ŻW.

V.7202.13.2024 z 3 czerwca 2024 r. - wystąpienie do Ministra Rolnictwa i Rozwoju Wsi w sprawie potrzeby nowelizacji przepisów o interwencyjnym odbieraniu dręczonych zwierząt.

Sekretarz Stanu w Ministerstwie Rolnictwa i Rozwoju Wsi w piśmie z 30 lipca 2024 r. poinformował, że obecnie rządowy proces legislacyjny zmierzający do rozwiązania problemów dotyczących stosowania przepisów o czasowym odbieraniu zwierząt nie jest planowany. Niemniej jednak Sekretarz Stanu zwrócił się z prośbą o przekazanie wszelkich możliwych informacji o kierowanych do RPO wystąpieniach w sprawach dotyczących stosowania instytucji czasowego odbierania zwierząt. Informacja o konkretnych, budzących wątpliwości przypadkach będzie cennym materiałem, mającym znaczenie dla kierunków zmian, oraz ich uzasadnienia, w przypadku podjęcia decyzji o przeprowadzeniu interwencji legislacyjnej w omawianym obszarze.

IV.511.399.2022 z 12 czerwca 2024 r. - wystąpienie do Ministra Sprawiedliwości w sprawie zasad funkcjonowania instytucji uznania spadkobiercy za niegodnego.

Podsekretarz Stanu w Ministerstwie Sprawiedliwości w piśmie z 11 lipca 2024 r. poinformowała, że nowelizacja prawa spadkowego będzie przedmiotem wszechstronnej debaty w toku prac Komisji Kodyfikacyjnej Prawa Cywilnego. Tym samym przedstawione przez Rzecznika zagadnienie zostanie przedstawione przewodniczącemu Komisji, celem rozważenia zasadności wprowadzenia ewentualnych zmian w zakresie terminu zawitego na wytoczenie powództwa o uznanie spadkobiercy niegodnym dziedziczenia.

VII.501.161.2023 z 13 czerwca 2024 r. - wystąpienie do Minister Zdrowia w sprawie zastrzeżeń odnośnie znowelizowanych przepisów ustawy o działalności leczniczej.

Sekretarz Stanu w Ministerstwie Zdrowia w piśmie z 3 lipca 2024 r. podkreślił, że przesłanką do zmiany przepisów było zwiększenie poziomu bezpieczeństwa pacjentów. Ustawa o zmianie ustawy o prawach pacjenta i Rzeczniku Praw Pacjenta oraz niektórych innych ustaw rozszerzyła kompetencje i odpowiedzialność kierowników podmiotów leczniczych w omawianym zakresie. Zastosowanie monitoringu, możliwe tylko w części podmiotów leczniczych oraz wymagające ustalenia rzeczywistej potrzeby

stosowania monitoringu w danym miejscu, nie będzie mogło być uznaniowe - przepis wprowadza konkretne przesłanki w tym zakresie (konieczność w procesie leczenia pacjentów lub zapewnienie im bezpieczeństwa). Z tego względu decyzja o instalacji monitoringu powinna być poprzedzona analizą, co do konieczności wykorzystania tego rozwiązania. Sekretarz Stanu zapewnił, że w każdym przypadku kierownik musi zważyć wartości; z jednej strony bezpieczeństwo pacjenta, z drugiej strony poszanowanie jego intymności i prywatności. Omawiane przepisy zawsze muszą być odczytywane, interpretowane i stosowane zgodnie z duchem i literą Konstytucji, w szczególności przepisów dotyczących poszanowania godności człowieka oraz ochrony prawnej życia prywatnego.

VII.7202.9.2024 z 18 czerwca 2024 r. - wystąpienie do Ministra Rolnictwa i Rozwoju Wsi w sprawie funkcjonowania rządowej aplikacji suszowej.

Sekretarz Stanu w Ministerstwie Rolnictwa i Rozwoju Wsi w piśmie z 2 sierpnia 2024 r. wskazał, że na wysokość szkód średniej rocznej produkcji roślinnej ma wpływ nie tylko procentowa wysokość szkód w poszczególnych uprawach, ale również wysokości przychodów z poszczególnych upraw, w tym przychodów z upraw, w których nie jest szacowana susza. Zgodnie z obowiązującymi przepisami zarówno oszacowanie szkód jak i powyższa pomoc są realizowane dla suszy w rozumieniu przepisów o ubezpieczeniu upraw rolnych i zwierząt gospodarskich. Szkody spowodowane przez suszę zgodnie z przepisami o ubezpieczeniach upraw rolnych i zwierząt gospodarskich oznaczają szkody spowodowane wystąpieniem, w dowolnym sześciodekadowym okresie od dnia 21 marca do dnia 30 września, spadku klimatycznego bilansu wodnego poniżej wartości określonej dla poszczególnych gatunków roślin uprawnych i gleb. System Monitoringu Suszy Rolniczej podlega ciągłej rozbudowie i doskonaleniu, co pozwala na dokładniejsze szacowanie suszy i może powodować, że blisko siebie położone uprawy tych samych roślin z uwagi na zróżnicowanie glebowe i coraz częściej występujące deszcze punktowe mogą mieć oszacowaną inną wysokość szkód. System Monitoringu Suszy Rolniczej nie uwzględnia szkód powstałych w wyniku innych niekorzystnych zjawisk atmosferycznych czy błędów w agrotechnice, co oznacza, że stan faktyczny upraw, o czym w Pana piśmie może być inny niż wskazania w aplikacji. Nie oznacza to jednak błędów lub nieprawidłowości w protokołach lub kalkulacjach.

II.7002.2.2022 z 19 czerwca 2024 r. - wystąpienie do Ministra Sprawiedliwości w sprawie wynagradzania biegłych sądowych.

Sekretarz Stanu w Ministerstwie Sprawiedliwości w piśmie z 12 sierpnia 2024 r. wskazał, iż trwają prace nad kompleksowym

uregulowaniem ustawowym problematyki ustanawiania biegłych sądowych poprzez stworzenie mechanizmów pozwalających na dobór fachowych, odpowiedzialnych i bezstronnych kadr. Odnosi się to także do instytucji naukowych i specjalistycznych sporządzających opinie na zlecenie organów procesowych. Prace te obejmują również kwestie ustalenia zasad wynagradzania biegłych. Jednym z zasadniczych warunków projektowanej reformy jest powiązanie nowych regulacji dotyczących opiniowania z odpowiednim finansowaniem systemu, w tym w szczególności z podniesieniem wynagrodzeń biegłych oraz zapewnieniem możliwości ich waloryzacji. Powyższe działania w celu zwiększenia atrakcyjności funkcji biegłego dla specjalistów z różnych dziedzin i specjalności, w konsekwencji winny stać się czynnikiem realnie zwiększającym zainteresowanie ekspertów podjęciem współpracy z sądami i organami prowadzącymi postępowania przygotowawcze. Mając na względzie potrzebę zabezpieczenia niezakłóconego toku postępowania, w Ministerstwie Sprawiedliwości wszczęto również prace legislacyjne nad zmianą rozporządzeń Ministra Sprawiedliwości, w których planuje się przywrócenie możliwości dokumentowania przez biegłych wydatków w przypadku braku faktur lub rachunków -za pomocą oświadczenia. W chwili obecnej prace nad obydwojema projektami znajdują się na etapie uzgodnień, opiniowania i konsultacji publicznych.

KMP.570.12.2020 z 20 czerwca 2024 r. - wystąpienie do Ministra Spraw Wewnętrznych i Administracji w sprawie konieczności zmiany przepisów prawnych w zakresie sposobów identyfikacji funkcjonariuszy Policji.

Sekretarz Stanu w Ministerstwie Spraw Wewnętrznych i Administracji w piśmie z 31 lipca 2024 r. zapewnił, że resort dostrzega potrzebę zwiększenia możliwości identyfikacji policjanta, w szczególności wykonującego czynności służbowe w ramach pododdziałów zwartych. W związku z powyższym 19 lipca 2024 r. wyrażono zgodę na rozpoczęcie prac legislacyjnych nad projektem rozporządzenia Ministra Spraw Wewnętrznych i Administracji zmieniającego rozporządzenie w sprawie umundurowania policjantów, w celu określenia nowych zasad związanych z identyfikacją funkcjonariuszy. Zakłada się, że zmiany będą polegały m.in. na wprowadzeniu obowiązku noszenia przez policjantów, którzy występują w pododdziale zwartym, znaku identyfikacji indywidualnej w postaci taśmy przyczepnej na kamizelce ostrzegawczej oraz kamizelce ochronnej. Został także powołany zespół, którego zadaniem jest wypracowanie zasad noszenia przez policjantów kominiarek lub szalokominiarek podczas wykonywania zadań służbowych. Jednocześnie Sekretarz Stanu podkreślił, że działania służbowe nieumundurowanych funkcjonariuszy podczas

zgrupowań publicznych są elementem policyjnej taktyki. Każde zgromadzenie publiczne, a w szczególności protesty, demonstracje oraz zgromadzenia związane z przebiegiem imprez masowych, np. mecze piłki nożnej, niosą za sobą ryzyko eskalacji działań godzących w bezpieczeństwo i porządek publiczny. Dla zapewnienia bezpieczeństwa uczestników takich zgromadzeń, udział nieumundurowanych policjantów jest niezbędny.

KMP.570.3.2018 z 20 czerwca 2024 r. - wystąpienie do Ministra Sprawiedliwości w sprawie potrzeby wprowadzenia do ustawodawstwa krajowego przestępstwa tortur.

Sekretarz Stanu w Ministerstwie Sprawiedliwości w piśmie z 28 sierpnia 2024 r. wskazał, że Ministerstwo Sprawiedliwości uznaje problematykę penalizacji tortur za niezwykle doniosłą, wymagającą ze względów legislacyjnych, a także symbolicznych, odrębnego uregulowania w Kodeksie karnym. W 2024 r. reaktywowana została Komisja Kodyfikacyjna Prawa Karnego, której zadaniem jest dokonanie koniecznych zmian w obszarze prawa karnego. Jednym z aktualnych zadań tej komisji pozostaje dokonanie oceny szeregu postulatów Ministerstwa Sprawiedliwości a także różnych środowisk prawniczych. Wśród nich znajduje się problematyka penalizacji tortur. Ministerstwo Sprawiedliwości zamierza włączyć się w prace KKPK przedstawiając kierunki pożądanych zmian, pozostających w zgodzie z postulatami RPO. Ministerstwo Sprawiedliwości podziela zatem stanowisko Rzecznika i deklaruje poparcie dla inicjatyw zmierzających do penalizacji tortur jako przestępstwa sui generis w polskim prawie karnym.

WZF.7043.159.2024 z 20 czerwca 2024 r. - wystąpienie do Ministra Obrony Narodowej w sprawie warunków szkolenia i pełnienia służby żołnierzy Jednostki Wojskowej Komandosów.

Sekretarz Stanu w Ministerstwie Obrony Narodowej w piśmie z 7 sierpnia 2024 r. udzielił szczegółowych informacji na temat warunków szkolenia i pełnienia służby żołnierzy Jednostki Wojskowej Komandosów. Wyjaśnił m.in., że w JWK istnieje dobrze funkcjonujący program reintegracji oparty na współdziałaniu specjalistów z zakresu medycyny, psychologii i rehabilitacji. Każdy żołnierz sygnalizujący potrzebę wsparcia jest objęty opieką. Dodatkowo współpracująca z JWK fundacja „Wspieram Cicho i Skutecznie” obejmuje pomocą rodziny żołnierzy, byłych żołnierzy i pracowników wojska. W kwestii odprawy mieszkaniowej żołnierzowi zawodowemu od dnia wyznaczenia na pierwsze stanowisko służbowe do dnia zwolnienia z czynnej służby wojskowej przysługuje prawo do zakwaterowania na czas pełnienia służby wojskowej w miejscowości, w której żołnierz pełni służbę, albo w miejscowości pobliskiej albo za jego zgodą w innej miejscowości. Natomiast odprawa mieszkaniowa, przysługuje

żołnierzowi zawodowemu zwalnianemu z zawodowej służby wojskowej zamieszkałemu w kwaterze, o ile nabył on prawo do emerytury wojskowej lub wojskowej renty inwalidzkiej lub który do dnia zwolnienia z zawodowej służby wojskowej nie otrzymał decyzji o przydziale lokalu mieszkalnego. Umożliwienie wypłaty odprawy mieszkaniowej w trakcie pełnienia czynnej służby wojskowej mogłoby skutkować lawinowym wzrostem odmów przeniesienia służbowego w ramach potrzeb Sił Zbrojnych do nowotworzonych jednostek wojskowych, uzasadnianych zaciąganiem zobowiązań kredytowych na zakup własnego domu lub lokalu mieszkalnego. W związku z podniesionymi w wystąpieniu RPO zarzutami zabezpieczenia medycznego strzelania, w opinii MON, obecne procedury zabezpieczenia medycznego w postaci dwóch ratowników medycznych z pojazdem sanitarnym są adekwatne. Odnosząc się do kwestii poziomu wynagrodzeń pracowników JWK podkreślono, że w ostatnich latach nastąpił dynamiczny wzrost poziomu wynagrodzeń pracowników resortu obrony narodowej, w tym zatrudnionych w JWK.

XI.541.139.2022 z 20 czerwca 2024 r. - wystąpienie do Podsekretarza Stanu w Ministerstwie Spraw Wewnętrznych i Administracji w sprawie problemów z uzyskaniem, przywróceniem lub ponownym nadaniem statusu UKR.

Podsekretarz Stanu w Ministerstwie Spraw Wewnętrznych i Administracji w piśmie z 20 sierpnia 2024 r. poinformował, że resort wystosował do urzędów wojewódzkich rekomendacje, z prośbą o przekazanie dokumentu Komisji Europejskiej dotyczącego dyrektywy Rady 2001/55/WE i decyzji wykonawczej Rady 2022/382 do nadzorowanych organów gmin w celu ujednoczenia praktyki stosowanej przez wszystkie organy jednostek samorządu terytorialnego. Ponadto, wskazane pismo było przekazywane także organizacjom pozarządowym, które zgłaszały problemy ze statusem UKR. W rekomendacjach wskazano m.in., że posiadanie ochrony czasowej przez obywatela Ukrainy w innym państwie członkowskim UE nie może stanowić wyłącznej podstawy do odmowy nadania numeru PESEL ze statusem UKR, jak również ponownego nadania statusu UKR lub przywrócenia statusu UKR. Podkreślono również, że złożenie przez obywatela Ukrainy w dowolnym organie wykonawczym gminy wniosku o nadanie numeru PESEL ze statusem UKR lub przywrócenie w rejestrze PESEL statusu UKR spowoduje przekazanie powyższej informacji do rejestru obywateli Ukrainy, prowadzonego przez Komendanta Głównego Straży Granicznej. Informacja o rozpoczęciu korzystania przez obywatela Ukrainy z ochrony czasowej w Polsce zostanie ponadto przekazana z ww. rejestru do unijnej platformy TPP, co będzie skutkowało zawiadomieniem innych państw członkowskich UE o przejęciu przez Polskę odpowiedzialności za udzielenie

danej osobie ochrony czasowej. Odnosząc się do zagadnienia związanego z aktualizacją dokumentu podróży Podsekretarz Stanu wskazał, że obywatel Ukrainy po uzyskaniu nowego dokumentu podróży powinien zgłosić się do organu gminy celem aktualizacji danych. Przepisy prawa dotyczące omawianej kwestii zostały wprowadzone do ustawy pomocowej i obowiązują od 1 lipca 2024 r. Zapytania obywateli, związane z uzyskaniem, przywróceniem lub ponownym nadaniem statusu UKR i w następstwie utratą związanych z tym uprawnień przez obywateli Ukrainy są na bieżąco rozpatrywane przez Komendę Główną SG w formie pisemnej, drogą mailową oraz telefonicznie. Ponadto, została uruchomiona infolinia obsługiwana przez funkcjonariuszy i pracowników SG. Opracowano również krótką ulotkę, zawierającą najważniejsze informacje dotyczące zmian wprowadzonych do ustawy pomocowej.

WZF.7040.19.2024 z 24 czerwca 2024 r. - wystąpienie do Ministra Finansów w sprawie umożliwienia funkcjonariuszom Służby Celno-Skarbowej wliczania okresów służby do okresu zatrudnienia nawiązywanego po zwolnieniu ze służby.

Podsekretarz Stanu w Ministerstwie Finansów w piśmie z 18 lipca 2024 r. przychylił się do zmiany przepisu art. 302 Kodeksu pracy i uzupełnienie go o funkcjonariuszy Służby Celno-Skarbowej. Aktualne brzmienie tego przepisu nie daje podstawy do zaliczenia byłemu funkcjonariuszowi Służby Celno-Skarbowej, który podejmuje pracę po zwolnieniu ze służby, okresu tej służby do okresu zatrudnienia w zakresie uprawnień wynikających z prawa pracy. Inne regulacje prawne w tym zakresie obowiązują w przypadku funkcjonariuszy innych służb mundurowych, np. Policji czy Straży Granicznej. Funkcjonariuszom ww. służb, którzy po zwolnieniu ze służby podjęli pracę, okres tej służby wlicza się do okresu zatrudnienia w zakresie wszelkich uprawnień wynikających z prawa pracy. W związku z powyższym, nie ma uzasadnienia prawnego dla odmiennego traktowania funkcjonariuszy Służby Celno-Skarbowej. Jednakże, mimo stanowiska popierającego zmiany przepisu art. 302 Kodeksu pracy i uzupełnienie go o funkcjonariuszy Służby Celno-Skarbowej, należy mieć na uwadze, że w zakresie zmian Kodeksu pracy, inicjatywa ustawodawcza należy do Ministra Rodziny, Pracy i Polityki Społecznej.

III.7065.165.2022 z 24 czerwca 2024 r. - wystąpienie do Minister Rodziny, Pracy i Polityki Społecznej w sprawie zbyt niskich kryteriów dochodowych i świadczeń rodzinnych, opiekuńczych, pomocy społecznej, funduszu alimentacyjnego, zasiłku dla bezrobotnych.

Podsekretarz Stanu w Ministerstwie Rodziny, Pracy i Polityki Społecznej w piśmie z 23 lipca 2024 r. wyjaśniła, że zgodnie z art. 9 ust. 1

ustawy o pomocy społecznej kryteria dochodowe uprawniające do świadczeń z pomocy społecznej podlegają weryfikacji co 3 lata, z uwzględnieniem wyniku badań prognozy interwencji społecznej przeprowadzanej przez Instytut Pracy i Spraw Socjalnych. Na rok 2024 przypadła kolejna weryfikacja kryteriów dochodowych oraz kwot świadczeń pieniężnych z pomocy społecznej. W związku z tym, w Instytucie Pracy i Spraw Socjalnych przeprowadzono badanie prognozy interwencji społecznej. Na podstawie wyników tego badania Rada Ministrów przedstawiła Radzie Dialogu Społecznego w dniu 15 maja 2024 r. propozycje podwyższenia kwot kryteriów dochodowych uprawniających do świadczeń z pomocy. Rada Dialogu Społecznego nie uzgodniła wspólnego stanowiska wobec propozycji Rady Ministrów w ustawowym terminie, to jest do dnia 15 czerwca 2024 r. W związku z powyższym Rada Ministrów w dniu 12 lipca 2024 r. przyjęła rozporządzenie dotyczące wzrostu kryteriów dochodowych w pomocy społecznej. Zmiana kwot kryteriów dochodowych wpłynie także na podwyższenie maksymalnej kwoty zasiłku stałego. Ponadto, powołany został Zespół do spraw reformy systemu pomocy społecznej jako organ opiniotwórczo-doradczy Ministra Rodziny, Pracy i Polityki Społecznej. W bieżących pracach Zespołu zostanie uwzględniona również kwestia reformy kryteriów dochodowych i systemu świadczeń.

III.7064.112.2024 z 25 czerwca 2024 r. - wystąpienie do Minister Rodziny, Pracy i Polityki Społecznej w sprawie problemu z dostępem do świadczenia wychowawczego dzieci, dla których po śmierci rodzica nie został powołany opiekun prawny.

Sekretarz Stanu w Ministerstwie Rodziny, Pracy i Polityki Społecznej w piśmie z 3 września 2024 r. wskazała, że Ministerstwo kilkakrotnie przedstawiało Rzecznikowi Praw Obywatelskich i Rzecznikowi Praw Dziecka stanowisko w zakresie dostępu do świadczeń w sytuacji powierzenia przez sąd opiekunowi pieczy bieżącej nad dzieckiem. W odniesieniu do obecnego pisma Rzecznika, Ministerstwo podtrzymuje opinię, że podobnie jak w przypadku powierzenia przez sądy pieczy bieżącej nad dzieckiem, sednem problemu nie jest ograniczona dostępność do świadczeń, a przede wszystkim niestosowanie przez sądy rozwiązań, jakie daje ustawa o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej oraz Kodeks rodzinny i opiekuńczy w zakresie zabezpieczenia dzieci wymagających umieszczenia poza rodziną biologiczną. Wskazać również należy na kwestię znacznych opóźnień sądów w rozpatrywaniu wniosków o ustanowienie rodziny zastępczej oraz wydłużone postępowania w tym zakresie. W ocenie Ministerstwa w sytuacjach, wymagających umieszczenia dziecka poza rodziną biologiczną, właściwym rozwiązaniem jest umieszczenie małoletnich w pieczy zastępczej. Jest to rozwiązanie, które z jednej strony zapewnia

bezpieczeństwo dzieciom, a z drugiej nie ogranicza ich opiekunów w prawie do świadczeń. Podsumowując, Ministerstwo Rodziny, Pracy i Polityki Społecznej nie prowadzi prac nad zmianą przepisów ustawy o pomocy państwa w wychowywaniu dzieci.

Część 2

Wybór spraw indywidualnych

ZESPÓŁ DO SPRAW WYKONYWANIA KAR

IX.517.68.2024

Do Rzecznika zwrócił się skazany, przebywający w zakładzie karnym typu zamkniętego. Wnioskodawca żalił się na zakwaterowanie w celi mieszkalnej 11-osobowej oraz na panujące w niej warunki sanitarno-higieniczne. Ustalono, że wnioskodawca po przetransportowaniu do jednostki był kwaterowany w kilku celach mieszkalnych. Wszystkie były wieloosobowe i przeznaczone dla 11 osadzonych. Umywalki w tych celach usytuowane były poza obrębem kąpoków sanitarnych. Warunki bytowe w jednostkach penitencjarnych, w jakich przebywają osoby pozbawione wolności, pozostają w stałym zainteresowaniu Rzecznika Praw Obywatelskich, w szczególności warunki sanitarno-higieniczne w celach większych niż 10-osobowe, w jednostkach penitencjarnych typu zamkniętego. Warunki te, w ocenie Rzecznika, nie spełniają standardów wykonywania kar i środków zapobiegawczych w sposób humanitarny, z poszanowaniem godności ludzkiej, zawartych w Kodeksie karnym wykonawczym, a także w zaleceniach międzynarodowych. RPO corocznie kieruje do Zastępcy Dyrektora Generalnego Służby Więziennej pismo, w którym zwraca się o przekazanie aktualnych informacji o zrealizowanych i zaplanowanych prac w zakresie m.in. likwidacji cel mieszkalnych większych niż 10-osobowe. Z udzielonych Rzecznikowi pismem z dnia 4 kwietnia 2024 r. wyjaśnień wynika, że począwszy od stycznia 2024 r. Służba Więzienna dokonała stopniowej administracyjnej likwidacji cel wieloosobowych powyżej 10 miejsc zakwaterowania. Co do drugiego z zarzutów, Rzecznik stoi na stanowisku, że umywalki nie powinny znajdować się poza kąpokiem sanitarnym. Taki stan rzeczy, w równym stopniu, co brak zabudowy kąpoka sanitarnego, powoduje, że wymóg zapewnienia intymności podczas korzystania z urządzeń sanitarnych, nie jest spełniony. Narusza to przepis § 25 ust. 1 rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia 23 grudnia 2022 r. w sprawie regulaminu organizacyjno-porządkowego wykonywania kary pozbawienia wolności, który stanowi, że niezbędne urządzenia sanitarne sytuuje się w sposób zapewniający ich niekrępujące użytkowanie. Powszechnie uznaje się, że do niezbędnych urządzeń sanitarnych należy również umywalka, zatem i ona powinna być w taki sposób usytuowana. Mając powyższe na uwadze, w obu przedstawionych aspektach Rzecznik uznał skargę wnioskodawcy za zasadną.

IX.517.245.2023

Ze skargą do Rzecznika zwrócił się osadzony, który wskazał, że w okresach od 1 czerwca 2018 r. do 1 stycznia 2020 r., od 1 czerwca 2021 r. do 1 grudnia 2021 r. oraz od 1 lutego 2022 r. do 1 kwietnia 2022 r. kwaterowany był w celach mieszkalnych wieloosobowych (16-osobowych), co w poważnym stopniu utrudniało mu utrzymywanie higieny osobistej. Z udzielonych Rzecznikowi wyjaśnień wynika, że istotnie wnioskodawca mniej więcej ww. okresach był kwaterowany w celach mieszkalnych 16-osobowych. Na dzień udzielania odpowiedzi we wskazanej jednostce penitencjarnej funkcjonowało 21 cel mieszkalnych 16-osobowych oraz jedna cela 15-osobowa. Jednocześnie z dniem 16 grudnia 2022 r. Dyrektor Generalny Służby Więziennej wyraził zgodę na czasowe wyłączenie z użytku wspomnianych cel z uwagi na zły stan techniczny. Rzecznik uznał skargę wnioskodawcy w powyższym zakresie za zasadną. Rzecznik od wielu lat zwraca uwagę na problem umieszczania osadzonych w celach mieszkalnych kilkunastoosobowych. Dotychczasowa korespondencja Rzecznika z Dyrektorem Generalnym Służby Więziennej w tym zakresie prowadziła do wniosku, że cele mieszkalne przeznaczone dla więcej niż 10 osadzonych w zakładach karnych typu zamkniętego należy zlikwidować. Takie też stanowisko zajął Zastępca Dyrektora Generalnego Służby Więziennej w piśmie z dnia 19 grudnia 2018 r. skierowanym do RPO.

IX.517.491.2021

Do Rzecznika zwrócił się adwokat, zarzucając niezapewnienie jego klientowi dostępu do specjalistycznej opieki psychiatrycznej podczas tymczasowego aresztowania. Po przeprowadzeniu postępowania wyjaśniającego, RPO uznał skargę za zasadną. W ocenie RPO możliwość otrzymania doraźnej pomocy lekarza przyjmującego w oddziale, nie powinna ograniczać dostępu do lekarza psychiatry. Zdaniem Rzecznika, zgłoszenie osadzonego przez psychologa na konsultację psychiatryczną stanowi dla administracji więziennej zobowiązanie do podjęcia odpowiednich działań w celu zrealizowania konsultacji psychiatrycznej. Jeżeli nie jest to możliwe w jednostce pobytu osadzonego, to należy poszukać innych rozwiązań, np. konsultacji w pozawięziennym podmiocie leczniczym albo w jednostce penitencjarnej, gdzie przyjmuje lekarz psychiatra. Psycholog ma kwalifikacje zawodowe do oceny, że w danym przypadku nie są wystarczające jego oddziaływania psychokorekcyjne i istnieje konieczność przeprowadzenia konsultacji psychiatrycznej, tak jak w podjętej sprawie.

IX.517.563.2024

Rzecznik podjął do badania problem braku możliwości skutecznego potwierdzenia tożsamości podczas ubiegania się o wstęp na teren Zakładu

Karnego w celu realizacji widzenia z osobą pozbawioną wolności na podstawie dokumentu mobilnego zawartego w aplikacji mObywatel. Postępowanie wyjaśniające potwierdziło, że w dniu 22 marca 2024 r. wnioskodawca stawiał się w Zakładzie Karnym celem realizacji widzenia z jedną z osadzonych tam osób. W związku z koniecznością wylegitymowania się okazał telefon komórkowy z zainstalowaną aplikacją mObywatel. Mimo tego nie zezwolono mu na wejście na teren jednostki penitencjarnej. Rzecznik otrzymał jako uzasadnienie takiego stanu rzeczy wyjaśnienie DOSW, że obowiązujący obecnie stan prawny nie przewiduje możliwości potwierdzania tożsamości osoby ubiegającej się o wstęp na teren jednostki penitencjarnej za pomocą urządzenia mobilnego z zainstalowaną aplikacją mObywatel. Rzecznik nie podzielił takiego stanowiska. Zwrócił uwagę, że ustawa o aplikacji mObywatel wprost wskazuje, że pod pojęciem dokumentu mobilnego w aplikacji mObywatel należy rozumieć dokument stwierdzający tożsamość i obywatelstwo polskie użytkownika tej aplikacji. Ponadto jeśli z przepisu prawa wynika obowiązek stwierdzenia tożsamości lub obywatelstwa polskiego na podstawie dokumentu tożsamości, w szczególności na podstawie dowodu osobistego, obowiązek ten uznaje się za spełniony w przypadku stwierdzenia tożsamości lub obywatelstwa polskiego na podstawie dokumentu mObywatel. Na mocy przepisów ustawy dowód mobilny dostępny w mObywatelu należy zatem uznać za równoważny z tradycyjnym dowodem osobistym. Rzecznik podkreślił również, że ustawa przewiduje możliwość ograniczenia wykorzystywania dokumentu mobilnego do stwierdzenia tożsamości, ale ściśle określa sytuacje, w których nie będzie on wystarczający. Dokument taki nie uprawnia na przykład do przekraczania granicy państwowej. W konkluzji wskazał, że nie ma podstaw prawnych do przyjęcia, że obywatel, który ubiega się o wejście na teren jednostki penitencjarnej, nie może wylegitymować się dokumentem w aplikacji mObywatel. W konsekwencji Dyrektor Generalny Służby Więziennej podzielił wyrażone przez Rzecznika stanowisko wskazujące na wystąpienie nieprawidłowości w zakresie możliwości potwierdzenia tożsamości osoby ubiegającej się o wstęp na teren jednostki penitencjarnej w celu realizacji widzenia z osobą pozbawioną wolności na podstawie aplikacji mObywatel. Zapewnił również Rzecznika o zobowiązaniu dyrektorów okręgowych Służby Więziennej, Komendanta Centralnego Ośrodka Szkolenia Służby Więziennej oraz Komendantów Ośrodków Szkolenia Służby Więziennej do wdrożenia do realizacji możliwości ustalenia tożsamości osób legitymowanych, ubiegających się o wejście na teren jednostki penitencjarnej w celu realizacji widzenia z osobą pozbawioną wolności, na podstawie dokumentu mObywatel.

IX.517.604.2024

Do Rzecznika zwrócił się skazany pozbawiony wolności, który skarżył się m.in., że jako osoba poruszająca się na wózku inwalidzkim przebywa w celi niedostosowanej do jego potrzeb. Podczas badania sprawy Rzecznik ustalił, że po przetransportowaniu do Zakładu Karnego w P. S. w dniu 12 marca 2024 r. skazany został umieszczony w celi, która była zakwalifikowana do kwaterowania osób poruszających się na wózku inwalidzkim. Wobec trudności z funkcjonowaniem w ww. celi, skazany zwrócił się do kwatermistrza oddziałowego o dokonanie w niej zmian związanych z rozmieszczeniem wyposażenia: przeniesienie szafki żywnościowej znajdującej się w celi mieszkalnej, szafki higienicznej znajdującej się w kąciu sanitarnym oraz półki pod telewizor. Po wizytacji celi przez koordynatora ds. dostępności Zakładu Karnego zdecydowano o przeniesieniu szafek żywnościowych i higienicznej oraz zmianie lokalizacji drabinki od łóżka. W kolejnych dniach skazany zgłosił trudności związane z korzystaniem z kącia sanitarnego polegające na usytuowaniu miski ustępowej względem umywalki. Z uwagi na wymogi, jakie mają spełniać urządzenia sanitarne dla osób ze szczególnymi potrzebami tj. ich rozmiar oraz montaż na odpowiedniej wysokości, korzystanie z nich w kąciu sanitarnym znajdującym się w celi było dla skazanego utrudnione. Po zgłoszeniu przeprowadzono kolejną wizytację celi z udziałem kierownika działu kwatermistrzowskiego oraz inspektora BHP, w trakcie której stwierdzono, że cela nie jest w pełni dostosowana do potrzeb osób poruszających się na wózku inwalidzkim. Zdecydowano o zmianie celi zakwaterowania skazanego. Mając powyższe na uwadze, RPO ocenił, że doszło do naruszenia praw skazanego w postaci umieszczenia go w dniach 12 marca 2024 – 4 kwietnia 2024 r. w celi niedostosowanej do jego potrzeb jako osoby z niepełnosprawnością. Tym samym skarga pana G. K. została uznana za częściowo zasadną. Jednocześnie Rzecznik pozytywnie ocenił podjęte przez administrację Zakładu Karnego działania w zakresie zmiany celi zakwaterowania skazanego na lepiej dostosowaną do jego potrzeb.

IX.517.614.2024

Do Rzecznika zwrócił się osadzony, żaląc się m.in., że nie mógł w pełni skorzystać z prawa do zakupów w kantynie znajdującej się na terenie Aresztu Śledczego. Rzecznik uznał skargę za zasadną w zakresie braku możliwości zrealizowania przez osadzonego zakupów w pierwszej dekadzie marca 2024 r. Zgodnie z art. 113a § 1 Kodeksu karnego wykonawczego skazany ma prawo co najmniej trzy razy w miesiącu dokonywać zakupów artykułów spożywczych i wyrobów tytoniowych oraz innych artykułów dopuszczonych do sprzedaży w zakładzie karnym. Porządek wewnętrzny obowiązujący w Areszcie Śledczym przewiduje, że osadzeni mają prawo

dokonać zakupu artykułów żywnościowych i wyrobów tytoniowych oraz innego dopuszczalnego asortymentu w punkcie sprzedaży na terenie Aresztu trzy razy w miesiącu, tj. w pierwszej, drugiej i trzeciej dekadzie każdego miesiąca. Dokonywanie zakupów odbywa się jeden raz w dekadzie na podstawie złożonych przez osadzonych zamówień, które są przekazywane do punktu sprzedaży. Zakupy realizowane są w formie bezgotówkowej, na podstawie paragonów wystawianych przez dział finansowy Aresztu. Informację o stanie środków do dyspozycji osadzeni otrzymują nie później niż na jeden dzień przed terminem realizacji zakupów. W marcu 2024 r. osadzony dokonał zakupów dwukrotnie. Kwoty za zamówione artykuły zostały rozliczone z konta osadzonego w dniach 19 marca 2024 r. oraz 29 marca 2024 r. W dniu 1 marca 2024 r. dział finansowy wystawiał paragony dla osadzonych uprawnionych do realizacji zakupów (posiadających środki pieniężne). Tego dnia osadzony był przenoszony z oddziału mieszkalnego B na oddział A. Podczas generowania paragonów, osadzony nie widniał na paragonach dla oddziału A ani dla oddziału B, w związku z powyższym nie wydrukowano dla niego paragonu. W konsekwencji osadzony nie dokonał zakupów w pierwszej dekadzie marca 2024 r. Rzecznik zwrócił się do Dyrektora Okręgowego Służby Więziennej z wnioskiem, aby administracja Aresztu podjęła stosowne działania, które zapobiegą podobnym nieprawidłowościom w przyszłości.

IX.517.789.2020

W Biurze Rzecznika Praw Obywatelskich prowadzone było postępowanie wyjaśniające w sprawie skargi osadzonej, która dotyczyła zasadności wymierzenia jej kary dyscyplinarnej w postaci umieszczenia w celi izolacyjnej oraz warunków panujących w tej celi. Rzecznik uznał za zasadny zarzut dotyczący umieszczenia osadzonej w celi izolacyjnej Aresztu Śledczego, w której kącik sanitarny nie był osłonięty. W przekazanych Rzecznikowi wyjaśnieniach dyrektor jednostki penitencjarnej wskazał, iż zgodnie z § 3 pkt 7 ust. 1 ówczesnie obowiązujących wytycznych Dyrektora Generalnego Służby Więziennej w sprawie wymagań technicznych i ochronnych dla pawilonów zakwaterowania osadzonych w jednostkach organizacyjnych Służby Więziennej, w celach mieszkalnych jednoosobowych nie jest wymagana pełna zabudowa kącików sanitarnych. Należy jednak podkreślić, że zgodnie z obowiązującymi wówczas przepisami, tj. § 29 ust. 1 rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia 21 grudnia 2016 r. w sprawie regulaminu organizacyjno-porządkowego wykonywania kary pozbawienia wolności oraz § 34 rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia 22 grudnia 2016 r. w sprawie regulaminu organizacyjno-porządkowego wykonywania tymczasowego aresztowania, w celach mieszkalnych niezbędne urządzenia sanitarne sytuuje się w sposób zapewniający ich

niekrępujące użytkowanie. Obowiązek zapewnienia właściwych standardów w tym zakresie wynika także z zawartych w art. 4 § 1 Kodeksu karnego wykonawczego zasad wykonywania kary w sposób humanitarny, z poszanowaniem godności ludzkiej skazanego oraz zakazu poniżającego traktowania. Rzecznik od lat stoi na stanowisku, o którym wielokrotnie informował Służbę Więzienną, że w celach jednoosobowych urządzenia sanitarne powinny być osłonięte co najmniej w taki sposób, aby nie było możliwe zobaczenie osadzonego wykonującego czynności intymne w kącie sanitarnym, ani bezpośrednio przez osoby wchodzące do celi, ani przez wizjer. Całkowity brak osłony uznaje natomiast za stan naruszający prawa osób pozbawionych wolności. Wobec powyższego, Rzecznik zwrócił się do właściwego Dyrektora Okręgowego Służby Więziennej z prośbą o podjęcie odpowiednich działań zmierzających do wykonania w skarżonej jednostce osłon kącików sanitarnych, które gwarantowałyby osadzonym w celach pojedynczych możliwość niekrępującego użytkowania urządzeń sanitarnych.

IX.517.818.2024

Do Rzecznika zwrócił się skazany, odbywający długoletnią karę w zakładzie karnym typu otwartego, któremu Dyrektor Zakładu Karnego odmówił zezwolenia na opuszczenie jednostki penitencjarnej w celu uczestniczenia w ślubie jego brata. Dyrektor uzasadnił odmowę niskim stopniem intensywności relacji skazanego z bratem w ciągu ostatnich 5 lat oraz negatywną opinią wychowawcy opartą na uzależnieniu skazanego od alkoholu oraz na charakterze popełnionego przestępstwa. Skazany zaskarżył decyzję Dyrektora Zakładu Karnego do Sądu Okręgowego. Skarga została częściowo uwzględniona - sąd udzielił skazanemu zezwolenia na czasowe opuszczenie Zakładu Karnego pod konwojem Służby Więziennej. Decyzją administracji Zakładu Karnego zezwolenie miało zostać zrealizowane przez skazanego w odzieży własnej oraz z użyciem kajdanek zespolonych. Wobec powyższego skazany zrezygnował z przepustki losowej. Rzecznik nie powziął zastrzeżeń co do decyzji Sądu Okręgowego w zakresie wskazania, że realizacja przepustki losowej ma odbyć się pod konwojem Służby Więziennej. Obawy o powrót skazanego do zakładu karnego były uzasadnione w świetle zdiagnozowania u niego uzależnienia od alkoholu oraz zakończenia terapii alkoholowej z negatywną oceną zespołu terapeutycznego. Tym niemniej Rzecznik miał wątpliwości co do konieczności stosowania wobec skazanego kajdanek zespolonych. W przypadku skazanego nie można ocenić, by zachodziło uzasadnione podejrzenie, że podczas konwojowania podejmie próbę ucieczki lub dopuści się zachowań agresywnych. W izolacji penitencjarnej skazany przebywa od 2001 r., a od 2015 r. odbywa karę w zakładzie karnym typu otwartego. Zachowanie skazanego, postępy w resocjalizacji oraz realizacja zadań

Indywidualnego Systemu Oddziaływania oceniane są pozytywnie. Podczas przebywania w jednostce penitencjarnej uzupełnił wykształcenie podstawowe, a następnie ukończył gimnazjum i szkołę zawodową. Zrealizował z wynikiem pozytywnym również liczne kursy resocjalizacyjne. W warunkach penitencjarnych podejmował odpłatne i nieodpłatne zatrudnienie, prawidłowo wywiązując się z powierzonych zadań. Ponadto, skazany zrealizował trzy przepustki losowe realizowane pod konwojem funkcjonariuszy Służby Więziennej, podczas których zachowywał się w sposób prawidłowy. Dodatkowo skazany utrzymuje bliski kontakt z rodziną i osobą bliską, z którą zamierza kontynuować związek po zakończeniu odbywania kary pozbawienia wolności. Mając na uwadze powyższe, jak również brak wskazania przez administrację Zakładu Karnego innych przesłanek niż charakter popełnionego przez skazanego przestępstwa oraz uzależnienie od alkoholu, RPO ocenił, że decyzja o zastosowaniu wobec niego kajdanek zespolony była nieuzasadniona. Dodatkowo Rzecznik dopatrywał się nieprawidłowości w trybie rozpatrywania wniosku o udzielenie skazanemu przepustki losowej.

IX.517.875.2024

Do Rzecznika wpłynęła skarga, w której skazany podniósł, iż przebywa w celi mieszkalnej, w której umywalka znajduje się poza kącikiem sanitarnym, a tym samym jest nieosłonięta. Rzecznik Praw Obywatelskich od lat stoi na stanowisku, że umywalki nie powinny znajdować się poza kącikiem sanitarnym. Taki stan rzeczy - w równym stopniu, co brak zabudowy kącika sanitarnego - powoduje, że wymóg zapewnienia intymności podczas korzystania z urządzeń sanitarnych, nie jest spełniony. Narusza to przepis wyrażony w § 25 ust. 1 rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia 23 grudnia 2022 r. w sprawie regulaminu organizacyjno-porządkowego wykonywania kary pozbawienia wolności, który stanowi, że niezbędne urządzenia sanitarne sytuuje się w sposób zapewniający ich niekrępujące użytkowanie. Powszechnie uznaje się, że do niezbędnych urządzeń sanitarnych należy również umywalka, zatem i ona powinna być w taki sposób usytuowana. RPO od lat dąży do tego, by warunki w więzieniu nie odbiegały od standardów przyjętych w społeczeństwie. Zatem codzienne czynności związane z utrzymaniem czystości ciała, realizowane przez osadzonych w celi mieszkalnej, powinny odbywać się zgodnie nie tylko z przyjętą normą prawną, ale również z normą kulturową i społeczną. Trudno zaś przyjąć, że brak umywalki w zabudowanym kąciku sanitarnym, a umiejscowienie jej poza nim w celi mieszkalnej, spełnia te wymogi. Dlatego też należało uznać skargę wnioskodawcy za zasadną.

IX.517.884.2024

Do Rzecznika skierował skargę skazany, który żalił się na kilkuletnie nierealizowanie zleceń przeprowadzenia zabiegu chirurgii szczękowej wystawianych przez stomatologów więziennej służby zdrowia. Z wyjaśnień udzielonych Rzecznikowi przez właściwy rzeczowo organ Służby Więziennej wynika, że w izolacji penitencjarne skarżący miał być objęty opieką medyczną, wychowawczą oraz psychologiczną. Niezależnie od powyższego oraz okresu trwającej pandemii (co powodowało trudności w konwojowaniu pacjentów do wolnościowych podmiotów leczniczych), ograniczenie konsultacji tylko do pilnych oraz częstych czynności transportowania skarżącego pomiędzy jednostkami na polecenie sądów, a także niekonsekwencji w jego decyzjach co do chęci leczenia, należy wskazać na nieprawidłowości w zakresie: braku odnotowania przez Zakład Karny w książce zdrowia informacji o ustaleniu terminu konsultacji w Poradni Chirurgii Szczękowo-Twarzowej, która to konsultacja w związku z pobytem skarżącego w Areszcie Śledczym w tej samej miejscowości z powodu czynności procesowych mogła być zrealizowana; niepodjęcia działań przez Areszt Śledczy, w celu wyjaśnienia kwestii ustalenia terminu konsultacji; braku odnotowania przez jednostkę penitencjarną w dokumentacji medycznej ponownie ustalonego terminu konsultacji. Powyższe zaniechania spowodowały zwłokę w leczeniu stomatologicznym, dlatego też skargę skazanego w powyższym zakresie uznano za zasadną. Z uwagi na przedstawione powyżej wyjaśnienia właściwego rzeczowo organu Służby Więziennej odstąpiono od przekazania Służbie Więziennej stanowiska RPO oraz od dalszego postępowania w sprawie.

IX.517.903.2024

W Biurze Rzecznika Praw Obywatelskich badano skargę osadzonych pozbawionych wolności dotyczącą warunków bytowych, w tym niezapewnienia właściwych warunków do realizacji czynności higieniczno-sanitarnych w celi mieszkalnej. W toku postępowania ustalono, że w celach mieszkalnych, w których kwaterowani byli skarżący, kącik sanitarny był zabudowany od podłogi do sufitu trwałą ścianką odgradzającą go od reszty pomieszczenia celi, a umywalka była zamontowana poza kącikiem sanitarnym. Rzecznik stoi na stanowisku, iż w celach mieszkalnych, w których umywalka znajduje się poza wydzielonym pełną, trwałą zabudową kącikiem sanitarnym i jest ona jedynym tego typu urządzeniem w pomieszczeniu, osadzeni nie mają zapewnionych warunków intymności podczas wykonywania codziennych czynności związanych z utrzymaniem higieny osobistej. Mając powyższe na uwadze Rzecznik uznał skargę osadzonych w tej części za zasadną, o czym poinformował właściwego Dyrektora Okręgowego Służby Więziennej. Ponieważ aktualnie w jednym z pawilonów jednostki trwają prace remontowe polegające m.in. na montażu

umywalek w kąciach sanitarnych, a w miarę możliwości finansowych jednostki planowane jest prowadzenie takich prac w pozostałych pawilonach, Rzecznik zwrócił się ponadto do Dyrektora Okręgowego SW o wsparcie działań administracji zakładu karnego zmierzających do włączenia umywalek do zabudowanych kąciaków sanitarnych we wszystkich celach mieszkalnych.

IX.517.920.2024

W Biurze Rzecznika Praw Obywatelskich przeprowadzono postępowanie wyjaśniające w zakresie zarzutu podniesionego przez skazanego, a dotyczącego przebywania w celach mieszkalnych, w których umywalka znajdowała się poza kąciakiem sanitarnym, przez co była niezabudowana. Osadzony miał przebywać w takich celach w okresie od 24 października 2022 r. do 11 lipca 2023 r. Odebrane w tej sprawie od dyrektora zakładu karnego wyjaśnienia potwierdziły zarzut podniesiony przez wnioskodawcę. Rzecznik stoi na stanowisku, że umywalki nie powinny znajdować się poza kąciakiem sanitarnym. Taki stan rzeczy, w równym stopniu, co brak zabudowy kąciaka sanitarnego, powoduje, że wymóg zapewnienia intymności podczas korzystania z urządzeń sanitarnych, nie jest spełniony. RPO od lat dąży do tego, by warunki w więzieniu nie odbiegały od standardów przyjętych w społeczeństwie. Zatem codzienne czynności związane z utrzymaniem czystości ciała, realizowane przez osadzonych w celi mieszkalnej, powinny odbywać się zgodnie nie tylko z przyjętą normą prawną, ale również z normą kulturową i społeczną. Trudno zaś przyjąć, że brak umywalki w kąciaku sanitarnym, a umiejscowienie jej poza nią w celi mieszkalnej, spełnia te wymogi. Mając powyższe na uwadze, skargę należało uznać za zasadną.

IX.517.925.2024

Do Rzecznika skierował skargę skazany, który żalił się m.in. na niezapewnienie mu odpowiednich warunków do utrzymywania higieny osobistej w celi mieszkalnej. Z wyjaśnień udzielonych RPO przez dyrektora zakładu karnego wynika m.in., że umywalka w wyznaczonej skarżącemu celi mieszkalnej rzeczywiście została umieszczona poza kąciakiem sanitarnym. Dyrektor zwrócił uwagę, że przebudowa budynku jednostki pod kątem zmiany lokalizacji wszystkich umywalek w celach wiązałaby się z jednoczesną wymianą instalacji wodociągowej, kanalizacji sanitarnej, centralnego ogrzewania, ciepłej wody użytkowej co z kolei wymusi zmiany geometrii dachu. Koszt takiej modernizacji może sięgać nawet 20 mln zł, dlatego też na chwilę obecną taki remont nie jest przewidziany do realizacji. Tymczasem Rzecznik od lat stoi na stanowisku, że umywalki nie powinny znajdować się poza kąciakiem sanitarnym. RPO konsekwentnie dąży do tego,

by warunki w więzieniu nie odbiegały od standardów przyjętych w społeczeństwie. Zatem codzienne czynności związane z utrzymaniem czystości ciała, realizowane przez osadzonych w celi mieszkalnej, powinny odbywać się zgodnie nie tylko z przyjętą normą prawną, ale również z normą kulturową i społeczną. Trudno zaś przyjąć, że brak umywalki w kąceku sanitarnym, a umiejscowienie jej poza nią w celi mieszkalnej, spełnia te wymogi. W związku z powyższym Rzecznik zwrócił się do dyrektora zakładu karnego z prośbą o podjęcie działań skutkujących zapewnieniem osobom pozbawionym wolności w podległej mu jednostce penitencjarnej prawa do niekrępującego użytkowania urządzeń sanitarnych w celi mieszkalnej.

IX.517.945.2023

Na skutek wniesionej przez skazanego skargi, Rzecznik podjął do badania kwestię związaną z nieotrzymaniem przez skarżącego zamówionej paczki i brakiem zwrotu wpłaconych środków finansowych osobie zamawiającej paczkę. Kolejny zarzut dotyczył umieszczania porcji posiłków na jednym talerzu dla wielu skazanych. W toku postępowania wyjaśniającego, Rzecznik zwrócił się do dyrektora jednostki penitencjarnej oraz do właściwego miejscowo dyrektora okręgowego Służby Więziennej. Z przedłożonych RPO wyjaśnień wynika, iż pieniądze na realizację paczki żywnościowej dla skarżącego wpłynęły na konto kantyny jednostki penitencjarnej w dniu 30 maja 2023 r. Ze względu jednak na niedostarczenie druku zamówienia oraz potwierdzenia dokonania przelewu, paczka nie mogła zostać zrealizowana. Zapewniono przy tym Rzecznika, że skazany był kilkakrotnie informowany o braku wpływu druku zakupowego oraz potwierdzenia wpłaty. Jego siostra – osoba składająca zamówienie – również miała być informowana o powodach niezrealizowania paczki przez pracowników kantyny. Ostatecznie, w dniu 27 czerwca 2023 r. na skrzynkę pocztową kantyny wpłynęły: druk zamówienia wraz z potwierdzeniem dokonania przelewu, co umożliwiło zrealizowanie zamówienia i tym samym paczka została dostarczona osadzonemu w dniu 29 czerwca 2023 r., a zatem blisko miesiąc po wpłynięciu środków na konto kantyny. W ocenie Rzecznika, środki pieniężne przeznaczone na realizację paczki żywnościowej dla osadzonego powinny zostać zwrócone na konto osoby, która zamawiała dla niego paczkę, wraz z informacją o przyczynie zwrotu środków i niemożności zrealizowania zamówienia. Takie postępowanie stanowiłoby zadość zapisom porządku wewnętrznego oraz informacjom dostępnym również dla osób bliskich skazanych w BIP. Zarzut należało uznać zatem za zasadny. Ponadto, pracownicy Zespołu do spraw Wykonywania Kar Biura RPO przeprowadzili w dniach 15-18 kwietnia 2024 r. wizytację w Zakładzie Karnym. Podczas wizytacji zbadano zasadność zarzutu dotyczącego procedury wydawania

posiłków w celach wieloosobowych dotyczący wydawania produktów spożywczych na jednym, wspólnym talerzu – w tym również artykułów trudno podzielnych np. dżemu, ryżu, makaronu – dla wszystkich osadzonych. Dokonane ustalenia potwierdziły podniesiony przez skazanego i innych osadzonych zarzut. Ustalono, że każda z cel dysponuje dwoma talerzami oznaczonymi jej numerem. Przy wydawaniu śniadania osadzeni oddają pusty talerz, a otrzymują napełniony produktami spożywczymi do samodzielnego podzielenia między sobą. Podczas kolacji oddają talerz otrzymany przy śniadaniu i w zamian dostają drugi napełniony produktami. Osadzeni skarżyli się, że umieszczone na jednym talerzu produkty mieszają się. W ocenie Rzecznika taki sposób wydawania posiłków jest niedopuszczalny. Rzecznik uznał zatem skargę wnioskodawcy za zasadną również w tym zakresie. Sposób wydawania posiłków na jednym talerzu dla wielu osadzonych był przedmiotem rozmowy z Dyrektorem Zakładu Karnego podczas wizytacji przeprowadzonej przez przedstawicieli RPO. Kwestia ta została również ujęta w raporcie z wizytacji, który otrzymał dyrektor jednostki penitencjarnej. Zadeklarowano, że Służba Więzienna odstąpi od takiej praktyki wydawania posiłków. W zakresie przetrzymania środków pieniężnych za niezrealizowaną paczkę, RPO zwrócił się do Dyrektora Zakładu Karnego z prośbą o podjęcie działań zmierzających do uniknięcia podobnych sytuacji w przyszłości.

IX.517.1086.2021

Do Rzecznika zwrócił się osadzony, odbywający karę pozbawienia wolności. Wnioskodawca skarżył się, że od 2 lat oczekuje na wykonanie protezy gałki ocznej. Z wyjaśnień otrzymanych od Dyrektora Okręgowego Służby Więziennej wynika, że lekarz okulista zlecił skarżącemu wykonanie nowej protezy gałki ocznej. Zlecenie to przez 2 lata nie zostało zrealizowane. Wyjaśniono, że wniosek o bezpłatne zaopatrzenie w przedmiot ortopedyczny nie został sporządzony. Wskazano również, że zgodnie z zapisem § 2 ust. 1 i 3 rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia 13 listopada 2003 roku w sprawie warunków i sposobu zaopatrywania osób osadzonych w zakładach karnych i aresztach śledczych w protezy, przedmioty ortopedyczne i środki pomocnicze wniosek powinien sporządzić lekarz pełniący służbę lub zatrudniony w zakładzie opieki zdrowotnej dla osób pozbawionych wolności. W przypadku kiedy przedmiot ortopedyczny zleca inny lekarz niż lekarz więzienny, kierownik więziennego zakładu opieki zdrowotnej sporządza wniosek, o którym mowa w ust. 1. Wobec potwierdzenia faktu niezrealizowania zlecenia wykonania protezy gałki ocznej, zarzut skarżącego został uznany przez Dyrektora Okręgowego Służby Więziennej za zasadny. W związku z uznaniem skargi za zasadną dyrektor zakładu karnego polecił przeprowadzić czynności wyjaśniające na

ww. okoliczność, dokonał także zmian personalnych na stanowisku Kierownika Ambulatorium. Rzecznik podzielił stanowisko Dyrektora Okręgowego Służby Więziennej i uznał skargę osadzonego za zasadną. Jednocześnie, mając na uwadze, że dyrektor zakładu karnego podjął stosowne działania w sprawie, RPO odstąpił od dalszych czynności w przedmiotowym zakresie.

IX.517.1184.2024

Do Rzecznika skierował skargę skazany, który żalił się m.in. na niezapewnienie mu odpowiednich warunków do utrzymywania higieny osobistej w celi mieszkalnej (umieszczenie umywalki poza kącikiem sanitarnym) oraz właściwej wentylacji celi mieszkalnej (kratka wentylacja znajduje się w tymże kąciku). Z wyjaśnień udzielonych przez dyrektora jednostki penitencjarnej wynika m.in., że umywalka we wskazanej przez wnioskodawcę celi mieszkalnej rzeczywiście została umieszczona poza kącikiem sanitarnym, a inne wskazane cele posiadają jedną kratkę wentylacyjną zlokalizowaną w zabudowie kącika sanitarnego (cyrkulacja powietrza pomiędzy częścią mieszkalną celi, a jej kącikiem sanitarnym odbywa się poprzez cyrkulację pośrednią – skrzydło drzwi wyposażone jest w kratkę wentylacyjną). Należy w tym miejscu podnieść, iż Rzecznik od kilku lat stoi na stanowisku, że umywalki nie powinny znajdować się poza kącikiem sanitarnym. Taki stan rzeczy, w równym stopniu co brak zabudowy kącika sanitarnego powoduje, że wymóg zapewnienia intymności podczas korzystania z urządzeń sanitarnych, nie jest spełniony. RPO konsekwentnie dąży do tego, by warunki w więzieniu nie odbiegały od standardów przyjętych w społeczeństwie. Zatem codzienne czynności związane z utrzymaniem czystości ciała, realizowane przez osadzonych w celi mieszkalnej, powinny odbywać się zgodnie nie tylko z przyjętą normą prawną, ale również z normą kulturową i społeczną. Trudno zaś przyjąć, że brak umywalki w kąciku sanitarnym, a umiejscowienie jej poza nią w celi mieszkalnej, spełnia te wymogi. Co do drugiego z zarzutów, z wyjaśnień organu administracji więziennej wynika, że wymóg oddzielnej wentylacji dla celi i kącika we wskazanych celach mieszkalnych nie został zrealizowany. Mając powyższe na uwadze, skargę wnioskodawcy w powyższych aspektach również uznano za zasadną i wystąpiono do dyrektora jednostki penitencjarnej o podjęcie działań skutkujących zapewnieniem osobom pozbawionym wolności prawa do niekrępującego użytkowania urządzeń sanitarnych oraz odpowiedniej wielkości wymiany powietrza w celi mieszkalnej.

IX.517.1188.2024

Do Rzecznika skierował skargę skazany, który żalił się na umieszczenie go w areszcie śledczym w jednej celi mieszkalnej z osobami palącymi wyroby tytoniowe. Z wyjaśnień udzielonych przez dyrektora jednostki penitencjarnej wynika m.in., że pobyt wnioskodawcy w areszcie śledczym nie był planowany, miał on być przetransportowany bezpośrednio do zakładu karnego. Z uwagi na wydarzenie losowe (awaria pojazdu konwojowego) skarżący został umieszczony w areszcie śledczym po godzinach pracy administracji. Wychowawca dyżurny po rozmowie z zainteresowanym, z uwagi na trudności z rozmieszczeniem, spowodowanym wysokim stanem zaludnienia oraz nagłe przybycie do jednostki penitencjarnej, umieścił go w celi z osadzonym palącym wyroby tytoniowe (według administracji więziennej odbyło się to przy „akceptacji” wnioskodawcy). Następnego dnia osadzony korzystający z tytoniu został wytransportowany z jednostki. Rzecznik przypomniał, że zgodnie z § 3 ust. 2 rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia 1 września 2017 r. w sprawie szczegółowych warunków używania wyrobów tytoniowych, w tym nowatorskich wyrobów tytoniowych, lub papierosów elektronicznych na terenie obiektów jednostek organizacyjnych lub organów podległych lub nadzorowanych przez Ministra Sprawiedliwości i urzędu obsługującego Ministra Sprawiedliwości, a także w środkach przewozu osób używanych przez te podmioty, dla osadzonych używających wyrobów tytoniowych wyznacza się odrębne cele mieszkalne. Mając powyższe na uwadze skarga została uznana za zasadną. Dyrektor jednostki penitencjarnej poinformował Rzecznika, że w związku ze stwierdzoną nieprawidłowością wobec funkcjonariuszy odpowiedzialnych za zaistniałą sytuację zostaną wyciągnięte odpowiednie konsekwencje oraz zostaną przeprowadzone szkolenia dla wszystkich funkcjonariuszy odpowiedzialnych za rozmieszczanie osadzonych, celem uniknięcia podobnych sytuacji w przyszłości.

IX.517.1257.2022

Na podstawie wniosku osadzonego przebywającego w zakładzie karnym – który żalił się, że administracja jednostki wymaga od osadzonych występowania podczas codziennego apelu, w porze letniej, w bluzie lub koszuli z długim rękawem - w Biurze Rzecznika Praw Obywatelskich podjęto do zbadania kwestię dotyczącą niezapewnienia osadzonym w tej jednostce w możliwości korzystania z odzieży odpowiedniej do pory roku. W toku postępowania wyjaśniającego ustalono, że w okresie, którego dotyczy skarga, w zakładzie karnym obowiązywało Zarządzenie w sprawie porządku wewnętrznego z dnia 26 kwietnia 2022 r. Przepis § 1 ust. 3 zarządzenia przewidywał, że w czasie apelu osadzeni są kompletnie ubrani w odzież dzienną (długie spodnie, koszulę lub bluzę z długim rękawem, obuwie).

Podobne zasady obowiązywały w przypadku udawania się osadzonych na czynności procesowe, zajęcia kulturalnooświatowe organizowane poza oddziałem, widzenia, wizytę lekarską, Mszę Św. oraz na rozmowy z przełożonymi. Dyrektor Okręgowy Służby Więziennej, do którego Rzecznik zwrócił się o zbadanie sprawy nie stwierdził nieprawidłowości w zakresie przyjętych w zakładzie karnym zasad korzystania z odzieży poza całą mieszkalną. Argumentował, iż wprowadzenie wskazanych zasad jest uzasadnione potrzebą kształtowania społecznie pożądaných postaw osadzonych poprzez wdrażanie do przestrzegania obowiązujących norm i zasad współżycia społecznego, jedną z których jest występowanie w stroju dostosowanym do sytuacji. Rzecznik uznaje, że są okoliczności, w których skazany powinien występować w stroju składającym się przynajmniej z długich spodni (np. podczas udziału w nabożeństwach, w posiedzeniach sądu czy komisji penitencjarnej, wizyty u lekarza, czy u dyrektora jednostki penitencjarnej), te sytuacje należałoby jednakże traktować jako wyjątek od ogólnej zasady korzystania z odzieży odpowiedniej do pory roku. Jednocześnie w ocenie Rzecznika nie znajduje uzasadnienia zobowiązanie skazanego do korzystania w porze letniej z długich spodni w sytuacjach innych niż wskazane powyżej, jak również korzystania w tym okresie z bluzy lub koszuli z długim rękawem. Nakaz korzystania przez skazanych z odzieży nieodpowiedniej do pory roku stanowi naruszenie prawa skazanego określonego w art. 102 pkt 1 i art. 111 § 1 k.k.w., a także wyrażonych w art. 4 k.k.w. zasad wykonywania kary pozbawienia wolności z poszanowaniem godności ludzkiej skazanego. Mając powyższe na uwadze Rzecznik uznał za nieuprawnione nałożenie na skazanych przepisami Zarządzenia dyrektora zakładu karnego z dnia 26 kwietnia 2022 r. w sprawie porządku wewnętrznego obowiązku uczestnictwa w apelu w okresie letnim w koszuli lub bluzie z długim rękawem i długich spodniach i uznał skargę w tej części za zasadną. Rzecznik zwrócił się do Dyrektora Okręgowego Służby Więziennej o spowodowanie wyeliminowania z obecnie obowiązującego porządku wewnętrznego jednostki zapisów, które nie gwarantują pełni praw przysługujących osadzonym w zakresie korzystania z odzieży odpowiedniej do pory roku i są niezgodne z obowiązującym prawem.

IX.517.1517.2023

Rzecznik prowadził postępowanie wyjaśniające w sprawie zarzutu niewydania osadzonemu do użytku odzieży, którą dostarczyć miała do jednostki penitencjarnej jego żona, co skutkowało tym, że przez prawie trzy tygodnie dysponował on jedynie odzieżą, w której został przyjęty do Aresztu Śledczego. Rzecznik został powiadomiony, iż w dniu przyjęcia do Aresztu Śledczego, tj. 8 września 2023 r. tymczasowo aresztowany został doprowadzony do magazynu depozytowego w celu wykonania czynności

związanych z przyjęciem do jednostki – m.in. wydano mu środki higieniczne oraz odzież skarbową. Osadzony odmówił przyjęcia innego rodzaju odzieży skarbowej, w tym bielizny. W chwili przyjęcia dysponował własną odzieżą. W toku czynności wyjaśniających ustalono, że dniu 12 września 2023 r. koszulki oraz kurtki. Zgodę taką otrzymał. Paczka została dostarczona do Aresztu Śledczego w dniu 18 września 2023 r., a do magazynu depozytowego dostarczona została w dniu 20 września 2023 r. Rzecznik został zapewniony, że z chwilą dostarczenia paczki do magazynu, osadzony został wpisany na listę osadzonych oczekujących na doprowadzenie do magazynu depozytowego w celu odebrania niezbędnej odzieży. Do magazynu depozytowego tymczasowo aresztowanego doprowadzono w dniu 29 września 2023 r. czyli po 11 dniach od dostarczenia paczki do jednostki penitencjarnej. Wyjaśniono, iż w pierwszej kolejności realizowane są czynności związane z obsługą konwojów, transporty i zwolnienia osadzonych, kontrolą osadzonych doprowadzonych przez policję, przyjęcia osadzonych oraz wszelkie inne czynności ochronne wynikłe w ciągu dnia (nieplanowane konwoje szpitalne, kontrole cel mieszkalnych oraz pomieszczeń, w których przebywają osadzeni). Osadzeni doprowadzani są do magazynu w miarę posiadanych możliwości, w możliwie jak najkrótszym czasie. Rzecznik nie może jednak podzielić argumentacji Dyrektora jednostki penitencjarnej przedstawionej w toku postępowania wyjaśniającego, dlatego też skarga została uznana za zasadną. W ocenie RPO blisko dwutygodniowa zwłoka w realizacji przedmiotowej decyzji Dyrektora Aresztu jest nieuzasadniona. Zgodnie z zapisami obowiązującego w okresie sporządzenia skargi zarządzenia Dyrektora Aresztu Śledczego w sprawie ustalenia porządku wewnętrznego Aresztu Śledczego, wydawanie paczek odbywa się w dni robocze w godzinach od 10:00 do 14:30. Zdaniem Rzecznika należało bez zbędnej zwłoki umożliwić tymczasowo aresztowanemu odebranie z magazynu depozytowego odzieży. Działania te administracja winna traktować priorytetowo. Należy wskazać, że zgodnie z treścią art. 216 § 1 Kodeksu karnego wykonawczego, tymczasowo aresztowany może korzystać z własnej odzieży, bielizny i obuwia, chyba że zakłóca to porządek ustalony w areszcie śledczym lub sprzeciwiają się temu względy bezpieczeństwa lub względy sanitarne. Jeśli zatem tymczasowo dysponował odzieżą własną, którą posiadał w magazynie depozytowym, to należało mu umożliwić korzystanie z niej, zgodnie z przepisami powszechnie obowiązującymi. W związku z powyższym, Rzecznik zwrócił się do dyrektora jednostki penitencjarnej z prośbą o podjęcie działań zmierzających do umożliwienia tymczasowo aresztowanym korzystania przez nich z odzieży prywatnej, jeśli taka znajduje się w jednostce penitencjarnej, żeby uniknąć podobnych nieprawidłowości w przyszłości.

IX.517.1747.2023

Rzecznik Praw Obywatelskich wszczął postępowanie wyjaśniające w sprawie skargi osadzonego, który wskazał, iż ma trudności w realizacji prawa do kontaktu z mamą ze względu na przyjęty w jednostce penitencjarnej sposób umawiania terminu widzenia – wyłącznie telefoniczny, w dni robocze, w godzinach 9.00-14.00. Tymczasem mama osadzonego, na co dzień mieszkająca za granicą, w godzinach 7:00- 15:30 pracuje i nie ma możliwości wykonania połączenia telefonicznego w celu zapisania się na widzenie z synem. Rzecznik zwrócił się w tej sprawie do właściwego miejscowo dyrektora okręgowego Służby Więziennej, który nie stwierdził nieprawidłowości w działaniu administracji Zakładu Karnego. W wyjaśnieniach skierowanych do Rzecznika, Dyrektor Okręgowy potwierdził, iż co do zasady jest jeden sposób rejestracji widzeń – wskazany wyżej i jednocześnie zapewniał, że istniały inne możliwości ustalenia terminu i godziny widzenia osadzonego z mamą, z których on jednak nie skorzystał, np.: osadzony mógł zwrócić się z prośbą do dyrektora jednostki o dokonanie tych ustaleń przez samego skazanego. RPO, po dokonaniu analizy zebranego w sprawie materiału, zajął odmienne stanowisko niż uczynił to ww. organ więziennictwa – ocenił, iż przyjęty w Zakładzie Karnym sposób zgłoszenia się na widzenie z osobą pozbawioną wolności może prowadzić do ograniczenia prawa osadzonych do widzeń z członkami rodziny i innymi osobami bliskimi. Tak też stało się w omawianym przypadku, zatem Rzecznik uznał skargę wnioskodawcy za zasadną. W ocenie RPO administracja Zakładu Karnego powinna podjąć działania, by poszerzyć ofertę w zakresie sposobów rejestracji na widzenie – należałoby rozważyć wyznaczenie chociażby jednego dnia w tygodniu, w którym w godzinach popołudniowych możliwe byłoby zapisanie się na widzenie. Administracja jednostki penitencjarnej mogłaby również otworzyć infolinię w wyznaczonych godzinach w soboty, czyli dni, które co do zasady są wolne od służbowych zobowiązań osób najbliższych dla skazanych.

IX.517.2319.2016

Do Rzecznika zwrócił się skarżący, odbywający karę pozbawienia wolności w zakładzie karnym. Wnioskodawca żalił się, że utrudniane są jego kontakty z małoletnim synem cierpiącym na autyzm i epilepsję. Stan zdrowia chłopca uniemożliwiał realizacji widzenia w warunkach izolacji penitencjarnej, a dyrektor zakładu karnego wydał decyzję odmawiającą mu opuszczenie zakładu karnego na podstawie art. 141a § 1 k.k.w., w celu odwiedzenia syna. Z wyjaśnień udzielonych przez Dyrektora Okręgowego Służby Więziennej wynika, że wnioskodawca złożył do dyrektora zakładu karnego prośbę o udzielenie zezwolenia na opuszczenie zakładu karnego w trybie art. 141a § 1 k.k.w. na czas 5 godzin pod konwojem funkcjonariuszy Służby Więziennej.

Prośbę swoją uzasadniał chęcią odwiedzenia w domu syna, który z racji stanu zdrowia nie mógł, tak jak jego matka i brat, odwiedzać skazanego w zakładzie karnym. Dyrektor zakładu karnego prośbę skarżącego rozpatrzył odmownie, uznając, że wskazany powód, dla którego chce on czasowo opuścić jednostkę penitencjarną, nie jest okolicznością, którą można zakwalifikować jako „wypadek szczególnie ważny dla skazanego”, o którym mowa w art. 141a § 1 k.k.w. Wskazał, że autyzm oraz epilepsja, na którą cierpi syn ujawniła się przed osadzeniem skarżącego w zakładzie karnym. Ponadto stan zdrowia chłopca ma charakter stały i w ostatnim okresie nie uległ zaostrzeniu na tyle, aby życie lub zdrowie dziecka było zagrożone. Przedmiotową decyzję dyrektora zakładu karnego skazany zaskarżył do sądu penitencjarnego, który utrzymał ją w mocy. Tymczasem Rzecznik wskazał, że zgodnie z art. 141a § 1 k.k.w. (obowiązującym w dniu sporządzania skargi) dyrektor zakładu karnego może udzielić skazanemu zezwolenia na opuszczenie zakładu karnego pod konwojem funkcjonariusza Służby Więziennej, w asyście osoby godnej zaufania lub samodzielnie, na czas nieprzekraczający 5 dni, w celu odwiedzenia poważnie chorego członka rodziny, uczestnictwa w pogrzebie członka rodziny oraz w innych wypadkach szczególnie ważnych dla skazanego. Zdaniem RPO, wyrażenie „wypadki szczególnie ważne dla skazanego” zawarte w art. 141a § 1 k.k.w. jest pojęciem niedookreślonym o charakterze ocennym, które jednak należy rozumieć szeroko z uwagi na zasadę humanitaryzmu i poszanowania godności ludzkiej skazanego. W realiach przedmiotowej sprawy należało stwierdzić, że sytuacja rodzinna skarżącego była niewątpliwie trudna. Syn skazanego cierpiał na autyzm i epilepsję, wobec czego nie mógł być dowieziony na widzenie do zakładu karnego. Dlatego, w ocenie Rzecznika, odwiedzenie przez skarżącego dziecka, z którym nie mógł utrzymywać kontaktu w postaci widzeń z uwagi na zaburzenie neurorozwojowe syna, należało uznać za wypadek szczególnie ważny dla skazanego. Z tych powodów Rzecznik uznał skargę za zasadną.

IX.517.2737.2020

Do Rzecznika zwrócił się skazany, zakwalifikowany do tzw. niebezpiecznych, żaląc się m.in., że w celi, w której przebywał, kącik sanitarny nie był chociaż częściowo osłonięty, co powodowało, że nie miał zapewnionej intymności podczas korzystania z kącika sanitarnego. Ponadto, kącik sanitarny nie posiadał odrębnego oświetlenia. Skazany podniósł również, że porządek wewnętrzny nie przewidywał możliwości korzystania przez skazanych tzw. niebezpiecznych z komunikatora internetowego Skype. RPO uznał skargę za zasadną. Rzecznik od lat stoi na stanowisku, o którym wielokrotnie informował Służbę Więzienną, że w celach jednoosobowych urządzenia sanitarne powinny być osłonięte co najmniej w

taki sposób, aby nie było możliwe zobaczenie osadzonego wykonującego czynności intymne w kącie sanitarnym, ani bezpośrednio przez osoby wchodzące do celi, ani przez wizjer. Całkowity brak osłony uznaje natomiast za stan naruszający prawa osób pozbawionych wolności. W wyjaśnieniach udzielonych Rzecznikowi, Dyrektor Okręgowy Służby Więziennej nie odniósł się zarzutu dotyczącego braku oświetlenia w kącie sanitarnym. Niemniej jednak, należy wskazać, że zgodnie ze stanowiskiem Rzecznika zajmowanym w wielu podobnych sprawach, kącie sanitarne w celach mieszkalnych powinny posiadać odrębne punkty świetlne, wyłączane z celi mieszkalnej, zgodnie z obowiązującymi w Służbie Więziennej wytycznymi. Należy zauważyć, iż w myśl art. 102 pkt 1 Kodeksu karnego wykonawczego skazany ma m.in. prawo do odpowiednich ze względu na zachowanie zdrowia warunków bytowych. W sytuacji, w której osadzeni nie mają możliwości korzystania z prawidłowo oświetlonego kącia sanitarnego w porze nocnej, artykuł ten jest naruszony. Ponadto, Rzecznik uznał za zasadny zarzut dotyczący braku możliwości skorzystania z wideorozmów za pośrednictwem komunikatora internetowego Skype, zwłaszcza w okresie pandemii, gdy wstrzymane były widzenia. W wyjaśnieniach Dyrektor Okręgowy Służby Więziennej stwierdził, że skazany miał możliwość kontaktu korespondencyjnego oraz telefonicznego z bliskimi, zgodnie z dyspozycją przepisu art. 105 § 1 Kodeksu karnego wykonawczego. Zgodnie z porządkiem wewnętrznym Zakładu Karnego, skazani mają możliwość kontaktu z rodziną i innymi osobami bliskimi z wykorzystaniem środka łączności w postaci wyodrębnionego i udostępnionego przez administrację zakładu karnego stanowiska do prowadzenia wideorozmów za pośrednictwem komunikatora Skype, po złożeniu pisemnej prośby w tej sprawie i po uzyskaniu indywidualnej zgody dyrektora. Jednocześnie, Dyrektor Okręgowy wskazał, że porządek wewnętrzny Zakładu Karnego nie przewiduje dla osadzonych tzw. niebezpiecznych kontaktów za pośrednictwem innych form łączności, w tym za pośrednictwem komunikatora Skype. W ocenie Rzecznika samo zakwalifikowanie do osadzonych tzw. niebezpiecznych nie powinno wykluczać tej kategorii skazanych z możliwości ubiegania się o zgodę dyrektora zakładu karnego na realizację rozmowy za pośrednictwem komunikatora internetowego Skype. Należy przy tym zauważyć, że żaden z przepisów Kodeksu karnego wykonawczego nie ogranicza ani nie zakazuje skazanym tzw. niebezpiecznym możliwości odbywania rozmów za pośrednictwem komunikatora Skype. Rzecznik Praw Obywatelskich przedstawił swoje stanowisko w tym zakresie Dyrektorowi Okręgowemu Służby Więziennej, zwracając się równocześnie o podjęcie działań w celu stworzenia odpowiednich warunków do realizacji ww. uprawnień w oddziale dla osadzonych tzw. niebezpiecznych.

IX.517.2796.2020

Skazany w skardze do Rzecznika Praw Obywatelskich wskazał, iż w jego ocenie niewłaściwie został skierowany przez komisję penitencjarną do odbywania kary w zakładzie karnym typu zamkniętego. Do podniesionego zarzutu odniósł się zarówno dyrektor jednostki penitencjarnej, jak i właściwy miejscowo Dyrektor Okręgowy Służby Więziennej. Z nadesłanych wyjaśnień wynika, że w dniu 1 grudnia 2020 r. komisja penitencjarna podjęła decyzję o konieczności dalszego odbywania przez osadzonego kary pozbawienia wolności w zakładzie karnym typu zamkniętego w związku z art. 88 § 6 pkt 3 Kodeksu karnego wykonawczego (k.k.w.), zgodnie z którym w zakładzie karnym typu zamkniętego można także osadzić, ze względu na zagrożenie społeczne albo zagrożenie dla bezpieczeństwa zakładu, skazanego przebywającego dotychczas w zakładzie karnym typu otwartego lub półotwartego, jeżeli negatywna ocena jego postawy i zachowania, a także względy bezpieczeństwa zakładu wskazują, że należy wobec niego wykonywać karę w warunkach zwiększonej izolacji i zabezpieczenia. Po zapoznaniu się z treścią ww. decyzji Rzecznik zwrócił uwagę, że rozbudowana była w jej uzasadnieniu część dotycząca względów bezpieczeństwa wskazujących, że należy wobec wnioskodawcy wykonywać karę w warunkach zwiększonej izolacji i zabezpieczenia. Brak było natomiast szczegółowego opisu przesłanek uzasadniających jednoczesne spełnianie drugiego warunku zastosowania omawianego przepisu Kodeksu karnego wykonawczego – tj. negatywnej oceny postawy i zachowania skarżącego. Wstępną część opinii cechuje skrótowość, a nawet swoista niestaranność (brak datowania projektu oceny okresowej przyjętej za podbudowę wydania decyzji, puste pola w miejscu kluczowym – odnoszącym się do materiałów, które zostały poddane ocenie w celu ustalenia postawy skazanego, powtórzenia wyrazów czyniące niemożliwym do zrozumienia, jakiego typu oświadczenie zostało przez wnioskodawcę złożone). Powyższe wzbudziło obawy Rzecznika w zakresie rzetelności opinii komisji penitencjarnej. W toku postępowania wyjaśniającego, RPO ustalił, że w okresie pomiędzy oceną okresową z dnia 1 grudnia 2020 r. a poprzednią oceną okresową osadzony nie był karany dyscyplinarnie ani nagradzany. Dyrektor Okręgowy Służby Więziennej podzielił stanowisko Rzecznika w zakresie nierzetelności sporządzenia opinii przez komisję penitencjarną. W toku postępowania wyjaśniającego ustalono, że nie było podstaw do uznania postępów skazanego w procesie resocjalizacji za negatywne, ponieważ nie wskazywał na to projekt oceny okresowej, ani analiza dokumentacji osadzonego. Ponadto, sama decyzja komisji penitencjarnej nie zawierała również uzasadnienia, a komisja penitencjarna nie dowiodła zaistnienia przesłanek kwalifikujących do odbywania przez skarżącego kary pozbawienia wolności

w zakładzie karnym typu zamkniętego na podstawie art. 88 § 6 pkt 3 k.k.w.
W ocenie RPO oraz Dyrektora Okręgowego Służby Więziennej doszło w sprawie do naruszenia przepisów Kodeksu karnego wykonawczego, a zatem skargę należało uznać za zasadną.